

วิเคราะห์สมณสัญญาในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ตามหลักพุทธจริยศาสตร์
AN ANALYSIS ON AWARENESS OF ONE'S MONKHOOD IN USING ONLINE
SOCIAL MEDIAS BASED ON BUDDHIST ETHICS

พระอนุชิต โอวาทกชโม (นาก่อนทอง)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาปรัชญา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

วิเคราะห์สมณสัญญาในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ตามหลักพุทธจริยศาสตร์

พระอนุชิต โอวาทกขโม (นาก้อนทอง)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาปรัชญา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

An Analysis on Awareness of One's Monkhood in Using Online Social Medias based on Buddhist Ethics

Phra Anuchit Ovāḍakkhamo (Nagonthong)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Master of Arts
(Philosophy)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2018

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์
เรื่อง “วิเคราะห์สมณสัญญาในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ตามหลักพุทธจริยศาสตร์” เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(ผศ.ดร.โผน นามณี)

กรรมการ

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

กรรมการ

(ดร.ชูชาติ สุทธะ)

กรรมการ

(ดร.วิโรจน์ วิชัย)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดร.ชูชาติ สุทธะ

ประธานกรรมการ

ดร.วิโรจน์ วิชัย

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระอนุชิต โอวาทกขโม)

ชื่อวิทยานิพนธ์ : วิเคราะห์สมณสัญญาในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ตามหลักพุทธจริยศาสตร์

ผู้วิจัย : พระอนุชิต โอวาทกymo (นาก้อนทอง)

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (ปรัชญา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: ดร.ชูชาติ สุทธิ, ป.ธ.๕, พธ.บ. (รัฐศาสตร์), M.A. (Philosophy),
พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)

: ดร.วิโรจน์ วิชัย, ป.ธ.๓, พธ.บ.(ปรัชญา), พธ.ม. (พระพุทธศาสนา),
พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)

วันสำเร็จการศึกษา : ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์สมณสัญญาในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ตามหลักพุทธจริยศาสตร์” มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษาสมณสัญญาในพุทธจริยศาสตร์ ๒) เพื่อศึกษาสถานการณ์การใช้สื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ปัจจุบัน ๓) เพื่อวิเคราะห์สมณสัญญาในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ตามหลักพุทธจริยศาสตร์ พบว่า

สมณสัญญา คือ ความระลึกว่าตนเป็นสมณะ ความจำได้หมายความว่าตนเป็นสมณะ ความรู้สึกตัวอยู่เสมอว่าตนเป็นสมณะ มีสติรู้ตัวและระลึกอยู่เสมอว่าตนเป็นสมณะ

สถานการณ์การใช้สื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ปัจจุบันแบ่งได้ ๓ จุดประสงค์ คือ ๑) การใช้สื่อออนไลน์เพื่อความเพลิดเพลินบันเทิง ๒) การใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสื่อสารธรรมและการประกาศศาสนา ๓) ความจำเป็นการใช้สื่อออนไลน์ในการศึกษา ดังนั้น ในยุคปัจจุบัน สังคมก็ไม่ควรห้ามพระสงฆ์ใช้สื่อออนไลน์ เพราะจะเป็นการปิดกั้นการเข้าถึง และการใช้งานข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นในปัจจุบัน

สมณสัญญาในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ตามหลักพุทธจริยศาสตร์ ทำให้ทราบว่า พระสงฆ์สามเณรควรใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสม ไม่ขัดกับพระธรรมวินัย การที่พระภิกษุใช้สื่อออนไลน์ในการส่งข้อมูลข่าวสารต่างๆ การแสวงหาความรู้และเพื่อเผยแผ่ธรรมะ การประชาสัมพันธ์กิจกรรมที่เป็นสาธารณประโยชน์ สิ่งสำคัญคือพระสงฆ์ต้องรู้จักใช้สื่อออนไลน์ให้เกิดประโยชน์สูงสุด สื่อออนไลน์จะมีคุณหรือโทษขึ้นอยู่กับผู้ใช้ถ้าพระสงฆ์ใช้เพื่อการเกี้ยวผู้หญิง ท่องเว็บลามก หรือติดต่อสื่อสารในทางที่ล่อแหลมต่อการละเมิดพระธรรมวินัยก็เป็นสิ่งไม่สมควร สื่อนั้นก็โทษ จะนำความเสื่อมเสียมาให้กับตัวผู้ใช้ และสถาบันทางศาสนาถ้าพระสงฆ์ใช้สื่อสังคมอย่างมีสติสัมปชัญญะ สรรวมระวางตามกรอบพระวินัยเหมาะสมกับสถานะที่ตนพึงปฏิบัติ สื่อนั้นก็ให้คุณ และอำนวยความสะดวกแก่สังคมในวงกว้างต่อไป

Thesis Title : An Analysis on Awareness of One's Monkhood in Using Online Social Medias Based on Buddhist ethics.

Researcher : Phra Anuchit Ovāḍakkhamo (Nagonthong)

Degree : Master of Arts (Philosophy)

Thesis Supervisory Committee

: Dr. Chuchat Sutta, Pali V, B.A. (Political Science),
M.A. (Philosophy), Ph.D. (Buddhist Studies)

: Dr. Viroj Vichai, Pali III, B.A. (Philosophy), M.A. (Buddhist Studies),
Ph.D. (Buddhist Studies)

Date of Graduation : February 8, 2019

Abstract

This thesis entitled "An Analysis on Awareness of one's monkhood in using online social medias based on Buddhist Ethics" is of three objectives: 1) to study the sense of being a monk in Buddhist ethics 2) to study the situations of monks in using online social medias in the present 3) to analyze the sense of being a monk in using the online social medias based on the Buddhist ethics. The results were found that:

The Pali word "Samaṇasaññā" means the sense of being a monk; the recognition and identification of oneself as a monk. It is entirely aware of monkhood, the mindfulness and recovering that I am a monk.

The situations of monks in using online social medias in the present can be divided into 3 purposes: 1) the usage only for entertainment and enjoyment 2) the usage for religious communication and religious announcements 3) the necessity in using it for education. Therefore, in the present day, Society should not prohibit monks to use online social medias. It will, thereby, block the access and the use of the current necessary information.

To analyze the sense of being a monk in using the social Medias based on the Buddhist ethics is that: the monks should use the technology appropriately. They should not break the Buddhist disciplines. On usage of social medias in sending the information, searching for knowledge, the propagation of Buddhism or the Dharma

Public relation activities, the important thing to keep in mind is that the monks should use social medias only for the most benefits of the others. The online media will be counted as a good or a bad, it depend upon the particular user, such as, if it is used for chat, courtship or surfing porn websites, that is not appropriate. That media is a penalty and will bring about discredit to the user and the religious institutions. If monks, on the contrary, carefully use social media following on the discipline that is suitable for the monk's status. That media is a good value and provides the benefit to the global society.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยดีเพราะความเมตตากรุณาอนุเคราะห์ของอาจารย์หลายท่าน ผู้วิจัยขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่ง คือ ดร.ชูชาติ สุทธิยะ, ดร.วิโรจน์ วิชัย ผู้เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้เสียสละเวลาอันมีค่า เพื่อได้ให้คำแนะนำและผลักดันการทำงานวิจัย เปิดโอกาสในการปรึกษาข้อบกพร่องอย่างสม่ำเสมอ ติดตามทวงถามความคืบหน้าซึ่งเป็นการกระตุ้นเตือน ให้กำลังใจผู้ทำวิจัยตลอดมาและตรวจแก้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้

น้อมระลึกพระคุณบิดามารดา คุณพ่อลำไย นาก้อนทอง คุณแม่หนูสิน เชื้อพันธ์ ผู้ก่อเกิดกายให้กำเนิดชีวิต เลี้ยงดูจนอายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์ กระทั่งได้บรรพชาอุปสมบทเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนาด้วยความระลึกถึงพระคุณเป็นอย่างสูงยิ่ง

กราบขอบพระคุณ พระครูสุตปริชากร รองเจ้าคณะอำเภอม่วงสามสิบ เจ้าอาวาสวัดเหล่าข้าว เจ้าอธิการสมปอง ฉนทโก เจ้าคณะตำบลม่วงสามสิบเขต ๒ เจ้าอาวาสวัดดอนสว่าง พระครูวิจิตรศาสนการ เจ้าอาวาสวัดด้ามพรา จังหวัดอุบลราชธานี พระครูสมุห์พอใจ ฉนทโก เจ้าอาวาสวัดช่างเคี่ยน จังหวัดเชียงใหม่ ที่ได้ให้การสนับสนุนทุนการศึกษา

กราบขอบพระคุณ พระเทพปริยัติ พระเทพสิงหราชจารย์ พระราชวิสุทธิญาณ พระครูสุนทรมหาเจติยานุรักษ์ พระครูวิบูลธรรมกิจ พระครูสมุห์พอใจ ฉนทโก และขอบคุณนายกิตติพงศ์ กาวี ที่ได้เมตตา อนุเคราะห์ให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์แก่งานวิจัย

ขอขอบคุณเพื่อนสหธรรมมิกทุกรูป/คน ที่ได้มีส่วนช่วยผลักดันเป็นกำลังใจให้งานวิจัยชิ้นนี้ สำเร็จลุล่วงด้วยดี

ขออนุโมทนาแก่ญาติโยม พุทธบริษัท อุบาสก อุบาสิกา ผู้ให้การส่งเสริมสนับสนุนอุปถัมภ์ปัจจัย ๔ ในการเดินทางศึกษาเล่าเรียน จนกระทั่งประสบความสำเร็จ ขออวยพรแด่คุณพระรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลก จงดลบันดาลให้ทุกท่านมีสุขภาพที่แข็งแรง ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ อย่าได้มาเบียดเบียน จงมีแต่ความสุขความเจริญยิ่งๆ ขึ้นไปด้วยกันทุกๆ ท่าน

วิทยานิพนธ์นี้ หากมีความบกพร่องใดๆ ผู้วิจัยขอน้อมรับด้วยความเต็มใจ ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าวิทยานิพนธ์เล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา การวิจัยและจะช่วยเหลือเป็นฐานข้อมูลสู่การปรับเปลี่ยนสมณสัญญาของพระภิกษุสามเณรในพระพุทธศาสนา

พระอนุชิต โอวาทกฺขโม (นาก้อนทอง)

๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
คำอธิบายสัญลักษณ์ และคำย่อ	ช
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๓
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๓
๑.๕ คำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	๔
๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๙
๑.๘ ประโยชน์ที่ได้รับ	๑๙
บทที่ ๒ สมณสัญญาในพุทธจริยศาสตร์	๒๐
๒.๑ ความหมายและแนวคิดทางพุทธจริยศาสตร์	๒๐
๒.๑.๑ ความหมายสมณสัญญา	๒๐
๒.๑.๒ ความหมายพุทธจริยศาสตร์	๒๑
๒.๑.๓ แนวคิดทางพุทธจริยศาสตร์	๒๔
๒.๒ พุทธจริยศาสตร์สำหรับบรรพชิต	๒๗
๒.๒.๑ สมณสัญญาในหลักวินัย	๒๙
๒.๒.๑.๑ ปาฏิสาธุศีล	๓๓
๒.๒.๑.๒ อโศจร	๕๔
๒.๒.๑.๓ ภัยของภิกษุผู้บวชใหม่ ๔ ประการ	๕๖
๒.๒.๒ สมณสัญญาในหลักธรรม	๕๘
๒.๒.๒.๑ สมณสัญญาสูตร	๕๙
๒.๒.๒.๒ ปัพพชิตอภินิสุตระ	๕๙
๒.๓ เกณฑ์ตัดสินธรรมและวินัยสำหรับบรรพชิต	๖๐
๒.๔ เป้าหมายพุทธจริยศาสตร์สำหรับบรรพชิต	๖๕

บทที่ ๓ การใช้สื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ปัจจุบัน	๖๘
๓.๑ ความหมายและประเภทของสื่อสังคมออนไลน์	๖๘
๓.๒ พัฒนาการของสื่อสังคมออนไลน์	๗๑
๓.๓ การใช้งานสื่อสังคมโลกออนไลน์	๗๓
๓.๔ ประโยชน์และโทษของสื่อสังคมออนไลน์	๗๗
๓.๕ วิธีกรใ้สื่อสังคมออนไลน์	๘๑
๓.๖ การใช้บริการสมัยปัจจุบัน	๘๕
๓.๗ การใช้ชีวิตสมณะในสมัยปัจจุบัน	๘๖
๓.๘ สมณสัญญาในปัจจุบัน	๙๐
บทที่ ๔ วิเคราะห์สมณสัญญาในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ตามหลักพุทธจริยศาสตร์	๙๔
๔.๑ วิเคราะห์สมณสัญญาในหลักพระวินัย	๙๔
๔.๑.๑ ปาริสุตติศีล	๙๕
๔.๒ วิเคราะห์จากเกณฑ์ในหลักธรรม	๙๗
๔.๒.๑ สมณสัญญาสูตร	๙๘
๔.๒.๒ ปัพพชิตอภินิสสูตร	๙๘
๔.๓ วิเคราะห์สมณสัญญากับสถานการณ์ปัจจุบัน	๙๙
๔.๓.๑ การใช้งานสื่อสังคมโลกออนไลน์	๙๙
๔.๓.๒ การใช้บริการสมัยปัจจุบัน	๑๐๒
๔.๓.๓ การใช้ชีวิตสมณะสมัยปัจจุบัน	๑๐๓
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	๑๐๖
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๐๖
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๑๐๘
บรรณานุกรม	๑๐๙
ภาคผนวก	๑๑๗
ผนวก ก แบบสัมภาษณ์	๑๑๘
ผนวก ข รายนามผู้ให้สัมภาษณ์	๑๒๑
ผนวก ค หนังสือออกถึงบุคคลที่เกี่ยวข้อง	๑๒๓
ผนวก ง รูปภาพประกอบการดำเนินการวิจัย	๑๓๖
ประวัติผู้วิจัย	๑๔๔

คำอธิบายสัญลักษณ์ และคำย่อ

(๑) การใช้อักษรย่อ

อักษรย่อชื่อในคัมภีร์ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา ภาษาบาลี และพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ เรียงตามคัมภีร์

(๒) การระบุหมายเลขย่อ

การอ้างพระไตรปิฎกภาษาบาลี ใช้ระบุชื่อคัมภีร์ และระบุถึงเล่ม/ข้อ/หน้า ตามลำดับ วิ. มหา. (บาลี) ๑ / ๑๐ / ๑๒. หมายถึง การอ้างอิงนั้นระบุถึงคัมภีร์วินัยปิฎก มหาวิภังค์ ฉบับภาษาบาลี เล่มที่ ๑ ข้อที่ ๑๐ หน้า ๑๒

การอ้างพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ใช้ระบุชื่อคัมภีร์ และระบุถึงเล่ม/ข้อ/หน้า ตามลำดับเช่น ที. ม. (ไทย) ๑๐ / ๕๐ / ๖๐. หมายถึง การอ้างอิงนั้นระบุถึงคัมภีร์สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค เล่มที่ ๑๐ ข้อที่ ๕๐ หน้า ๖๐

การอ้างอิงอรรถกถาภาษาบาลี จะแจ้งเล่ม/ข้อ/หน้า เช่น ที. สี. อ. (บาลี) ๒ / ๘๐ / ๑๐๐. หมายถึง อรรถกถา ทีฆนิกาย สุมังคลวิลาสินี สีสันธวรรค ฉบับภาษาบาลี เล่มที่ ๒ ข้อที่ ๘๐ หน้า ๑๐๐. ส่วนการอ้างอิงปกรณ์วิเสส จะใช้ระบุชื่อคัมภีร์/เล่ม/หน้า/เช่น วิสุทธิ. ๓ / ๗. หมายถึง คัมภีร์วิสุทธิมรรค เล่ม (ภาค) ที่ ๓ หน้า ๗.

พระวินัยปิฎก

วิ. มหา.	(ไทย) = วินัยปิฎก	มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ. ม.	(ไทย) = วินัยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
วิ. จุ.	(ไทย) = วินัยปิฎก	จุฬวรรค	(ภาษาไทย)
วิ. ป.	(บาลี) = วินัยปิฎก	ปริวารวรรค	(ภาษาบาลี)

พระสุตตันตปิฎก

ที. สี.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที. ม.	(บาลี) = สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวคคปาติ	(ภาษาบาลี)
ที. ม.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที. ปา	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวรรค	(ภาษาไทย)
ม. มุ.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปณณาสก	(ภาษาไทย)
ม. ม.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปณณาสก	(ภาษาไทย)

ม. อุ.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	อุปริปัณณาสก	(ภาษาไทย)
ส. ส.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
ส.นิ.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	นิทานวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ข.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	ชั้นธวาวรรค	(ภาษาไทย)
ส. สฬา.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สฬายตนวรรค	(ภาษาไทย)
ส. ม.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
อง. เอกก.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง. ทสก.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ทสกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง. ทุก.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ทูกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง. ติก.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ติกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง. จตุกก.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง. ปญจก.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ปญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง. สตตก.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	สัตตกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง. อฏฺฐก.	(บาลี) = สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	อฏฺฐกนิปาตปาลี	(ภาษาบาลี)
อง. อฏฺฐก.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	อฏฺฐกนิบาต	(ภาษาไทย)
ข. ธ.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ข. อุ.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อุทาน	(ภาษาไทย)
ข. เถร.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	เถรคาถา	(ภาษาไทย)
ข. ม.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	มหานิทเทส	(ภาษาไทย)
ข. จู	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	จูฬนิทเทส	(ภาษาไทย)
ข. ป.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ปฏีสัมภิตามรรค	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

อภิ.สง.	(ไทย) = อภิธรรมปิฎก	ธรรมสังคณี	(ภาษาไทย)
อภิ. วิ.	(ไทย) = อภิธรรมปิฎก	วิภังค์	(ภาษาไทย)

อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก

ม. ม. อ. (บาลี)	= มัชฌิมนิกาย	ปปัญจสูทนี	มูลปณณาสกอฏฺฐกถา	(ภาษาบาลี)
ม. ม. อ. (ไทย)	= มัชฌิมนิกาย	ปปัญจสูทนี	มูลปณณาสกอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ส. ม. อ. (บาลี)	= สังยุตตนิกาย	สารตถกาสินี	มหาวคคอฏฺฐกถา	(ภาษาบาลี)
อง.ทสก.อ. (บาลี)	= อังคุตตรนิกาย	มโนรธปุณณี	ทสกนิปาตอฏฺฐกถา	(ภาษาบาลี)
อง.ทสก.อ. (ไทย)	= อังคุตตรนิกาย	มโนรธปุณณี	ทสกนิบาตอรรถกถา	(ภาษาไทย)

ช.ช.อ. (บาลี)	=ชุตทกนิกาย	ปรมตฺตโชติกา	ชุตทกปาธอฏฐกถา	(ภาษาบาลี)
ช.ธ.อ. (ไทย)	=ชุตทกนิกาย	ธรรมบทอรรถกถา		(ภาษาไทย)
ช. ป. อ. (ไทย)	=ชุตทกนิกาย	สัทธรรมปกาสิณี	ปฎิสัมภิทามรคอรรถกถา	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทยมาแต่โบราณกาล พระมหากษัตริย์ไทยทรงเป็นพุทธมามกะและทรงเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภก ประชาชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา มีศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม เป็นเอกลักษณ์ประจำชาติไทยที่บรรพบุรุษไทยเราได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน เป็นฐานรองรับทำให้สังคมไทยเป็นสังคมวิถีพุทธ มีวัฒนธรรมที่หล่อหลอมจากคำสอนทางพระพุทธศาสนาในอดีต การศึกษาของคนไทยมีรากฐานอยู่ที่วัด วังและบ้าน วัดเป็นแหล่งสรรพวิทยาการทำหน้าที่เป็นทั้งสถานศึกษา แหล่งเรียนรู้ และแหล่งถ่ายทอดวัฒนธรรม ประเพณีของแต่ละท้องถิ่น เป็นศูนย์กลางกิจกรรมทางสังคมมากมาย โดยมีพระสงฆ์เป็นแกนนำในการพัฒนา และเป็นที่พึ่งทางใจของสังคมมาโดยตลอด แต่ปัจจุบันสังคมไทยมีปัญหาเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและนับวันจะยิ่งทวีคูณ เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด ปัญหาโสเภณี เป็นต้น นอกจากนี้ ปัญหาระดับชาติยังเกิดขึ้นอีก เช่น ปัญหาโจรก่อการร้ายในภาคใต้ เป็นต้น ทั้งนี้ เพราะคนขาดศีลธรรม ขาดวินัยที่จะนำไปพัฒนาในชีวิตของตนเองและสังคม ซึ่งเป็นข้อควรคำนึงให้สังคมมีความเป็นระเบียบวินัยมากขึ้น^๑

ศาสนามีหลักความประพฤติของคฤหัสถ์และบรรพชิตที่เอื้อประโยชน์ ตั้งแต่ประโยชน์ในปัจจุบันถึงประโยชน์สูงสุด คือ พระนิพพาน ในมหาวิจ্ঞโคตตสูตร วิจ্ঞโคตรปริพาชกกล่าวว่า “ข้าแต่ท่านพระโคตมผู้เจริญ แม่น้ำคงคา มีแต่จะไหลหลังล้นไปสู่มหาสมุทร รวมอยู่ในมหาสมุทรแม้ฉันใด บริษัทของพระโคตมซึ่งมีทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิตก็ฉันนั้นเหมือนกัน มีแต่มุ่งไป ก้าวไปและดำเนินไปสู่ นิพพาน บรรลุนิพพานอยู่”^๒ พุทธจริยศาสตร์หรือหลักความประพฤติตามแนวพระพุทธศาสนาที่สำคัญเป็นหัวใจ คือ หลักการในอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ ได้แก่ สัมมาทิฐิ คือ ความเห็นชอบ สัมมาสังกัปปะ คือ ความดำริชอบ สัมมาวาจา คือ เจรจาชอบ สัมมากัมมันตะ คือ ทำการงานชอบ สัมมาอาชีวะ คือ เลี้ยงชีพชอบ สัมมาวายามะ คือ มีความเพียรชอบ สัมมาสติ คือ ระลึกรู้ชอบ สัมมาสมาธิ คือ ตั้งใจชอบ

อริยมรรคมีองค์ ๘ คือ หลักเพื่อนำผู้ปฏิบัติไปสู่พระนิพพาน ดังพระพุทธพจน์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย แม่น้ำคงคา ไหลหลัง ลาดเอน เบ้นไปสู่มหาสมุทรฉันใด ภิกษุเมื่อเจริญอยู่ ทำให้มากอยู่ซึ่งอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการอันประเสริฐ ย่อมเป็นผู้โน้มน้อมลาดเอนเบ้นไปสู่นิพพาน ฉันนั้น”^๓

พระวินัย เป็นกฎระเบียบข้อบังคับหรือขนบธรรมเนียมประเพณีที่จะต้องปฏิบัติให้เป็นไปในทางเดียวกันของหมู่ภิกษุสงฆ์ เพื่อให้เกิดความเลื่อมใสแก่ผู้พบเห็น เพื่อมีอาจารย์อันงามเป็นระเบียบเรียบร้อย อันจะนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติชอบ เป็นการเอื้อต่อการประพฤติธรรมทางจิตต่อไป

^๑ พระเมธีวราภรณ์, เบญจศีลเบญจธรรมอุดมชีวิตของมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ต้นบุญ, ๒๕๕๓), หน้า ๒.

^๒ ม.ม.(ไทย) ๑๓/๑๙๗/๒๓๔.

^๓ ส.ม.(ไทย) ๑๙/๙๑/๕๘.

พระพุทธองค์ได้ทรงบัญญัติพระวินัยไว้ เป็นกฎข้อบังคับสำหรับพระสาวกได้ปฏิบัติ ซึ่งพระวินัยที่ทรงบัญญัตินั้นมีลักษณะใหญ่ๆ ๒ ประการ คือ

๑. พุทธบัญญัติ คือ ข้อบัญญัติที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ ได้แก่ วินัยของภิกษุและภิกษุณี หมายถึง กฎระเบียบ ข้อบังคับ ที่พระพุทธเจ้าตั้งไว้เป็นพุทธอาณา คือ ระเบียบการปกครองภิกษุและภิกษุณี เรียกว่าพระวินัย พุทธบัญญัติ เกิดขึ้นจากการที่มีภิกษุหรือภิกษุณีประพฤติไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสมหรือประพฤติเสียหายขึ้นจนชาวบ้านพากันตำหนิโทษนา ทรงรับทราบแล้วจึงให้ประชุมสงฆ์ไต่สวนได้ความจริงแล้วจึงทรงบัญญัติเป็นข้อห้ามไว้ การบัญญัติพระวินัยของพระพุทธเจ้ามีลักษณะเช่นนี้ทั้งหมด^๔

๒. อภิสมจาร แปลว่า ความประพฤติอันดีงาม มารยาทอันดีงาม หมายถึง ธรรมเนียมปฏิบัติในเรื่องต่างๆ ของภิกษุ ภิกษุณี เป็นเรื่องเกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติสิกขาบทที่มานอกพระปาติโมกข์ อยู่ในข้อปฏิบัติพื้นฐานเพื่อความถูกต้อง เพื่อขัดเกลาให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยและสวยงาม เช่น เรื่องกายบริหาร การใช้ผ้าห่ม การใช้บาตร ตลอดถึงธรรมเนียมปฏิบัติต่างๆ เรียกว่า วัตร^๕

สังคมโลกในยุคปัจจุบัน สังคมสื่อออนไลน์เป็นหนึ่งทางเลือกของการสื่อสารข้อมูลในรูปแบบที่มีการใช้เทคโนโลยีเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง การสื่อสารข้อมูลของมนุษย์ประกอบไปด้วย ผู้ส่งสาร ข้อมูล และผู้รับสาร ซึ่งไม่ว่าจะสื่อสารด้วยวิธีใด สิ่งที่ต้องการ คือ การที่ผู้รับสารได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วนและทันเวลา สื่อออนไลน์จึงเป็นพื้นที่สาธารณะในการแสดงออกในด้านต่างๆ เช่น การเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ศาสนา ความเชื่อ และความหลากหลายทางเพศ ในความหลากหลายนั้น พระภิกษุ สามเณร ได้เป็นส่วนหนึ่งของผู้ใช้งานสื่อออนไลน์ และได้ใช้เป็นเครื่องมือในการแสดงออกทางสังคม ในด้านพฤติกรรมกระทำความผิดหรือการแสดงออก การรับรู้ ที่ส่งผลเป็นพฤติกรรมเชิงประจักษ์ อันมีผลต่อเพศสภาพ คือ เพศบรรพชิต^๖ ซึ่งเป็นเพศสภาพทางศาสนา

เพศสภาพทางศาสนาหรือเพศบรรพชิต หมายถึง พระภิกษุสงฆ์และสามเณร มีขอบเขตทางศาสนาเป็นกรอบและมีหลักการปฏิบัติ การแสดงออกทางศาสนาผ่านข้อวัตรปฏิบัติ กฎระเบียบที่เรียกว่า ศีลหรือพระวินัย มีลักษณะการแต่งกายที่แตกต่างจากบุคคลทั่วไป เช่น จีวร สบง ผ้าห่ม ทรงผม และที่อยู่อาศัย โดยจะมีกรอบในการดำเนินชีวิต ในการใช้ชีวิตประจำวัน ผ่านคำว่า “สมณสัญญา”^๗ เรียกว่า สถานะที่ต่างจากบุคคลทั่วไป ได้รับสิทธิพิเศษ เช่น การอาศัยอยู่ในวัด การแต่งกาย การบิณฑบาต ด้วยสิ่งเหล่านี้เป็นเงื่อนไขทางพระพุทธศาสนาซึ่งปรากฏอยู่ในวิถีชีวิตของพระภิกษุและสามเณร

^๔ พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), **พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ คำวัด**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เสียงเชียง, ๒๕๔๖), หน้า ๖๒๒.

^๕ **เรื่องเดียวกัน**, หน้า ๑๒๖๐.

^๖ คำว่า “บรรพชิต” มาจากภาษาบาลีว่า “ปพฺพชิต” แปลว่า ผู้เว้นทัว คือ เว้นจากบาปทางกาย วาจาใจ (พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิ ป.ธ.๙), **มงคล ๓๘**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: หจก.การพิมพ์พระนคร, ๒๕๓๓), หน้า ๒๓๗).

^๗ อก.ทสก.อ. (ไทย) ๓/๑๐๑/๓๗๒.

ปัจจุบันพระภิกษุและสามเณรได้ใช้สื่อออนไลน์เป็นเครื่องมือในการศึกษาธรรม และเผยแผ่ธรรม แต่ก็มีพระภิกษุและสามเณรอีกจำนวนหนึ่งเช่นเดียวกัน ใช้สื่อออนไลน์โดยขาดการระมัดระวังทั้งการพูด การสื่อข้อความ การนำเสนอภาพ และคลิปวิดีโอที่ไม่เหมาะสมแก่ความเป็นสมณเพศ จะเห็นว่า มีภาพและเสียงจำนวนมากที่พระภิกษุสงฆ์และสามเณรได้เผยแพร่หรือนำเสนอในพื้นที่ของสื่อออนไลน์ เช่น ยูทูบ เฟสบุ๊ก ไลน์ ทวิตเตอร์ การแสดงออกของพระภิกษุและสามเณรในสังคมสื่อออนไลน์นั้นว่าเป็นเรื่องที่หลายฝ่ายจับตามองและนำไปวิพากษ์วิจารณ์ต่างๆ ดังเห็นได้จากที่ปรากฏบนสื่อต่างๆ เช่น ตามหน้าหนังสือพิมพ์ รายการโทรทัศน์ ซึ่งก็ถูกมองว่าเป็นปัญหาของคณะสงฆ์

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงประสงค์ที่จะศึกษาเรื่อง วิเคราะห์สมณสัญญาในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ตามหลักพุทธจริยศาสตร์ โดยอาศัยหลักเกณฑ์ทางพุทธจริยศาสตร์ เพื่อจะได้เป็นกระจุกเงาสะท้อนพระภิกษุสงฆ์และสามเณร ได้ตระหนักถึงความเป็นสมณะที่สมบูรณ์ตามแนวพุทธจริยศาสตร์ อันจะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนทัศนคติการใช้งานสื่อออนไลน์ให้ไปในแนวทางที่เหมาะสมและเกื้อกูลต่อพระธรรมวินัยตามแนวทางแห่งไตรสิกขาและมีกฎเกณฑ์แบบพุทธจริยศาสตร์ตามกรอบแห่งวิธีการทางปรัชญาต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาสมณสัญญาในพุทธจริยศาสตร์
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาสถานการณ์การใช้สื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ปัจจุบัน
- ๑.๒.๓ เพื่อวิเคราะห์สมณสัญญาในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ตามหลักพุทธจริยศาสตร์

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ ต้องการทราบสมณสัญญาในพุทธจริยศาสตร์
- ๑.๓.๒ ต้องการทราบสถานการณ์การใช้สื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ปัจจุบัน
- ๑.๓.๓ ต้องการวิเคราะห์สมณสัญญาในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ตามหลักพุทธจริยศาสตร์

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาทงเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยศึกษาเรื่อง สมณสัญญาในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ ในกรอบเนื้อหาต่อไปนี้

- ๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา มุ่งศึกษาสมณสัญญาในพุทธจริยศาสตร์
- ๑.๓.๒ ขอบเขตด้านเอกสาร ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยในชั้นปฐมภูมิ ทุตติภูมิ และตำราที่เกี่ยวข้อง

ข้อมูลปฐมภูมิ จะศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ฉลองราชสมบัติ ๕๐ ปี พุทธศักราช ๒๕๓๙ โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ข้อมูลทุติยภูมิ ศึกษาจากหนังสือ เอกสารวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยและศึกษาโดยการสัมภาษณ์พระสังฆาธิการหรือผู้ที่มีความรู้ เพื่อประกอบการวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

๑.๕ คำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ จริยศาสตร์ (Ethics) หมายถึง ปรัชญาสาขาหนึ่งที่ว่าด้วยการแสวงหาความดีสูงสุดของชีวิตมนุษย์ แสวงหาเกณฑ์ในการตัดสินความประพฤติของมนุษย์ว่าอย่างไรถูก ดีไม่ดี ควรไม่ควร และพิจารณาปัญหาเรื่องสถานภาพของค่าทางศีลธรรม

๑.๕.๒ พุทธจริยศาสตร์ (Buddhist Ethics) หมายถึง ศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าทางศีลธรรมของการกระทำหรือความประพฤติของมนุษย์ตามหลักพระธรรมวินัยในพระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งในงานวิจัยนี้ หมายถึง สมณสัญญาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก

๑.๕.๓ สมณะ หมายถึง พระภิกษุ สามเณรในพระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๕.๔ สมณสัญญา หมายถึง ความสำคัญว่าตนเป็นสมณะ ความจำได้ว่าตนเป็นสมณะ

๑.๕.๕ บริหาร หมายถึง บริหารที่ไม่ใช่บริหาร ๘ ได้แก่ คอมพิวเตอร์แบบตั้งโต๊ะ (Desktop computer) โน้ตบุ๊ก (notebook or laptop) เน็ตบุ๊ก (netbook or laptop) แท็บเล็ต คอมพิวเตอร์ (tablet computer) โทรศัพท์เคลื่อนที่ สมาร์ทโฟน (SmartPhone)

๑.๕.๖ สื่อสังคมออนไลน์ หมายถึง เครือข่ายสังคมออนไลน์ ได้แก่ LINE Youtube Facebook Twitter และอื่นๆ

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ก. เอกสาร

๑. ชัยวัฒน์ อัดพัฒน ก่อไว้หนังสือ **จริยศาสตร์** ถึง ความหมายของจริยศาสตร์ ในภาษาอังกฤษว่า “เอธิคส์” (Ethics) ซึ่งหมายถึง ศาสตร์ที่ว่าด้วยศีลธรรม หลักศีลธรรม กฎที่ว่าด้วยความประพฤติและพฤติกรรม ดังนั้น จริยศาสตร์จึงศึกษาว่า “อะไรควรเว้น อะไรควรทำ อะไรผิด อะไรถูก อะไรดี อะไรชั่ว” กับการเข้าไปตัดสินจริยศาสตร์ตามหลักของนักปรัชญา เช่น เพลโต จอห์น สจ๊วต มิลล์ เฮอร์เบิร์ต สเปนเซอร์ ฌอง ปอล ซาร์ต รวมทั้งจริยศาสตร์ของศาสนาต่างๆ ที่มีหลักทางจริยศาสตร์ที่แตกต่างกันตามแต่ละศาสนาจะแสดงถึงจริยศาสตร์ในศาสนาของตนเช่นไร^๕

๒. วิโรจน์ วิชัย ได้อธิบายไว้ในหนังสือ **พุทธปรัชญา** ว่า จริยศาสตร์แนวพุทธนั้นมีความเกี่ยวข้องกับปรัชญาสังคม เพราะเป็นบ่อเกิดของความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเป็นสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงด้วย ซึ่งเป็นเรื่องของปัจเจกบุคคลและสังคมในการดำเนินไปสู่เป้าหมายของชีวิตซึ่งเป็นหัวใจหลักของจริยศาสตร์แนวพุทธสามารถสรุปเนื้อหาลงในพุทธวจนะที่ว่า “จงทำแต่ความดี ละเว้นความชั่ว ทำจิตให้บริสุทธิ์ผ่องใส” ทั้งนี้ก็เพราะว่ามนุษย์มีสิทธิและเสรีภาพในการตัดสินใจและการตัดสินใจนั้นไม่ได้เป็นปัญหาทางจริยศาสตร์แต่เป็นปัญหาเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์^๖

๓. จี.เอส.พี.มิสรา. ก่อไว้หนังสือ **พัฒนาการแห่งพุทธจริยศาสตร์** สรุปได้ว่า ในพระพุทธศาสนามีการเน้นเรื่องการทำความดีอย่างมากจนได้รับสมญานามว่า เป็นศาสนาแห่ง

^๕ ชัยวัฒน์ อัดพัฒน, **จริยศาสตร์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๕).

^๖ วิโรจน์ วิชัย, **พุทธปรัชญา**, เอกสารประกอบการสอน, อัดสำเนา, (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๒๕๕๖).

จริยธรรม พระพุทธศาสนาเกิดจากการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าที่เป็นความลึกลับ แต่กลับปรากฏออกมาให้เห็นอย่างมีเหตุผล เมื่อพระองค์รู้ว่าทุกข์เป็นปรากฏการณ์ที่มีอยู่ทั่วไปต่อสัตว์จึงเสด็จจาริกไปประกาศมรรควิธีที่จะนำสัตว์ไปสู่ความดับทุกข์ โดยผู้ปฏิบัติต้องทำไปตามระดับด้วยความเพียรติดต่อจนบรรลุเป้าหมาย ดังนั้น พุทธจริยศาสตร์ จึงหมายถึงมรรควิธีหรืออุบายแห่งความเป็นอริยะที่พระพุทธเจ้าทรงนำมาสอนมนุษยชาติผู้ประสบทุกข์ โดยที่พระพุทธศาสนาเป็นกลุ่มสมณนิยมมาตั้งแต่ต้น จึงเน้นรูปแบบการบำเพ็ญตบะสละโลกออกบวช หลักคำสอนอยู่ในขอบข่ายที่สามารถเข้าใจได้ และนำมาปฏิบัติได้ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ด้วยการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับหลักปฏิบัติที่พระองค์ทรงกำหนดไว้ด้วยเหตุนี้ จึงควรศึกษาพุทธจริยศาสตร์ในฐานะเป็นหลักสูตรโดยองค์รวมแห่งวัฒนธรรม ซึ่งมีอิทธิพลอย่างมากต่อชีวิตในสังคม และความคิดของประชาชนในดินแดนที่นับถือพระพุทธศาสนาในวิถีชีวิตแบบอินเดีย ทำให้มองเห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนาที่มีส่วนช่วยในการจัดรูปแบบวัฒนธรรมปรากฏอยู่ในกิจกรรมและสถาบันต่างๆ ของประชาชน พุทธจริยศาสตร์ได้แสดงให้เห็นรูปแบบที่แปลกออกไปจากโลกทัศน์แบบพระเวทดั้งเดิม และพยายามนำความคิดใหม่ในด้านจริยศาสตร์มาเผยแพร่เน้นศีลธรรม จริยธรรม เพื่ออบรมจิตใจมนุษย์ให้เจริญรุ่งเรืองแห่งบุคคลผู้มีศีลธรรมหรือแบบอย่างมาตรฐานแห่งบุคคลในอุดมคตินิยมแห่งศีลธรรม ให้อยู่ในฐานะเป็นอุดมคติที่เด่นชัดที่สุด ฉะนั้น พุทธจริยศาสตร์จึงมีลักษณะครอบคลุมและมีความเป็นสากลยิ่ง^{๑๐}

๔. พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต) กล่าวไว้ในหนังสือ **รากฐานพุทธจริยศาสตร์สำหรับสังคมไทยร่วมสมัย** ถึงเรื่องความสัมพันธ์ของบุคคลที่ถูกต้องและดีงามในสังคมว่า มีความสำคัญและเป็นเงื่อนไขส่งเสริมการพัฒนาคุณภายใน คือ สมาธิและปัญญาของปัจเจกบุคคลและเมื่อปัจเจกบุคคลได้รับการพัฒนาให้มีภูมิจิตภูมิปัญญาที่ถูกต้องแล้ว ก็จะมีส่วนกำหนดให้พฤติกรรมความสัมพันธ์ในสังคมเป็นไปอย่างดีงามยิ่งขึ้น^{๑๑}

๕. พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) กล่าวถึงพระวินัยไว้ในหนังสือ **รู้จักพระไตรปิฎกเพื่อเป็นชาวพุทธที่แท้** โดยย่อไว้ว่า พระวินัย คือ ประมวลพุทธบัญญัติเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ต่างๆ ในการเป็นอยู่หรือกฎระเบียบต่างๆ ของสงฆ์ที่จะดำรงไว้ซึ่งสภาวะอันเป็นเครื่องเกื้อหนุนให้ภิกษุและภิกษุณีประพฤติปฏิบัติตามพระวินัยนั้นได้อย่างได้ผลดีและรักษาพระศาสนาไว้ได้^{๑๒}

๖. พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) กล่าวไว้ในหนังสือ **นิติศาสตร์แนวพุทธ** กล่าวถึงเรื่องนิติศาสตร์พื้นฐานของพุทธศาสนา โดยวางเป็น ๒ ระยะ คือ

๑. หลักการพื้นฐาน กฎหมาย ต้องมาจากธรรม ต้องชอบธรรม และต้องเพื่อธรรม โดยให้วินัยตั้งบนหลักการแห่งธรรม ธรรมเป็นเบื้องต้นและที่สุดแห่งวินัย ธรรมเป็นเรื่องของความจริงแท้ใน

^{๑๐} จี.เอส.พี.มิสรา, **พัฒนาการแห่งพุทธจริยศาสตร์**, พระมหาสมจินต์ วันจันทร์ แปล, (กรุงเทพมหานคร: (เอกสารโรเนียว).

^{๑๑} พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), **รากฐานพุทธจริยศาสตร์สำหรับสังคมไทยร่วมสมัย**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๓๓).

^{๑๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **รู้จักพระไตรปิฎกเพื่อเป็นชาวพุทธที่แท้**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เอ็ดสัน เพรสโปรดักส์, ๒๕๔๓).

ธรรมชาติ ส่วนวินัยเป็นเรื่องสมมติเพื่อหนุนธรรมวินัยหรือกฎหมายเอาพฤติกรรมเป็นจุดเชื่อมโยงเข้าสู่ไตรสิกขา โดยใช้สัจจะ ๒ คือ ปรมัตถสัจจะ และสมมติสัจจะ เป็นหลักอธิบาย

๒. หลักแห่งการปฏิบัติ ถ้าคนอยู่ในหลักการก็ไม่ต้องมีกฎหมาย ถ้ากฎหมายไม่ใช่เพื่อหลักการ ก็ไม่ควรให้เป็นกฎหมาย ในสังคมที่คนมีการศึกษาถูกต้องพัฒนาดีแล้ว กฎหมายและวินัยเพียงเป็นข้อหมายรู้ไม่ต้องเป็นข้อบังคับทำให้เป็นเครื่องฝึกตนดังที่เรียกว่า สิกขาบท กฎหมายจะต้องมีแนวโน้มในการที่จะสร้างระบบสังคม จัดสรรสภาพแวดล้อมและวางรูปแบบความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ ในทางที่เกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เข้าถึงชีวิตที่ดีงาม^{๑๓}

๓. พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวไว้ในหนังสือ **ลักษณะแห่งพระพุทธศาสนา** ถึงลักษณะแห่งพระพุทธศาสนาที่นอกเหนือจากการตัดสินด้วยลักษณะธรรมวินัย ๘ ประการ เช่น เป็นไปเพื่อคลายกำหนด (วิราคายะ) เป็นไปเพื่อความปราศออก (วิสงโยคายะ) และเป็นไปเพื่อความไม่สะสม (อะปะจะยายะ) และยังมีลักษณะเฉพาะอยู่อีกหลายประการที่บ่งบอกถึงความเป็นพุทธศาสนาดังที่ปรากฏอยู่ ๑๓ ประการ เช่น เป็นศาสนาแห่งปัญญา เป็นศาสนาแห่งการฝึกตนเชื่อในการพัฒนาตนเอง การให้ความสำคัญทั้งแก่ปัจเจกภายในและปัจเจกภายนอก และลักษณะอื่นๆ ที่กล่าวถึงรวมความแล้วเป็นสิ่งที่นำไปสู่เป้าหมายอันสูงสุด คือ “นิพพาน”^{๑๔}

๔. วศิน อินทสระ กล่าวไว้ในหนังสือ **พุทธจริยศาสตร์** ว่า จริยศาสตร์และจริยธรรมคืออะไรมีประโยชน์และความสำคัญอย่างไร พุทธจริยศาสตร์นั้นเป็นหลักเกณฑ์ทางจริยธรรมซึ่งพระพุทธเจ้าทรงวางไว้เพื่อเป็นมาตรฐานความประพฤติของมนุษย์ ตั้งแต่พื้นฐานเบื้องต้นโดยได้แบ่งพุทธจริยศาสตร์ออกเป็นระดับต่างๆ ๓ ระดับ คือ ระดับต้นได้แก่ ศีล ๕ และจริยธรรม ๑๐ ประการ ระดับกลาง ได้แก่ อกุศลกรรมบถ ๑๐ ระดับสูงได้แก่ มรรค ๘^{๑๕}

๕. สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงกล่าวไว้ในหนังสือ **วินัยมุข เล่ม ๓** ว่า ภิกษุผู้เป็นเถระต้องเป็นหัวหน้า จึงสมควรสนใจรู้วินัยอย่างนี้ไว้ ไม่อย่างนั้นย่อมไม่อาจอำนวยการในหน้าที่...ภิกษุไม่รู้วินัย จักอาจารย์สงวรวางไร ความบกพร่องแห่งคณะสงฆ์ในหัวเมืองย่อมมีเพราะขาดความรู้วินัยนั้นเทียว^{๑๖}

๑๐. พระราชพรหมยาน (วีระ ถาวโร) กล่าวไว้ในหนังสือ **ศีลของพระ** ว่าการสำรวมกายวาจาให้เรียบร้อย ชื่อว่าศีล การรักษาใจมั่นชื่อว่าสมาธิ ความรอบรู้ในกองสังขารชื่อว่าปัญญา ท่านบอกว่าโทษที่เกิดเพราะความละเมิดข้อที่พระพุทธเจ้าทรงห้าม เรียกว่าอาบัติ อาบัติทุกสิกขาบท ได้โปรดทราบถ้าละเมิดถือว่าศีลท่านขาด เมื่อศีลท่านขาดท่านจะไปไหน ท่านก็ไปนรก^{๑๗}

^{๑๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **นิติศาสตร์แนวพุทธ**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๑).

^{๑๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **ลักษณะแห่งพระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สหธรรมมิก จำกัด, ๒๕๓๙).

^{๑๕} วศิน อินทสระ, **พุทธจริยศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ทองกวาว, ๒๕๔๑).

^{๑๖} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, **วินัยมุข เล่ม ๓**, พิมพ์ครั้งที่ ๒๕, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘).

^{๑๗} พระราชพรหมยาน (วีระ ถาวโร), **ศีลของพระ**, (กรุงเทพมหานคร : วชิรสิทธิ์สานส์รัชดา, ๒๕๔๗).

๑๑. หนังสือ “**หลักสูตรและคู่มือการเรียนการสอนศาสนาศึกษา**”โครงการบรรพชาอุปสมบทพระภิกษุสามเณรภาคฤดูร้อน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการกล่าวไว้ว่า อาณิสสพระวินัย พระวินัยนั้น ภิกษุรักษาดีแล้ว ย่อมได้รับอาณิสสคือ

- ๑) ไม่มีความเดือดร้อน คือ ไม่มีวิปัสการ
- ๒) ย่อมได้รับความชื่นมื่น เพราะรู้สึกว่าการประพฤติดีงามแล้วไม่ต้องถูกลงโทษหรือถูกตีเตียน
- ๓) ย่อมได้รับความสรรเสริญหรือเข้าสมาคมกับผู้ที่มีศีลย่อมมองอาภักดิ์หาญไม่สะทสะท้าน^{๑๘}

๑๒. พระอาจารย์จันทา ถาวโร กล่าวไว้ในหนังสือ **พระวินัย ๒๒๗ เทศนภาคปฏิบัติ** ว่า ถ้านักบวชไม่รักษาวินัย ไม่คำนึงถึงสิ่งของตนเพศของตน ทำศีลให้ขาดหรือต่างพร้อย หรือว่าเศร้าหมอง อยากทำ อยากพูด อยากกิน อยากนุ่ง อยากห่มอย่างไร ก็ทำไปตามใจชอบนั้น ก็ไม่มี ความหมายอะไรในเรื่องของการบวชนั้น นั่นแหละเสียศีล นี่เสียสัตย์เสียดีกว่า เสียสัตย์นี้ตายทั้งเสียดีกว่า ไม่มีความหมายอะไรในการบวช ศีลของพระมี ๒๒๗ ข้อ ปาราชิก ๔ สิกขาบท นี่เป็นกฎหมายอย่างหนักของพระ ต้องเข้าแล้วขาดจากความเป็นพระ^{๑๙}

๑๓. พระภวนาวิริยคุณ (เผด็จ ทตตชีโว) กล่าวไว้ในหนังสือ **พระแท้** ว่า สรรวมศีลต้อง อยู่ศูนย์กลางกายนั้นแหละที่ตั้งของศีล ที่เกิดของศีลนั้นจะต้องอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ ดวงธรรมนั้นอยู่กลางกายมนุษย์ ใส่เป็นกระจก้นฉ่องส่องเงาหน้า เท้าฟองไข่แดงของไก่ อยู่กลางกายมนุษย์ ซึ่งด้ายกลุ่มจากสะดือทะลุหลังขวาทะลุซ้าย จุดที่ด้ายสองเส้นนั้นตัดกัน เรียกว่า “กลางก๊ก” เป็นที่ตั้งของดวงธรรมของกายมนุษย์ เอาใจไปอยู่ตรงนั้น ถ้าอยู่ตรงนั้นไม่ได้ละ ก็สรวม ไม่ถูกเสียแล้ว...^{๒๐}

๑๔. พระอุตรคณาธิการ (ชวินทร์ สระคำ) กล่าวไว้ในหนังสือ **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในอินเดีย** ว่า พระธรรมวินัย คือ พระพุทธศาสนา คือ ตัวแทนของพระพุทธเจ้า ดังที่ พระอานนท์ได้ทูลถามพระพุทธองค์ว่า เมื่อพระพุทธองค์ปรินิพพานไปแล้ว ใครจักเป็นศาสดาแทน พระองค์ พระองค์ได้ตรัสกับพระอานนท์ว่า พระธรรมวินัยเป็นตัวแทนของพระศาสดา เมื่อพระองค์ปรินิพพานแล้ว ถ้ามีเพียงพระธรรม คือ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไม่มีสาวกประพฤติปฏิบัติและนำเผยแผ่พระธรรมก็จะหายไป มีเพียงพระวินัยแต่ไม่มีผู้ประพฤติปฏิบัติพระวินัยก็จะหายไปเช่นกัน มี

^{๑๘} กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, **หลักสูตรและคู่มือการเรียนการสอนศาสนาศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : การศาสนา, ๒๕๔๓).

^{๑๙} พระจันทา ถาวโร, **พระวินัย ๒๒๗ เทศนภาคปฏิบัติ**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : ศิลป์สยามบรรณกิจและการพิมพ์, ๒๕๕๒).

^{๒๐} พระภวนาวิริยคุณ (เผด็จ ทตตชีโว), **พระแท้**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์ จำกัด (มหาชน), ๒๕๔๕).

แต่ศึกษาแต่ไม่มีการปฏิบัติหรือมีก็น้อยลงไปทุกทีๆ การดำรงมั่นของพระธรรมวินัยก็อาจเสื่อมไปได้ก็ได้^{๒๑}

๑๕. หลวงปู่จาม มหาบุญโณ กล่าวไว้ในหนังสือ **มหาบุญโณวาท ๘** ตอนที่ ๕๖ ถึง สมณสัญญา ๑๐ ประการ ผู้มีปัญญา มีสติ เปิดใจกว้าง อ้าแขนรับ ยื่นมือรับย่อมหมั่นพิจารณาตนอยู่เสมอ ทั้งการกระทำทั้งคำพูดทั้งความรู้สึกนึกคิดเมื่อเห็นว่าจะไรดีก็รักษาบำรุงรักษาเอาไว้ ส่งเสริมขึ้น อะไรไม่ดีอยู่ในตนก็คอยเตือนตน ให้ละ ให้เว้นทุกขณะเป็นอยู่ในทุกๆ วัน ๑ ก่อนนอนทุกคืน ๑ ก่อนที่จะลุกจากที่นอน ๑ ต้องสำรวจตรวจตราตนเอง โดยยึดในคำสอนพุทธโอวาทของพระพุทธเจ้าดังนี้

๑. บัดนี้เรามีเพศต่างจากคฤหัสถ์แล้วกิริยาอาการใดๆ ของสมณะศากยบุตร เราจะทำอาภักปกริยานั้นๆ

๒. การเลี้ยงชีพของเราเนื่องด้วยผู้อื่น อาศัยผู้อื่นเป็นอยู่เราต้องเป็นคนผู้เลี้ยงง่าย

๓. อาการกาย วาจาใจใดๆ ที่เราควรทำให้ดีขึ้นกว่านี้ยังมีอีกเยอะ มิใช่เพียงเท่านั้น มุ่งให้มีอินทรีย์สงบระงับ สำรวมในตา หู จมูก ปาก ลิ้น กาย ใจ ให้ได้ที่ได้ธรรมะไม่ดิ้นรน ไม่ฟุ้งซ่านไประว่างมิให้หลงในอารมณ์ของโลก ฝึกไม่ให้ยินดี ยินร้ายเมื่อ ได้เห็นรูป ได้ฟังเสียง ได้ดมกลิ่น ได้ลิ้มรส ได้ถูกต้องสัมผัส ได้กระทบกระทั่งอารมณ์ พิจารณาว่า ไม่เที่ยงเกิดแล้วดับ ความสำรวมกายวาจา เป็นความสุข สุขด้วยสติ สุขด้วยอุเบกขาธรรม

๔. ตัวเราเตือนตัวเราเองในเรื่องศีลหรือไม่

๕. เพื่อนร่วมพรหมจรรย์ ผู้รู้ เทพเทวดาพิจารณาแล้วเตือนตัวเราในเรื่องศีลหรือไม่

๖. จะต้องพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รักที่พอใจทั้งปวง

๗. เรามีกรรมเป็นของของตน เป็นทายาทสืบกรรม ทำกรรมอันใดไว้ดีหรือชั่วก็ตาม ย่อมได้รับผลของกรรมนั้นๆ

๘. วันคืนล่วงไปบัดนี้เราทำอะไรอยู่

๙. เรายินดีพอใจในการเป็นอยู่อย่างสงัดหรือไม่

๑๐. คุณวิเศษของเรามีอยู่หรือไม่ เราจะเกื้อหนุนต่อคำถามของผู้อื่นหรือไม่

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงย้ำว่าสมณสัญญาทั้ง ๑๐ ประการนี้ จะต้องพิจารณาอยู่เนืองๆ แม้หากได้แค่เพียง ๗ ประการแรก เราเป็นพระสงฆ์ลูกของพระพุทธเจ้าไม่ละมุลกัมมัญฐาน เราขอผู้อื่นมาเลี้ยงชีวิตเป็นผู้เดียวไม่เกียจคร้าน เราเป็นผู้ไม่คะนองกายวาจา เราเป็นผู้ยินดีสงบ ศีลของเรา บริสุทธบริบูรณ์ดี เราเป็นผู้ฝึกตนอยู่ ศีลและข้อวัตรข้อปฏิบัติใดๆ เราได้กระทำชำระอยู่เสมอ เรามีกรรมดีเป็นของตนอยู่ แม้แค่เพียง ๗ ประการนี้ตัวเราย่อมเป็นผู้ประพฤติดนติดต่อนในศีลวัตรทั้งหลาย อยู่เป็นนิจกาล เป็นผู้ไม่โลภ โลเล เลอะเลลว เป็นผู้ไม่เบียดเบียนใคร เป็นผู้ไม่ดูหมิ่นดูแคลนใครๆ เป็นผู้ใคร่ต่อการศึกษาเป็นผู้พิจารณาเห็นและได้ประโยชน์จากเครื่องบริขารเลี้ยงชีวิต รวมความว่า ให้เป็นผู้มีปกติพิจารณาตนอยู่เสมอ เตือนตนของตนอยู่เป็นนิตย์ มีสติคุ้มครองตน เช่น ย่อมอยู่เย็นเป็นสุข เป็นมรรคเป็นธรรมเพราะปิดทางเกิดทางมาของกิเลส आवะเครื่องก่อกังวลใจประการใดๆ พระพุทธเจ้า

ทรงแสดงต่อไปอีกว่า“ภิกษุทั้งหลาย เธอจงมีตนเป็นที่พึ่งแห่งตน จงมีตนเป็นคตติของตน จงมีตนเป็นหลักแนวทางการดำเนินต่อไป” ผู้อื่นเป็นเพียงแต่ผู้แนะแนวสั่งสอนเท่านั้น ส่วนความเพียรพยายามนั้น ตนต้องเป็นผู้ทำเอง ต้องพึ่งตนเองด้วยเหตุนี้ จึงควรสำรวจตน ระวังตนให้ดี ประคับประคองตนไว้ให้ดี จิตนี้เที่ยวจาริก ไปตามอาการที่ปรารถนา ไปตามอารมณ์ที่ใคร่ ไปตามความฟุ้งซ่าน บัดนี้เราจะข่มมันด้วยโยนิโสมนสิการ การฝึกจิตการข่มใจ เป็นหน้าที่สำคัญที่สุดของทุกคน การปล่อยจิตให้เล่นเล่นไปตามปรารถนานั้นมีแต่จะทำให้ต่ำทราม ก้าวไปในที่หล่ม การที่จะบังคับจิตของตนให้อยู่ในอำนาจต้องใช้สติและปัญญาข่มด้วยปัญญา ข่มด้วยสติ สติคอยกีดกันความชั่ว อุดหนุนเกื้อกูลให้ไปในทางดีประคับประคองในกาลอันควร เอาสติปัญญาคอยเหนี่ยวรั้งอยู่ตลอดมิให้ตกไปในที่ต่ำ นี่ข้อทั้งหมดที่ว่ามานี้ขอท่านทั้งหลายได้พิจารณาด้วยวันนี้ได้ นำมาแสดงให้ได้พิจารณาถึงชีวิตบทบาทของตน^{๒๒}

ข.บทความ

๑. ดร.วิเชียร แสนมี กล่าวว่า สมณะในสามัญญผลสูตร ได้แก่ นักบวชในพระพุทธศาสนาที่มีความประพฤติสงบเรียบร้อย น่าเลื่อมใส น่าศรัทธา มีวัตรปฏิบัติควรแก่การนับถือ เช่น พระอริยบุคคล ในระดับต่างๆหรือผู้ที่มีคุณธรรมในอันที่จะทำให้บาปธรรมสิ้นไป คือ เป็นผู้ปฏิบัติเพื่อระงับบาปธรรมทั้งปวง เพื่อ ลด ละ ทำลายกิเลส หรือผู้ปฏิบัติธรรมที่จะเป็นไปเพื่อความเป็นพระอริยบุคคล ตามแนวคิดเรื่องสมณะที่ปรากฏในสามัญญผลสูตร เป็นผลที่ได้รับในปัจจุบันจากการที่ได้ประพฤติปฏิบัติตนเพื่อให้พ้นจากทุกข์ตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ตั้งแต่เบื้องต้น คือ มีอิสระพ้นจากการบีบคั้นของอำนาจกิเลสอย่างผู้ครองเรือน เบื้องกลาง คือ สามารถลดกิเลสอย่างกลางได้ และเบื้องสูง คือ ทำให้ได้ วิชชา ๘ คือ วิปัสสนาญาณจนถึงอาสวกขยญาณ ที่สามารถทำให้หลุดถอนจากอำนาจของกิเลส ตัณหา ดับสนิทสิ้นจากอาสวะกิเลสทั้งปวงได้ ตามลำดับ^{๒๓}

๒. พิชิต วิจิตรบุญรักษ์ ในปัจจุบันผู้คนเริ่มหันมาใช้สื่อสังคมออนไลน์แทนสื่อแบบเดิมๆ กันมากขึ้น ในการสื่อสารข้อมูลถึงกัน ซึ่งในช่วงเริ่มแรกการใช้สื่อสังคมออนไลน์ มักใช้ในลักษณะของงานอดิเรกสื่อสารกันระหว่างตนเองกับคนรู้จักใกล้ชิด จากนั้นได้มีการขยายการประยุกต์ใช้สู่ภาคธุรกิจ ซึ่งได้รับการตอบรับจากผู้คนอย่างกว้างขวาง สาเหตุสำคัญที่ทำให้สื่อสังคมออนไลน์ ได้รับความนิยมขึ้นเรื่อยๆ มาจาก การใช้งานที่ง่าย เข้าถึงกลุ่มคนได้รวดเร็ว มีการแสดงความคิดเห็นไปมา และสื่อที่นำมาแบ่งปันมีลักษณะหลากหลายรวมทั้งการพัฒนาตลอดเวลาของเทคโนโลยีการสื่อสารและอินเทอร์เน็ต ทำให้มีแนวโน้มค่อนข้างชัดเจนว่า สื่อสังคมออนไลน์จะเป็นสื่อหลักของผู้คนในโลกอนาคตอย่างแท้จริง^{๒๔}

^{๒๒} หลวงปู่จาม มหาบุญโณ, **มหาบุญญาวาท ๘**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.dhamMasaVana.or.th/article.php?a=828>. [๒๐ ต.ค. ๒๕๕๙].

^{๒๓} วิเชียร แสนมี, “แนวคิดเรื่องสมณะที่ปรากฏในสามัญญผลสูตร”, **ธรรมทรรศน์**, ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๓ (พฤศจิกายน - ธันวาคม ๒๕๕๙).

^{๒๔} พิชิต วิจิตรบุญรักษ์, “สื่อสังคมออนไลน์: สื่อแห่งอนาคต”, **วารสารนักบริหาร**, ปีที่ ๓๑ ฉบับที่ ๔ (๒๕๕๔).

๓. ศ.ดร.ศรีศักดิ์ จามรมาน กล่าวว่ ในปัจจุบันเครือข่ายสังคมออนไลน์ถือเป็นช่องทางที่สำคัญช่องทางหนึ่งที่ใช้สำหรับเผยแพร่หลักธรรมคำสั่งสอนรวมถึงความรู้ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา แต่ก็มีพระสงฆ์กลุ่มหนึ่งที่นำเครือข่ายสังคมออนไลน์มาใช้ในทางที่ไม่เหมาะสม หรือนำมาใช้ในเชิงพุทธพาณิชย์ ทำให้ผู้คนในสังคมออกมาวิพากษ์วิจารณ์ถึงพฤติกรรม จากประเด็นดังกล่าว สำนักวิจัยสยามเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตโพลจึงได้ทำการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนทั่วไปในเขต กทม. และปริมณฑลต่อการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ของกลุ่มพระสงฆ์ จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดซึ่งเป็นเพศหญิงร้อยละ ๕๐.๘๘ และร้อยละ ๔๙.๐๒ เป็นเพศชาย อายุตั้งแต่ ๑๕ ปีขึ้นไป สามารถสรุปผลได้ดังนี้

ในด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับพระพุทธศาสนากับเครือข่ายสังคมออนไลน์ กลุ่มตัวอย่างร้อยละ ๖๔.๓๓ มีความคิดเห็นว่เครือข่ายสังคมออนไลน์ จะสามารถช่วยทำให้ผู้คนได้ใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนาได้มากขึ้น ขณะที่กลุ่มตัวอย่างร้อยละ ๖๒.๗๙ มีความคิดเห็นว่การใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์เผยแพร่หลักธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาจะมีส่วนช่วยกระตุ้นให้ผู้คนหันมาให้ความสนใจศึกษาพระธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาได้มากขึ้น นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างร้อยละ ๕๘.๗๗ มีความคิดเห็นว่การใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์เผยแพร่หลักธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาจะมีส่วนทำให้ผู้คนเข้าใจหลักธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาได้มากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มตัวอย่างร้อยละ ๗๔.๐๘ มีความคิดเห็นว่ในปัจจุบันมีการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์เผยแพร่หลักธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาที่ไม่ถูกต้องหรือผิดไปจากหลักธรรมคำสั่งสอนที่แท้จริง ในด้านพฤติกรรม การเป็นเพื่อน/กดติดตามเครือข่ายสังคมออนไลน์ของกลุ่มพระสงฆ์นั้น กลุ่มตัวอย่างร้อยละ ๖๕.๑๘ ระบุว่า ในปัจจุบันตนเองมีการได้เป็นเพื่อนกดปุ่มถูกใจ หรือกดปุ่มติดตามผู้ใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่เป็นกลุ่มพระสงฆ์ ขณะที่กลุ่มตัวอย่างร้อยละ ๓๔.๘๒ ระบุว่าไม่มี ในด้านความคิดเห็นต่อการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ของกลุ่มพระสงฆ์ กลุ่มตัวอย่างร้อยละ ๖๘.๐๙ เห็นด้วยกับการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ของกลุ่มพระสงฆ์เพื่อเผยแพร่ ตอบปัญหา หรือให้ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนา ขณะเดียวกันกลุ่มตัวอย่างร้อยละ ๖๖.๘๘ เห็นด้วยกับการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ของกลุ่มพระสงฆ์เพื่อเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น การจัดสวดมนต์/นั่งสมาธิ เป็นต้น นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างร้อยละ ๕๖.๑๒ เห็นด้วยกับการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ของกลุ่มพระสงฆ์เพื่อเผยแพร่ข้อมูลสาระความรู้ทั่วไป นอกเหนือจากสาระที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เช่น เรื่องสุขภาพ เรื่องสังคม เรื่องเศรษฐกิจ เรื่องทั่วไป เป็นต้น

ในด้านความรู้และการพบเห็นการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ไม่เหมาะสมของกลุ่มพระสงฆ์นั้น กลุ่มตัวอย่างร้อยละ ๗๑.๒๖ ระบุว่าตนเองเคยพบเห็นกลุ่มพระสงฆ์ที่ใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ไปในทางพุทธพาณิชย์ เช่น จำหน่ายวัตถุมงคล ปลุกเสกวัตถุมงคล จำหน่ายยาสมุนไพร เครื่องรางของขลังต่างๆ ขณะที่กลุ่มตัวอย่างร้อยละ ๒๘.๗๔ ระบุว่าไม่เคยพบเห็น ขณะเดียวกันกลุ่มตัวอย่างร้อยละ ๕๒.๘๗ ยอมรับว่ตนเองเคยพบเห็นพฤติกรรมการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ไม่เหมาะสมของกลุ่มพระสงฆ์ เช่น ลงรูปภาพที่ไม่เหมาะสม เขียนข้อความที่ไม่เหมาะสม สนทนาในเรื่องที่ไม่เหมาะสม เป็นต้น ขณะที่กลุ่มตัวอย่างร้อยละ ๔๗.๑๓ ระบุว่าไม่เคยพบเห็น นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างมากกว่าครึ่งหนึ่งซึ่งคิดเป็นร้อยละ ๕๓.๘๙ ระบุว่าตนเองเคยอ่าน ฟัง ติดตามข่าวสารเกี่ยวกับ

พฤติกรรมการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ไม่เหมาะสมของกลุ่มพระสงฆ์ เช่น ลงรูปภาพที่ไม่เหมาะสม เขียนข้อความที่ไม่เหมาะสม สนทนาในเรื่องที่ไม่เหมาะสม เป็นต้น บ้างเป็นบางครั้ง ขณะที่กลุ่มตัวอย่างร้อยละ ๒๘.๒๓ ระบุว่าไม่เคยอ่านเลย ส่วนกลุ่มตัวอย่างร้อยละ ๑๗.๘๘ ยอมรับว่าเคยอ่านเป็นประจำ

ในด้านความคิดเห็นต่อพฤติกรรมการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ของกลุ่มพระสงฆ์กับความศรัทธาต่อพุทธศาสนานั้น กลุ่มตัวอย่างร้อยละ ๖๗.๒๔ มีความคิดเห็นว่าข่าวสารเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ไม่เหมาะสมของกลุ่มพระสงฆ์ เช่น ลงรูปภาพที่ไม่เหมาะสม เขียนข้อความที่ไม่เหมาะสม สนทนาในเรื่องที่ไม่เหมาะสม เป็นต้น จะไม่ส่งผลให้ประชาชนเสื่อมศรัทธาในพระพุทธศาสนา อย่างไรก็ตามกลุ่มตัวอย่างร้อยละ ๕๗.๐๖ มีความคิดเห็นว่า การถวายอุปกรณ์โทรศัพท์แบบสมาร์ทโฟน แท็บเล็ต คอมพิวเตอร์ให้กับวัด หรือพระสงฆ์มีส่วนเพิ่มโอกาสให้พระสงฆ์มีพฤติกรรมการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ไม่เหมาะสมมากขึ้นได้ และกลุ่มตัวอย่างร้อยละ ๔๙.๘๗ ไม่เห็นด้วยถ้าจะมีการออกกฎข้อบังคับไม่ให้พระสงฆ์ใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์เลยไม่ว่าในกรณีใดก็ตาม ขณะที่กลุ่มตัวอย่างร้อยละ ๓๘.๕๘ เห็นด้วย ส่วนกลุ่มตัวอย่างร้อยละ ๑๑.๕๕ ไม่แน่ใจ^{๒๕}

๓. พระมหาสกล จานวุฑโฒ อะไรที่ทำให้มีปรากฏการณ์เช่นนี้ ในสมัยปัจจุบัน ตอบได้ในฐานะพระภิกษุ ๑) สื่อออนไลน์ เช่น facebook line twitter มีอิทธิพลแรงๆให้เกิดการกระจายข่าวได้ไว ทำให้บางครั้ง สื่อหนังสือพิมพ์ พาดหัวด้วยถ้อยคำที่รุนแรง ทำให้ผู้ฟังบางครั้งเกิดสะท้อนอารมณ์ด้วยความสะใจบ้าง หรือ สลดใจบ้าง และ ๒) การศึกษาทางธรรม บาลี และทางโลกที่ย่อยหย่อนลง บางวัดต้องจัดการศึกษานักธรรม บาลีกันเองตามมีตามเกิดคุณภาพการศึกษาตกต่ำ พระสงฆ์ที่เข้ามาบวชก็เรียนนักธรรมด้วยความจำใจ ขาดแรงจูงใจอยู่เรียนเพื่อสีกาลาเพศ เพื่อนำไปสู่ฐานะที่ดีกว่า เพราะว่าโดยส่วนใหญ่แล้วพระสงฆ์ที่เข้ามาบวชเรียนส่วนมากก็ฐานะยากจนแล้ว ปัญหาแบบนี้ควรแก้ไขอย่างไร ฆราวาสควรเข้ามาร่วมด้วยช่วยกันแก้ปัญหาเหมือนที่ที่เป็นข่าว เช่นนั้นหรือ ทางออกของปัญหานี้ผู้เขียนขอประยุกต์แนวคิดให้ทันสมัยกับปัจจุบัน^{๒๖}

๔. พระมหาสมชาย จานวุฑโฒ โซเชียลมีเดียถือว่าเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลและทรงพลังมากที่สุดในยุคปัจจุบันนี้ เพราะว่าสามารถเข้าถึงคนจำนวนมาก กว้างขวาง และรวดเร็วที่สุดในบรรดาสื่อทั้งหมด แต่ในดีก็มีเสีย เพราะมีภัยร้ายหลายๆ ภัยที่มาพร้อมกับโซเชียลมีเดีย^{๒๗}

๕. นายจตุรงค์ จงอาษา นักวิชาการอิสระด้านพระพุทธศาสนา ได้เปิดเผยถึงเรื่องนี้ว่า ได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลที่อ้างว่าเป็นพระสงฆ์ สามเณร แต่ประพฤติกรรมไม่เหมาะสมในโซเชียลมีเดียเป็นจำนวนมาก โดยมีการตั้งกลุ่มโซเชียลมีเดียเพื่อเผยแพร่พระสงฆ์พร้อมทั้งชักชวนสมาชิกทั้ง

^{๒๕} ศ.ดร.ศรีศักดิ์ จามรมาน, “สำรวจสงฆ์ใช้สื่อออนไลน์ คนพุทธเชื่อสอนผิดหลัก”, หนังสือพิมพ์บ้านเมือง, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.ryt9.com/s/bmnd/2468351>. [๒๐ ต.ค.๒๕๕๙].

^{๒๖} พระมหาสกล จานวุฑโฒ, “พระสงฆ์” ปัจจุบันสมัยกับอนาคตพระพุทธศาสนา?, วาไรตี้, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.dujaja.com/4/พระสงฆ์/>. [๒๐ ต.ค. ๒๕๕๙].

^{๒๗} พระมหาสมชาย จานวุฑโฒ, “มหันตภัยโซเชียลมีเดีย”, บทความธรรมะ Dhamma Articles, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.dmc.tv/pages/top_of_week/มหันตภัยโซเชียลมีเดีย.html. [๒๐ ต.ค. ๒๕๕๙].

ฆราวาส และพระ สามเณรไปทำกิจกรรมทางเพศและยังมีการนำคลิปวิดีโอการโหล่งสิ่งไม่เหมาะสมต่างๆ มาเผยแพร่ ซึ่งพบว่า มีกลุ่มที่เคลื่อนไหวและปฏิบัติการอยู่มีประมาณ ๑๕ กลุ่ม ซึ่งมีพระสงฆ์สามเณร เป็นสมาชิกกว่าร้อยละ ๗๕ เป็นกลุ่มใช้ทวิตเตอร์ ๕ กลุ่ม ที่เหลือเป็นกลุ่มทางเฟซบุ๊กและไลน์ แต่ไม่นับรายบุคคลที่มีการใช้สื่อเหล่านี้ในทางที่ไม่เหมาะสม อีกเป็นจำนวนมาก

สมัยก่อนฆราวาสจะแอบถ่ายพระกระทำผิดโดยไม่รู้ตัว แต่ทุกวันนี้ พระสงฆ์หรือสามเณรตั้งใจเผยแพร่กันเอง ซึ่งสิ่งที่อยากให้สังคมช่วยกันป้องกัน เมื่อพบเห็นไม่ควรเผยแพร่ต่อ ส่วนกลุ่มต่างๆ ในสื่อโซเชียลมีเดียควรระวังให้ดี เพราะประธานเครือข่ายต่อต้านการบ่อนทำลายชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์เตรียมรวบรวมข้อมูล เพื่อตามหาตัวและดำเนินคดี ทั้งทางพระวินัยและทางกฎหมายบ้านเมือง ขณะที่ นางสาวประนอม คงพิกุล รองผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กล่าวว่า ได้รับทราบเรื่องที่เกิดขึ้น และสั่งการให้ส่วนคุ้มครองพระพุทธศาสนา สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม เก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อแจ้งเตือนไปยังเจ้าคณะปกครอง ให้ช่วยดูแลเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และหากประชาชนพบเจอพระสงฆ์มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม ทั้งทั่วไปและในโซเชียลมีเดียสามารถแจ้งข้อมูลมายัง ศูนย์ฮอตไลน์แจ้งภัยทางพระพุทธศาสนา ตลอด ๒๔ ชั่วโมง^{๒๘}

๖. พระไพศาล วิสาโล เทคโนโลยีเมื่อนำมาใช้ในทางที่ดีก็เป็นสิ่งดี เมื่อนำมาใช้ในทางที่ไม่ดีก็เป็นสิ่งเลวร้ายได้เช่นกัน อย่างไรก็ตาม เราไม่ควรมองเทคโนโลยีด้วยสายตาที่ไร้เดียงสาจนเกินไป มีหลายคนหลงคิดว่าเทคโนโลยีล้วนเป็นเพียงเครื่องมือ หรือ Tools ที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อการใช้งาน แต่ถ้าเรามองให้ลึกซึ้งลงไปก็จะเห็นถึงความสลับซับซ้อนมากกว่านั้น^{๒๙}

๗. ยิ่งศักดิ์ นิตสิงห์ การจะวิเคราะห์ว่าพระสงฆ์ไทยมีความจำเป็นกับการใช้ Ict หรือไม่ จำต้องพิจารณาหน้าที่และบทบาทของพระสงฆ์ไทยในมุมมองของพุทธบริษัท ๔ ที่ประกอบด้วยภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ที่มาของหน้าที่และบทบาทของพุทธบริษัท ๔ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสกับพระยามารารัทธิราชว่า "ดูก่อนมารผู้มีบาป ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ผู้เป็นสาวก สาวิกา ของตถาคตยังไม่ฉลาด ไม่ได้รับแนะนำ ยังไม่แก้อวัถฐา ไม่เป็นพหูสูต ไม่ทรงธรรม ไม่ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ไม่ปฏิบัติชอบ ไม่ประพฤติตามธรรม เรียนกับอาจารย์ของตน จักบอกจักแสดง จักบัญญัติ จักแต่งตั้ง จักเปิดเผย จักจำแนก จักทำให้ตื่น จักแสดงธรรมมีปฏิหาริย์ข่มขี่ ปรับปาวาที่ที่เกิดขึ้น ให้เรียบร้อยโดยสธรรมไม่ได้ เพียงใดดูก่อน มารผู้มีบาป ตถาคตจักยังไม่ปรินิพพาน เพียงนั้น" (มหาปรินิพพานสูตร)

จากมหาปรินิพพานสูตรข้างต้น ผู้รู้ได้สรุปหน้าที่และบทบาทของพุทธบริษัทเป็น ๔ ประการ คือ ๑. การศึกษาพระธรรม

๒. การนำความรู้ไปประพฤติปฏิบัติ (เพื่อประโยชน์ตน)

๓. การเผยแผ่พระศาสนา เพื่อผู้อื่นเข้าใจและนำไปประพฤติปฏิบัติ (เพื่อประโยชน์ท่าน)

^{๒๘} นายจตุรงค์ จงอาษา, “พระ-เณร ๑๕ กลุ่มใช้โซเชียลจนอาจาร”, คลิปข่าว ไทยรัฐTVHD, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.thairath.co.th/clip/26996>. [๒๐ ต.ค.๒๕๕๙].

^{๒๙} พระไพศาล วิสาโล, “เทคโนโลยีในทัศนะของพุทธศาสนา” นิตยสาร CHIP มีนาคมปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๓, คอลัมน์สัมภาษณ์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.visalo.org/columnInterview/chip10.htm>. [๒๐ ต.ค.๒๕๕๙].

๔. การปกป้องพระศาสนา เมื่อมีผู้กล่าวให้คลาดเคลื่อน หรือจ้วงจาบพระธรรมวินัย^{๓๐}

๘. แม้ชีสุภาพรรณ กลิ่นนาค กระแสจากการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศนั้น มีผลกระทบทั้งต่อพุทธศาสนาและสังคมโลกโดยรวมอันสืบเนื่องมาจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างไม่ระมัดระวังย่อมเกิดผลดังต่อไปนี้

๑) ย่อมเกิดผลกระทบด้านศีลธรรม ยุคสมัยการติดต่อสื่อสารแบบรวดเร็วของระบบเครือข่ายมีผลก่อให้เกิดโลกที่ไร้พรหมแดน หากเมื่อพิจารณาศีลธรรมของแต่ละประเทศพบว่ามีความแตกต่างกัน ประเทศต่างๆ บุคคลผู้อยู่ร่วมกันได้ด้วยจารีตประเพณี โดยมีศีลธรรมความดีงามของแต่ละประเทศนั้นๆ มีการแพร่ภาพหรือข้อมูลข่าวสารที่ไม่ดีไปยังประเทศต่างๆ ย่อมมีผลกระทบต่อความรู้สึกรู้สึกของบุคคลในประเทศนั้นๆ ที่นับถือศาสนาอันแตกต่างกันออกไป

๒) ย่อมเกิดผลกระทบการละเมิดสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล เพราะการเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลหรือรูปภาพต่อสาธารณะชนอาจเป็นข้อมูลที่ไม่เป็นจริง หรือยังไม่สามารถพิสูจน์ความถูกต้องออกสู่สาธารณะชนได้ ย่อมก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลโดยไม่สามารถป้องกันตนเองได้ ซึ่งการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลเช่นนี้ จึงได้มีกฎหมายออกมาให้ความคุ้มครอง และควบคุมการเผยแพร่ข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง

๓) ย่อมเกิดผลกระทบการมีส่วนร่วมของบุคคลในสังคมลดน้อยลง ในปัจจุบันการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสามารถทำให้เกิดความสะดวก รวดเร็วจากการสื่อสาร และจากการทำงานในระบบต่างๆ ที่สำคัญยังมีอีกด้านหนึ่งกับการมีส่วนร่วมของกิจกรรมทางด้านสังคม ย่อมมีการพบปะสังสรรค์กันนั้นโอกาสอาจน้อยลงไปเรื่อย ๆ เพราะบุคคลเหล่านั้นย่อมอยู่แต่ในอินเทอร์เน็ตในโทรศัพท์มือถือ Internet in Telephone ใน Facebook และใน Line เป็นต้น

๔) ย่อมเกิดผลกระทบการก่ออาชญากรรมบนระบบเครือข่าย จะเห็นได้ว่าความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ย่อมก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรมรูปแบบใหม่ เช่น อาชญากรรมทางการขโมยข้อมูลสารสนเทศ การขโมยความลับ การหลอกลวง รวมถึงการบ่อนทำลายข้อมูลจากการใช้โปรแกรมไวรัสหลากหลายรูปแบบ เป็นต้น

๕) ย่อมเกิดผลต่อการรับวัฒนธรรม โดยการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมของบุคคลในสังคมโลก ย่อมทำให้การแสดงออกทางพฤติกรรม ด้านการแต่งกาย ด้านการบริโภคด้วยการมอมเมาเยาวชนในรูปแบบของการเล่นเกมอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งส่งผลกระทบการพัฒนาอารมณณ์ด้านจิตใจของเยาวชน ทำให้เกิดการกลืนวัฒนธรรมวิถีเดิมของแต่ละประเทศ ซึ่งแสดงถึงเอกลักษณ์ของสังคมนั้นๆ^{๓๑}

๙. สุนันทา กริชไกรวรรณ หิริโอดัปปะ หมายถึง ความละเอียดและเกรงกลัวต่อบาป เป็นหลักที่คอยเตือนใจเมื่อเราจะทำบาปทั้งปวง หิริโอดัปปะ มาจากคำว่าหิริ (ความละเอียด) และ

^{๓๐} ยิ่งศักดิ์ นิตสิริห์, “ความจำเป็นของพระสงฆ์ไทยกับการใช้ ICT ในยุคปัจจุบัน.” บทความ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.phd.mbu.ac.th/index.php/2014-08-28-08-57-4/100-ict>, [๒๐ ต.ค. ๒๕๕๙].

^{๓๑} แม้ชีสุภาพรรณ กลิ่นนาค, “การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศกับผลกระทบด้านพุทธศาสนา”, บทความ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.phd.mbu.ac.th/index.php/2014-08-28-08-57-4/99-2014-09-19-23-56-30>, [๒๐ ต.ค. ๒๕๕๙].

โอดตปปะ (ความเกรงกลัว) รวมกันแล้วหมายถึงความละอายและเกรงกลัวต่อบาปนั่นเอง หลักธรรม และหลักการนี้จะคอยเป็นหลักกระตุ้นเตือนเมื่อเราจะประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ไม่ดี สิ่งที่ไม่เป็นกุศล ถ้าเรามีหลักธรรมนี้อยู่ในใจ เราจะมีสำนึกและละการกระทำนั้นเสียถ้าเราแยกวิเคราะห์ตามหลักภาษา แล้ว เราจะสามารถแยกหลักธรรมนี้ออกได้เป็น ๒ ส่วน คือ

๑. หิริ หมายถึงความละอายต่อความชั่วของเรา ความละอายเมื่อตัวเรากำลังเดินไปสู่แนวทางที่ผิด เดินไปแนวทางเสื่อม หรือแม้กระทั่งความอายที่จิตใจของเราเองคิดหรือเขวไปในทางที่ผิด คิดไปในทางอกุศล

๒. โอตตปปะ หมายถึง ความเกรงกลัวต่อบาปที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำของตนเอง กลัวเสียยิ่งกว่าเห็นสิ่งอันตรายใดๆ ความเกรงกลัวต่อบาปนี้เป็นความกลัวบาปที่เห็นด้วยใจ กลัวด้วยจิตใจ ภายในของตนเอง กลัวบาปนั้นๆ จะกลับมาหลอกหลอนและทิ่มแทงใจตน ดังนั้น คนที่มีโอดตปปะจะไม่ยอมทำบาปใดๆ เลย

หิริโอดตปปะ ถือว่าเป็นโลกपालธรรม ซึ่งหมายถึงธรรมที่รักษาคุ้มครองโลก ทำให้หมู่สัตว์ (รวมถึงมนุษย์) อยู่ร่วมต่อกันอย่างปกติสุขตามสมควร นอกจากจะเรียกว่าเป็นโลกपालธรรมแล้ว ยังถือว่าเป็นเทวธรรม ซึ่งหมายถึงธรรมที่จะสร้างคนให้เป็นเทพบุตรเทพธิดาด้วยร่างกายที่เป็นมนุษย์นั่นเอง คนที่มีหิริโอดตปปะนอก จากจะเป็นคนที่ไม่ยอมทำบาปแล้ว ยังเป็นคนที่มีสติเตือนตัวเอง^{๓๒}

๑๐. นายอำนาจ บัวศิริ ผู้อำนวยการสำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม (มส.) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พศ.) เปิดเผยว่า ขณะนี้ประชาคมชาวเฟซบุ๊ก (Facebook) ได้ร้องเรียนเกี่ยวกับพระตุ๊ด เนรแก้ว ไซ้เฟซบุ๊กเป็นแหล่งสื่อสารข้อมูลไม่เหมาะสม รวมทั้งมีการนำข้อมูลแสดงความคิดเห็นตอบโต้กันว่าพระ เนร สามารถเล่นเฟซบุ๊กได้หรือไม่มาลงไว้ในเว็บไซต์อะลิตเติ้ลบุดดะดอทคอม www.alittlebuddha.com เกี่ยวกับกรณีดังกล่าวเป็นจำนวนมาก ซึ่งเห็นว่าการที่พระสงฆ์สามเณร จะใช้เฟซบุ๊กเป็นช่องทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นเรื่องที่ทำได้และไม่ผิด แต่หากใช้คุยเรื่องส่วนตัวและมีการส่งรูปภาพหรือข้อความต่างๆ ที่ไม่เหมาะสม ถือว่าไม่ถูกต้อง เพราะเฟซบุ๊กเป็นเว็บไซต์ที่มีฆราวาสหรือประชาชนใช้เป็นจำนวนมาก หากมีพระสงฆ์ สามเณร ทำสิ่งใดไม่เหมาะสมจะลดความศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนาได้ ที่ผ่านมาพระธรรมวินัยหรือระเบียบมหาเถรสมาคม (มส.) ไม่ได้มีข้อกำหนดเกี่ยวกับการห้ามพระสงฆ์เล่นอินเทอร์เน็ต หรือการใช้ช่องทางสื่อสารดังกล่าว มีแต่คำสั่ง มส.เรื่องการกวดขันพระสงฆ์ในการใช้อินเทอร์เน็ตเท่านั้น เนื่องจากเคยมีกรณีที่พระสงฆ์เล่นไฮไฟว์อย่างไม่เหมาะสม มส.จึงมีคำสั่งกวดขันให้เจ้าคณะผู้ปกครองดูแลการใช้อินเทอร์เน็ตของพระสงฆ์ ให้เข้มงวดมากขึ้น อย่างไรก็ตาม เมื่อเกิดกรณีดังกล่าวขึ้นอีก พศ. ก็จะนำคำสั่งดังกล่าวแจ้งเจ้าคณะผู้ปกครองได้ช่วยกวดขันพระสงฆ์ และสามเณร ให้ใช้อินเทอร์เน็ตอย่างเหมาะสมกับสมณสาธูปอีกครั้ง “ทราบว่าจะมีการนำเรื่องนี้เสนอเข้าสู่ที่ประชุมคณะอนุกรรมการศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ศิลปะและวัฒนธรรม วุฒิสภา และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ซึ่งเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีที่จะได้ช่วยกันหาทางออกและแนวทางแก้ไข” ผอ.สำนักเลขาธิการ มส.กล่าว

^{๓๒} สุนันทา กริชไกรวรรณ, “พุทธธรรมกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร”, บทความ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.phd.mbu.ac.th/index.php/2014-08-28-08-57-4/98-2014-09-19-23-45-25>. [๒๐ ต.ค.๒๕๕๙].

ด้านพระมหาวุฒิชัย (ว.วชิรเมธี) ผู้อำนวยการสถาบันวิมุตตยาลัย กล่าวว่า เทคโนโลยีมีทั้งคุณและโทษ หากเราใช้อย่างมีสติจะเกิดประโยชน์ แต่ถ้าใช้อย่างขาดสติก็จะเกิดโทษ ซึ่งการที่พระสงฆ์บางรูปใช้ในทางที่ไม่เหมาะสมก็ไม่ควรไปโทษเพชฌัญญูควรจะ ต้องให้คนใช้ไปหันพัฒนาตนเองในการใช้เทคโนโลยีขั้นสูง เพราะการใช้เทคโนโลยีขั้นสูงด้วยภูมิปัญญาขั้นต้นนำมาซึ่งปัญหาแต่ตนเอง และ ผู้อื่น ส่วนพระสงฆ์ที่ใช้เพชฌัญญูในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจนได้รับ การยกย่องจากเวทีโลกก็มีอยู่ ๓ รูป ได้แก่ ท่านติช นัท ฮันห์ องค์ดาไลลามะ และพระมหาวุฒิชัย ซึ่งเป็นตัวอย่างของการใช้เฟสบุ๊คเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างมีสติจนเป็นที่ยอมรับในเวทีนานาชาติ^{๓๓}

๑๑. พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี ได้เผยว่า การใช้เพชฌัญญูเผยแผ่ธรรมะหรือหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นช่องทางหนึ่งที่สำคัญในการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชน รวมถึงคนรุ่นใหม่เข้าถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งในส่วนเพชฌัญญูของตนเน้นเผยแผ่เนื้อหาธรรมะล้วนๆ และเน้นการสนทนาธรรมเป็นหลัก การแก้ปัญหพระเล่นเพชฌัญญูไม่เหมาะสม จะต้องเน้นพัฒนาพระสงฆ์ สามเณรให้รู้จักการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมและต้องไม่ทำให้กระทบต่อวิถีชีวิตศรัทธาของประชาชน ซึ่งประชาคมเพชฌัญญู และประชาชนทั่วไปหากพบเห็นก็ต้องช่วยกันดูแลกระตุ้นเตือน ช่วยกันแก้ไขสิ่งที่ไม่เหมาะสม กรณีพระเล่นเพชฌัญญูไม่เหมาะสมเคยเกิดขึ้นมาหลายครั้งแล้ว โดยมีครั้งหนึ่งพระรูปหนึ่งได้ไปพูดจาเกี้ยวพาราสีสาวทำให้สามเณรหึงหวง และเกิดวิวาทะกันในเพชฌัญญู จนหญิงสาวคนดังกล่าวทะเลาะกับสามเณร ซึ่งอาตมาเองก็เคยพบเห็นปัญหาดังกล่าวและมีการพูดถึงในเพชฌัญญูอย่างกว้างขวางจนประชาคมในเพชฌัญญูรู้จักกันเป็นอย่างดีว่าเป็นพระรูปใด หากเราเจอพระที่มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมเราชาวพุทธก็ต้องช่วยกันตักเตือน

ขณะที่หัวหน้าพระวิทยากร สำนักงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และความมั่นคงแห่งสถาบันชาติ พระศาสนา พระมหากษัตริย์ กล่าวว่า แนวทางการแก้ไขกรณีพระ-เณรเล่นเพชฌัญญูไม่เหมาะสมนั้น มีด้วยกัน ๒ ส่วน คือ

๑. ต้องแก้ที่ตัวบุคคล พระต้องใช้คำพูดที่เหมาะสม ไม่เน้นการชักชวนขอบริจาค และ
๒. ต้องใช้กลไกทางสังคม หากทุกฝ่ายเห็นว่าพระมีพฤติกรรมไม่เหมาะสมก็ต้องช่วยกันร้องเรียนและที่สำคัญเราชาวพุทธต้องช่วยกันดูด้วยว่า คนที่เข้ามาพูดจาและเกี้ยวพาราสีต่างๆ เป็นพระจริงด้วยหรือไม่

ทั้งนี้ หัวหน้าพระวิทยากร ก็ได้กล่าวยอมรับว่าปัจจุบันเพชฌัญญูและสังคมออนไลน์อื่นๆ เป็นอีกเครื่องมือหนึ่งที่สามารถช่วยสื่อสารเผยแผ่ธรรมะได้จริงๆ^{๓๔}

๑๒. พระพรหมติลล (เอื้อน หาสมโม) วัดสามพระยา กรรมการมหาเถรสมาคม (มส.) ในฐานะเจ้าคณะกรุงเทพมหานคร (กทม.) เป็นประธานเปิดการประชุมพระวินยธิการในเขตกรุงเทพฯ พร้อมทั้งกล่าวให้โอวาทว่า ๑ ปีที่ผ่านมาการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยธิการในกรุงเทพฯ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และสามารถแก้ปัญหาพระสงฆ์ที่กระทำความผิดพระธรรมวินัยได้ อย่างไรก็ตาม ในการ

^{๓๓} นายอำนาจ บัวศิริ, “ร้องพระใช้เพชฌัญญูสื่อสารไม่เหมาะสม”, ข่าวทั่วไป, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://news.mthai.com/hot-news/general-news/92866.html>. [๒๐ ต.ค.๒๕๕๙].

^{๓๔} พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี, “ท่าน ว.วชิรเมธี เผยพระเล่นเพชฌัญญูได้” ข่าวทั่วไป, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://news.mthai.com/hot-news/general-news/93071.html>. [๒๐ ต.ค.๒๕๕๙].

ปฏิบัติหน้าที่ก็อยากให้ระวังในเรื่องความปลอดภัยด้วย เพราะหลายครั้งผู้ที่ทำผิดนั้นไม่ใช่พระ แต่เป็นผู้ที่ปลอมบวชบางรายเคยบวชและสึก ก็ปลอมบวชแล้วนำไปสุทธิเก่ามาใช้หาเงิน นอกจากนี้ ยังพร้อมที่จะสนับสนุนในการเพิ่มจำนวนพระวินยาศึก พื้นที่ใดมีความประสงค์ให้ทำเรื่องเสนอมาได้

พระพรหมติลก กล่าวอีกว่า พื้นที่ห้วยขวาง มีนบุรี ศิริราช ที่เคยมีเรื่องร้องเรียนมาเป็นประจำ ปัจจุบันได้รับการแก้ไขเรียบร้อยแล้ว ถือว่าเป็นผลงานของเจ้าคณะผู้ปกครองในพื้นที่ ที่ให้ความสำคัญ อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันมีปัญหาหนึ่งที่อันตรายต่อคณะสงฆ์ คือ การที่พระสงฆ์ส่วนใหญ่นิยมเล่นแอปพลิเคชัน ไลน์ในโทรศัพท์มือถือ ไปไหนมา ก็ส่งรูปทางไลน์ ประชุมอะไรมา ก็ส่งรูปทางไลน์ อยากให้ดูความเหมาะสมด้วย เพราะบางกรณีอาจทำให้เกิดความเสียหายต่อคณะสงฆ์ได้.^{๓๕}

ค.งานวิจัย

๑. พระมหาชานนท์ อ่อนโพชา ในงานวิจัยเรื่อง **พระวินัยของพระสงฆ์ : ศึกษาปฏิบัติของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสและสมเด็จพระวันรัต (เฮง เขมจารี)** พบว่ามีเนื้อหากล่าวถึง ปัญหาที่เกี่ยวกับพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ไทยปัจจุบันมีหลายประการ สรุปได้ว่า

- (๑) พระสงฆ์บางส่วนไม่ค่อยให้ความสนใจการศึกษาพระปริยัติธรรมเท่าที่ควร
- (๒) การศึกษาปริยัติธรรมทั้งฝ่ายบาลีและนักธรรมของพระสงฆ์ไม่มีการปรับปรุงเป็นเวลานานแล้ว
- (๓) องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาของพระปัจจุบันด้อยกว่าพระในอดีต
- (๔) พระภิกษุ สามเณรบางส่วนหัวดีอยากสอนยากขาดทั้งสมณสัญญาและหิริโอตตัปปะ
- (๕) พระสงฆ์ให้ความสำคัญกับกฎหมายมากกว่าพระธรรมวินัย
- (๖) สังคมและสิ่งแวดล้อมเข้ามามีบทบาทในการรักษาพระวินัยของพระสงฆ์
- (๗) คณะสงฆ์ไม่สร้างบุคลากรไว้รองรับ
- (๘) ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและผลประโยชน์ทางโลกทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับบ้านเสียไป

แนวทางแก้ไข

- (๑) พระสงฆ์ทั้งสองนิกายต้องประสานความร่วมมือให้มากกว่าที่เป็นอยู่
- (๒) คณะสงฆ์ควรปรับปรุงการศึกษาปริยัติธรรมโดยต่อยอดองค์ความรู้ที่พระสงฆ์ไทยในอดีตได้สร้างสรรค์ไว้ และควรทำวิจัยดูว่าเหตุใดองค์ความรู้ของพระสงฆ์ปัจจุบันจึงด้อยกว่าอดีตแล้วนำไปประยุกต์ใช้
- (๓) ควรจัดระเบียบการคัดกรองผู้ที่ขออุปสมบทเสียใหม่และอบรมผู้บวชใหม่ให้มีสมณสัญญา
- (๔) ควรยกระดับคุณภาพของพระสงฆ์ระดับปกครองให้สูงขึ้น ทั้งด้านความรู้และการปฏิบัติธรรม

^{๓๕} พระพรหมติลก (เอื้อน หาสมโม), “เตือนพระเล่นไลน์ให้เหมาะสม”, **ไทยรัฐ**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา <http://www.thairath.co.th/content/611047>. [๒๐ ต.ค.๒๕๕๙].

(๕) คณะสงฆ์ควรสร้างบุคลากรไว้รองรับงานคณะสงฆ์ในอนาคต^{๓๖}

๒. ขวัญชนก กมลสุกจินดา ในงานวิจัยเรื่อง **พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์และการแสดงตัวตนของเจนเอเรชั่น: กรณีศึกษาความแตกต่าง ระหว่างเจนเอเรชั่นเบบี้บูมเมอร์สและเจนเอเรชั่นวาย** พบว่ามีเนื้อหากล่าวถึง แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network) Social Network เป็นรูปแบบของสังคมออนไลน์ประเภทหนึ่ง อันหมายถึงสังคมที่มีการ ติดต่อสื่อสารกันผ่านอินเทอร์เน็ต หรืออาจเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า “สังคมเสมือน” (Virtual Community) หรือ “สังคมออนไลน์” (Online Community) ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นชุด (Set) ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มของ “ผู้ใช้งาน (Actors)” โดยที่ผู้ใช้งานนั้นอาจเป็นบุคคล หรือเป็นกลุ่มคนต่างๆ ที่มีความสนใจคล้ายกัน ตัวอย่างเช่น เว็บไซต์เครือข่ายสังคมออนไลน์เฟซบุ๊ก (Obee, ๒๐๑๒) โดยมีรูปแบบแตกต่างจากสังคมที่เราใช้ชีวิตปกติที่เรียกว่า “สังคมออฟไลน์” (Offline) ซึ่งสังคมในปัจจุบันนี้มีการขยายตัวในรูปแบบของเครือข่ายอย่างกว้างขวาง (Network) โดยที่สมาชิกในกลุ่ม สังคมนั้นอาจไม่จำเป็นต้องรู้จักกันอย่างแน่นแฟ้น แต่อาจมีความสนใจในเรื่องเดียวกัน หรืออาจมี ๒๔ แนวทางความชอบในลักษณะใกล้เคียงกัน^{๓๗}

๓. ตรีน จักรพันธุ์ อินทร์อุดม ในงานวิจัยเรื่อง **การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยผ่านสื่อใหม่: กรณีศึกษา เว็บไซต์ธรรมะทูเดย์ ดอทคอม** พบว่ามีเนื้อหากล่าวถึง เว็บไซต์ธรรมะทูเดย์ดอทคอม (www.dhammatoday.com) ไม่ใช่ช่องทางการสื่อสารหลักที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายของท่าน ว.วชิรเมธี แต่เป็นเพียงอีกช่องทางหนึ่งที่ ท่าน ว.วชิรเมธี สร้างขึ้นเพื่อส่งเสริมพระพุทธศาสนาอย่างเต็มรูปแบบ โดยมีการนำเสนอธรรมะบริการในรูปแบบหนังสือ สิ่งตีพิมพ์ วิดีโอ ธรรมะ คลิปการบรรยายธรรมะ บทสัมภาษณ์ธรรมะ ฯลฯ ที่รับชมได้แบบไม่เสียค่าบริการ เป็นการใช้เทคโนโลยีเพื่อการตอบสนองต่อกลวิธีทางการตลาด โดยเลือกใช้เครื่องมือรูปแบบต่างๆ ในการสื่อสารกับลูกค้า ทั้งในรูปแบบของสื่อดิจิทัลที่สามารถเข้าถึงลูกค้าที่มีพฤติกรรมแตกต่างกัน โดยท่าน ว.วชิรเมธี มีชื่อเสียงในสังคมไทยจากการที่ท่านมีการสื่อสารธรรมะผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์หลายรูปแบบ ซึ่งเป็นการใช้สื่อใหม่เพื่อเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างชัดเจน การนำเสนอข้อมูลพุทธศาสนาที่เด่นชัดที่สุดในเว็บไซต์ธรรมทูเดย์ดอทคอม จะเห็นได้จากการที่ทางเว็บไซต์จะมีบริการเว็บลิงค์ของธรรมพีเดีย ดอทคอม (http://www.thammapedia.com) เพื่อการแสดงถึงรายละเอียดต่างๆ ของพระพุทธศาสนา โดยมีประวัติพระพุทธเจ้า พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ พระไตรปิฎก มีรายละเอียดของสมเด็จพระสังฆราช ๑๙ องค์ แสดงชาติกำเนิดและชีวิตปฐมวัยของนักบวชผู้มีชื่อเสียงหลายท่าน วันสำคัญทางศาสนาต่างๆ และมีพระไตรปิฎกให้ศึกษาอีกด้วย รวมทั้งเนื้อหาที่นำเสนอข่าวคราวความเคลื่อนไหวกิจกรรมธรรมะที่สถาบันวิมุตตยาลัยจัดขึ้น มีช่องทางการสมัครเข้าเป็นอาสาสมัครในการ

^{๓๖} พระมหาชานนท์ อ่อนโพชา, "พระวินัยของพระสงฆ์ ศึกษาปฏิบัติของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส และสมเด็จพระวันรัต (เฮง เขมจารี), "วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๖).

^{๓๗} ขวัญชนก กมลสุกจินดา, "พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์และการแสดงตัวตนของเจนเอเรชั่น : กรณีศึกษาความแตกต่าง ระหว่างเจนเอเรชั่นเบบี้บูมเมอร์สและเจนเอเรชั่นวาย" วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, ๒๕๕๗).

ปฏิบัติกิจกรรมธรรมะร่วมกับท่าน ว.วชิรเมธี ผู้ที่ผ่านการคัดเลือกเข้าเป็นอาสาสมัครจะได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมธรรมะร่วมกับสถาบันวิมุตตยาลัยและท่าน ว.วชิรเมธี ซึ่งทำให้ผู้มีจิตศรัทธาให้ความสนใจและติดตามกิจกรรมธรรมะที่ท่านจัดขึ้นผ่านเว็บไซต์ธรรมะทูตยุคต่อทคอม อย่างต่อเนื่อง ความพึงพอใจของผู้ติดตามเว็บไซต์ธรรมะทูตยุคต่อทคอม มีความคิดเห็นโดยรวมมีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก โดยการบริการข้อมูลข่าวสารทางอินเทอร์เน็ต เป็นนวัตกรรมทางการสื่อสารที่ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ โดยการนำสื่อเกือบทุกประเภทมารวบรวมเข้าไว้ด้วยกันเพื่อให้บริการข่าวสารข้อมูลประเภทต่างๆใน รูปแบบที่หลากหลาย โดยผู้รับสารสามารถเปิดรับและใช้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสารอันจะนำมาซึ่งความพึงพอใจของตนเองได้อย่างไม่จำกัด^{๓๘}

๔. แม่ชีดวงพร คำหอมกุล ในงานวิจัยเรื่อง **ศึกษาเชิงวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในธัมมปัทมสูตร** พบว่ามีเนื้อหากล่าวถึง พุทธจริยศาสตร์ เป็นความประพฤติหรือจริยธรรมในเชิงพุทธ คือคำที่ใช้เป็นเกณฑ์ตัดสินความดี ความชั่ว ความถูก ความผิด หัวใจพุทธจริยศาสตร์ ได้แก่ โอวาทปาฏิโมกข์ โดยการยึดถือในการทำความดี คือ ต้องประกอบด้วยความอดทน ในการละชั่วทำดี และการชำระจิตให้สะอาด ศฤงษณ์รู้จักหน้าที่ของตน บรรพชิตระวางข้อปฏิบัติพรวินัย รู้ประมาณในการบริโภค เป็นผู้อยู่ง่ายและประกอบในการศึกษาจิตเนืองๆ ตามหลักคำสอนที่มุ่งเน้นให้มนุษย์ดำเนินชีวิตในหลักเกณฑ์ทั้ง ๓ ระดับ คือ ระดับต้นได้แก่ เบญจศีล ระดับกลางได้แก่กุศลกรรมบถ ๑๐ ระดับสูง ได้แก่ อริยมรรคมีองค์ ๘^{๓๙}

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

๑.๗.๑ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร(Documentary Research) โดยเน้นการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูล จากแหล่งข้อมูลตามสถานที่ต่างๆ คือ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ หอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่และสื่ออินเทอร์เน็ต เพื่อให้ได้ข้อมูลมากที่สุดเท่าที่จะค้นหาได้

๑.๗.๒ สืบค้นข้อมูลทางวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย และสัมภาษณ์ พระสังฆาธิการ หรือผู้มีความรู้ เป็นต้น

๑.๗.๓ นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และเรียบเรียงจัดเป็นหมวดหมู่ เพื่อให้บรรลุตรงตามกรอบของวัตถุประสงค์และปัญหาที่ต้องการทราบดังที่ได้ตั้งไว้

๑.๗.๔ นำข้อมูลเหล่านั้นไปขอปรึกษาขอคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ ครูบาอาจารย์ เพื่อทำการปรับปรุงแก้ไข

๑.๗.๕ ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ คณาจารย์ ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

๑.๗.๖ สรุปผลการวิจัยพร้อมข้อเสนอแนะและนำเสนอการวิจัย

^{๓๘} ตรีณ จักรพันธ์ อินทร์อุดม, “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยผ่านสื่อใหม่: กรณีศึกษาเว็บไซต์ธรรมะทูตยุคต่อทคอม”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต** (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๕).

^{๓๙} แม่ชีดวงพร คำหอมกุล, **ศึกษาเชิงวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในธัมมปัทมสูตร**, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔).

๑.๘ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๘.๑ ทราบแนวคิดเกี่ยวกับสมณสัญญาในพุทธจริยศาสตร์

๑.๘.๒ ทราบสถานการณ์การใช้สื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ปัจจุบัน

๑.๘.๓ สามารถนำเสนอเป็นแนวทางประยุกต์ใช้ในสังคมปัจจุบัน เป็นกรอบในการกำหนดแบบแผนสู่การปฏิบัติที่เหมาะสมเกื้อกูลต่อพระธรรมวินัยและอนุเคราะห์ต่อการพัฒนาการใช้งานสื่อออนไลน์ของพระสงฆ์และสามเณร

บทที่ ๒

สมณสัญญาในพุทธจริยศาสตร์

ในบทนี้ผู้วิจัยเห็นว่าควรที่จะทำความเข้าใจใน ความหมายสมณสัญญา และแนวคิดพุทธจริยศาสตร์สำหรับบรรพชิต เกณฑ์ตัดสินธรรมและวินัยสำหรับบรรพชิตและเป้าหมาย เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาพุทธจริยศาสตร์ พุทธจริยศาสตร์ คือ เกณฑ์ตัดสิน ดี ชั่ว คำว่า ดี หมายถึง การสร้างประโยชน์ให้แก่ตนเองและสังคม ชั่ว หมายถึง การสร้างความทุกข์ให้แก่ตนเองและผู้อื่น ในการตัดสินความชั่ว ความดีในพระพุทธศาสนามีอยู่ ๒ แบบ คือ

๑. สมมติสัจจะ คือ ดี ชั่ว เป็นเรื่องสมมติของชาวโลกที่มีความเห็นที่ตรงกันและหาความแน่นอน

๒. ปรมัตถสัจจะ คือ ดี ชั่ว มีเกณฑ์ที่แน่นอนตายตัว ถูกเป็นถูก ผิดเป็นผิด
ดังผู้วิจัยจะได้อธิบายตามลำดับดังต่อไปนี้

๒.๑ ความหมายและแนวคิดทางพุทธจริยศาสตร์

๒.๑.๑ ความหมายสมณสัญญา

คำว่า “สมณสัญญา” มาจาก คำ ๒ คำ คือ คำว่า “สมณ” กับ “สัญญา”

คำว่า สมณะ เป็นพระนามของพระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า^๑ ในคำว่า “สมณ” แปลตามศัพท์ว่า “ผู้สงบจากบาปด้วยประการทั้งปวงด้วยอริยมรรค” หรือแปลสั้นๆ ว่า “ผู้สงบ หมายถึง นักบวช, ภิกษุ, บรรพชิต ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๔ ได้ให้ความหมายไว้ว่า “สมณ, สมณะ ผู้สงบกิเลสแล้ว โดยเฉพาะหมายถึงภิกษุในพระพุทธศาสนา”^๒

สัญญา แปลว่า จำความได้, ความหมายรู้ได้ สัญญา คือ ระบบความจำที่สามารถจำคน สัตว์ สิ่งของและเหตุการณ์ต่างๆ ได้ เช่น จำสิ่งที่เห็น จำเสียง จำกลิ่น จำรส จำชื่อคน จำหนังสือ จำเรื่องในอดีตได้ว่าเป็นสีเขียว ไพเราะ หอม หวาน เป็นต้น^๓ สัญญา ได้แก่ ความกำหนดได้หรือหมายรู้^๔

สมณสัญญา แปลว่า ความสำคัญว่าเป็นสมณะ, ความจำได้หมายความว่า ตนเป็นสมณะ สมณสัญญา หมายถึง ความกำหนดในใจว่าตนเป็นสมณะ ความมีสำนึกรู้สึกตัวอยู่เสมอว่า ตนเป็นสมณะ เป็นพระสงฆ์เป็นที่ตั้งแห่งศรัทธาของชาวบ้าน เป็นผู้ที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือในฐานะเป็นทายาทของพระพุทธเจ้า สมณสัญญาเป็นเหตุให้พระสงฆ์มีสติรู้ตัว และสำนึกอยู่เสมอว่าตนเป็นพระสงฆ์จะต้องปฏิบัติและวางตัวอย่างไรจึงจะเหมาะสมทำให้มีความระมัดระวังกาย วาจา รักษาระเบียบวินัยเรียบร้อยและเป็นอยู่อย่างสันโดษมักน้อยเหมาะสมกับเพศภาวะหากไม่มีสมณสัญญา

^๑ อัง.อรรถก. (ไทย) ๒๓/๘๕/๔๑๐.

^๒ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๔, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์, ๒๕๕๖), หน้า ๑๑๖๗.

^๓ พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ คำวัด, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เสียงเชียง, ๒๕๕๖) หน้า ๑๐๗๐.

^๔ พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยาย, พิมพ์ครั้งที่ ๓๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เพ็ทแอนด์โฮม, ๒๕๕๕), หน้า ๑๔.

พระสงฆ์ก็จะทำอะไรตามใจชอบ ด้วยความเผลอสติลืมตัว และไม่รู้ว่ากำลังทำผิดระเบียบวินัยไม่เป็นสมณสาธูป^๕.

สมณสัญญา ในพจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า สมณสัญญา คือ ความสำคัญว่าเป็นสมณะ, ความกำหนดใจไว้ว่าตนเป็นสมณะ, ความสำนึกในความเป็นสมณะของตน^๖

ดังนั้นคำว่า “สมณสัญญา” ผู้วิจัยจึงสรุปความว่า สมณสัญญา หมายถึง ความสำคัญว่าตนเป็นสมณะ, ความจำได้หมายรู้ว่ตนเป็นสมณะ มีความสำนึกรู้สึกตัวอยู่เสมอว่าตนเป็นสมณะ เป็นผู้ซึ่งละเว้นจากความชั่วทุกอย่าง ทั้งทางกาย ทางวาจาและทางใจ ตั้งใจกระทำแต่ความดีมีความสำรวมระมัดระวังในเรื่องความชั่ว ไม่ตกอยู่ในอำนาจของความชั่ว เป็นที่ตั้งแห่งศรัทธา คือ ความเชื่อปสาทะ คือ ความเลื่อมใส สมณสัญญาทำให้ มีสติรู้ตัวและสำนึกอยู่เสมอว่าตนเป็นพระสงฆ์จะต้องปฏิบัติและวางตัวอย่างไรจึงจะเหมาะสมทำให้มีความระมัดระวังกายวาจา รักษาระเบียบวินัยเรียบร้อยและเป็นอยู่อย่างสันโดษมักน้อยเหมาะสมกับเพศภาวะหากไม่มีสมณสัญญาพระสงฆ์ก็จะทำอะไรตามใจชอบ ด้วยความเผลอสติลืมตัว และไม่รู้ว่กำลังทำผิดระเบียบวินัยไม่เป็นสมณสาธูป

๒.๑.๒ ความหมายพุทธจริยศาสตร์

คำว่า “พุทธจริยศาสตร์” มาจาก คำ ๒ คำ คือคำว่า “พุทธ” กับ “จริยศาสตร์” ในคำว่า “พุทธ” หมายถึง ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๒๕ ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า “พุทธ-น. ผู้ตรัสรู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน (ใช้เฉพาะพระพุทธเจ้า)”^๗ ดังนั้น คำว่า “พุทธ” ในที่นี้จึงหมายถึงพระพุทธเจ้าผู้เป็นพระศาสดา และได้หมายเอาเฉพาะพระพุทธเจ้าอย่างเดียวนั้น แต่มีความหมายรวมถึงหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าที่รวมเรียกว่า “พระธรรมวินัย” ฉะนั้นพระพุทธศาสนาจึงเริ่มต้นขึ้นด้วยความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า

แต่คำว่า “พุทธ” นี้ผู้วิจัยมีความประสงค์หมายเอาเฉพาะในความหมายเชิงปรัชญาที่เรียกว่า “พุทธปรัชญา” หมายถึง เป็นระบบความรู้ความนึกคิดที่ได้มาจากการใช้เหตุผล วิเคราะห์ตีความหมายและวางหลักเกณฑ์บนรากฐานของพระไตรปิฎก”^๘ โดยพุทธปรัชญาได้เริ่มต้นจากบรรทัดฐานของพระพุทธพจน์ที่ได้ตรัสไว้ “พุทธปรัชญาจึงได้เอาความตรัสรู้นี้เป็นศูนย์กลางของความรู้ทั้งหลายในพระพุทธศาสนา”^๙ ดังนั้น คำว่า “พุทธ” ในที่นี้ ผู้วิจัยจึงหมายถึงเพียงแนวความคิด (Concept) หรือทฤษฎี (Theory) เชิงปรัชญาที่วิเคราะห์และตีความหมายโดยมีสมมติฐานอยู่ในหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าเท่านั้น

^๕ พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ คำวัด, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เสียงเชียง, ๒๕๔๖), หน้า ๙๙๗.

^๖ พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๓๙๘.

^๗ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๒๕, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๙), หน้า ๖๐๑.

^๘ ระวี ภาวิไล, ความสัจ: หนังสือที่กล่าวขานกันมากในชื่อศาสนาและปรัชญา, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ผีเสื้อ, ๒๕๔๑), หน้า ๙๒.

^๙ เรื่องและหน้าเดียวกัน.

ส่วนคำว่า “จริยศาสตร์” มาจากคำ ๒ คำ คือ คำว่า จริย และศาสตร์ คำว่า “จริย” เป็นคำมาจากภาษาบาลี แปลว่าพึงประพฤติหรือควรปฏิบัติ และคำว่า “ศาสตร์” มาจากภาษาสันสกฤต แปลว่า วิชาหรือความรู้ เมื่อรวมคำทั้งสองแล้วจึงมีความหมายถึงวิชาหรือความรู้ที่พึงประพฤติหรือวิชาที่ว่าด้วยหลักการที่ควรประพฤติ คำว่า “จริยศาสตร์” ในภาษาไทยแปลมาจากคำอังกฤษว่า “Ethics” ซึ่งมาจากภาษากรีกว่า “PcricthiKes” ซึ่งมาจากรากศัพท์ “Ethos” แปลว่า ขนบธรรมเนียม ภาษาละตินเลียนแบบศัพท์กรีกว่า Ethica “จริยศาสตร์”^{๑๐} พจนานุกรมปรัชญาฉบับภาษาอังกฤษของ ดี รูเนส เดโกบอท์ และคณะผู้ทำงาน ๗๒ ท่าน^{๑๑} อธิบายว่า จริยศาสตร์เป็นวิชาที่ศึกษากฎเกณฑ์เครื่องตัดสินความถูกต้อง ความดี คุณธรรม หรือความเลวความชั่วทางด้านการกระทำของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับจิตวิทยา และสังคมวิทยาพร้อมทั้งการอธิบายที่เน้นให้เห็นถึงการตัดสินกระทำโดยมีอุดมการณ์อันเป็นมาตรฐานของคุณลักษณะแห่งความดีหรือคุณธรรมสูงสุดในพฤติกรรมของมนุษย์ ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ อธิบายว่า “จริยศาสตร์” ปรัชญาสาขาหนึ่งว่าด้วยความประพฤติและการครองชีวิตว่า อะไรดี อะไรชั่ว อะไรถูก อะไรผิด อะไรควร อะไรไม่ควร”^{๑๒} และมีความหมายในพจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายไว้อีกว่า “จริยศาสตร์ ปรัชญาสาขาหนึ่งที่ว่าด้วยการแสวงหาความดีสูงสุดของชีวิตมนุษย์ แสวงหาเกณฑ์การตัดสินความประพฤติของมนุษย์ว่าอย่างไรถูก ไม่ถูก ดีไม่ดี ควร ไม่ควร และพิจารณาปัญหาเรื่องสถานภาพของค่าทางศีลธรรม”^{๑๓}

นักปรัชญาทางด้านจริยศาสตร์ กำหนดจริยธรรมไว้ว่า ความรู้ คือ คุณธรรม ส่วนคุณธรรมคือคนที่รู้แล้วจะไม่ทำผิด คนที่ทำผิดเพราะไม่รู้ แบบนี้บอกว่าจริยศาสตร์ไม่จำเป็นอย่างไร นักปรัชญากรีกเพลโต (plato) ได้กล่าวว่า การปลดปล่อยความหลุดพ้นจากความชั่วจะมีไม่ได้ถ้าปราศจากการได้มาซึ่งคุณธรรมขั้นสูงและปัญญา^{๑๔} ความหมายต่างๆ ไปของจริยศาสตร์นั้น เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตหรือหลักการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ซึ่งมีความหมายคล้ายกับคำว่า ศีลธรรม หากจะมีเนื้อหาต่างกันบ้างคงเนื่องมาจากศีลธรรมจำกัดขอบเขตกับข้อปฏิบัติหรือศีลอย่างใดอย่างหนึ่งโดยตรง แต่จริยศาสตร์กินความหมายกว้างกว่าทั้งหลักการและวิธีการ แต่ทั้งสองมีเป้าหมายอย่างเดียวกัน คือ เป้าหมายสูงสุดของชีวิต^{๑๕}

^{๑๐} กิริติ บุญเจือ ศ., จริยศาสตร์สำหรับผู้เริ่มเรียน, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๘), หน้า ๓.

^{๑๑} Dogobort D.Runes, and 72 Authortlics, DICTIONARY OF PHILOSOPHY, (Li 1980), P. 98.

^{๑๒} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๒๕, หน้า ๒๑๖.

^{๑๓} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : อรุณการพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๓๔.

^{๑๔} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตโต), ปรัชญากรีก: บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยาม, ๒๕๓๗), หน้า ๑๖๔.

^{๑๕} พระบัญญัติ ธรรมวโร (แนนนอน), การศึกษาวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในวรรณกรรมคำสอน เรื่อง: อินทญาณสอนลูก, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๖๑.

พุทธจริยศาสตร์ (Buddhist Ethics) คือ ศาสตร์ที่ว่าด้วยหลักฐานแห่งความประพฤติและวิธีการปฏิบัติของผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน และผู้หมดจากกิเลส กล่าวคือ เป็นจริยศาสตร์และจริยธรรมที่สอนให้ชาวพุทธดำรงชีวิตอยู่ด้วยปัญญาดำรงชีวิตอยู่ด้วยความไม่ประมาท^{๑๖} เป็นศาสตร์ที่ว่า ด้วยความประพฤติและกริยาอาการที่ควรปฏิบัติของผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน โดยใจความรวม คือ ผู้ได้ตรัสรู้ อริยสัจ ๔ (ธรรมชาติโดยย่อ) ผู้รู้แจ้งโลก (โลกวิทู) ผู้ตื่นจากกิเลส เครื่องเศร้าหมอง (อุปกิเลส) ผู้เบิกบาน (พุทธโธ) คือได้บำเพ็ญประโยชน์อย่างสมบูรณ์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น ในแง่จุดมุ่งหมายของมนุษย์ มนุษย์ได้บัญญัติค่านี้นขึ้นมาใช้เพื่อประโยชน์ในการสื่อสารระหว่างกัน โดยได้แปลงค่านี้นมาจากคุณค่าอาการของธรรมชาติอีกอย่างหนึ่ง^{๑๗} พุทธจริยศาสตร์ เมื่อแปลตามตัวอักษรแล้วก็คือ จริยศาสตร์แนวพุทธนั่นเอง อีกนัยหนึ่ง คือ จริยศาสตร์ทางพระพุทธศาสนา พุทธจริยศาสตร์นั้นเป็นหลักเกณฑ์ทางจริยธรรม ซึ่งท่านผู้รู้มีพระพุทธเจ้าเป็นต้นได้ทรงวางไว้ เพื่อเป็นมาตรฐานความประพฤติของมนุษย์ ตั้งแต่พื้นฐานเบื้องต้น ท่ามกลาง และระดับสูง เพื่อให้มนุษย์ได้ดำเนินชีวิตอันดีงามตามอุดมคติเท่าที่มนุษย์จะพึงประพฤติและดำเนินไปถึงได้ ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีสติปัญญา มีความสุขอันสมบูรณ์ที่สุด เพราะจริยศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยอุดมคติชีวิตหรือความดีอันสูงสุด (Supreme good) เพื่อขึ้นให้ถึงความดีอันสูงสุด^{๑๘}

พุทธจริยศาสตร์ หมายถึง หลักประพฤติปฏิบัติที่จะพยายามตอบปัญหาที่ว่า เราควรทำอะไร เป้าหมายของชีวิตควรจะเป็นอย่างไร เราจะต้องปฏิบัติ หรือแก้ไขตนอย่างไรจึงจะบรรลุซึ่งความดีสูงสุด หรือเราควรทำอะไรเพื่อความดีของสังคม หรือเพื่อประโยชน์สุขของมนุษยชาติหัวใจของพุทธจริยศาสตร์ พอสรุปได้ว่า จงเว้นชั่วทำความดีและชำระจิตของตนให้ผ่องใส^{๑๙}

พุทธจริยศาสตร์ หมายถึง ศาสตร์สาขาวิชาที่ว่าด้วยความประพฤติ การปฏิบัติ หลักเกณฑ์ในการดำเนินชีวิต ของท่านผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน^{๒๐}

พุทธจริยศาสตร์ มีคุณสมบัติต่อมนุษยชาติมหาศาล การเข้าถึงความดีงาม อันสูงส่งนั้นจะต้องมีปฏิปทาสำหรับดำเนินชีวิตคือการสร้างเหตุเพื่อบรรลุผลถ้าต้องการผลอันสูงส่งก็ต้องสร้างเหตุให้สมควรกันพุทธศาสนา เป็นกัมมวาทะ กิริยวาทะ คือ กล่าวการกระทำและความเพียรว่าเป็นเบื้องต้นแห่งความสำเร็จทั้งปวง ไม่ประสงค์ให้ใครได้ดีหรือประสบความสำเร็จลอยๆ หรือด้วยการอ้อนวอน แต่ให้สำเร็จด้วยการกระทำเอง^{๒๑}

พุทธจริยศาสตร์ เป็นความประพฤติหรือจริยธรรมในเชิงพุทธ คือ ธรรมที่ใช้เป็นเกณฑ์ตัดสินความดีความชั่ว ความถูก ความผิด หัวใจของพุทธจริยศาสตร์ ได้แก่ โอวาทปาติโมกข์การยึดถือ

^{๑๖} พระเทวินทร์ เทวินโท, **แก่นพุทธจริยศาสตร์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณการ, ๒๕๔๙), หน้า ๑.

^{๑๗} **เรื่องเดียวกัน**, หน้า ๑๕.

^{๑๘} วศิน อินทสระ, **พุทธจริยศาสตร์**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมดา, ๒๕๔๙), หน้า ๓๔.

^{๑๙} ดร.เคเอ็น ชยติลเลเก, **จริยศาสตร์แนวพุทธ**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๒-๓.

^{๒๐} ดวงเด่น นุธรรมรัมย์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : https://www.baanjommyut.com/library_2/extension-3/buddhist_ethics/index.html, (๑๑ พ.ย.๒๕๖๐).

^{๒๑} วศิน อินทสระ, **พุทธจริยศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เมตตา, ๒๕๔๙), หน้า ๓๕.

ในการทำความดีคือ ต้องประกอบด้วยความอดทน ในการละชั่วทำดี และการชำระจิตให้สะอาด โดยไม่ว่าร้าย ไม่ฆ่า คฤหัสถ์รู้จักหน้าที่ของตน บรรพชิตระวางข้อปฏิบัติพระวินัย รู้ประมาณในการบริโภค เป็นอยู่ง่าย และประกอบในการศึกษาจิตเนืองๆ ตามหลักคำสอนที่มุ่งเน้นให้มนุษย์ดำเนินชีวิตในหลักเกณฑ์ทั้ง ๓ ระดับคือ ระดับต้น ระดับกลาง และ ระดับสูง^{๒๒}

ดังนั้น คำว่า “พุทธจริยศาสตร์” ผู้วิจัยจึงสรุปความหมายว่า เป็นระบบแนวความคิดหรือทฤษฎีในพุทธปรัชญาที่ว่าด้วยการแสวงหาเกณฑ์มาตรฐานในการตัดสินพฤติกรรมของมนุษย์เกี่ยวกับเรื่องความดีความชั่วอันเป็นคุณค่าทางศีลธรรมและการแสวงหาความดีอันสูงสุดในชีวิตมนุษย์ในพุทธศาสนา ซึ่งเป็นระบบความคิดหรือทฤษฎีที่วิเคราะห์ตีความหมายโดยมีหลักเกณฑ์บนรากฐานทางศีลธรรมอันมีสมมติอยู่ในหลักคำสอนเชิงจริยธรรมที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา คือ พระไตรปิฎก

๒.๑.๓ แนวคิดทางพุทธจริยศาสตร์

พุทธจริยศาสตร์ เป็นเกณฑ์มาตรฐานในการตัดสินพฤติกรรมของมนุษย์เกี่ยวกับเรื่องความดีความชั่วอันเป็นคุณค่าทางศีลธรรม การแสวงหาความดีอันสูงสุด ด้วยความประพฤติปฏิบัติที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เน้นทางด้านวิธีการที่จะนำไปสู่ปัญญา คือ การรู้แจ้งแทงตลอดในด้านเหตุผล

ในวิทยานิพนธ์เรื่อง ชีวิตที่ดีตามทฤษฎีของพุทธจริยศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า ชีวิตที่ดีในทางพุทธจริยศาสตร์เป็นชีวิตที่เป็นพรหมจรรย์สามารถเข้าถึงได้ด้วยปัญญา ด้วยการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ปัญหานี้จะสามารถทำให้เข้าถึงหลักการ ดำเนินชีวิตที่ดีมีชีวิตอยู่อย่างรู้เท่าทันเหตุและผลของสิ่งที่เกิดขึ้น เป็นอิสระไม่ยึดติดกับสิ่งต่างๆ สามารถนำมาใช้เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคลในสังคมปัจจุบัน หลักการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธจริยศาสตร์สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้อย่างสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของบุคคลในปัจจุบัน ถ้าบุคคลในสังคมสนใจและศึกษาแนวทางการดำเนินชีวิตอย่างมีเหตุและผล ไม่ยึดมั่นถือมั่น มองเห็นธรรมชาติของสิ่งต่างๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างอิสระจะทำให้บุคคลนั้นลดปัญหาในการดำเนินชีวิตได้^{๒๓} การดำเนินชีวิตตามหลักพุทธจริยศาสตร์ แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ

๑. อนุคาริยวินัย วินัยของผู้ไม่ครองเรือน คือ บรรพชิต

๒. อาคาริยวินัย วินัยของผู้ครองเรือน คือ คฤหัสถ์

พระราชวรมณี (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ รากฐานพุทธจริยศาสตร์เบื้องต้นทางสังคม เพื่อสังคมไทยร่วมสมัย โดยสรุปความว่า ธรรม คือ คำสอนและวินัยหรือกฎระเบียบปฏิบัติรวมกันเข้าจึงนับเป็นพุทธจริยศาสตร์ทั้งหมด ธรรมนั้นว่าด้วยอุดมคติและหลักการ ส่วนวินัยนั้นว่าด้วยสภาพเงื่อนไขทางวัตถุและทางสังคม ทั้งเอื้อต่อการปฏิบัติตามและการบรรลุถึงอุดมคติและหลักการ โดยมุ่งถึงความแตกต่างระหว่างไตรสิกขาสำหรับพระสงฆ์และคฤหัสถ์ไตรสิกขาสำหรับพระสงฆ์ จุดเน้นอยู่ที่การบรรลุธรรมส่วนตน สำหรับคฤหัสถ์เกี่ยวข้องกัชีวิตทางสังคม เพราะคฤหัสถ์ต้องใส่ใจ

^{๒๒} แม่ชีดวงพร คำหอมกุล, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในอัมมปัทฏฐกถา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า (๑) - (๒).

^{๒๓} ศรีนวล ศุภานุสนธิ์, “ชีวิตที่ดีตามทฤษฎีของพุทธจริยศาสตร์”, วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๖), หน้า บทคัดย่อ.

กับความสัมพันธ์ทางสังคมที่อยู่ร่วมกัน ในลักษณะการกระทำ เพื่อประโยชน์แก่สังคมโดยตรง ที่เป็นรูปธรรมมากกว่า ด้วยเหตุนี้การบำเพ็ญศีล จึงเป็นการรับผิดชอบของสงฆ์ฝ่ายเดียว จึงแยกเป็นทาน ศีลและภาวนา สำหรับคฤหัสถ์เพื่อให้ชัดเจนและก่อผลต่อสังคมอย่างเป็นรูปธรรม ตรงกันข้ามกับส่วนของบรรพชิตเป็นการฝึกฝนด้านในเฉพาะตัว คือ ศีล สมาธิและปัญญา เฉพาะภาวนาในส่วนของคฤหัสถ์จะเน้นย้ำถึงการปลูกฝังเมตตา พร้อมทั้งทานและศีล โดยมุ่งหมายสำคัญเพื่อให้โลกนี้เป็นสุขสงบ ปราศจากความเดือดร้อนระส่ำระสาย^{๒๔}

๒.๑.๓.๑ หลักการพุทธจริยศาสตร์

พุทธจริยศาสตร์ (Buddhit Ethics) คือ ศาสตร์ที่ว่าด้วยหลักการแห่งความประพฤติและวิธีการปฏิบัติของผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานและผู้หมดจดจากกิเลส จนได้พระนามว่า พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า คือ เป็นจริยศาสตร์และจริยธรรมที่สอนให้ชาวพุทธศาสนิกชนดำรงชีวิตอยู่ด้วยปัญญา ไม่ให้ดำรงชีวิตอยู่ด้วยความประมาท จึงสอนให้ชาวพุทธตื่นอยู่เสมอและให้เป็นอยู่ด้วยความเบิกบานกายเบิกบานใจ โดยสอนให้มีพระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่งที่ระลึก (พุทฺธัง สาระณัง คัจฉามิ) พระสัทธรรมของพระพุทธเจ้า (ธัมมัง สาระณัง คัจฉามิ) และพระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้า (สังฆัง สาระณัง คัจฉามิ) เป็นที่พึ่งที่ระลึกและใช้เป็นหลักคำสอนที่ใช้ในการดำเนินชีวิต

พุทธจริยศาสตร์ จัดเป็นศาสตร์และจริยธรรมใน ๕ ลักษณะ คือ

๑. เป็นพุทธจริยธรรม คือ หลักการประพฤติกและวิธีการปฏิบัติตัวของผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ซึ่งเป็นส่วนของธรรมชาติ

๒. เป็นพรหมจรรย์ (พรหมจริย) คือ หลักการประพฤติกและวิธีการปฏิบัติที่ประเสริฐเพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์ตามวิธีการของอริยสัจ ๔ ประการ หรือตามแบบของพรหมวิหาร ๔ ประการ

๓. เป็นพระวินัย (ศีลธรรม) หรือ กฎระเบียบ วิธีการหรือหลักการประพฤติกที่ทำให้คนมีกาย วาจา และใจดีและเป็นวิธีประพฤติกที่น่าเลื่อมใสศรัทธา

๔. เป็นสังฆธรรม คือ สิ่งที่เป็นจริง มีอยู่จริงในการะบวนการของธรรมชาติ หรือกฎความเป็นจริงของธรรมชาติในแนวกว้าง ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอยู่ เป็นอยู่ โดยธรรมชาติ

๕. เป็นสามัญลักษณะ คืออาการที่เหมือนกันของสิ่งทั้งหลายทั้งปวง หรือไตรลักษณ์ คือ อาการที่เหมือนกันของสิ่งทั้งหลายทั้งปวง ๓ ลักษณะ หรือ เป็นปฏิจจสมุปบาท คือ ธรรมชาติที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันเป็นแบบพลวัต หรือเป็นธรรมนิยาม คือ ธรรมชาติที่เหมือนกันอย่างแน่นอน หรือ ธรรมจิติ คือ ธรรมชาติที่มีหลัก มีกฎที่เหมือนกัน ดังที่กล่าวมา^{๒๕}

ทรรศนะพุทธจริยศาสตร์ในพุทธปรัชญาเถรวาทนั้น มีลักษณะสำคัญ ๓ ประการ คือ

๑) การไม่ทำความชั่ว ๒) กระทำแต่ความดี ๓) การทำจิตใจให้บริสุทธิ์^{๒๖}

ดังจะเห็นจากว่าลักษณะความสำคัญของพุทธจริยศาสตร์มีพื้นฐานสำคัญ คือ ว่าด้วยเรื่องความประพฤติของมนุษย์ที่แสดงให้เห็น สิ่งไหนควรประพฤติ และสิ่งไหนไม่ควรประพฤติ มีวิธีการที่

^{๒๔} พระราชวรมณี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), *รากฐานพุทธจริยศาสตร์ทางสังคม เพื่อสังคมไทยร่วมสมัย*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เทียนวรรณ, ๒๕๒๘), หน้า ๔.

^{๒๕} พระเทวินทร์ เทวินโท, *พุทธจริยศาสตร์*, หน้า ๖๗.

^{๒๖} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๙๐/๕๐.

จะทำให้เข้าถึงความดีสูงสุด เมื่อบุคคลได้ปฏิบัติหรือกระทำให้ถึงที่สุดพร้อมแล้วย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ ๓ ประการในปัจจุบัน คือ

๑) อัตตัตถะ หมายถึง ประโยชน์ที่ได้ฝึกฝนอบรมตนเองดีแล้ว บรรลุผลแห่งการศึกษาที่แท้จริง ถึงความเจริญงอกงามแห่งสติปัญญาและคุณธรรมต่างๆ เช่น สมบูรณ์พร้อมด้วยวิชาความรู้ และความประพฤติพึ่งตนเองได้ ทั้งทางกายและทางจิตใจ ทั้งในแง่เศรษฐกิจ สังคม และจริยธรรม ตลอดทั้งปรมัตถะอันเป็น ประโยชน์สูงสุดหรือประโยชน์ที่เป็นสาระแท้ของชีวิต

๒) ปรัตถะ หมายถึง ประโยชน์แก่ผู้อื่นหรือประโยชน์ของท่าน คือ ประกอบด้วยเมตตา กรุณา และมีความสามารถที่จะนำชีวิตของตนให้ เกื้อกูลอุดหนุนแก่ผู้อื่นได้ด้วยการช่วยเหลือ อนุเคราะห์ สงเคราะห์ผู้อื่น ทำตนให้เป็นคุณประโยชน์แก่ผู้อื่น ทั้งทางวัตถุอันเป็นรูปธรรมและทาง จิตใจอันเป็นนามธรรม

๓) อุภยัตถะ หมายถึง ประโยชน์รวมทั้ง ๒ ฝ่าย คือ ประโยชน์ร่วมกันอันเกิดจากสิ่งที่เป็น กลางในทางวัตถุ เช่น ถนนหนทาง ไฟฟ้า น้ำประปา รถโดยสาร เป็นต้น ในทางนามธรรม เช่น ศิลปวิทยา และศีลธรรมดำเนินชีวิตของตนให้เป็นประโยชน์เพื่อความสุขและความดีงามร่วมกัน อย่าง น้อยไม่ให้เกิดแสวงหาประโยชน์ตนแต่ไปกระทบกระเทือนเขาเพื่อให้เขาเสียหายหรือไม่ให้ประโยชน์สุข ส่วนรวมเสียหาย^{๒๗}

๒.๑.๓.๒ จุดมุ่งหมายของพุทธจริยศาสตร์

จุดมุ่งหมายของพุทธจริยศาสตร์ คือ ความดีสูงสุดทางจริยธรรม หมายถึง จุดที่ต้องการจุด ที่ต้องประสงค์ จุดที่ต้องการประสบ จุดที่ต้องการได้สัมผัส ที่สุดสำหรับชีวิต เช่น จุดหมายของชีวิต คือ ความสุข ความสะดวกสบาย และความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินที่ต้องการ คืออยากจะทำรู้ ว่า ความดี ความชั่ว ความถูก ความผิด บาป บุญ คุณ โทษ ประโยชน์ หรือมิใช่ประโยชน์ คือเป็น ธรรมชาติ เป็นสสารหรือไม่ได้เป็นธรรมชาติ และไม่ได้เป็นสสารจะได้นำเอาความรู้มาใช้ในการดำเนิน ชีวิต จุดหมายที่ดีที่สุดของชีวิต คือ ความสุขกายสุขใจและปัญญาความรู้ ล้วนเป็นสิ่งที่ต้องการสิ่งที่ ต้องการที่สุดของชีวิต คือ การหลุดพ้นจากความสมหวัง ความผิดหวัง ความสุข ความทุกข์ ดำเนิน ชีวิตอย่างอิสระ ไม่อยู่ใต้อำนาจของใครๆ หรือสิ่งใดๆ ในโลก^{๒๘} พุทธศาสนามุ่งเน้นที่การกระทำทาง กาย และทางวาจา ถึงแม้ว่านิพพานจะเป็นจุดหมายสูงสุดของชีวิตในพุทธจริยศาสตร์ก็ตาม แต่เมื่อ พิจารณาถึงกฎเกณฑ์และหลักการในชั้น จริยศาสตร์นี้ก็เป็นเรื่องที่จะต้องพิจารณากันในเฉพาะ ขอบเขตของศีล เป็นประการแรก เพราะจริยศาสตร์เป็นเรื่อง ที่ว่าด้วยการประพฤติปฏิบัติที่มีค่าใน ระดับโลกียธรรม ไม่ใช่ชั้นปรมัตถ์ เป็นเรื่องที่ปุถุชนและพระอริยบุคคลบางระดับจะต้องถือเป็นหลัก ปฏิบัติพื้นฐานแห่งคุณธรรมอื่นๆ สูงๆ ทางจิตใจต่อไป^{๒๙}

จึงมีลักษณะอันเป็นอุดมการณ์ สำคัญ ๒ ประการ คือ

^{๒๗} พระราชวรมณี (ประยูรย์ ปยุตโต), **ธรรมนุญชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, ๒๕๒๗), หน้า ๒๗-๒๘.

^{๒๘} พระเทวินทร์ เทวินโท, **พุทธจริยศาสตร์**, หน้า ๑๐๙.

^{๒๙} เดือน คำดี, **พุทธปรัชญา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โอ.เอส.พรินต์ติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๓๔), หน้า ๑๔๓.

๑) อุดมการณ์ที่เกี่ยวกับมนุษย์และสังคมมนุษย์โดยตรง กล่าวคือ พุทธจริยศาสตร์ได้วางหลักการปฏิบัติตนของบุคคลในสังคมที่พึงมีต่อกัน ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงเน้นการอยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งเป็นการสอนให้คนยอมรับความเป็นมนุษย์ของผู้อื่นเช่นเดียวกับตน และปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเห็นอกเห็นใจ ประนีประนอมซึ่งกันและกัน เช่น หลักเบญจศีล เบญจธรรม กฎแห่งกรรม ขรรวาสธรรม กุศลมูล อกุศลมูล อิทธิบาท ๔ สังคหัตถ์ ๔ กฎของปฏิจจสมุปบาท

๒) อุดมการณ์ที่จะทำให้เกิดความเป็นมนุษย์สมบูรณ์แบบหรือมนุษย์ในอุดมคติซึ่งเป็นการกล่าวถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์ภายใต้หลักจริยศาสตร์-จริยธรรม คือ การไม่ทำความชั่ว การประกอบคุณความดีและการทำให้บริสุทธิ์ตามแนวของพุทธจริยศาสตร์ การกระทำที่ประกอบด้วยคุณสมบัติทางจริยศาสตร์เหล่านั้นเท่านั้น คือ ตัวกำหนดคุณค่าของความเป็นมนุษย์อย่างแท้จริง^{๓๐}

จุดมุ่งหมายของพุทธจริยศาสตร์ แบ่งตามลำดับความสูงต่ำได้ ๔ ระดับ คือ

๑. จุดหมายระดับพื้นฐาน คือ จุดหมายที่พระพุทธเจ้าต้องการให้พุทธศาสนิกชน มีศีล มีทาน เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต ให้เป็นปกติสุข ไม่เอาจริงเอาจัง ไม่เบียดเบียนกัน มีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกันและกัน เป็นพื้นฐานไปยังจุดหมายระดับกลาง

๒. จุดหมายระดับกลาง คือ ระดับที่พระพุทธเจ้าต้องการให้พุทธศาสนิกชน มีจิตใจเป็นสมาธิ คือ มีจิตใจที่มั่นคงแน่วแน่ มีจิตใจที่เด็ดเดี่ยว มีจิตใจที่สงบสุขเยือกเย็น ในการดำเนินชีวิต ไปถึงจุดหมายระดับสูงของพุทธจริยศาสตร์

๓. จุดหมายระดับสูง คือ ระดับที่พระพุทธเจ้าต้องการให้พุทธศาสนิกชนมีปัญญาความรู้คู่คุณธรรม โดยใช้ปัญญาความรู้ เพื่อนำชีวิตไปสู่จุดหมายของพุทธจริยศาสตร์ คือ พระนิพพาน

๔. จุดมุ่งหมายระดับสูงสุด คือ จุดหมายของการมี ศีล สมาธิ ปัญญา และนิพพาน พระพุทธเจ้าต้องการให้พุทธศาสนิกชน มีความสุข มีปัญญาความรู้คู่คุณธรรม มีความสงบของจิตใจ และมีความเป็นอิสระปราศจากกิเลสและความชั่วร้ายทั้งหลายทั้งปวง^{๓๑}

๒.๒ พุทธจริยศาสตร์สำหรับบรรพชิต

คำว่า บรรพชิต ภาษาบาลีมาจากคำว่า ปพฺพชิต แปลว่า นักบวช บรรพชิต มีวิเคราะหว่า ปพฺพชฺชา สญฺชาตา อสฺสชาติ ปพฺพชฺโติ (ป) เป็น ปพฺพชฺชา แปลว่า การบวช (อิต) เป็นอุบายฝึกอบรมตนในทางสงบ เว้นจากความชั่วทุกอย่าง การบวชในศาสนาหรือลัทธิใดก็ตามถ้าเว้นจากกามกิจแล้วเรียกว่า บรรพชา คือ การออกจากความเป็นฆราวาส ไปประพฤติตนเป็นนักบวชในพุทธจริยศาสตร์มีพระบัญญัติให้ผู้ที่มิอายุยังไม่ครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์บวช เรียกว่าสามเณร และสามเณรี จึงแยกการบวชออกเป็น ๒ คือ บวชเป็นภิกษุ (และภิกษุณี) เรียกว่าอุปสมบท บวชเป็นสามเณรและสามเณรี เรียกว่าบรรพชา^{๓๒}

^{๓๐} พระมหาวิศักดิ์ เขยชมศรี, การศึกษาเชิงวิเคราะหหลักจริยศาสตร์ของพุทธปรัชญาเถรวาทในคัมภีร์ ธรรมบท, การศึกษาอิสระ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๐), หน้า ๖ – ๘.

^{๓๑} พระเทวินทร์ เทวินโท, พุทธจริยศาสตร์, หน้า ๑๑๑.

^{๓๒} ป.หลง สมบุญ, พจนานุกรม มคอ-ไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อาหารการพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๔๔๘.

คำว่า บวช มาจาก ป+วช แปลว่า เว้นทั่ว คือ เว้นจากกาม ในที่นี้หมายถึงบวชเป็นสามเณรและบวชเป็นพระภิกษุเท่านั้น จุดมุ่งหมายในการบวชก็คือการปฏิบัติตนเพื่อรื้อถอนออกจากทุกข์ และทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน คือการดับทุกข์ อย่างไรก็ตาม การบวชได้แม้เพียงชั่วคราวก็นับว่าดี เพราะนอกจากเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนาแล้ว อย่างน้อยก็ยังเป็นเหตุให้รู้จักฝึกหัดความอดทนและความเสียสละอย่างมาก อาจทำให้เข้าถึงพุทธธรรมได้โดยใกล้ชิด^{๓๓} การบวชเป็นวิธีการหรือโอกาสให้มนุษย์เข้ามาพัฒนาตนเอง ด้วยการถือเอาพระรัตนตรัยเป็นหลักพัฒนาตัวเราก่อน ที่เรียกว่า ไตรสรณคมน์ คือ การยึดเอาพระรัตนตรัยเป็นสรณะแล้วจึงเข้าสู่ไตรสิกขา อันเป็นผลสำเร็จของการศึกษาที่พระพุทธเจ้าทรงวางไว้ คือ การเกิดปัญญารู้แจ้งธรรมะเพิ่มขึ้นในตัวเองแล้วค่อยพัฒนาไปสู่สังคัมภีการที่ทรงแสดงไว้สำหรับบรรพชิตโดยตรงมี ๓ ประการคือ ศีลสิกขา สมาธิสิกขา และปัญญาสิกขา^{๓๔} โดยมุ่งสอนบรรพชิตเป็นส่วนใหญ่ เพราะบรรพชิตนั้นได้สละทรัพย์สินสมบัติและเหี่ยวเรือนออกบวชไม่มีทรัพย์สินสมบัติที่จะบริจาคนเหมือนคฤหัสถ์ โดยเฉพาะนักบวชสมัยพุทธกาลสละทุกสิ่งหมดแล้วออกบวชเป็นผู้ไม่มีเรือน พระองค์จึงไม่ย่ำเรื่องทานสำหรับบรรพชิต แต่ให้เริ่มต้นด้วยศีลแล้วขึ้นสู่สมาธิและปัญญาตามลำดับ เพื่อความสิ้นทุกข์ในที่สุด ที่จริงทาน ศีล ภาวนา ก็สรุปความรวมกันได้ คือ ทานรวมลงในศีล เช่น อภัยทานก็คือ ศีล ส่วนภาวนาก็ คือ สมาธิและปัญญา^{๓๕}

พระสงฆ์เป็นชุมชนตัวอย่างของชีวิตที่พึ่งอาศัยวัตถุน้อยที่สุด เพราะเงื่อนไขทางสังคมและเพื่อให้ภิกษุอุทิศเวลาและแรงงานไปในด้านกิจเกี่ยวกับธรรมได้เต็มที่ ไม่ต้องกังวลในการแสวงหาวัตถุเพื่อทำตัวให้เขาเลี้ยงง่ายทั้งพระอรหันต์และปุถุชน ดำรงชีวิตโดยอาศัยวัตถุน้อยอยู่เพื่อธรรมให้มาก แต่ไม่ปรากฏว่าให้คฤหัสถ์เป็นอยู่อย่างพระ และไม่ได้หวังให้คนมาบวชเป็นพระกันทั้งหมด พระพุทธเจ้าทรงประสงค์ความเป็นอิสระของชุมชนในที่ในสังคมที่มนุษย์ผู้มีการพัฒนาทางจิตปัญญาแม้จะต่างกันแต่ก็กำลังก้าวหน้าไปสู่จุดหมายเดียวกัน แม้จะแตกต่างกันแต่ก็อยู่กันอย่างกลมกลืนกันได้ โดยที่สังคมมนุษย์มีทางเลือกออกไปอย่างคึกคัก เมื่อไม่ต้องการอยู่ในสังคมใหญ่^{๓๖} พระสงฆ์จึงต้องมีหลักของการปฏิบัติที่แตกต่างไปจากคฤหัสถ์ โดยมุ่งเพื่อจะขจัดขัดเกลากิเลสโดยตรง หลักปฏิบัติสำหรับบรรพชิต เริ่มปฏิบัติในขั้นของศีล สมาธิ และปัญญา ให้เป็นผู้สำรวมกาย วาจา รวมไปถึงใจ สมาธิและปัญญารู้เท่าทันโทษของวัตถุ ที่เรียกว่า นิสสรณปัญญา^{๓๗}

^{๓๓} พระครูสมุห์เอี่ยม สิริวัฒนโธ, มนต์พิธี, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรสมัย, ๒๕๓๔), หน้า ๑๘๔.

^{๓๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), สอนนาค-สอนจิต ชีวิตพระ ชีวิตชาวพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๒), หน้า ๒๕.

^{๓๕} พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร จิตวณโณ), ภาวนาเล่มหนึ่ง, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ประกายพรึก, ๒๕๓๗), หน้า ๒-๓.

^{๓๖} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พุทธธรรมฉบับขยายความ, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๑๗๙ - ๑๘๐.

^{๓๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๙๒.

๒.๒.๑ สมณสัญญาในหลักวินัย

เมื่อแรกเริ่มพระพุทธศาสนายังไม่มีการบัญญัติวินัย เพราะพระภิกษุยังมีจำนวนน้อย และทุกรูปต่างก็ตั้งใจประพฤติปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัด ทราบดีว่าอะไรเป็นสิ่งที่ควรทำหรือไม่ควรทำ ต่อมาพระภิกษุมีจำนวนมากขึ้น และมีผู้ประพฤติไม่ค่อยดีหลงเข้ามาบวชด้วยไปทำสิ่งที่ไม่สมควรขึ้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงทรงบัญญัติวินัยขึ้นทีละข้อ วินัยทุกข้อในพระพุทธศาสนาจึงมีที่มาทั้งสิ้น ตัวอย่าง เช่น วินัยข้อแรกในพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นเพราะมีพระภิกษุรูปหนึ่ง ชื่อสุทิน ได้ย้อนกลับไปร่วมหลับนอนกับภรรยา เพราะบิดามารดาขอร้องเพื่อให้มีทายาทไว้สืบสกุล พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงทรงบัญญัติวินัยข้อที่ ๑ ขึ้นว่า “ห้ามเสพเมถุน” เป็นต้น^{๓๘}

วินัย แปลว่า มีนัยต่างๆ มีนัยพิเศษ หมายความว่า มีจำนวนมาก เช่น ๕ ๘ ๑๐ ๒๒๗ ๓๑๑ หมายถึง ความละเอียดสุขุม คัมภีร์ภาพ เช่น มรยาตต่างๆ มีมรยาตในการเข้าสังคม ฉ้นเข้าห้องน้ำ นอน พุด เดินตามถนนหนทาง เป็นต้น ตลอดจนมีบทบัญญัติและอนุบัญญัติเกี่ยวกับสิกขาบทต่างๆ เป็นตัวอย่างและแปลว่า ฝึกกาย ฝึกวาจา ฝึกใจ ให้ห่างไกลจากความชั่วชั้นหยาบ ชั้นกลาง ชั้นละเอียด^{๓๙}

วินัย แปลว่า การก่การจัด, การเลืกละ, ชื่อนำไปให้พิเศษ, ชื่อนำไปให้ต่าง วินัยในคำวัด หมายถึงระเบียบกำกับสำหรับความประพฤติให้เป็นระเบียบเดียวกัน ได้แก่คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่เป็นข้อบัญญัติ เป็นข้อห้ามวางไว้เป็นหลักปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยดีงามในหมู่คณะ เป็นเครื่องมือสำหรับบริหารหมู่คณะ วินัยในพระพุทธศาสนาถูกจัดไว้เป็นปิฎกหนึ่งในจำนวน ๓ ปิฎก เพราะถือว่าเป็นรากแก้วของพระพุทธศาสนา เป็นองคาพยพที่จะพุงและรักษาพระพุทธศาสนาเอาไว้ได้ ท่านเปรียบเหมือนกับรากแก้วของต้นไม้ใหญ่ที่พุงลำต้นและกิ่งก้านสาขาของต้นไม้ไว้ฉะนั้น^{๔๐}

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ได้ทรงบัญญัติพระวินัยไว้ล่วงหน้า เพราะพระภิกษุยังมิได้กระทำความเสียหายเกิดขึ้น ต่อมาเมื่อพระภิกษุมากขึ้นและอยู่รวมกันจำนวนมาก มีการประพฤติเสียหายเกิดขึ้นในหมู่สงฆ์ พระพุทธองค์จึงทรงบัญญัติสิกขาบทห้ามประพฤติเช่นนั้นอีกต่อไป ในพรรษาที่ ๑๒ ขณะประทับอยู่ ณ เมืองเวรัญชา พระสารีบุตรกราบทูลอาราธนาให้ทรงบัญญัติสิกขาบท ดังปรากฏในเวรัญชกัณฑ์ คัมภีร์มหาวิงค์ พระวินัยปิฎก เล่ม ๑ ว่า “ถึงเวลาแล้ว พระพุทธเจ้าข้า ที่พระผู้มีพระภาคจะทรงบัญญัติสิกขาบท ทรงยกปาฏิโมกข์ขึ้นแสดงแก่พระสาวกอันจะเป็นเหตุให้พรหมจรรย์ดำรงอยู่ได้นาน”^{๔๑} พระพุทธเจ้าก็ไม่ทรงบัญญัติสิกขาบทเพราะในระยะนั้นภิกษุสงฆ์ส่วนใหญ่เป็นพระอริยบุคคล ดังที่พระองค์ตรัสตอบ พระสารีบุตรว่า “จงรอไปก่อนเถิดสารีบุตร ตถาคตรู้เวลาในเรื่องที่จะบัญญัติสิกขาบทนั้น ศาสดาจะยังไม่บัญญัติสิกขาบทแก่สาวก ไม่ยกปาฏิโมกข์ขึ้นแสดง

^{๓๘} พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ, มงคลชีวิต ๓๘ ประการ "ฉบับทางก้าวหน้า", (กรุงเทพมหานคร: บริษัทฐานการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๗๓.

^{๓๙} พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทฺธิ ป.ธ.๙), มงคล ๓๘, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: หจก.การพิมพ์พระนคร, ๒๕๓๓), หน้า ๗๖.

^{๔๐} พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ คำวัด, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เสียงเชียง, ๒๕๔๖), หน้า ๘๙๙.

^{๔๑} วิ.มหา.(ไทย) ๑/๒๑/๑๓.

ตลอดเวลาที่ยังไม่เกิดอาสวัฏฐานิยธรรม^{๔๒} ในหมู่สงฆ์ เมื่อเกิดอาสวัฏฐานิยธรรมบางอย่างขึ้นในหมู่สงฆ์ ตถาคตจึงจะบัญญัติสิกขาบทจะยกปาติโมกข์ขึ้นแสดงแก่สาวกเพื่อขจัดธรรมเหล่านั้น สารีบุตรก็ ภิกษุสงฆ์ยังไม่มีเสนียด ไม่มีโทษ ไม่มีสิ่งมัวหมองบริสุทธิ์ผุดผ่อง ดำรงอยู่ในสารคุณแท้จริง ในภิกษุ ๕๐๐ รูปนี้ ผู้มีคุณธรรมอย่างต่ำก็ขึ้นโสดาบัน”^{๔๓} เมื่อมีพระภิกษุประพาศติเสหายขึ้นในหมู่สงฆ์ พระพุทธองค์จึงทรงบัญญัติสิกขาบทต่างๆที่เป็นลหุกาบัติ (อาบัติเบา) อาบัติที่ไม่มีโทษร้ายแรง มี ๕ อย่าง คือ อาบัติถุลลัจจัย อาบัติปาจิตตีย์ อาบัติปาฏิเทสนียะ อาบัติทุกกฏ อาบัติทุพภาสิต เป็นความผิดที่ปลงอาบัติได้ เพียงสำรวมควบคุมสติ ในช่วงนี้ยังไม่ได้ทรงบัญญัติสิกขาบทครุกาบัติ (อาบัติหนัก) อาบัติที่มีโทษร้ายแรง มี ๒ อย่างคือ อาบัติปาราชิก อาบัติสังฆาติเสส หากละเมิดปาราชิกต้องขาดจากความเป็นพระสงฆ์ ส่วนสังฆาติเสส สามารถปลงอาบัติได้ต้องอยู่ปริวาสกรรม ในระหว่างนี้จะทรงแสดงโอวาทปาฏิโมกข์^{๔๔} เพื่อเป็นหลักประพาศติปฏิบัติสำหรับภิกษุทั้งหลาย ต่อมาพรรษาที่ ๒๐ พระพุทธองค์ทรงบัญญัติปฐมปาราชิกสิกขาบทที่ ๑^{๔๕} ห้ามภิกษุเสพเมถุน “ภิกษุใดเสพเมถุนธรรม ภิกษุนั้นเป็นปาราชิก”^{๔๖} โดยปรารภเหตุการณ์มัวหมองในคณะสงฆ์อันเนื่องมาจากการที่พระสุทินเสพเมถุนกับอดีตภรรยาที่ป่ามหาวัน กรุงเวสาลี การที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบทครั้งนี้นับเป็นครั้งแรก และทรงบัญญัติเรื่องราวต่างๆ นีมาทุกครั้งที่เกิดเหตุการณ์ไม่ดีไม่งามขึ้นในคณะสงฆ์ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงบัญญัติวินัยขึ้นทีละข้อ วินัยทุกข้อในพระพุทธศาสนามีที่มาทั้งสิ้น ตัวอย่างเช่น วินัยข้อแรกในพุทธศาสนาเกิดขึ้นเพราะพระภิกษุรูปหนึ่งชื่อว่า สุทินได้ร่วมหลับนอนกับภรรยาเก่า เพราะบิดามารดาขอร้องเพื่อให้มีทายาทไว้สืบสกุล มารดาของสุทินวิงวอนเป็นครั้งที่ ๒ ฯลฯ แม้ครั้งที่ ๓ นางกล่าวว่า “ลูกสุทินตระกูลเรานี้มั่งคั่ง ฯลฯ มีทรัพย์และข้าวเปลือกมาก ลูกจงให้ผู้สืบเชื้อสายไว้ เจ้าลิจฉวีจะได้ไม่รับมรดกของเราที่ขาดผู้สืบสกุล พระสุทินท่านตอบว่า “โยมแม่ เรื่องนี้อาตมาพอจะทำได้” แล้วจับแขนอดีตภรรยาพาเข้าป่ามหาวัน เพราะยังมิได้บัญญัติสิกขาบทจึงเห็นว่าไม่มีโทษได้เสพเมถุนธรรมกับอดีตภรรยาถึง ๓ ครั้ง นางตั้งครรภ์เพราะเหตุนี้^{๔๗}

ในการบัญญัติสิกขาบทแต่ละครั้ง มีขั้นตอนดังนี้ คือ ๑. มีภิกษุประพาศติไม่สมควรแก่สมณภาวะ ขาดสมณสัญญา ชาวบ้านตำหนิติเตียน ๒. พระพุทธเจ้าตรัสสั่งให้ประชุมสงฆ์ ตรัสสอบถามท่ามกลางสงฆ์ เมื่อเธอยอมรับสารภาพ ทรงชี้โทษแห่งการประพาศติเช่นนั้น และตรัสบอกอาณิสสแห่งความสำรวมระวัง แล้วจึงทรงบัญญัติห้ามมิให้ภิกษุทำอย่างนั้นอีกต่อไป ขั้นตอนนี้เรียกว่า มุลบัญญัติ แต่ผู้ทำผิดครั้งแรกไม่ทรงเอาผิด ทรงยกเว้นโทษในฐานะอาทิกัมมิกะ (ภิกษุต้นบัญญัติ) ๓. แต่หากมีการล่วงละเมิดไปอาจด้วยความจงใจ หรือพลั้งเผลอ ถ้าหย่อนไปก็ทรงบัญญัติเพิ่มเติมให้รัดกุมมากขึ้น ถ้าตึงไปก็ทรงบัญญัติให้เพลาลง ขั้นตอนนี้เรียกว่า อนุบัญญัติ (บัญญัติเพิ่มเติม) ซึ่งชั้น

^{๔๒} อาสวัฏฐานิยธรรม หมายถึง ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งอาสวะ ความชั่วต่างๆ เช่น การกล่าวให้ร้ายคนอื่น ความเดือดร้อน เป็นต้น; (วิ.อ.(บาลี) ๑/๒๑/๑๙๗).

^{๔๓} วิ.มท.(ไทย) ๑/๒๑/๑๓-๑๔.

^{๔๔} อมหากัมปิ ภควา ปรมโพธิยํ วิสดีวสสมตตเมว อิทํ โอวาทปาฏิโมกข์ อุตฺทิสฺสิ.(วิ.อ.(บาลี) ๑/๑๙/๑๙๒).

^{๔๕} วิ.อ.(บาลี) ๑/๓๖/๒๒๑.

^{๔๖} วิ.มท.(ไทย)๑/๓๙/๒๘.

^{๔๗} วิ.มท.(ไทย) ๑/๓๖/๒๔.

ตอนนี้ถือเป็นสาระโดยสมบูรณ์ของบทบัญญัติ ซึ่งพระสงฆ์ทั้งหลายได้สาธยายจดจำเพื่อสำรวมระวังมิให้ล่วงละเมิดอีกต่อไป พระสาวกที่ทรงจำพระวินัยได้ดีเยี่ยมจนได้รับยกย่องเป็นเลิศด้านทรงจำพระวินัยจากพระพุทธเจ้า และมีบทบาทสำคัญต่อการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาภายหลังพุทธปรินิพพานคือพระอุบาลี ๔. หลังบัญญัติแล้วถ้ามีการทำผิด สงฆ์ไม่สามารถตัดสินได้ พระพุทธองค์ทรงวินิจฉัยเป็นแบบอย่าง เรียกว่า วินีตวัตถุ ทรงกำหนดโทษสำหรับภิกษุผู้ฝ่าฝืนหรือล่วงละเมิดไว้เรียกว่าอาบัติ มี ๗ ประการ เรียงลำดับตามโทษหนักเบา แสดงตารางต่อไปนี้^{๔๘}

ชื่ออาบัติ	ประเภทหนัก-เบา	ประเภทแก้ไขได้-ไม่ได้
ปาราชิก	ครุกาบัติ (หนัก)	อเตกิจฉาบัติ(แก้ไขไม่ได้)
สังฆาทิเสส	ครุกาบัติ (หนัก)	สเทกิจฉาบัติ(แก้ไขได้)
อุลลัจจัย	ลหุกาบัติ (เบา)	สเทกิจฉาบัติ(แก้ไขได้)
ปาจิตติย	ลหุกาบัติ (เบา)	สเทกิจฉาบัติ(แก้ไขได้)
ปาฏิเทสนียะ	ลหุกาบัติ (เบา)	สเทกิจฉาบัติ(แก้ไขได้)
ทุกกฏ	ลหุกาบัติ (เบา)	สเทกิจฉาบัติ(แก้ไขได้)
ทุกภาสิต	ลหุกาบัติ (เบา)	สเทกิจฉาบัติ(แก้ไขได้)

ในตอนปลายพุทธกาล ก่อนที่พระพุทธเจ้าจะเสด็จดับขันธปรินิพพานพระองค์ไม่ได้ทรงแต่งตั้งผู้ใดให้เป็นศาสดาแทนพระองค์ แต่ทรงประทานพุทธพจน์ที่เปรียบเสมือนเป็นตัวแทนของพระองค์ไว้ว่า

“โย โว อานนท มया ธมโม จ วินโย จ เทสิโต ปณฺณตฺโต โส โว มฺมจฺเยน สตฺถา.

อานนท ธรรมและวินัยใดที่เถาคตแสดงแล้วบัญญัติแล้วแก่เธอทั้งหลายธรรมและวินัยนั้นจะเป็นศาสดาของเธอทั้งหลายเมื่อเราล่วงลับไปแล้ว”^{๔๙}

พระวินัยปิฎก เป็นคัมภีร์สำคัญที่ประมวลพุทธบัญญัติเกี่ยวกับศีล และสิกขาบท ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิตและวิธีดำเนินการต่างๆของภิกษุสงฆ์และภิกษุณีสงฆ์พระวินัยซึ่งเป็นพุทธบัญญัตินี้ แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ อาทิพรหมจริยการศึกษา และอภิสมัจจาริกการศึกษา

อาทิพรหมจริยการศึกษา หมายถึง หลักการศึกษาอบรมในฝ่ายบทธบัญญัติหรือข้อปฏิบัติอันเป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้เป็นพุทธอาณัติ เพื่อป้องกันความประพฤติเสียหายและวางโทษแก่ภิกษุผู้ล่วงละเมิดโดย ปรับอาบัติหนักบ้าง เบาบ้าง ซึ่งพระสงฆ์ได้รับพุทธาณุญาตให้สวดทุกกึ่งเดือน เรียกว่า พระปาติโมกข์

อภิสมัจจาริกการศึกษา หมายถึง หลักการศึกษาอบรมในฝ่ายขนบธรรมเนียมประเพณีเกี่ยวกับมรรยาทและความเป็นอยู่ที่ดีงามสำหรับชักนำความประพฤติและความเป็นอยู่ของพระสงฆ์ให้ดีงามมีคุณค่า น่าเลื่อมใสศรัทธายิ่งขึ้นไป^{๕๐}

^{๔๘} คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระวินัยปิฎก, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๓.

^{๔๙} ที.ม.(ไทย) ๑๐/๒๑๖/๑๖๔.

พระวินัยปิฎก เป็นคัมภีร์ที่สำคัญสำหรับปฏิบัติฝึกหัดอบรมกุลบุตร ผู้เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา เพราะผู้เข้ามาบวชนั้นมาจากต่างตระกูล ต่างชนชั้น ต่างอริยาศัย ต่างจิตต่างใจ หากไม่มีพระวินัยควบคุมความประพฤติให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ก็จะเป็นหมู่อริยาศัยที่สับสนวุ่นวายไม่เป็นที่พึ่งแห่งความเลื่อมใสศรัทธา ถ้าภิกษุทุกรูปประพฤติตามพระวินัยก็จะเป็นหมู่อริยาศัยที่งดงาม นำให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาและทำให้พระพุทธศาสนาดำรงอยู่ยืนนานเปรียบเหมือนดอกไม้บานนานาชนิดถูกร้อยไว้ด้วยได้จึงไม่แตกแยกกระจัดกระจาย ทั้งยังคุ้มกันเข้าเป็นพวงมาลัยที่สวยงาม^{๕๑} แม้ในการบัญญัติพระวินัยนั้น ก่อนที่จะทรงบัญญัติ พระพุทธเจ้าก็ตรัสบอกประโยชน์ของการบัญญัติอันแสดงถึงความสำคัญของพระวินัยไว้ ๑๐ ประการดังมีตารางแสดงต่อไปนี้^{๕๒}

ที่	ประโยชน์โดยพิสดาร	ประโยชน์โดยสังเขป
๑-๒	เพื่อความดีงามแห่งสงฆ์ เพื่อความผาสุกแห่งสงฆ์	ประโยชน์ต่อสงฆ์ส่วนรวม
๓-๔	เพื่อข่มบุคคลผู้เก้อยาก เพื่อความอยู่โดยผาสุกแห่งเหล่าภิกษุผู้มีศีลดีงาม	ประโยชน์ต่อบุคคล
๕-๖	เพื่อปิดกั้นอาสวะทั้งหลายอันจะบังเกิดในปัจจุบัน เพื่อกำจัดอาสวะทั้งหลายอันจะบังเกิดในอนาคต	ประโยชน์ต่อชีวิต
๗-๘	เพื่อความเลื่อมใสของคนที่ยังไม่เลื่อมใส เพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นไปของคนที่เลื่อมใสแล้ว	ประโยชน์ต่อพุทธศาสนิกชน
๙-๑๐	เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม เพื่อเอื้อเพื่อวินัย	ประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา

ดังนั้น การได้ศึกษาเล่าเรียนพระวินัยย่อมก่อผลดีแก่ผู้ศึกษาทั้งในด้านประโยชน์ตนและผู้อื่น ดังที่ปรากฏในคัมภีร์ปริวารและอรรถกถาว่า^{๕๓}

๑. อตตโน สิลกชนโร สุกุตโต โหติ สุรกขิตโต (กองศีลของตนอันคุ้มครองรักษาไว้อย่างดี)
๒. กุกกุจจปปกตานิ ปฏิสสรณโหติ (เป็นที่พึ่งแก่เหล่ากุลบุตรที่ถูกความสงสัยครอบงำได้)
๓. วิสารโท สงฆมุขเม โวหริติ (กล้าแสดงความคิดเห็นในท่ามกลางสงฆ์)
๔. ปจจตติเก สหตมเมสนุคคหิตํ นิคคณหาติ (ข่มฝ่ายตรงข้าม คือ ข้าศึกได้ด้วยดีโดยสหธรรม)
๕. สหตมมภูจิตติยา ปฏิปนโน โหติ (เป็นผู้ปฏิบัติเพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม)

เมื่อได้ศึกษาเล่าเรียนพระวินัยแล้ว หากสามารถนำมาปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้อย่างสม่ำเสมอ จะได้รับผลของการปฏิบัติอันเป็นประโยชน์ตนตามนัยที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ดังปรากฏในคัมภีร์ทางพระวินัยปิฎกและพระสูตรต้นตปิฎกว่า ๑. มีทรัพย์สิ้นเพิ่มพูน ๒. มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับใน

^{๕๑} คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระวินัยปิฎก, หน้า ๗.

^{๕๒} วิมหา. (ไทย) ๑/๒๐/๑๒.

^{๕๓} คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระวินัยปิฎก, หน้า ๘.

วิ.ป.(บาลี) ๘/๓/๒๔๘, วิ.อ.(บาลี) ๑/-/๙๔-๙๕.

สังคม ๓. มีความมองอาจกล้าแสดงความคิดเห็นในที่ประชุม ๔. ไม่หลงสติในเวลาตาย ๕. เมื่อตายแล้วเข้าสู่สุคติภูมิ^{๕๔}

คำว่า “วินัย” พระอรรถกถาจารย์ได้ประพันธ์ความหมายเป็นคาถาไว้ว่า

วิริยวิเสสณยตฺตา วินยฺนโต เจว กายวาจาณํ

วินยตฺถวิหฺหิตํ อโย วินโย วินโยติ อกฺขาโต

พระวินัย อันบัณฑิตยผู้รู้หรือรณแห่งวินัยทั้งหลาย กล่าวว่า วินัย

เพราะมีนัยต่างๆ เพราะมีนัยพิเศษ และเพราะฝึกกายและวาจา^{๕๕}

จากคาถาประพันธ์นี้ แบ่งความหมายของวินัยได้เป็น ๓ นัย คือ

นัยที่ ๑ วินัย หมายถึงนัยต่างๆ (วิริย+นัย) ได้แก่ ปาติโมกข์ ๒ คือ ภิกขุปาติโมกข์ และภิกขุณีปาติโมกข์มีวิภังค์ ๒ คือ มหาวิภังค์ หรือภิกขุวิภังค์และภิกขุณีวิภังค์ มีอาบัติ ๗ กอง คือ ปาราชิก สังฆาทิเสส ถุลลัจจัย ปาจิตตีย์ ปาฏิเทสนียะ ทุกกฏ ทุพภาสิต

นัยที่ ๒ วินัย หมายถึง นัยพิเศษ (วิเสส+นัย) ได้แก่ อนุบัญญัติเพิ่มเติมให้สิกขาบท มีความรัดกุมมากยิ่งขึ้น หรือผ่อนผันให้เพลาความเข้มงวดลง มีความเหมาะสมแก่ การกระทำ ความผิดหรือการล่วงละเมิด

นัยที่ ๓ วินัย หมายถึง กฎหรือข้อบังคับสำหรับฝึกอบรมกายและวาจา (วินยฺนโต เจว กายวาจาณํ) ได้แก่ เป็นเครื่องป้องกันความประพฤติดังไม่เหมาะสมทางกายและวาจา

อนึ่ง วินัย ยังมีคำที่เป็นไวพจน์อื่นๆ อีก ดังนี้

๑. ศีล หมายถึง ความประพฤติดีงามทางกายและวาจา

๒. พระบัญญัติ หมายถึงข้อห้ามมิให้ภิกษุภิกษุณีประพฤติล่วงละเมิดซึ่งมีบทกำหนดโทษปรับอาบัติแก่ผู้ล่วงละเมิด ถ้าบัญญัติครั้งแรก เรียกว่ามูลบัญญัติ ถ้าบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม เรียกว่าอนุบัญญัติ

๓. สิกขาบท หมายถึง อุบายศึกษาหรือข้อศึกษา ได้แก่ศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๑๐ ศีล ๒๒๗ และศีล ๓๓๑ ข้อศึกษาเหล่านี้ จัดเป็นเบื้องต้น แห่งงานวิปัสสนาและอริยมรรค^{๕๖}

ส่วนคำว่า ปิฎก มีความหมาย ๒ อย่างคือ (๑) ปริยัติ แปลว่าการศึกษาเล่าเรียน ในที่นี้หมายถึง คัมภีร์หรือตำรา (๒) ภาชนะ หมายถึง อุปกรณ์เครื่องจำแนก รองรับรวบรวมหรือบรรจุ

เมื่อรวมคำว่า วินัย เข้ากับ ปิฎกเป็น วินัยปิฎก จึงหมายถึงคัมภีร์ประมวลกฎสำหรับฝึกอบรมกายวาจาหรือภาชนะที่รวบรวมหรือบรรจุกฎสำหรับฝึกฝนอบรมกายวาจา^{๕๗}

๒.๒.๑.๑ ปาริสุทธิศีล

คำว่า สีล เป็นศัพท์ภาษาบาลีตรงกับภาษาไทยว่า ศีล ซึ่งหมายถึงปกติ สภาวะเดิม ธรรมชาติ ศีลนั้นมีความหมายหลายนัยซึ่งมาจากธาตุ สีล โดยมีวิเคราะห์ศัพท์ไว้ดังนี้ คือ

^{๕๔} วิ.ม.(ไทย) ๕/๒๘๕/๙๗/ที่.ม.(ไทย) ๑๐/๑๕๐/๙๔, อง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๒๑๓/๓๕๖, วิสุทธิ. (บาลี) ๒/๘-๙/๙.

^{๕๕} พาหิรนิทานถก, (วิ.อ.(บาลี) ๑/-/๑๘).

^{๕๖} วิ.อ.(บาลี) ๑/๓๙/๒๓๓.

^{๕๗} คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระวินัยปิฎก, หน้า ๑๐ - ๑๑.

ศีล ชาติในความหมายว่า สงบ หมายถึง ธรรมเป็นเหตุสงบแห่งจิต ซึ่งมีรูปวิเคราะห์ว่า จิตต์ สีสติ สมาทหิติ เอเตนาคี สีสํ แปลว่า จิตย่อมเป็นปกติ ย่อมตั้งมั่น โดยธรรมชาตินั้น เหตุนี้ ธรรมชาตินั้นจึงชื่อว่า ศีล

สี ชาติในความหมายว่า ผูก หมายถึง ธรรมเป็นเครื่องผูกจิตไว้ จิต ซึ่งมีรูปวิเคราะห์ว่า สีโนติ จิตตเมเตนาคี สีสํ แปลว่า จิตย่อมผูกพันด้วยธรรมชาตินั้น เพราะเหตุนี้ ธรรมชาตินั้น ชื่อว่า ศีล

ศีล ชาติในความหมายว่า ทรงไว้ หมายถึง ธรรมเป็นเหตุให้อารงกุศลธรรมไว้ได้ ซึ่งมีรูปวิเคราะห์ว่า จิตตานี สีเลนติ กุสละมเม อุปะเรตติ เอเตนาคี สีสํ แปลว่า จิตทั้งหลาย ย่อมทรงไว้ ย่อมอารงไว้ซึ่งกุศลธรรมทั้งหลาย โดยธรรมชาตินั้น เหตุนี้ ธรรมชาตินั้นชื่อว่า ศีล

ศีล ชาติในความหมายว่า ทรงไว้ หมายถึง ธรรมที่อารงบุคคลผู้มีพร้อมไว้มิให้เกิดในอบาย ซึ่งมีรูปวิเคราะห์ว่า สีเลติ อุปะเรตติ ตสมังคิบุคคลํ อปะเยสุ อุปัตตตินิวนารณเสณ ภูโส ชาเรตติ สีสํ แปลว่า จิตทั้งหลาย ย่อมทรงไว้ ย่อมอารงไว้ซึ่งบุคคลทั้งหลายผู้มีพร้อมไว้มิให้เกิดในอบาย โดยธรรมชาตินั้น เหตุนี้ ธรรมชาตินั้นชื่อว่า ศีล^{๕๘}

ในคัมภีร์ขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค ได้แสดงความหมายและประเภทของศีลไว้ว่า

ความหมายของศีลนั้นมี ๔ ประการ คือ ๑) เจตนา ชื่อว่า ศีล ๒) เจตสิก ชื่อว่า ศีล ๓) ความสำรวม ชื่อว่า ศีล ๔) ความไม่ล่วงละเมิด ชื่อว่า ศีล^{๕๙}

จัดประเภทของศีลไว้ ๕ ประเภท คือ

- ๑) การละปาณาติบาต ชื่อว่า ศีล
- ๒) การเว้นปาณาติบาต ชื่อว่า ศีล
- ๓) เจตนาที่เป็นข้าศึกต่อปาณาติบาต ชื่อว่า ศีล
- ๔) ความสำรวมปาณาติบาต ชื่อว่า ศีล
- ๕) ความไม่ล่วงละเมิดปาณาติบาต ชื่อว่า ศีล^{๖๐}

ในวิสุทธิมรรค ได้อธิบายขยายความคำว่า ศีล ในความหมายเจตนานั้นว่า ได้แก่เจตนาของบุคคลผู้งดเว้นจากบาปกรรม มีปาณาติบาตเป็นต้น หรือเจตนาของบุคคลผู้กำลังบำเพ็ญวัตรปฏิบัติอยู่^{๖๑} คำว่า ศีล ในความหมายเจตสิกนั้น ได้แก่การงดเว้นจากมโนทุจริต ๓^{๖๒} คือ เจตนาเพ่งเล็งอยากได้ของเขา เจตนาปองร้ายเขา ความเห็นผิดที่เกิดขึ้นทางใจ^{๖๓}

พระพุทธเจ้าทรงเปรียบเทียบความสำคัญของศีล ว่า

^{๕๘} พระมหาโพธิวงศาจารย์ (ทองดี สุรเตโช), ศัพท์วิเคราะห์, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เลียงเชียง, ๒๕๕๘), หน้า ๙๔๗ – ๙๔๘.

^{๕๙} ขุ.ป. (ไทย) ๓๑/๓๙/๖๐.

^{๖๐} ขุ.ป. (ไทย) ๓๑/๔๑/๖๒.

^{๖๑} พระพุทธโฆสเถระ, คัมภีร์วิสุทธิมรรค, แปลและเรียบเรียงโดย สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท ธนาเพรส จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๑๐.

^{๖๒} วคิน อินทสระ, สารสำคัญแห่งวิสุทธิมรรค, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เมธาทราย, ๒๕๕๓), หน้า ๒๙.

^{๖๓} ปัญญา ใช้บางยาง, ธรรมอธิบาย หลักธรรมในพระไตรปิฎก, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๘), หน้า ๒๕.

“ภิกษุทั้งหลาย การงานที่พึงทำด้วยกำลังทั้งหมด บุคคลต้องอาศัยแผ่นดิน ดำรงอยู่บนแผ่นดินจึงทำได้ แม้ฉันใด ภิกษุก็ฉันนั้นเหมือนกัน อาศัยศีล ดำรงอยู่ในศีล^{๖๔} แล้ว เจริญอริยมรรคมีองค์ ๘ ทำอริยมรรคมีองค์ ๘ ให้มาก คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เจริญสัมมาทิฐิ อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปในโอสถัคคะ. . .

๘. เจริญสัมมาสมาธิ อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปในโอสถัคคะ

ภิกษุอาศัยศีล ดำรงอยู่ในศีลแล้ว เจริญอริยมรรคมีองค์ ๘ ทำอริยมรรคมีองค์ ๘ ให้มากอย่างนี้แล^{๖๕}

ศีล ได้แก่ ฝึกอบรมด้านความประพฤติ ระเบียบวินัยทั้งส่วนตัวและที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม ความสุจริตทางกายวาจาและอาชีพ เรียกว่า อธิศีลสิกขา ได้แก่ฝึกในขั้นตอนสัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะสมบูรณ์ พร้อมทั้งด้านความประพฤติวินัย และความสัมพันธ์ทางสังคมถึงมาตรฐานของอารยชนเป็นพื้นฐานที่จะพัฒนาตนและสร้างเสริมคุณภาพชีวิต และจิตให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นไปเป็นขั้นอธิศีลสิกขา^{๖๖}

จุดมุ่งหมายสูงสุดของนักบวช คือ ความหมดกิเลสผู้จะหมดกิเลสได้ต้องมีปัญญาอย่างยิ่ง ผู้จะมีปัญญาอย่างยิ่งได้จะต้องมีสมาธิอย่างยิ่ง ผู้จะมีสมาธิอย่างยิ่งได้ จะต้องตั้งอยู่บนฐานของศีลอย่างยิ่ง คือ อนุคาริยวินัย ๔ ประการอันเป็นพื้นฐานของความบริสุทธิ์ ได้แก่

๑. ปาฏิโมกขสังวร การสำรวมในพระปาฏิโมกข์

๒. อินทริยสังวร การสำรวมอินทริย์ ๖

๓. อาชีวะปาริสุทธิศีล การมีความเป็นอยู่อันบริสุทธิ์

๔. ปัจจัยสันนิสิตศีล การพิจารณาปัจจัย ๔

ศีลสำหรับบรรพชิตหรือภิกษุสงฆ์นั้น พระอรธกถาจารย์ประมวลหลักการดำเนินชีวิตไว้ ๔ ประเภท เรียกว่า ปาริสุทธิศีล (ศีลเครื่องให้บริสุทธิ์ หรือความประพฤติบริสุทธิ์ที่จัดเป็นศีล) มี ๔ ประการ ดังนี้

๑. ปาฏิโมกขสังวร สำรวมในพระปาฏิโมกข์ เว้นข้อที่พระพุทธองค์ทรงห้าม ทำตามข้อที่พระพุทธองค์ทรงอนุญาต

ปาฏิ แปลว่า รักษา หมายความว่า รักษาผู้ปฏิบัติตามไม่ให้ตกไปในที่ชั่ว

โมกษะ แปลว่า ให้พ้น หมายความว่า ยังผู้ปฏิบัติให้พ้นจากอบายภูมิทั้ง ๔

สังวร แปลว่า ระวัง หมายความว่า กันไว้ กันไว้ ไม่ให้ ความชั่วเกิดขึ้นทางกาย ทางวาจา และทางใจ

๒. อินทริยสังวร สำรวมอินทริย์ ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ข้อนี้สำเร็จได้ด้วยการอธิษฐาน คือ อธิษฐานว่า ข้าพเจ้าจะไม่ทำอย่างนั้นอีกต่อไป แล้วสำรวมระวังไว้ให้ดี มีให้ศีลขาดตามที่ตนได้ตั้งใจไว้ เรียกว่า สังวรสุทธิ แปลว่า บริสุทธิ์ด้วยความสำรวม

^{๖๔} ศีล ในที่นี้หมายถึง ปาริสุทธิศีล ๔ (ส.ม.อ.(บาลี) ๓/๑๔๙/๑๔๙).

^{๖๕} ส.ม.(ไทย) ๑๙/๑๔๙/๗๘.

^{๖๖} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์การพิมพ์), ๒๕๕๒, หน้า ๒๙๒.

อินทรีย์แปลว่า เป็นใหญ่ เช่น ตาเป็นใหญ่ในการเห็นรูป หูเป็นใหญ่ในการได้ยินเสียง เป็นต้น

สังวร แปลว่า ระวัง กัน กัน ห้าม ปิด เพื่อไม่ให้บาปเกิดขึ้นทางกาย ทางวาจา และทางใจ
สังวร มี ๕ ก็มี คือ

- ๑) สีสสังวร สำรวมด้วยศีล ได้แก่ ศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๑๐ ศีล ๒๒๗
- ๒) ขันติสังวร สำรวมด้วยความอดทน เช่น ทนลำบาก ทนตรากตรำ ทนเจ็บใจ
- ๓) วิริยสังวร สำรวมด้วยความเพียร ได้แก่ สัมมัปปธาน ๔
- ๔) สติสังวร สำรวมด้วยสติ ได้แก่ สติขั้นต้น ขั้นกลางและขั้นสูง
- ๕) ญาณสังวร สำรวมด้วยความรู้ ได้แก่ ปัญญา ๓ คือ สุตมยปัญญา จินตามยปัญญา

ภาวนามยปัญญา

สังวร มี ๑๐ ก็มี คือ

- ๑) สุภรตา ความเป็นคนเลี้ยงง่าย
- ๒) สุโปสตา ความเป็นคนบำรุงง่าย
- ๓) อปปัจจตา ความเป็นคนไม่มาก รู้จักพอ หรือไม่มีความอยาก
- ๔) นิตตณหาภาโว ไม่มีตัณหา ๓
- ๕) สลเลขตา ขัดเกลากิเลสหายาบ กลาง ละเอียดออก
- ๖) สนตฺถุฐิตา ความเป็นผู้ยินดีด้วยของมีอยู่ ยินดีด้วยของๆตน และยินดีโดยอาการอันสม่ำเสมอ คือ ไม่หวั่นไหวไปตามโลกธรรม ๘
- ๗) ฐโต เป็นผู้กำจัดกิเลส เช่น ถือธุดงค์ ๑๓
- ๘) ปาสาทิกโก มีมรรยาทสุภาพเรียบร้อยน่าเลื่อมใส
- ๙) อปจฺจโย ไม่สั่งสมกิเลส
- ๑๐) วิริยารมฺโภ ประารถนาความเพียรขั้นต้น ขั้นกลาง และขั้นสูง

๓. อาชีวปาริสุทธิ มีความเป็นอยู่อันบริสุทธิ์ ได้แก่ ปรีเยณฺฐิสุทธิ ความหมดจดด้วยการแสวงหา หมายความว่า แสวงหาปัจจัย ๔ คือ เครื่องนุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่อาศัย ยาแก้ไข้ ด้วยความบริสุทธิ์

อาชีวะ แปลว่า เป็นอยู่ดี คือ เป็นผู้อยู่อย่างประเสริฐเพราะอำนาจแห่ง ศีล สมาธิ ปัญญา
ปาริสุทธิ แปลว่า บริสุทธิ์โดยรอบคอบ คือ มีกาย วาจา ใจ สะอาดปราศจากความชั่ว
ความบริสุทธิ์มีอยู่ ๔ อย่าง คือ

- ๑) เทสนาสุทธิ บริสุทธิ์ด้วยการเทศนา เช่น แสดงอาบัติและแสดงธรรม เป็นต้น
- ๒) สังวรสุทธิ บริสุทธิ์ด้วยความสำรวมทั้ง ๕ อย่างหรือทั้ง ๑๐ อย่างดังกล่าวมาแล้ว
- ๓) ปรีเยณฺฐิสุทธิ บริสุทธิ์ด้วยการแสวงหา
- ๔) ปัจจเวกฺขณฺสุทธิ บริสุทธิ์ด้วยการพิจารณา

๔. ปัจจยสันนีสิตตะ พิจารณาปัจจัย ๔ เสียก่อนจึงบริโภคใช้สอยเรียกว่า ปัจจเวกฺขณฺสุทธิ
บริสุทธิ์ด้วยการพิจารณา

ปัจจัย แปลว่า เครื่องอาศัยเพื่อยังชีวิตให้เป็นไป มีอยู่ ๔ อย่าง คือ ๑. เครื่องนุ่งห่มทุกอย่าง
อย่าง ๒. อาหารทุกอย่างอย่าง ๓. ที่อยู่อาศัย ๔. ยาแก้โรคภัยต่างๆ บรรดาที่มีในโลก

นิสิต แปลว่า อาศัยดี หมายความว่า สิ่งของผู้ปฏิบัติธรรมจะบริสุทธิ์ได้ ต้องอาศัยการ
พิจารณาปัจจัย ๔ ด้วย

การพิจารณาปัจจัย ๔ นั้นโดยองค์ธรรม ได้แก่ ปัญญาเจตสิกมีอยู่ ๒ อย่าง คือ
อนุปัจจัยเวกชน ๑ มหาปัจจัยเวกชน ๑

อนุปัจจัยเวกชน แปลว่า พิจารณาเนื่องๆ พิจารณาตามลำดับ พิจารณาไปบ่อยๆ
พิจารณาน้อยๆ มีอยู่ ๓ อย่างคือ ตั้งขณิกปัจจัยเวกชน ๑ ธาตุปัจจัยเวกชน ๑ อดีตปัจจัยเวกชน ๑

๑. ตั้งขณิกปัจจัยเวกชน ได้แก่ การพิจารณาปัจจัย ๔ ในขณะที่ใช้สอย

๒. ธาตุปัจจัยเวกชน ได้แก่ การพิจารณาปัจจัย ๔ โดยความเป็นธาตุ และเป็นของปฏิรูป

๓. อดีตปัจจัยเวกชน ได้แก่ การพิจารณาปัจจัย ๔ ที่ล่วงมาแล้วในวันนั้น โดยมากพิจารณาก่อนเข้านอน

มหาปัจจัยเวกชน แปลว่า การพิจารณาใหญ่ พิจารณาอย่างละเอียดลออ ได้แก่การ
พิจารณาของผู้เจริญวิปัสสนากรรมฐาน ตามนัยแห่งสัมปชัญญะ^{๖๗} บัพพะ

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายของ ปาริสุทธิศีล ไว้ในหนังสือพุทธธรรม
ฉบับขยายความ ดังนี้

๑. ปาติโมกข์สังวรศีล ศีล คือ ความสำรวมในพระปาติโมกข์ เป็นข้อห้ามทำตามข้อ
อนุญาตประพฤติเคร่งครัดในสิกขาบททั้งหลาย

๒. อินทรีย์สังวร ศีล คือ ความสำรวมอินทรีย์ ระวังไม่ให้บาปอกุศลธรรม เช่น ความชอบ
ติดใจหรือขัดใจครอบงำเมื่อรับรู้อารมณ์ด้วยอินทรีย์ทั้ง ๖ คือ เมื่อตาเห็นรูป หูฟังเสียง จมูกดมกลิ่น
ลิ้นลิ้มรส กายถูกต้องสิ่งกระทบและใจรู้คิดเรื่องราวต่างๆ

๓. อาชีวปาริสุทธิศีล ศีล คือ ความบริสุทธิ์แห่งอาชีวะ ได้แก่ เลี้ยงชีวิต โดยทางที่ชอบ
ธรรมบริสุทธิ์ ไม่ประกอบการแสวงหาในทางที่ผิด เช่น ไม่พูดอวดอุตริมนุสธรรม คือ ฌาน วิโมกข์
สมาธิ สมาบัติ มรรคผล นิพพานที่ไม่มีจริงในตน และไม่ออกปากของอาหารเพื่อตนเองบริโภคโดยที่
ตนมิได้เจ็บไข้ เป็นต้น ไม่ทำกุหนาคือการหลอกลวง เช่น บั่นแต่งท่าทางหน้าตาเคร่งคัดให้เขาเลื่อมใส
ถวายปัจจัย ๔ ไม่กระทำการปนาคือประจบเขากิน ไม่กระทำนิมิต คือ เลศนัยต่างๆ ให้เขาถวายปัจจัย
ไม่กระทำนิปเปสิกา คือ ชูเชิญกลั่นแกล้งเพื่อให้เขาถวายปัจจัย และไม่เอาลากต่อลาก เช่น ให้ของ
น้อยแก่เขาไป เขาจะได้ถวายมากตอบมา เป็นต้น

๔. ปัจจัยสนนินิสิตศีล สิ่งที่เกี่ยวข้องปัจจัย ๔ ได้แก่ ปัจจัยปัจจัยเวกชน คือ ใช้สอยปัจจัย ๔
ช่วยพิจารณาให้เป็นไปตามความหมายและประโยชน์หรือคุณค่าที่แท้จริงของสิ่งนั้นๆ ไม่บริโภคด้วย

^{๖๗} พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิริ ป.ธ.๙), มงคล ๓๘, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร :
หอจก.การพิมพ์พระนคร, ๒๕๓๓), หน้า ๗๖-๘๑.

ตัณหา เช่น ฉันทอาหารที่หล่อเลี้ยงร่างกายให้สุขภาพดี มีชีวิตผาสุกทำกิจได้สบายมิใช่เพื่อปรนเปรอหรือสนุกสนานมัวเมา^{๖๘}

ปาริสุทธิสีล ๔ นี้เป็นเสมือนเครื่องมือป้องกันอกุศลธรรมทั้งหลายของบรรพชิตในการบรรลुरुธรรมขั้นสูง เป็นเครื่องมือขัดเกลาศีลให้บริสุทธิ์ เมื่อศีลบริสุทธิ์แล้วก็เป็นที่ให้จิตบริสุทธิ์ และปัญญาบริสุทธิ์โดยลำดับจน เป็นผู้บริสุทธิ์จากกิเลสทั้งปวง เป็นไปเพื่อทำที่สุดแห่งกองทุกข์คือพ้นจากทุกข์โดยสิ้นเชิง

๑. ปาติโมกข์สังวรศีล

ศีล คือ ความสำรวมในพระปาติโมกข์ เป็นข้อห้ามทำตามข้ออนุญาตประพจน์เคร่งครัดในสิกขาบททั้งหลาย นักบวชในพระพุทธศาสนาเถรวาท ได้แก่ พระภิกษุและสามเณร มีกฎระเบียบ วัตรปฏิบัติ เรียกว่า “สิกขาบท” สามเณรทรงบัญญัติสิกขาบทไว้ ๑๐ ข้อ ซึ่งรวมอยู่ในพระวินัย ศีลสำหรับภิกษุ ๒๒๗ ข้อ ศีลสำหรับภิกษุณี ๓๑๑ ข้อ จัดเป็นศีลของบรรพชิต มี ๓ ประเภท คือ

๑. ศีล ๑๐ (ทสศีล) เป็นศีลสำหรับเด็กและเยาวชนที่บวชเป็นสามเณรสมาทานรักษาเป็นประจำ คำว่า สามเณร แปลว่า เหล่ากอของสมณะ หมายถึง เด็กและเยาวชนผู้ศึกษาอบรมตามหลักไตรสิกขา เพื่อเตรียมเป็นพระภิกษุเมื่อมีอายุครบอุปสมบทตามพระวินัยกำหนด

๒. ศีล ๒๒๗ หรือสิกขาบท ๒๒๗ (ศีลพระปาติโมกข์) เรียกว่า ศีลของพระภิกษุ เป็นพระวินัยพุทธบัญญัติในส่วนที่เป็นกฎเกณฑ์ข้อห้ามสำหรับบุรุษผู้อุปสมบทเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาที่ต้องรักษาโดยเคร่งครัด เพื่อดำรงความเป็นพระภิกษุ

๓. ศีล ๓๑๑ หรือสิกขาบท ๓๑๑ เรียกว่า ศีลของพระภิกษุณี เป็นพระพุทธรูปบัญญัติในส่วนที่เป็นข้อห้ามสำหรับสตรีผู้อุปสมบทเป็นพระภิกษุณีที่ต้องรักษาโดยเคร่งครัด เพื่อดำรงความเป็นพระภิกษุณี

ศีล ๑๐

ทสสิกขาบท ว่าด้วยสิกขาบท^{๖๙} ๑๐ ประการ

๑. ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบท คือ เจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์
๒. ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบท คือ เจตนางดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้

^{๖๘} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), *พุทธธรรมฉบับขยายความ*, หน้า ๗๙๔.

^{๖๙} สิกขาบท แยกศัพท์อธิบายดังนี้ สิกขา+บท คำว่า สิกขา หมายถึงสิ่งที่ต้องศึกษา ได้แก่ ศีล สมาธิและปัญญา คำว่า บท หมายถึงอุบายเครื่องบรรลู่ (ปชฺเขต อเนนาติ ปท) หมายถึงพื้นฐาน (มูละ) หมายถึง ที่อาศัย (นิสสยะ) และหมายถึงที่ตั้ง (ปติฏฐะ) ดุจในคำว่า “สีลํ นิสสยํ สีเล ปติฏฐาย สตต โพชฌงเค ภาเวนโต พหุลิกโรนโต” เป็นต้น (ส.ม.ไทย) ๑๙/๑๘๒/๕๘) ดังนั้น สิกขาบท จึงหมายถึง อุบายเครื่องบรรลู่สิ่งที่ต้องศึกษา และหมายถึงพื้นฐาน ที่อาศัย หรือที่ตั้งแห่งสิ่งที่ต้องศึกษา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา คำว่า “สิกขาบท” มีความหมายเท่ากับคำว่า “เวรมณี” ดังบทวิเคราะหว่า “เวรมณี เอว สิกขาปท” จึงมีพระบาลีว่า “เวรมณีสิกขาปท” แปลว่า สิกขาบทคือเจตนางดเว้น คำว่า “เจตนางดเว้น” หมายถึง การงด (วิริตี) การไม่ทำ(อกิริยา) การไม่ต้องอาบัติ (อนัชฌาบัติ) การไม่ล่วงละเมิดขอบเขต (เวลาอนตีกกมะ) รวมถึงการกำจัดกิเลสด้วยอริยมรรคที่เรียกว่า เสตุ (เสตฺตุมตตะ) (อภิ.วิ. ไทย) ๓๕/๗๐๔/๔๔๓) ในที่นี้หมายถึง ศีล ๑๐ สำหรับสามเณร เป็นต้น (ช.ช.อ. (บาลี) ๒/๑๕-๑๗) (วิ.ม.ไทย) ๔/๑๐๕-๑๐๖/๑๖๘-๑๖๙).

๓. ข้าพเจ้าขอสมทาทนสิกขาบท คือ เจตนางดเว้นจากพฤติกรรมอันมิใช่พรหมจรรย์
 ๔. ข้าพเจ้าขอสมทาทนสิกขาบท คือ เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ
 ๕. ข้าพเจ้าขอสมทาทนสิกขาบท คือ เจตนางดเว้นจากการดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัย
 อันเป็นเหตุแห่งความประมาท

๖. ข้าพเจ้าขอสมทาทนสิกขาบท คือ เจตนางดเว้นจากการบริโภคอาหารในเวลาวิกาล
 ๗. ข้าพเจ้าขอสมทาทนสิกขาบท คือ เจตนางดเว้นจากการฟ้อนรำ ขับร้อง บรรเลง
 ดนตรี และการเล่นอันเป็น ข้าศึกต่อกุศล

๘. ข้าพเจ้าขอสมทาทนสิกขาบท คือ เจตนางดเว้นจากการตัดทรงประดับ ตกแต่ง
 ร่างกายด้วยดอกไม้ ของหอมและ เครื่องลูบไล้

๙. ข้าพเจ้าขอสมทาทนสิกขาบท คือ เจตนางดเว้นจากการนอนบนที่นอนสูงที่นอนใหญ่

๑๐. ข้าพเจ้าขอสมทาทนสิกขาบท คือ เจตนางดเว้นจากการรับทองและเงิน

ศีล ๑๐ หรือ ทศศีล (การรักษาระเบียบทางกายวาจา ข้อปฏิบัติในการฝึกหัดกายวาจาให้
 ยิ่งขึ้นไป ๖ ข้อแรกเหมือนกันกับศีลอุโบสถ “ในหลักของอุโบสถนั้นข้อ ๗ ได้รวมเอาศีล ๒ ข้อ เข้าไว้
 เป็นองค์เดียวกัน (ศีล ๑๐ จึงได้แยกข้อ ๗ นั้นเป็นข้อ ๘ อีก ๑ ข้อ) เลื่อนข้อ ๘ ในศีลอุโบสถ เป็นข้อ
 ๙ ส่วนข้อที่ ๑๐ เป็นสิกขาบทที่เพิ่มขึ้น คือ เว้นจากการรับทองและเงิน สิกขาบท ๑๐ นี้ เป็นศีลที่
 สามเณรและสามเณรีรักษาประจำ หรืออุบาสกอุบาสิกาผู้มีอุสาหะจะรักษาก็ได้”^{๗๐}

สำหรับศีลข้อ ๑๐ เว้นจากการรับทองและเงิน การบัญญัติสิกขาบทนี้มุ่งเน้นเพื่อให้
 เหมาะสมกับความเป็นอยู่ของภิกษุ คือ มีการขวนขวายในกิจการงานน้อย ดำรงชีวิตเป็นบรรพชิต (ผู้
 เว้น) ต้องอาศัยผู้อื่นเป็นผู้เกื้อกูล ไม่สะสมทรัพย์สมบัติใดๆ มีความกังวลน้อย มีการปฏิบัติธรรมเป็น
 ที่ตั้งในการดำรงอยู่ การมีทรัพย์ เช่นทองและเงิน เป็นสิ่งใช้สอยของคฤหัสถ์ ความจำเป็นของ
 บรรพชิต ในการใช้จ่ายทรัพย์นั้นมีน้อยหรือไม่มีเลย ศีลข้อนี้จึงมีความแตกต่างจากศีล ๕ และศีล ๘
 ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นข้อแตกต่างระหว่างคฤหัสถ์กับบรรพชิตโดยสิ้นเชิง การเว้นจากการรับทองและ
 เงินเป็นเครื่องชี้ชัดสำหรับความประพฤติของบรรพชิต^{๗๑}

ศีล ๒๒๗

พระพุทธเจ้า ทรงบัญญัติสิกขาบท ๒๒๗ ข้อ สำหรับความประพฤติของพระภิกษุใน
 พระพุทธศาสนาเรียกว่า ปาฏิโมกขสังวรศีล หลักการศึกษอบรมในฝ่ายบพัญญู หรือข้อปฏิบัติที่
 เป็นเบื้องต้นของพรหมจรรย์ สำหรับป้องกันความประพฤติเสียหาย คือ ศีลที่เป็นอาทิพรหมจริยา
 สิกขา และส่วนที่เป็นขนบธรรมเนียมที่จะชักนำความประพฤติให้ตั้งงามซึ่งอำนวยความสะดวกในการ
 เป็นอยู่ของพระสงฆ์ คือ อภิสมจาริกาสิกขา ในความประพฤติของพระภิกษุนั้นจัดเป็นพระวินัย
 หลักการที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติพระวินัย “ค่อยมีมาโดยลำดับตามเหตุอันเกิดขึ้น ซึ่งเรียกว่า นิทาน
 บ้าง ปกรณ์บ้าง เมื่อใดความเสียหายเกิดขึ้นเพราะภิกษุรูปใดทำอย่างใดอย่างหนึ่ง เมื่อนั้น

^{๗๐} พระเทพเวที (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, (กรุงเทพมหานคร :
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๘), หน้า ๒๕๓.

^{๗๑} พระอุบล กตปุณโญ (แก้ววงศ์ล้อม), “การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของศีลที่มีต่อสังคมไทย,
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗).

พระพุทธองค์จึงทรงบัญญัติสิกขาบท”^{๗๒} เกิดขึ้นครั้งแรกในความผิดกรณีต่างๆ เมื่อมีเหตุเกิดขึ้นซ้ำในกรณีเดียวกันทรงบัญญัติเพิ่มเติมขึ้นอีกเรียกว่า สิกขาบท

โทษแห่งอาบัตินั้นมี ๓ คือ ๑) โทษหนัก ได้แก่ อาบัติปาราชิกมีโทษหนัก ทำให้ผู้ล่วงละเมิดขาดจากความเป็นภิกษุ ๒) โทษปานกลาง ได้แก่ อาบัติสังฆาติเสสมิโทษปานกลาง ผู้ล่วงละเมิดต้องอยู่กรรม คือ ประพฤติตัวอย่างหนึ่งจึงจะพ้นจากอาบัตินี้ ๓) โทษเบา ผู้ล่วงละเมิดต้องประกาศสารภาพผิดต่อหน้าภิกษุด้วยกันดังที่เรียกว่า ปลงอาบัติ จึงจะพ้นจากอาบัติเหล่านี้^{๗๓}

โทษที่เกิดขึ้นเพราะความละเมิดในข้อที่พระพุทธเจ้าทรงห้ามนั้น เรียกว่า อาบัติ อาการที่ภิกษุจะต้องอาบัติมี ๖ อย่าง คือ

- ๑) ต้องด้วยไม่ละอาย
- ๒) ต้องด้วยไม่รู้ว่าจะเป็นอย่างนี้
- ๓) ต้องด้วยสงสัยแล้วขึ้นทำลง
- ๔) ต้องด้วยสำคัญว่าควรในของที่ไม่ควร
- ๕) ต้องด้วยสำคัญว่าไม่ควรในของที่ควร
- ๖) ต้องด้วยลืมนสติ^{๗๔}

อาบัติ หมายถึง การต้อง การล่วงละเมิด คำนี้เป็นชื่อเรียกภิกษุที่ล่วงละเมิดสิกขาบทนั้นๆ เป็นชื่อเรียก “โทษ” หรือ “ความผิด” ที่เกิดจากการล่วงละเมิดสิกขาบท^{๗๕} พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้ ๗ อย่างคือ

๑. ปาราชิก อาบัตียังบุคคลให้แพ้ ภิกษุใดต้องแล้วต้องขาดจากความเป็นภิกษุ
๒. สังฆาติเสส อาบัติมีสงฆ์ในกรรมเบื้องต้น และสำเร็จด้วยกรรมในที่สุด
๓. ฤลลัจฉัย อาบัติหยาบกว่าอาบัติที่แสดงกับภิกษุอื่น สำเร็จด้วยการแสดง
๔. ปาจิตตีย์ อาบัติที่ทำให้กุศลธรรมให้ตกไป
๕. ปาทีเทสนียะ อาบัติที่พึงแสดงคืน
๖. ทุกกฏ อาบัติว่าด้วยเรื่องทำชั่ว ทำผิดต่ออริยมรรค
๗. พุพฺพาสิต อาบัติว่าด้วยเรื่องการกล่าวคำชั่ว^{๗๖}

พระวินัยบัญญัติที่ปรากฏในพระปาติโมกข์ แบ่งได้ ดังนี้ ปาราชิก ๔^{๗๗} สังฆาติเสส ๑๓^{๗๘} อนียต ๒^{๗๙} นิสัคคียปาจิตตีย์ ๓๐ ปาจิตตีย์ ๙๒^{๘๐} ปาฏีเทสนียะ ๔^{๘๑} เสขียะ ๗๕^{๘๒} อธิกรณสมณะ ๗^{๘๓}

^{๗๒} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, วินัยมุข เล่ม ๑, พิมพ์ครั้งที่ ๓๖, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หน้า ๙.

^{๗๓} มหาลาภาลงกรณราชวิทยาลัย, พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๘.

^{๗๔} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, นวโกวาท, พิมพ์ครั้งที่ ๓๖, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หน้า ๒.

^{๗๕} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๒๕, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๐), หน้า ๙๑๗.

^{๗๖} พระอมราภิกษิต (อมโร เกิด), บุพพสิกขาพรรณนา, (พระนคร : โรงพิมพ์พระจันทร์, ๒๕๐๘), หน้า ๕.

^{๗๗} วิ.มหา. (ไทย) ๑/๒๓๓/๒๔๘.

^{๗๘} วิ.มหา. (ไทย) ๑/๔๔๒/๔๗๒.

^{๗๙} วิ.มหา. (ไทย) ๑/๔๕๘/๔๘๔.

สิกขาบทเหล่านี้มีมาในพระปาติโมกข์ ปรับอาบัติแก่ภิกษุผู้ล่วงละเมิดไว้ครบทุกอาบัติ อาบัติที่ระบุไว้โดยตรง มี ๔ คือ ๑) ปาราชิก ๒) สังฆาติเสส ๓) ปาจิตตีย์ที่เป็นนิสัคคียปาจิตตีย์และ สุทธิกปาจิตตีย์ และ ๔) ปาฏิเทสนียะ อาบัติที่ไม่ได้ระบุไว้โดยตรง มี ๓ คือ ๑) ฤทธัจฉัย ๒) ทุกกฎ ๓) ทุพภาสิต สิกขาบทในพระปาติโมกข์เหล่านี้จัดเป็นอาทิพรหมจริยการศึกษา ยกเว้นเสขิยะและ สิกขาบทที่มานอกพระปาติโมกข์อีกจำนวนมากจัดเป็นอภิสมจาริกการศึกษา ทั้งอาทิพรหมจริยการศึกษา และอภิสมจาริกการศึกษา ทั้ง ๒ นี้รวมกัน เรียกว่า พระวินัย

อีกนัยหนึ่ง คำว่าปาติโมกข์ เป็นชื่อของธรรมอันเป็นประธานแห่งความหลุดพ้นและ หมายความว่าส่วนหนึ่งของศีล สมาธิ ปัญญา ดังความในโอวาทปาติโมกข์ที่พระผู้มีพระภาคตรัส แสดงไว้ ในวันมาฆปุรณมี แบ่งเป็นใจความได้ ๓ คาถา คือ

คาถาที่ ๑ ขันติ คือ ความอดกลั้นเป็นธรรมเครื่องเผาผลาญความชั่วอย่างยิ่ง ผู้รู้กล่าว พระนิพพานว่าเป็นธรรมอย่างยิ่ง ผู้ฆ่าสัตว์อื่นหาเป็นบรรพชิตไม่ ผู้เบียดเบียนสัตว์อื่นหาเป็นสมณะไม่

คาถาที่ ๒ การไม่ทำบาปทุกอย่าง การทำกุศลให้เต็มที่ การชำระจิตให้ผ่องแผ้ว สาม ประการนี้ เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย

คาถาที่ ๓ การไม่กล่าวร้ายการไม่ทำร้าย การสำรวมในพระปาติโมกข์ ความรู้ประมาณใน อาหาร ความรู้ในที่นั่งที่นอนอันสงัด การประกอบทั่วไปในอธิจิต หกอย่างนี้เป็นคำสั่งสอนของ พระพุทธเจ้าทั้งหลาย

สงฆ์ที่ประชุมในวันนั้นจำนวน ๑๒๕๐ องค์ เป็นพระอรหันต์ล้วน ทำให้เห็นว่าปาติโมกข์ที่ แสดงแก่พระอรหันต์นั้นเป็นอีกอย่างหนึ่ง ต่อมาภิกษุเหล่าใดละเมิดมากขึ้นจึงทรงบัญญัติสิกขาบทต่างๆ ขึ้นตามลำดับ อยู่มาวันหนึ่งเหตุเกิดขึ้นที่บุพพารามเมืองสวตถิ วันนั้นเป็นวันอุโบสถ ขณะที่ภิกษุสงฆ์ ประชุมพร้อมกันแล้วจะทำอุโบสถได้นั่งรอคอยพระผู้มีพระภาคเจ้าอยู่ มีภิกษุผู้หนึ่งต้องอาบัติเป็นมูล เหน ไม่เป็นสมณะแล้วนั่งรวมอยู่ในบริษัทนั้นด้วย พระผู้มีพระภาคไม่ทรงแสดงปาติโมกข์โดยตรงว่า ภิกษุสงฆ์ไม่บริสุทธิ์ ในที่สุดพระมหาโมคคัลลานะกำหนดรู้จักตัวภิกษุนั้นแล้วอุกตถออกจากบริษัท ไป จำเดิมแต่วันนั้นพระองค์ทรงตรัสเป็นคำขาดว่า ตั้งแต่วันนี้ไปให้สงฆ์ทั้งหลายแสดงปาติโมกข์เอง พระองค์ไม่แสดง จึงสรุปความได้ว่าปาติโมกข์ในที่นี้คือ จำนวนสิกขาบทที่ได้ยกขึ้นแสดงท่ามกลาง สงฆ์ทุกกึ่งเดือน ที่เป็นวินัยนิยมปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน^{๘๔}

จุดมุ่งหมายของศีลสำหรับบรรพชิต

พระพุทธองค์ทรงมุ่งหมายให้ผู้ประพฤติปฏิบัติดำเนินไปสู่จุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิต เป็นไปเพื่อคลายความกำหนัด เป็นไปเพื่อความสิ้นทุกข์ เป็นไปเพื่อมรรค ผล นิพพาน จุดมุ่งหมาย หรือเป้าหมายหลักของการบัญญัติศีล หรือสิกขาบท สำหรับบรรพชิต เพื่อประโยชน์สุข ความ

^{๘๐} วิ.ม.หา. (ไทย) ๒/๕๕๑/๖๒๖

^{๘๑} วิ.ม.หา. (ไทย) ๒/๕๗๕/๖๔๗.

^{๘๒} วิ.ม.หา. (ไทย) ๒/๖๕๔/๗๓๕.

^{๘๓} วิ.ม.หา. (ไทย) ๒/๖๕๕/๗๓๖.

^{๘๔} พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ), ตามรอยพระอรหันต์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๙), หน้า ๑๗๗ - ๑๘๑.

ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน อันจะพึงมีพึงเกิดขึ้นทั้งแก่พระศาสนา และพระสัทธรรม คือ คำสอนของพระองค์ และพุทธบริษัท ๔ โดยอาศัยอำนาจประโยชน์ ๑๐ ประการ ดังตารางนี้^{๘๕}

ที่	ประโยชน์โดยพิสดาร	ประโยชน์โดยสังเขป
๑-๒	เพื่อความตั้งงามแห่งสงฆ์ เพื่อความผาสุกแห่งสงฆ์	ประโยชน์ต่อสงฆ์ส่วนรวม
๓-๔	เพื่อข่มบุคคลผู้เก้อยาก เพื่อความอยู่โดยผาสุกแห่งเหล่าภิกษุผู้มีศีลตั้งงาม	ประโยชน์ต่อบุคคล
๕-๖	เพื่อปิดกั้นอาสวะทั้งหลายอันจะบังเกิดในปัจจุบัน เพื่อกำจัดอาสวะทั้งหลายอันจะบังเกิดในอนาคต	ประโยชน์ต่อชีวิต
๗-๘	เพื่อความเลื่อมใสของคนที่ยังไม่เลื่อมใส เพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นไปของคนที่ยังเลื่อมใสแล้ว	ประโยชน์ต่อพุทธศาสนิกชน
๙-๑๐	เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม เพื่อเอื้อเพื่อวินัย	ประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา

เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติตามสิกขาบททั้งหมดที่ภิกษุไม่ควรล่วงละเมิดทางกาย ทางวาจา ควรศึกษาตามหลักการที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรสทรงประมวลไว้ คือ

๑. สิกขาบทที่ทรงวางไว้เพื่อป้องกันไม่ให้เป็นคนเหี้ยมโหดจนถึงรับอาชญาแผ่นดิน เช่น การลักทรัพย์และฆ่ามนุษย์ เป็นต้น

๒. ทรงวางไว้เพื่อป้องกันการหลอกลวงโลกเลี้ยวซีก เช่น ห้ามไม่ให้วอดมรรคผลเพื่อลาภหรือชื่อเสียง เป็นต้น

๓. ทรงวางไว้เพื่อป้องกันไว้ให้เป็นคนดุร้าย เช่น ไม่ให้ด่ากันต่กัน

๔. ทรงวางไว้เพื่อป้องกันความประพฤติชั่วเลวทราม เช่น ห้ามพูดปด พูดส่อเสียด ห้ามเสพสุรา เป็นต้น

๕. ทรงวางไว้เพื่อป้องกันความประพฤติเสียหาย เช่น ห้ามแอบฟังความ

๖. ทรงวางไว้เพื่อป้องกันความชุกช่น เช่น ห้ามเล่นจี้กัน ห้ามเล่นน้ำ ห้ามช้อนของๆกันเพื่อล้อเล่น

๗. ทรงวางไว้เพื่อรักษาความนิยม เช่น ห้ามชุดดิน ห้ามตัดต้นไม้

๘. ทรงวางไว้เพื่อให้ตรงตามธรรมเนียมของนักบวช เช่น ห้ามฉันอาหารในเวลาวิกาล หรือต้องได้รับพระเคนเสียก่อน^{๘๖}

พระภิกษุ สามเณร ผู้มีสมณสัญญาที่จะปฏิบัติตาม ปาฏิสุทธินิสิกขา ที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้ คือ ศีล จะประพฤติปฏิบัติและวางตัวอย่างเหมาะสม จะทำอะไรก็จะมี ความระมัดระวังกาย วาจา รักษาระเบียบวินัยเรียบร้อย และเป็นอยู่อย่างสันโดษมักน้อยเหมาะสมกับเพศภาวะ หาก

^{๘๕} คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระวินัยปิฎก, หน้า ๘.

^{๘๖} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, วินัยมุข เล่ม ๑, พิมพ์ครั้งที่ ๓๙, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๑๙.

พระภิกษุ สามเณร ไม่มีสมณสัญญา พระภิกษุ สามเณรรูปนั้น ก็จะทำอะไรตามใจชอบด้วยความเปลอ
สติลืมตัว และไม่รู้ว่ากำลังทำผิดระเบียบวินัยไม่เป็นสมณสาธูป

๒. อินทรีย์สังวร

ศีล คือ ความสำรวมอินทรีย์ ระวังไม่ให้บาปอกุศลธรรม เช่น ความชอบ ตัดใจหรือขัด
ใจครอบงำเมื่อรับรู้อารมณ์ด้วยอินทรีย์ทั้ง ๖ คือ เมื่อตาเห็นรูป หูฟังเสียง จมูกดมกลิ่น ลิ้นลิ้มรส
กายถูกต้องสิ่งกระทบและใจรู้คิดเรื่องราวต่างๆ

อินทรีย์ แปลว่า วัตถุที่เป็นใหญ่ ความเป็นใหญ่ เป็นจอม เป็นอิสระ เฉพาะในที่นี้ได้แก่ ตา
หู จมูก ลิ้น กายและใจ อายตนะเหล่านี้ส่วนหนึ่งๆ ล้วนเป็นอิสระเต็มที่แผนกหนึ่งคือ ในการเห็นรูป
ย่อมสิทธิ์ขาดอยู่ที่ตา การฟังเสียงสิทธิ์ขาดอยู่ที่หู การได้กลิ่นสิทธิ์ขาดอยู่ที่จมูก การลิ้มรสสิทธิ์ขาดอยู่
ที่ลิ้น เป็นต้น จะเกิดผลดีหรือความฉิบหายร้ายแรงขึ้นในแผนกนี้ก็เพราะด้วยการกระทำของอวัยวะอัน
นี้ในที่นี้ประสงค์เอาอวัยวะที่ได้ชื่อนั้นๆ พร้อมทั้งประสาทและวิญญาณอันมีหน้าที่ประจำอยู่กับ
อายตนะนั้นๆ ตาหมายเอาอวัยวะที่เรียกว่าลูกตาพร้อมด้วยประสาทอันเป็นสายส่งข่าวติดต่อกับ
สมองและทั้งจักขุวิญญาณอันแล่นไปตามสายนั้นด้วย ใจในที่นี้ได้แก่ สมองส่วนที่คิดนึกได้ ที่อาจ
ปรุงแต่งเรื่องราวขึ้นได้เอง แล้วยินดียินร้ายได้โดยไม่ต้องอาศัยตา หู จมูก ลิ้นในขณะนั้นเลย^{๘๗}

พระผู้มีพระภาคได้ทรงตรัสถึงอินทรีย์ไว้ว่า อินทรีย์ ๖ ประการคือ (๑) จักขุอินทรีย์
(๒) โสติดินทรีย์ (๓) ชานินทรีย์ (๔) ชิวณหินทรีย์ (๕) กายินทรีย์ (๖) มนินทรีย์ เมื่อใดภิกษุรู้ชัดความ
เกิด ความดับ คุณโทษ และเครื่องสลัด ออกจากอินทรีย์ ๖ ประการนี้ตามความเป็นจริง เป็นผู้หลุดพ้น
เพราะไม่ถือมั่นเมื่อนั้น ภิกษุนั้นเรากล่าวว่าอยู่จบพรหมจรรย์แล้วทำกิจที่ควรเสร็จแล้วปลงภาระได้แล้
วบรรลุประโยชน์ตนโดยลำดับแล้ว สิ้นภวสังโยชน์แล้ว หลุดพ้นเพราะรู้โดยชอบ^{๘๘} พระผู้มีพระภาคได้
อุปมาถึงอินทรีย์ไว้ว่า มีเต่าตัวหนึ่งกินอยู่ที่ริมฝั่งแม่น้ำในเวลาเย็น เห็นสุนัขจิ้งจอกหาเกินมาแต่ไกลจึง
หดตัวเข้าไปในกระดอง ฝ่ายสุนัขจิ้งจอกเมื่อเห็นเต่าก็อยากกินเนื้อเต่าจึงคอยโอกาสอยู่ข้างๆ คิดว่าถ้า
เต่ายืดตัวออกมาก็จะจับกินเสีย แต่เต่าก็ยังคงหลบภัยอยู่ในกระดองนั้น สุนัขจิ้งจอกทนรอไม่ไหวจึง
หลีกไปหากินในสถานที่อื่น ก็เลสมารนี้เปรียบเหมือนสุนัขจิ้งจอกนั่นเองได้พยายามหาทางเกิดอยู่เสมอ
ในทวารต่างๆ เต่าในที่นี้เปรียบเหมือนนักปฏิบัติ กระดองเต่าเปรียบเหมือนอินทรีย์สังวรที่ปิดกั้นไม่ให้
เกิดอกุศลทางทวารเหล่านั้น^{๘๙}

บุคคลผู้ที่ไม่มียินทรีย์สังวร ย่อมเป็นผู้ประมาท ดังเรื่องพระจุลกาลและมหากาล เรื่องนี้
เกิดขึ้น เมื่อพระศาสดาประทับอยู่ที่เมืองสาวัตถีและ ณ ป่าประคูลาย เขตเสตัพพนครในเมืองเสตัพพะ
มีกุฎุมพีสามพี่น้อง กุฎุมพิตีที่เป็นพี่ชายใหญ่ชื่อว่า มหากาล คนกลางชื่อว่า มัชฌิมกาล ส่วนคนน้องชื่อ
ว่า จุลกาล ทั้งสามช่วยกันทำการค้าโดยที่พี่มหากาลและจุลกาลจะคุมเกวียนห้าร้อยเล่มไปสรรหา
สินค้ามาให้มัชฌิมกาลขาย วันหนึ่งสองพี่น้องคุมสินค้าเดินทางมาตามปกติ พอถึงกรุงสาวัตถีก็แวะพัก
อยู่ในที่ไม้ไกลจากเขตวันวิหาร ตกเย็นมหากาลเห็นอริยสาวกชาวสาวัตถีถือดอกไม้และของหอมเดินไป
ยังวิหารเพื่อฟังธรรมจึงได้ตามพวกเขาไปและนั่งต่อท้ายกลุ่มชนในวิหาร เมื่อฟังธรรมจบ จิตของ

^{๘๗} พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ), ตามรอยพระอรหันต์, หน้า ๒๒๒.

^{๘๘} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๔๙๗/๓๐๖.

^{๘๙} ส.สพ. (ไทย) ๑๘/๒๔๐/๒๔๑.

มหากาลที่ถูกพอกโดยลำดับด้วยธรรมตามที่พระศาสดานำมาแสดงก็ไคร่บวช ดังนั้นหลังจากที่การแสดงพระธรรมเทศนาจบจึงเข้าไปทูลขอการบวชจากพระพุทธเจ้า ซึ่งก็ตรัสบอกให้ไปลาญาติเสียก่อน มหากาลจึงกลับไปบอกลาจุลกกาล และแม้ว่าจะถูกทัดทานอย่างไร ท่านก็ยังยืนยันกรานว่าจะบวช ฝ่ายจุลกกาลนั้นเมื่อเห็นว่าทัดทานไม่สำเร็จ จึงพลอยบวชตามด้วยความคิดที่ว่า จะหาโอกาสพาพี่ชายลาสิกขา ภายหลังพระมหากาลไปขอกรรมฐานจากพระพุทธเจ้า แล้วก็เข้าไปฝึกตนในป่าช้า พิจารณาสุกกรรมฐานหรือการตามเห็นความไม่งามในกาย ในไม่ช้าก็บรรลุอรหัต

ต่อมา พระศาสดาพาเหล่าภิกษุซึ่งรวมทั้งพระมหากาลและจุลกกาลด้วยนั้นจาริกไปตามลำดับจนกระทั่งถึงเมืองเสตัพพะอันเป็นเมืองที่พระทั้งสองเคยอยู่ พระจุลกกาลนั้นในตอนที่เป็นฆราวาสมีภรรยาสองคน ส่วนพระมหากาลมีแปดคน ฝ่ายอดีตภรรยาของพระจุลกกาลเมื่อทราบข่าวการเสด็จมาของพระพุทธเจ้าและพระอดีตสามีตนก็คิดจะจับพระสีก จึงนิมนต์พระพุทธเจ้าและเหล่าภิกษุให้ไปรับภัตรในเรือนตน โดยปกติแล้ว หากมีผู้ไม่คุ้นเคยนิมนต์พระพุทธเจ้าไปรับภัตร จะมีการส่งพระไปก่อนรูปหนึ่งเพื่อบอกการปูอาสนะ คือ ปูอาสนะสำหรับพระพุทธเจ้าตรงกลาง ปูอาสนะสำหรับพระสาวกที่ข้างขวา สำหรับพระโมคคัลลานะที่ข้างซ้าย ส่วนภิกษุที่เหลือ ปูต่อๆออกไปจากทั้งสองข้างนั้น

พระมหากาลได้ส่งพระจุลกกาลไปบอกวิธีปูอาสนะแก่คนในครอบครัวเก่าของท่าน อดีตภรรยาของพระจุลกกาลจึงได้โอกาสช่วยกันทั้งผ้ากาสาออกจากกายพระแล้วสวมเสื้อผ้าวางคลุมให้แทน จากนั้นจึงส่งจุลกกาลไปทูลเชิญพระพุทธเจ้า

ฝ่ายอดีตภรรยาทั้งแปดของพระมหากาลเห็นว่าจุลกกาลสีกเพราะอุบายนั้นก็เอาอย่างวันรุ่งขึ้นจึงนิมนต์พระพุทธเจ้ารับภัตรที่เรือนตนบ้าง แต่นางทั้งแปดไม่ได้โอกาสที่จะจับพระสีก ดังนั้นหลังจากที่พระพุทธเจ้าฉันเสร็จ จึงออกอุบายทูลนิมนต์พระพุทธเจ้าเสด็จกลับไปก่อน ขอให้พระมหากาลเป็นผู้กระทำอนุโมทนาต่องานบุญของพวกตนแทนพระองค์ พระพุทธเจ้าทรงรับ และพาเหล่าภิกษุออกจากเรือนไป พอพระพุทธเจ้าองค์ทรงดำเนินพ้นประตูเรือน เหล่าภิกษุก็พากันกล่าวโทษพระองค์

“ทรงทำอะไรนี้ ไม่ทรงทราบหรือว่าเป็นอันตรายต่อการบวชของพระมหากาล ก็เมื่อวานพระจุลกกาลเพิ่งถูกพวกอดีตเมียจับสีกไม่ใช่หรือ”

พระพุทธเจ้าเมื่อทรงทราบคำกล่าวเช่นนั้น จึงตรัสว่าพระมหากาลไม่เหมือนกับจุลกกาล พระมหากาลเป็นผู้ตามเห็นความไม่งามในกาย แต่พระจุลกกาลนั้นไม่ใช่ แล้วจึงตรัสพระคาถาเหล่านี้

"มาร ย่อมครอบงำบุคคลผู้พิจารณาเห็นความงาม ไม่สำรวจอินทรีย์ ไม่รู้จักประมาณในการบริโภค เกียจคร้าน มีความเพียรย่อหย่อน เหมือนพายัพัตตันไม้ที่ไม่มั่นคงให้หักโค่นลงได้ ฉะนั้น มารย่อมไม่ครอบงำบุคคลผู้ไม่พิจารณาเห็นความงาม สำรวจอินทรีย์ดีแล้ว รู้จักประมาณในการบริโภค มีศรัทธา และปรารถนาความเพียรเหมือนพายัพัตโคนภูเขาศิลาไม่ได้ ฉะนั้น"^{๙๐}

ฝ่ายภรรยาทั้งแปดของพระมหากาล เมื่อได้โอกาสก็ลุกขึ้นร่ายล้อมพระเอาไว้ พากันถามว่า ท่านลาใครแล้วจึงไปบวช ท่านจะเป็นคฤหัสถ์หรือไม่เป็น แล้วก็พยายามจะเข้ามาทั้งผ้ากาสาออกจากกาย พระมหากาลกำหนดอาการของหญิงเหล่านั้นแล้ว ก็เหาะขึ้น ออกจากเรือนไปโดยทาง

^{๙๐} พ.ธ. (ไทย) ๒๕/๗/๒๕.

อากาศเพื่อไปเฝ้าพระพุทธเจ้า เมื่อมาถึง ก็ชื่นชมวัฒนธรรมของพระองค์ที่ดูประดุจทอง แล้วลงมาหมอบ
แทบพระบาท ในขณะที่พระองค์ตรัสพระคาถาเหล่านี้จบ

การสำรวมอินทรีย์ ฟังศึกษาได้จากพระอริยสาวก อาทิ เช่น พระมหากัจจายนเถระ ท่าน
ได้แสดงข้อปฏิบัติเป็นแบบอย่างการคุ้มครองอินทรีย์ที่ดีนั้นไว้ว่า ผู้เป็นปราชญ์นั้นมีตายังดีก็จงทำเป็น
เหมือนคนตาบอด หูยังดีก็จงทำเป็นเหมือนหนวก ถึงมีปัญญาดีก็จงทำเป็นเหมือนคนใบ้ ยังมีกำลัง
แข็งแรงก็จงเป็นเหมือนคน สิ้นแรง ครั้นเรื่องราวอันเป็นประโยชน์เกิดขึ้นแล้ว ถึงจะนอนในเวลาใกล้
จะตายก็ทำประโยชน์ให้ เกิดขึ้นได้ พระสิริมิตตเถระกล่าวว่า ภิกษุใดไม่มักโกรธ ผูกโกรธ ไม่มีมารยา
ไม่ส่อเสียด มีศีลงาม คุ้มครองทวารไว้ได้ทุกเมื่อ ละไปแล้วยอมไม่เศร้าโศก^{๙๑} พระพรหมालิเถระกล่าว
ว่า อินทรีย์ของใครถึงความสงบเหมือนม้าที่นายสารถิณีฝึกดีแล้ว แม้เทวดาทั้งหลายก็ชื่นชมต่อผู้นั้นซึ่ง
ละมานะได้แล้วไม่มีอาสวะเป็นผู้คงที่^{๙๒}

๓. อาชีวนิพาสติ

ศีล คือ ความบริสุทธิ์แห่งอาชีวะ ได้แก่ เลี้ยงชีวิตโดยทางที่ชอบธรรมบริสุทธิ์
ไม่ประกอบการแสวงหาในทางที่ผิด เช่น ไม่พูดอวดอุตริมนุสธรรม คือ ฌาน วิโมกข์ สมาธิ สมาบัติ
มรรคผล นิพพานที่ไม่มีจริงในตน และไม่ออกปากของอาหารเพื่อตนเองบริโภคโดยที่ตนมิได้เจ็บไข้
เป็นต้น ไม่ทำกุหนาคือการหลอกลวง เช่น ปั้นแต่งท่าทางหน้าตาเคร่งคัดให้เขาเลื่อมใสถวายปัจจัย
๔ ไม่กระทำลปนาคือประจบเขากิน ไม่กระทำนิมิต คือ เลศนัยต่างๆ ให้เขาถวายปัจจัย ไม่กระทำ
นิปเปสิกตา คือ ชูเชี่ยกลั่นแกล้ง เพื่อให้เขาถวายปัจจัย และไม่เอาลามต่อลาม เช่น ให้ของน้อยแก่
เขาไปเขาจะได้ถวายมากตอบมา เป็นต้น

คำว่า อาชีวะ หมายถึงการดำรงชีวิตให้เป็นอยู่ ปาฐติ หมายถึง การชำระอย่างหมดจด
ศีลหมายถึง ภาวะแห่งความเป็นอยู่อย่างสงบ จึงได้ความว่า ความชำระสะสางการดำรงชีวิตของตนให้
เป็นอยู่ได้อย่างสะอาดหมดจด^{๙๓} ศีลอันเกิดจากเลี้ยงชีวิตให้บริสุทธิ์ เช่น การเที่ยวบิณฑบาตรรับ
อาหารที่เขาใส่บาตรมาบริโภคหรือบริโภคอาหารที่เป็นอดิเรกลาภที่เขานำมาถวายแก่สงฆ์แล้วแบ่งกัน
โดยที่ไม่ไปเที่ยวขอเขา หรือการไม่แสวงหาในสิ่งที่ผิดสมณวิสัยต่างๆ เรียกว่า อาชีวนิพาสติ^{๙๔}

อาชีวนิพาสติ เป็นการเลี้ยงชีวิตด้วยสัมมาอาชีวะ ละเว้นการประกอบมิถนอาชีวะ
ดังที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ในมหาสติปัฏฐานสูตรว่า “ภิกษุทั้งหลายก็สัมมาอาชีวะเป็นไฉน ภิกษุ
ทั้งหลาย อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ละมิถนอาชีวะ เลี้ยงชีวิตด้วยสัมมาอาชีวะ ภิกษุทั้งหลายนี้เรา
กล่าวว่า สัมมาอาชีวะ”^{๙๕} พระอรรถกถาจารย์ได้อธิบายความหมายของคำว่า “สัมมาอาชีวะ ว่าได้แก่

^{๙๑} พุ.เถร. (ไทย) ๒๖/๕๐๑/๔๒๕.

^{๙๒} พุ.เถร. (ไทย) ๒๖/๒๐๕/๓๖๙.

^{๙๓} พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ), ตามรอยพระอรหันต์, หน้า ๒๗๐.

^{๙๔} สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, ธรรมาภิธาน พจนานุกรมคำ
สอนพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๒), หน้า
๕๕๐.

^{๙๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พุทธธรรม, ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก,
๒๕๔๙), หน้า ๗๕๗.

กายสุจริตและวจีสุจริตที่ให้เป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ ปัจจัยมีของเคี้ยวของกินเป็นต้น และเป็นอาชีพที่พระพุทธเจ้า ทรงสรรเสริญ”^{๙๖}

ในพระสูตรต้นตปิฎก มัชฌิมนิกายอุปปิณณาสกั พระศาสดาได้ตรัสถึง สัมมาอาชีวะ ไว้ว่า สัมมาอาชีวะ มี ๒ ได้แก่ (๑) สัมมาอาชีวะที่ยังมีอาสวะเป็นส่วนแห่งบุญให้ผล คือ อุปธิ (๒) สัมมาอาชีวะอันเป็นอริยะที่ไม่มีอาสวะเป็นโลกุตระเป็นองค์แห่งมรรค สัมมาอาชีวะที่ยังมีอาสวะเป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลคือ อุปธิ คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ย่อมละมิจฉาอาชวะเลี้ยงชีพด้วยสัมมาอาชีวะ นี่เป็นสัมมาอาชีวะที่ยังมีอาสวะเป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลคือ อุปธิ ส่วนสัมมาอาชีวะอัน เป็นอริยะที่ไม่มีอาสวะเป็นโลกุตระเป็น องค์แห่งมรรคคือ การงด การเว้น การเว้นขาด เจตนาเป็น เหตุงดเว้นจากมิจฉาอาชีวะของภิกษุผู้มีจิตไกลจากข้าศึกมีจิตหาอาสวะมิได้เพียบพร้อมด้วยอริยมรรคเจริณอริยมรรค อยู่นี้เป็นสัมมาอาชีวะอันเป็นอริยะ ที่ไม่มีอาสวะเป็นโลกุตระเป็นองค์แห่งมรรค ภิกษุนั้นย่อมพยายามเพื่อละมิจฉาอาชีวะยังสัมมาอาชีวะให้ถึงพร้อม ความพยายามของภิกษุนั้นเป็น สัมมาวายามะ ภิกษุนั้นมี สติละมิจฉาอาชีวะ มีสติเข้าถึงสัมมาอาชีวะอยู่สติของภิกษุนั้นเป็นสัมมาสติ ธรรม ๓ นี้คือ (๑) สัมมาทิฐิ (๒) สัมมาวายามะ (๓) สัมมาสติ ย่อมห้อมล้อมคล้อยตามสัมมาอาชีวะของ ภิกษุนั้นไป^{๙๗}

ในวิสุทธิมรรคมีอรรถาธิบายอาชีวะปาริสุทธิศีลไว้ว่าได้แก่ การเว้นจากมิจฉาอาชีวะอันใดซึ่งเป็นไปด้วยอำนาจแห่งการล่วงละเมิดในสิกขาบท ๖ ประการที่ทรงบัญญัติไว้เพราะมีอาชีวะเป็นเหตุ และด้วยอำนาจแห่งบาปธรรมมี การหลอกลวง การพูดเลาะเล็ม การทำนิมิต การด่าแข่งและการแสวงหาลาภด้วยลาภเป็นต้น สิกขาบท ๖ ประการ ที่ภิกษุล่วงละเมิด เพราะมีอาชีวะเป็นเหตุมีอาชีวะเป็นตัวการ คือ

๑. ต้องอาบัติปาราชิก เพราะภิกษุผู้มีความปรารถนาลามกด้วยความอยากเข้าครอบงำแล้ว พุดอวดอุตตริมนุสสธรรมคือธรรมอันยิ่งของมนุษย์ที่ไม่มีในตนจริง

๒. ต้องอาบัติสังฆาติเสส เป็นภิกษุแล้วทำการติดต่อเป็นพ่อสื่อเจรจาให้ชายหญิงได้เป็นผัวเมียกัน

๓. ต้องอาบัติถุลลัจจัย ด้วยภิกษุพุดอวดอ้างถึงความเป็นพระอรหันต์ของภิกษุที่อยู่ในวัดนั้น เพื่อมุ่งลาภอันจักเกิดขึ้นเมื่อทายกเข้าใจ

๔. ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะภิกษุไม่ได้เจ็บป่วยเป็นไข้แล้วขอโภชนะอันประณีตในทายกเพื่อประโยชน์แก่ตนมาฉัน

๕. ต้องปาฏิเทสนียะ เพราะภิกษุไม่ได้เจ็บป่วยเป็นไข้แล้วขอโภชนะอันประณีตในทายกเพื่อประโยชน์แก่ตนมาฉัน

๖. ต้องอาบัติทุกกฏ เพราะภิกษุไม่ได้เจ็บป่วยเป็นไข้แล้วขอแองหรือข้าวสุกในทายกเพื่อประโยชน์แก่ตนมาฉัน

ด้วยอำนาจแห่งบาปธรรม มีอธิบายว่า การหลอกลวงได้แก่ การสยัหน้า การพูดกระซิบ ภาวะที่วางท่าหลอกลวง การพูดเลาะเล็มได้แก่ การพูดหัก การพูดยกยอพูดเอาใจ การทำนิมิต ได้แก่

^{๙๖} พระสิริมงคลจารย์, มังคลัตถทีปนี(แปล) เล่ม ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๗๘.

^{๙๗} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๑๔๐/๑๘๐.

การพูดเป็นนัย การพูดเลียบเคียง การด่าแข่ง ได้แก่ การพูดกดดันให้เป็นคนเลว การพูดเตือนให้ร้าย การพูดนิทาหลัง การแสวงหาลาภด้วยลาภ ได้แก่ การนำของที่ได้แล้วจากตระกูลนี้ไปให้ที่ตระกูลโน้นบ้านโน้น หรือนำของที่ได้แล้วจากตระกูลโน้นบ้านโน้นมาให้แก่ตระกูลนี้บ้านนี้ บาปธรรมทั้งหมดนี้ภิกษุประพฤติเพราะมีความปรารถนาลาภสักการะและชื่อเสียงเป็นเหตุจึงยอมเลี้ยงชีพในทางที่ผิด^{๙๘}

วคิน อินทสระ ได้อธิบายในเรื่องนี้ไว้ว่า ผู้ต้องการให้อาชีวะบริสุทธ์ต้องเว้นความประพฤติหลอกลวงชนิดต่างๆ เกี่ยวกับเรื่องอาชีพ เช่น การอวดอุตตริมนุสสธรรมอันไม่มีในตน การพูดเคาะพูดเลียบเคียง แกล้งทำเป็นเคร่ง ต่อลาภด้วยลาภ พูดให้หายกเจ็บใจเพื่อจะได้ข่มเหงได้ การได้ปัจจัยมาโดยอาการหลอกลวงอย่างนี้ถือว่าเป็นอาชีพวิบัติ สำหรับภิกษุ อาชีพของเธอไม่บริสุทธ์ ปัจจัยที่ได้มาโดยบริสุทธ์นั้น ท่านแสดงไว้ ๓ ทางคือ

๑. ได้มาโดยการบิณฑบาตถือว่าเป็นปัจจัยที่บริสุทธ์อย่างยิ่ง
๒. ได้มาโดยที่หายกเลื่อมใสในคุณธรรมของภิกษุอย่างใดอย่างหนึ่ง
๓. ได้มาโดยมีผู้เลื่อมใสในพระธรรมเทศนา^{๙๙}

การปฏิบัติในอาชีพปาริสุทธ์ศีลนั้น มีภาษิตว่าความรักในศีล พึงสละทรัพย์สมบัติเพื่อรักษาอวัยวะ พึงสละอวัยวะเพื่อรักษาชีวิต พึงสละทั้งทรัพย์สมบัติ อวัยวะและสละชีวิตเพื่อรักษาธรรม ซึ่งจะได้เห็นได้ในปฏิปทาของพระสารีบุตรที่ปฏิบัติเป็นแบบอย่างไว้

สมัยหนึ่งท่านพระสารีบุตรอาพาธด้วยโรคลมในท้อง เกิดทุกข์เวทนาอย่างหนักพระมหาโมคคัลลานะทราบเรื่องนี้แล้วถามท่านว่าเมื่อคราวก่อนๆ เมื่อท่านเป็นโรคนี้นี้ท่านเคยหายด้วยยาอะไร พระสารีบุตรตอบว่า เมื่อท่านเป็นคฤหัสถ์มารดาเคยทำข้าวปายาสเจื่อน้ำนมล้วนๆ ถวายและเมื่อบริโภครู้แล้วก็หายทุกครั้ง พระมหาโมคคัลลานะจึงกล่าวกับท่านว่า พຽຽນนี้ท่านจะได้ข้าวปายาสอย่างนั้นถ้าไม่ได้ด้วยบุญของกรรมก็คงได้ด้วยบุญของท่าน ตามตำนานเล่าว่าเทวดาซึ่งสิงสถิตอยู่ ณ ต้นไม้ไผ่ยืนการสนทนาของพระเถระทั้งสอง จึงรีบไปสู่บ้านอุปฐากของพระสารีบุตรแล้ว เข้าถึงบุตรของอุปฐากนั้นบอกความว่า ถ้าท่านไม่ทำข้าวปายาสเจื่อน้ำนมถวายพระสารีบุตรในวันพຽຽນนี้แล้ว เราจะไม่ยอมปล่อยบุตรของท่าน อุปฐากกล่าวว่าถึงท่านไม่สั่ง พวกเราก็กทำถวายท่านเป็น ประจำอยู่แล้วแต่เอาเถะพຽຽນนี้เราจะทำ ชีรปายาสถวายท่านตามที่ท่านสั่งเทวดาจึงปล่อยบุตรของเขา รຽงขึ้นพระมหาโมคคัลลานะไปบิณฑบาตได้ชีรปายาสมาสมประสงค์ นำมาถวายพระสารีบุตร ท่านเห็นชีรปายาสนั้นเหลือเกิน ในขณะที่กำลังจะฉัน จุกคิดขึ้นมาได้ว่า ชีรปายาสนี้เกิดขึ้นได้ อย่างไรหนอ เมื่อทราบว่ชีรปายาสเกิดขึ้นโดยวิธีใดแล้ว ท่านจึงกล่าวกับท่านพระมหาโมคคัลลานะ ว่าจงเทเสียเถิด ผมไม่ฉันชีรปายาสที่ได้มาโดยวิธีอย่างนี้ ท่านพระมหาโมคคัลลานะก็ดีเหลือเกินมิได้ทะนงตนว่าพระสารีบุตรถูกท่านเลย ท่านเทชีรปายาสทั้งทันที มิใช่เพราะถูกข่มเหงแต่ทำด้วยเชื่อฟัง พระสารีบุตรกล่าวว่า หากเราจะพึงฉันชีรปายาสที่ได้มาด้วยลักษณะอย่างนี้ บัณญัติทั้งหลายก็จะพึงติ เตียนอาชีพของเราได้ ถึงแม้ว่าไส้ของเราจะไหลออกมาเรี่ยราดอยู่ภายนอกก็ตามที่ เราจะยอมไม่ยอมทำลายศีลเกี่ยวกับอาชีพของเราเลย ยอมสละชีวิตดีกว่า เราชอบใจจิตใจของเราเหลือเกิน เรางดเว้นอนสนา

^{๙๘} พระพุทธโฆสเถระ, คัมภีร์วิสุทธิมรรค, หน้า ๓๔ - ๓๖.

^{๙๙} วคิน อินทสระ, สารสำคัญแห่งวิสุทธิมรรค, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เมตตาพราย, ๒๕๕๗), หน้า ๒๙-๓๐.

คือ การแสวงหาในทางมิชอบเสียได้ ทำไมเราจะต้องทำอนสนาซึ่งพระพุทธเจ้าทรงรังเกียจ ปรากฏว่าโรคในท้องของท่านหายเหมือนปลิดทิ้งและตั้งแต่นั้นมาถึง ๔๕ ปี โรคในท้อง แบบนี้ไม่เคยเกิดขึ้นแก่ท่านอีกเลย นี่เป็นเรื่องเกี่ยวกับการรักษาศีลให้บริสุทธิ์ของพระมหาเถระ^{๑๐๐}

สรุปอาชีวปาริสุทธิศีล คือ การดำรงชีพของตนให้เป็นอยู่ได้อย่างสะอาดหมดจดด้วยวิธีการที่จะได้มาซึ่งปัจจัยบริโภคของภิกษุคืออาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค ซึ่งจะต้องได้มาโดยวิธีที่ถูกต้องโดยนัยแห่งความเป็นสมณเพศนั้นโดย เว้นจากอนสนา คือการแสวงหาในทางที่ไม่ชอบผิดธรรมเนียมวินัย ไม่บริสุทธิ์อันเป็นการล่วงละเมิดต่ออาชีวปาริสุทธิศีล ปัจจัยเครื่องอาศัยที่ได้มาโดยบริสุทธิ์ ได้แก่ การบิณฑบาตหรือทายกมีความเลื่อมใสในคุณธรรมของตนหรือมีผู้เลื่อมใสในพระธรรมเทศนาที่ให้โอวาทสั่งสอน เมื่อจิตระลึกรู้ถึงศีลคืออาชีวะที่บริสุทธิ์ดีแล้ว จิตย่อมเกิดความผ่องใสควรแก่การปฏิบัติในคุณธรรมที่สูงยิ่งขึ้นไป

๔. ปัจจัยสันนิสิตศีล

ศีล คือ สิ่งที่เกี่ยวข้องกับปัจจัย ๔ ได้แก่ ปัจจัยปัจจุเวกชน คือ ใช้สอยปัจจัย ๔ ช่วยพิจารณาให้เป็นไปตามความหมายและประโยชน์หรือคุณค่าที่แท้จริงของสิ่งนั้นๆ ไม่บริโภคด้วยตัณหา เช่น ฉันทอาหารที่หล่อเลี้ยงร่างกายให้สุขภาพดี มีชีวิตผาสุกทำกิจได้สบายมิใช่เพื่อปรนเปรอหรือสนุกสนานมัวเมา^{๑๐๑} การพิจารณาปัจจัย ๔ ได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการใช้ที่แท้จริงก่อนที่จะบริโภค คือ การพิจารณาใช้สอยปัจจัยให้เป็นไปตามประโยชน์ที่แท้ของสิ่งนั้นไม่บริโภคด้วยตัณหา^{๑๐๒}

๑. จีวร คำว่า จีวร หมายถึง ผ้า ๓ ผืน สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้อธิบายไว้ว่า ไตรจีวร คือ อันตราวาสกผ้านุ่ง ๑ อุตตราสงค์ผ้าห่ม ๑ สังฆาฏิผ้าคลุม ๑ เป็นของอันพระศาสดาทรงพระอนุญาตสำหรับภิกษุ^{๑๐๓} พระพุทธโฆสจารย์ได้อธิบายถึง “เตจวิริโกภิกขุ” พระภิกษุที่มีไตรจีวรเป็นปกตินั้นจะเป็นคน คือสันโดษยินดีในปัจจัยแห่งตน คือจีวรอันรักษากายไม่ให้มีอันตราย คือ ลมแลแดดเป็นอาทิและถือเอาไตรจีวรไปด้วยตนได้จนกอนมีปีกบินไปในอากาศและจะมีกิจน้อย เพราะเหตุหาได้แห่งกิจทั้งหลาย มีกิจที่จะนำไปซึ่งอดีตเรกจีวรเป็นอาทิและเว้นจากสันนิธิสั่งสมซึ่งผ้า และจะประพตฺติเบากายและจะละเสีย ซึ่งโลกในอดีตเรกจีวรและจะกระทำซึ่งประมาณในปัจจัยอันควร แลประพตฺติสัลเลขากระทำให้จิตเบาจากกิเลสแลยังผลแห่งคุณทั้งหลาย มีอภิปจณตาคุณ คือมีความปรารถนาน้อย เป็นต้น ให้สำเร็จคุณอันสงฆ์แห่ง เตจวิริกรุดงค์ย่อมจะสำเร็จแก่พระโยคาวจรภิกษุผู้มีไตรจีวรเป็นปกติ เป็นต้น^{๑๐๔}

๒. บิณฑบาต “คัมภีร์ปัจจุเวกชน” พระพุทธองค์ทรงอนุญาตไว้ให้พระภิกษุพิจารณาบิณฑบาตด้วยปัญญาและบริโภคซึ่งวัตถุสิ่งของอันใดอันหนึ่งที่พระภิกษุจะพึงกลืนกินชื่อว่า บิณฑบาตอาหารทั้งปวงนั้น องค์สมเด็จพระผู้ทรงพระภาคตรัสเรียกชื่อว่า บิณฑบาต เพราะเหตุว่าอาหารตกลง

^{๑๐๐} พระพุทธโฆสเถระ, คัมภีร์วิสุทธิมรรค, หน้า ๕๕ – ๖๐.

^{๑๐๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรมฉบับขยายความ, หน้า ๗๙๔.

^{๑๐๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๒๔.

^{๑๐๓} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, วินัยมุข เล่ม ๑, พิมพ์ครั้งที่ ๔๐, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๘๕.

^{๑๐๔} พระพุทธโฆสจารย์, วิสุทธิมรรค เล่ม ๑, หน้า ๘๔.

แล้วในบาตรด้วยภิกขาจารวัตรของพระภิกษุ^{๑๐๕} อนึ่ง พระภิกษุบริโภคนิเวศน์นั้นเพื่อจะยังรูปกาย กล่าวคือ มหาภูตรูปทั้ง ๔ คือ ปฐวี อาโป เตโช วาโย ให้ประพฤติเป็นไปอย่าให้ขาดพระภิกษุบริโภคนิเวศน์นั้น เพื่อตั้งอยู่สิ้นกาลนานตราบเท่ากำหนดอายุขัย^{๑๐๖}

๓. เสนาสนะ เสนาสนะคือ ที่อยู่ที่อาศัย หรือที่ใช้สอยของบรรพชิต แรกเริ่มพระผู้มีพระภาคยังมีได้ทรงอนุญาตให้ภิกษุสงฆ์อยู่ในที่พักอาศัย ภิกษุทั้งหลายพักอาศัยตามป่า โคนไม้ ภูเขา ซอกเขา ถ้ำ ป่าช้า ป่าช้ากลางแจ้ง ลอมฟาง ต่อมาเศรษฐีชาวกรุงราชคฤห์ขอสร้างที่พักถวายภิกษุสงฆ์ พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้ภิกษุทั้งหลายพักอาศัยในเสนาสนะ ๕ ชนิด คือ วิหาร (เป็นที่พักซึ่งโบกฉาบภายในภายนอกมีประตูหน้าต่าง, เรือนนุงแถบเดียว) ปราสาท (เรือนยาว) เรือนโล้น (ปราสาทหลังคาโล้น มีเรือนยอดตั้งอยู่บนคานฟ้า มีชานชมแสงจันทร์) ถ้ำ (ถ้ำอิฐ ถ้ำศิลา ถ้ำไม้ ถ้ำดิน)^{๑๐๗} ต่อมาประชาชนสร้างเสนาสนะถวายภิกษุสงฆ์มากมายเป็นที่พักไม่มีประตูพวงกดล้อมรอบเข้าไปได้ พระผู้มีพระภาคจึงทรงอนุญาตประตูหน้าต่างและสิ่งต่างๆ ในวิหารเช่น เติง ตั้ง ม้านั่ง พูก หมอน ทรงอนุญาตให้ช่างเขียนภาพจิตรกรรมเป็นลวดลายดอกไม้ลวดลาย เถาวัลย์ลวดลายพุ่มมกรลวดลายดอกจอกไว้ในวิหาร แต่ทรงห้ามเขียนภาพสตรีภาพบุรุษ ผู้ใดให้เขียน ทรงปรับอาบัติทุกกฏ

๔. เกสัช คิลานปัจจัยเภสัชบริขาร หรือเกสัช หมายถึง ยาและอุปกรณ์รักษาโรค^{๑๐๘} เป็นการรักษาเพื่อบำบัดทุกข์เวทนาอันเกิดเพราะธาตุกำเริบ ซึ่งเกิดขึ้นแล้วเพื่อความลำบากเป็นอย่างยิ่ง เป็นกำหนดเท่านั้น การใช้ยาก็เพื่อรักษาโรคเพื่อที่จะได้ดำรงชีวิตอยู่เพื่อที่จะอบรมปัญญาต่อ มีพุทธบัญญัติไว้ในกาลิกข้อที่สี่ ว่ายาวชีวิตได้แก่การรักษาโรคชนิดต่างๆ ภิกษุรับประเคนและฉันได้ตลอดชีวิตในเวลาที่ป่วย เป็นต้น^{๑๐๙}

การบริโภคนิเวศน์ ๔ อันบริสุทธ์ ด้วยการพิจารณาโดยแยบคาย เรียกว่าปัจจัยสันนิสสิตศีล หมายถึง การพิจารณานิเวศน์ ๔ คือ จีวร อาหารนิเวศน์ เสนาสนะและยาแก้ไข้ ในการพิจารณาก่อนที่จะบริโภคนิเวศน์หรือพิจารณาในขณะที่ใช้สอยอยู่ หรือเมื่อบริโภคนิเวศน์ไปแล้วจึงพิจารณาในภายหลัง หลักในการพิจารณาในขณะที่บริโภคนิเวศน์ปัจจัย ๔ คือ

๑. เราพิจารณาโดยแยบคายแล้วเสพจีวร เพียงเพื่อบำบัดความหนาว บำบัดร้อน บำบัดสัมผัสเหลือบ ยุง ลม แดด สัตว์เลื้อยคลานทั้งหลายและเพียงเพื่อปกปิดอวัยวะที่เกิดความละอาย

๒. เราพิจารณาโดยแยบคายแล้วเสพนิเวศน์ ไม่เพื่อเล่น ไม่เพื่อมัวเมา ไม่เพื่อสดใส ไม่เพื่อเปล่งปลั่ง เพียงเพื่อให้กายตั้งอยู่ เพื่อให้ชีวิตเป็นไปได้ เพื่อระงับความลำบาก เพื่ออนุเคราะห์พรหมจรรย์ ด้วยคิดว่าจักรงวัฏเวทนาเก่าเสียได้ไม่ให้เวทนาใหม่เกิดขึ้น เราจักไม่มีโทษ จักอยู่ผาสุก

๓. เราพิจารณาโดยแยบคายแล้วเสพเสนาสนะ เพียงเพื่อบำบัดความหนาว บำบัดร้อน บำบัดสัมผัสเหลือบ ยุง ลม แดด สัตว์เลื้อยคลานทั้งหลาย เพื่อบรรเทาอันตรายแต่ฤดูและพอใจในการหลีกเร้น

^{๑๐๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๑.

^{๑๐๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๒.

^{๑๐๗} วิ.จ. (ไทย) ๗/๒๔๔/๙๐.

^{๑๐๘} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๒๓

^{๑๐๙} วิ.ม. (ไทย) ๕/บทนำ/๒๒.

๔. เราพิจารณาโดยแยกคายแล้วเสพศิลาณเภสัชสำหรับแก้ไข้ เพียงเพื่อบำบัดเวทนาอันเกิดแต่อาพาธต่างๆ ที่เกิดขึ้นแล้วและเพื่อความเป็นผู้ไม่ลำบาก หรือเมื่อบริโภคใช้สอยแล้วจึงพิจารณาในภายหลัง โดยพิจารณาว่า จีวรใดอันเราไม่ได้ พิจารณาแล้ว บริโภคแล้วในวันนี้ จีวรนั้นเราบริโภคแล้วเพียงเพื่อบำบัดความหนาว เพียงเพื่อบำบัด ความร้อน สัมผัสเหลือบ ยุง ลม แดด สัตว์เลื้อยคลานทั้งหลายและเพียงเพื่อปกปิดอวัยวะที่เกิดขึ้น ความละอาย เป็นต้น^{๑๑๐}

ศีลที่เกี่ยวกับปัจจัยสี่ คือการพิจารณาใช้สอยปัจจัย ให้เป็นไปตามประโยชน์ที่แท้ของสิ่งนั้นไม่บริโภคด้วยตัณหา เช่น ไม่บริโภคด้วยความอยากรับประทาน ไม่บริโภคด้วยความอยากใช้สอย วิธีการพิจารณาปัจเจกขณะทั้ง ๔ อย่างคือ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะและเภสัชหรือเรียกว่า ปัจเจกเวทณสุทธิต่อการบริสุทธิต่อการพิจารณาก่อนที่จะใช้สอยปัจจัย ๔ หรือ เรียกว่าปัจจัยสันนิสสิตศีลอันเป็นศีลที่ พระภิกษุที่พิจารณาปัจจัยที่ได้มาก่อนจึงใช้สอย เหตุผลที่ทรงแสดงการพิจารณาสิ่งที่ได้มาก่อนแล้วค่อยบริโภคใช้สอยเพื่อไม่ให้กิเลสอาสวะทั้งหลายเกิดในการใช้สอยปัจจัยที่ได้มาก่อนเป็นการปิดกั้นกิเลสอาสวะทั้งหลายที่จะเกิดในปัจจุบันที่จะเกิดเพราะสิ่งที่ได้มา พระพุทธองค์ทรงแสดงศีล คือปัจจัยสันนิสสิตศีลเพื่อพิจารณาด้วยปัญญา ย่อมบริสุทธิต่อการพิจารณาด้วยปัญญาเป็นปัจเจกเวทณสุทธิซึ่งปัจจัยมี ๔ คือจีวร บิณฑบาต เสนาสนะและเภสัช ดังนั้นจึงเป็นเรื่องของปัญญาในการพิจารณาปัจจัย ๔ ที่ได้มาแล้วใช้สอยพิจารณาด้วยปัญญา

พระสิริมังคลาจารย์ได้อธิบายว่า ปัจจัยสันนิสสิตศีล พระอรรถกถาจารย์กล่าวว่า “ปัจเจกเวทณสุทธิ” เพราะบริสุทธิต่อการพิจารณา เพราะฉะนั้นภิกษุเมื่อเห็นอาทินพในการบริโภคปัจจัยที่ยังมิได้พิจารณาพึงพิจารณาทั้งหลาย ดังได้สดับมา ภิกษุทั้งหลายในกาลก่อน โดยมากไม่พิจารณาแล้วบริโภคปัจจัย ๔ จึงไม่พ้นจากนรกและกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน พระศาสดาทรงทราบเรื่องนั้นแล้ว ตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ชื่อว่าภิกษุไม่พิจารณา(ก่อน)แล้วบริโภคปัจจัย ๔ ไม่ควรเพราะฉะนั้นแต่นี้ไป ท่านทั้งหลายพึงพิจารณา(ก่อน)แล้วจึงบริโภค” ดังนี้ เมื่อจะทรงแสดงปัจเจกเวทณวิธีทรงวางแบบไว้โดยนัยเป็นต้น ว่า “ภิกษุทั้งหลายภิกษุในธรรมวินัยนี้ พิจารณาปัญญาแล้วจึงเสพจีวร” ตรัสแล้ว(ต่อไป)ว่า “ชื่อว่าการบริโภคปัจจัยที่ยังมิได้พิจารณา ย่อมเป็นเช่นกับบริโภคยาพิษอันแรงกล้าแม้คนโบราณทั้งหลายไม่พิจารณาไม่รู้” โทษแล้วบริโภคยาพิษสวดยทุกข้ออย่างใหญ่” ดังนี้แล้ว ทรงนำอดีตนิทานมาว่า

เรื่องนักเลงสกาโกงบริโภคยาพิษ ในอดีตกาล พระโพธิสัตว์ได้เป็นนักเลงสกา มีโรคสมบัติมากในกรุงพาราณสีครั้งนั้น นักเลงสกาโกงอีกหนึ่งคน กำลังเล่น (สกา) กับพระโพธิสัตว์นั้น เมื่อตนมีชัยก็ไม่ทำลายวงเล่น แต่คนในเวลาจะพราศัย ก็ใส่ลูกสกาไว้ในปากแสรงพูดว่า “ลูกสกาหาย” ทำลายวงเล่น แล้วหลีกไป พระโพธิสัตว์รู้เรื่องนั้นแล้วถือเอาลูกสกาไปเรื้อนแล้ว ย่อมด้วยยาตากให้แห้งอีกถือเอาลูกสกา เหล่านั้นไปสำนักของนักเลงสกาโกงนั้นแล้วเล่น(สกา)กัน นักเลงสกาโกงนั้นกำลังเล่นในเวลาทีตนจะพราศัยก็ใส่ลูกสกาลูกหนึ่งในปาก สลบไปด้วยกำลังยาพิษ กล่องนัยน์ตา คอพับล้มลงพระโพธิสัตว์ปรารถนาจะให้ชีวิตแก่เขาจึงให้ยาสำหรับให้สำรอกออกมา ทำให้เขาหายโรคแล้ว ได้ให้โอวาทว่า ท่าน อย่าได้ทำอย่างนี้อีก^{๑๑๑}. อดีตนิทานนี้เป็นอุทาหรณ์อย่างดีในเรื่องบริโภคด้วยมิได้พิจารณา สำหรับเป็นเครื่องป้องกันอกุศลโลบายของ “นารีพิฆาต” คือการที่หญิง ใช้ออกุศลโลบาย มายา

^{๑๑๐} พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิ), คำบรรยายวิปัสสนากรรมฐาน, หน้า ๔๒๐.

^{๑๑๑} พระสิริมังคลาจารย์, มงคลัตถทีปนี(แปล) เล่ม ๒, หน้า ๘๕-๘๖.

สาไทย เข้าตีสนิทชิดเชื้อ ให้พระภิกษุสามเณร มีความกำหนดยินดีแล้วประพฤติผิตศีลลงละเมิดพรหมจรรย์

ท่านพระสิริมังคลาจารย์ ได้กล่าวถึงทางของการบริโศกปัจจัยที่ไม่ได้พิจารณาว่า “ในอรรถกถาทั้งหลาย มีอรรถกถารูปปิยสิกขาบท ท่านกล่าวว่า “การบริโศกปัจจัยที่มีได้ พิจารณาของภิกษุผู้มีศีล ชื่อว่า บริโศกนี้” ฎีกาปิยสิกขาบทนั้นว่า เหมือนอย่างว่า ลูกหนี้ย่อม ไม่ได้เพื่อจะไปประเทศที่ปรารถนา ตามชอบใจของตนเองได้ฉันใด ภิกษุผู้ประกอบด้วยการบริโศกนี้ย่อมไม่ได้เพื่อออกไปจากโลก ฉะนั้น” เพราะฉะนั้น ภิกษุผู้เห็นอาทินพตามที่กล่าวแล้ว ควรพิจารณาปัจจัยทั้งหลายโดยแท้ แต่แม้จะพิจารณาพึงพิจารณาใน ๓ กาลในกาลทั้ง ๓ นั้นในกาลได้พึงพิจารณาในคราวเดียวด้วยธาตุปัจจเวกขณะ เป็นต้น ว่า “จิวรนี้สักว่าเป็นธาตุ เป็นไปตามปัจจัย ดังนั้นได้ด้วยปฏิกุลปัจจเวกขณะ เป็นต้นว่า ก็จิวรเหล่านี้ทั้งหมด เป็นของไม่น่าเกลียดดังนี้ก็ได้แท้จริงการบริโศกปัจจัยที่พิจารณาแล้วเก็บไว้ดูจกการใช้สอยจิวรบาตรที่ อธิฐานแล้วเก็บไว้การพิจารณาได้นั้น เป็นการแสดงความหมดจดในเบื้องต้นแห่งสติเครื่องพิจารณาในเบื้องต้น หาใช่ห้ามการพิจารณาในกาลบริโศกเป็นเบื้องต้นไม่ เพราะฉะนั้นในกาลบริโศกควรพิจารณาอีก ก็ในกาลบริโศกนั้น พึงพิจารณาพร้อมด้วยกาลบริโศก ด้วยตั้งขณิกปัจจเวกขณะ ว่า เราพิจารณาโดยแยบคายแล้วเสพจิวร เป็นต้น ก็ในอรรถกถาทั้งหลาย ท่านกล่าวว่า จิวร ภิกษุพึงพิจารณาทุกขณะที่บริโศกบิณฑบาต พึงพิจารณาทุกคำคินเสนาสนะพึงพิจารณาทุกขณะที่บริโศก” ดังนี้ ในฎีกาปกรณ์วิเสสวิสุทธิมรรค ท่านกล่าวว่า “จิวร ภิกษุพึงพิจารณาใน ขณะที่เปลื้องจากกายแล้วบริโศก เสนาสนะ พึงพิจารณาทุกขณะที่บริโศกคือทุกขณะที่เข้าไป” ส่วนในอนุฎีกาวิมุตติโนทนีแห่งรูปปิยสิกขาบท ท่านกล่าวว่า “บพว่า บริโศเค คือในขณะที่เปลื้องออกจากกายแล้วบริโศก บริโศก คือในขณะที่เข้าไปภายในแต่ ชายคาและในขณะนั่งและนอน” ถ้าภิกษุไม่อาจจะพิจารณาในกาลบริโศกได้ไซ้ ในกาลภายหลัง แต่กาลบริโศกพึงพิจารณาแม้คราวเดียวด้วยอดีตปัจจเวกขณะว่า “วันนี้เรามีได้พิจารณาแล้ว บริโศก จิวรใด” เป็นต้น ก็ในฎีกาปกรณ์วิเสสวิสุทธิมรรค ท่านกล่าวว่า ภิกษุเมื่อไม่อาจพิจารณาได้อย่างนั้น พึงพิจารณาวันหนึ่ง ๔ ครั้ง ๓ ครั้ง ๒ ครั้ง หรือครั้งเดียวก็ได้ด้วยสามารถกาลวิเสส ตามที่กล่าวแล้ว บรรดาบทเหล่านั้น เพื่อพิจารณาในกาลบริโศกแต่ก่อนฉันข้าวก็ดีภายหลังฉันข้าวก็ดี สามยามแห่งราตรีกัตติอันจากกาลบริโศกชื่อว่า กาลวิเสส ตามที่กล่าวแล้วอดีตปัจจเวกขณะนี้ย่อมควรในปัจจัยที่เหนือคือ จิวร บิณฑบาต เสนาสนะ ส่วนเกสัช ในกาลได้ ภิกษุพิจารณาก็ตาม ไม่พิจารณาก็ตาม ในกาลบริโศก ต้องพิจารณาแท้ด้วยเหตุนี้ ในอรรถกถาทั้งหลาย ท่านจึงกล่าวว่า ความเป็นผู้มีสติเป็น ปัจจัย ทั้งในการรับ ทั้งในการบริโศกเกสัช จึงควรแม้เมื่อมีความเป็นผู้มีสติเป็นปัจจัยอย่างนั้น ภิกษุทำสติในการรับ ไม่ทำสติในการบริโศกนั้นแลเป็นอาบัติแต่ภิกษุไม่ทำสติในการรับ ทำในกาลบริโศกไม่ เป็นอาบัติ ก็ในการขาดและไม่ขาดแห่งปาฏิโมกขสังวรศีลนั้น มีสันนิษฐานดังนี้ว่า “ตั้งขณิกปัจจเวกขณะในเกสัช ย่อมรักษาไว้ได้ทั้ง ๒ ประการ จากการขาดส่วนอดีตปัจจเวกขณะในเกสัช ย่อมรักษาไว้ได้เฉพาะปัจจัยสันนิสิตศีลอย่างเดียว ปัจจเวกขณะทั้ง ๒ ประการในปัจจัยนอกนั้นก็เหมือนกัน เพราะฉะนั้น ถ้าภิกษุทำตั้งขณิกปัจจเวกขณะในจุดปัจจัยแล้วไซ้ แม้จะไม่ทำอดีตปัจจเวกขณะ ก็ควรถ้าไม่ทำตั้งขณิกปัจจเวกขณะก็ควรทำ อดีตปัจจเวกขณะโดยแท้เพื่อทำศีลนอกนี้ (ปัจจัยสันนิสิตศีล) ให้บริสุทธิ์ ก็ปาฏิโมกขสังวรศีล ซึ่งขาดเพราะเหตุไม่ทำตั้งขณิกปัจจเวกขณะในเกสัชย่อมบริสุทธิ์ได้ด้วยการแสดงถ้าภิกษุไม่

ทำปัจจเวกขณะแม้จะใดๆ ในจิตปัจจยเสียเลยให้อรุณขึ้นมาสีย่อมขาดโดยนัยที่กล่าวแล้วและภิกษุ นั้น ชื่อว่า ตั้งอยู่ในฐานะบริโศกหนึ่ง^{๑๑๒}

จุดมุ่งหมายสูงสุดของนักบวชนั้น คือความหมดกิเลส ผู้จะหมดกิเลสได้ต้องมีปัญญาอย่างยิ่งผู้จะมีปัญญาอย่างยิ่งได้จะต้องมีสมาธิอย่างยิ่งผู้จะมีสมาธิอย่างยิ่งได้จะต้องอยู่บนฐานของศีลอย่างยิ่ง คือ อนุคาริยวินัย ๔ ประการ อันเป็นพื้นฐานของความบริสุทธิ์^{๑๑๓} วิธีการพิจารณาปัจจเวกขณะ ทั้ง ๔ อย่าง คือ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และเภสัชหรือ เรียกว่า ปัจจเวกชนสุทธิต่อการบริสุทธิ์ด้วยการพิจารณาก่อนที่จะใช้สอยปัจจัย ๔ หรือ เรียกว่า ปัจจยสันนิสสิตศีล อันเป็นศีลที่พระภิกษุที่พิจารณาปัจจัยที่ได้มาก่อนจึงใช้สอยเหตุผลที่ทรงแสดง การพิจารณาสิ่งที่ได้มาก่อนแล้วค่อยบริโศกใช้สอยเพื่อไม่ให้กิเลสอาสวะทั้งหลายเกิดในการใช้สอยปัจจัยที่ได้มาอันเป็นการปิดกั้นกิเลส อาสวะทั้งหลายที่จะเกิดในปัจจุบันที่จะเกิดเพราะสิ่งที่ได้มา พระพุทธองค์ทรงแสดงศีล คือปัจจัยสันนิสสิตศีล เพื่อพิจารณาด้วยปัญญาย่อมบริสุทธิ์ด้วยการพิจารณาด้วยปัญญาเป็นปัจจเวกชนสุทธิ “ซึ่งปัจจัยก็มี ๔ มีจีวร บิณฑบาต เสนาสนะและเภสัช”^{๑๑๔}

พิจารณา หมายถึง พิจารณาโดยความเป็นธาตุเป็นของปฏิกุล โดยเพียงเป็นของอาศัยมิใช่เพื่อความสวยงามเพื่อเกิดราคะตัณหา ภิกษุผู้บริโศกปัจจัย ๔ โดยไม่พิจารณาอ้อมเป็นอาบัติ คือ อาบัติทุกกฏ แปลว่า ไม่ดีไม่งามและการบริโศกของเธอนั้นถือว่าเป็นการบริโศกโดยความ เป็นหนี้ไม่เป็นอิสระ ท่านแสดงไว้ ๔ อย่างคือ

๑. เถยยบริโศก แปลว่า บริโศกโดยความเป็นขโมยหรือขโมยเขากิน ซึ่งไม่ได้หมายความว่าไปขโมยจริงๆ แต่หมายถึงการบริโศกปัจจัย ๔ ของภิกษุผู้ไม่มีศีลคือไม่เป็นภิกษุแล้วยังปฏิญาณตนว่าเป็นภิกษุ หมายถึงว่าปัจจัยที่ชาวบ้านถวายพระนั้นเขาถวายในฐานะที่ท่านเป็นผู้มีศีล ผู้มีศีลท่านนั้นมีสิทธิ์ที่จะรับปัจจัยจากคฤหัสถ์ภิกษุรูปใดไม่มีศีลขาดจากความเป็นภิกษุแล้วย่อมไม่มีสิทธิ์ที่จะรับปัจจัยเช่นนั้น เมื่อยังขึ้นทำลงไปอยู่ถือว่าเป็นขโมยในความหมายนี้

๒. อีนบริโศก แปลว่า บริโศกโดยความเป็นหนี้ แต่ไม่ได้หมายความว่า ภิกษุไปกู้หนี้ยืมสินเขาแล้วบริโศกใช้สอยในที่นี้ หมายถึงการบริโศกปัจจัยของภิกษุผู้ไม่พิจารณาเสียก่อนบริโศกใช้สอยเหมือนฆราวาส

๓. ทายชชบริโศก แปลว่า บริโศกโดยความเป็นทนาย หมายถึง การบริโศกปัจจัยของพระอริยบุคคล ๓ ขั้นต้น คือ พระโสดาบัน พระสกทาคามีและพระอนาคามี โดยอธิบายว่าพระอริยบุคคล เหล่านี้เป็นโอรสของพระพุทธเจ้า ปัจจัยทั้งหมดที่ทนายถวายถือว่าเป็นของพระพุทธเจ้า เพราะภิกษุจะบริโศกได้เฉพาะปัจจัยที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตเท่านั้น ที่พระพุทธองค์ทรงห้าม ภิกษุไม่สามารถบริโศกได้ พระอริยบุคคลชื่อว่าบริโศกปัจจัยของพุทธบิดา ท่านเป็นทนายทนายรับมรดกของบิดาทุกอย่าง แม้ภิกษุผู้มีศีลและบริโศกปัจจัยด้วยการพิจารณาอ้อมถือได้ว่าเป็นทนายชชบริโศกเหมือนกัน พระมหากัสสปเถระ ได้กล่าวภาษิตไว้ว่า ท่านบริโศกปัจจัยโดยความเป็นหนี้อยู่เพียง ๗ วัน ก่อนสำเร็จมรรคผล พอวันที่ ๘ ท่านก็สำเร็จมรรคผลนั้น เป็นการกล่าวโดยการถืออย่างอุกฤษฏ์ คือ ถืออย่างสูงและเคร่งครัดมาก

^{๑๑๒} พระสิริมังคลาจารย์, มงคลัตถปิณี(แปล) เล่ม ๒, หน้า ๘๘-๘๙.

^{๑๑๓} วิสุทธิ. ๑/๑๔-๑๘/๑๗-๓๖.

^{๑๑๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๒๓.

๔. สามีบริโศก แปลตามตัวว่า บริโศกโดยความเป็นนายท่าน หมายถึงการบริโศกของพระอรหันตชีนาสพผู้สิ้นอาสวะเครื่องหมักดองทั้งปวงแล้วเป็นอิสระเป็นนายในปัจจุบันเป็นไทในการบริโศก เพราะไม่เป็นทาสแห่งตัณหาในการบริโศกนั้น อีกประการหนึ่งท่านรับปัจจัยจากทายกเหล่าใด ทายกเหล่านั้นย่อมได้รับผลบุญอันไพศาลเกินปัจจัยที่ถวาย ผู้ถวายกลับเป็นหนี้บุญคุณของท่านเสียอีก เพื่อความไม่ต้องเป็นหนี้ ภิกษุควรพิจารณาปัจจัยแล้วบริโศกใช้สอย^{๑๑๕}

ในการบริโศกใช้สอยนั้นโดยเฉพาะภิกษุที่เข้ามาสู่พุทธศาสนาเป็นผู้เห็นภัยของชีวิตอย่างแท้จริง จึงใช้สอยปัจจัย ๔ อย่างมีสติและยึดตามหลักของอริยสัจธรรมเพื่อมุ่งการขัดเกลากิเลสเท่านั้น ซึ่งพระโพธิญาณเถร จันทอุบลราชธานี เป็นพระเถระฝ่ายปฏิบัติที่ประพฤติเป็นแบบฉบับในหมู่สงฆ์เป็นอย่างดี จะเห็นได้ในระเบียบของวัดหนองป่าพง ในเรื่องของการใช้ผ้าไตรจีวร ซึ่งจะต้องตัด เย็บ ย้อมใช้เองเป็นหลัก การฉันอาหารเพียงมือเดียวและฉันในบาตรเท่านั้น ข้อวัตร ๒ ประการนี้ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่หลวงพ่อบุญปฏิบัติเป็นแบบอย่างและยืนยันได้ว่า เมื่อปฏิบัติตามหลักปัจจัยสันนิสสิตศีล บริสุทธิดีแล้ว ย่อมมีผลเกื้อหนุนต่อการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาที่สามารถพิสูจน์ได้ด้วยตนเอง^{๑๑๖}

สรุปปัจจัยสันนิสสิตศีล หมายถึงการพิจารณาปัจจัย คือ เครื่องอาศัยของบรรพชิต มี ๔ อย่าง คือ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะและคิลานเภสัช โดยพิจารณาก่อนที่จะบริโศกใช้สอยหรือพิจารณาในขณะที่ใช้สอยอยู่หรือบริโศกใช้สอย แล้วจึงพิจารณาในภายหลังตามครรลองของความเป็นบรรพชิตที่มุ่ง ขัดเกลากิเลสเป็นสำคัญ เพื่อให้เกิดปัญญาเห็นประโยชน์ของการใช้สอยปัจจัยต่างๆ ไม่ใช่เพื่อความเป็นผู้ผลิตเพลินประมาทหมัวเมื่อยึดติดแต่เพื่อประโยชน์ในการศึกษาพระธรรม อบรมเจริญปัญญาขัดเกลากิเลสของตนเองจนกว่าจะดับได้อย่างหมดสิ้นในที่สุด

จากข้อมูลที่ได้ศึกษามาสรุปได้ว่า ปาริสุทธิศีล คือ การสำรวม ๔ ประการ ได้แก่

ปาติโมกขสังวรศีล หมายถึง ความเป็นผู้สำรวมด้วยความสังวรคือ ปาติโมกข์ ถึงพร้อมด้วย อาจารย์และโคจร ศึกษาอยู่ในสิกขาบท ข้อปฏิบัติตามหลักของจุฬศีล มัชฌิมศีลและมหาศีล

อินทริยสังวรศีล ได้แก่ ความสำรวมในอินทริย์ การเห็นรูปด้วยตา ได้ยินเสียงด้วยหู ดมกลิ่นได้ด้วยจมูก รับรสด้วยลิ้น ถูกต้องสัมผัสด้วยกาย รับรู้อารมณ์ด้วยใจ สำรวมตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจเป็นเหตุให้ละบาปอกุศลธรรมได้โดยง่าย

อาชีวนปาริสุทธิศีล ได้แก่ การเลี้ยงชีพโดยทางชอบ ด้วยการยึดหลักความบริสุทธิ์ของปัจจัยที่ได้มาโดยแท้นั้น ๓ ทางคือ ๑) ได้มาโดยการบิณฑบาต ๒) ได้มาโดยที่ทายกเลื่อมใสในคุณธรรมของภิกษุ ๓) ได้มาโดยมีผู้เลื่อมใสในพระธรรมเทศนา

ปัจจัยสันนิสสิตศีล ได้แก่ การบริโศกปัจจัย ๔ อันบริสุทธิ์ คือ จีวร อาหารบิณฑบาต เสนาสนะและยารักษาโรค ด้วยการพิจารณาโดยแยบคาย หมายถึงการพิจารณาปัจจัยด้วยการพิจารณาก่อนที่จะบริโศกใช้สอยหรือพิจารณาในขณะที่ใช้สอยหรือบริโศกใช้สอยไปแล้วจึงพิจารณาในภายหลังจะต้องประกอบด้วยสติสัมปชัญญะที่สมบูรณ์ทุกขณะจึงจะสามารถระลึกได้

อานิสงส์ของปาริสุทธิศีล คือ ปาริสุทธิศีล จัดเป็นศีลชั้นสทวิสุทธิที่เป็นพื้นฐานอันสำคัญ โดยเฉพาะของภิกษุที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการดำเนินไปสู่การปฏิบัติตนให้มีความบริสุทธิ์ มีอานิสงส์อย่าง

^{๑๑๕} วศิน อินทสระ, *สาระสำคัญของวิสุทธิธรรม*, หน้า ๓๕.

^{๑๑๖} พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท), *อุบลมณี*, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๗), หน้า ๑๔๕.

นี้ คือในปฏิสัมพันธ์ทางมารค แสดงอานิสงส์ของศีลที่สอดคล้องกับปาริสุทธิไว้ว่า เพราะสำรวม ปาณาติบาตชื่อว่าศีล เพราะไม่ล่วงละเมิดปาณาติบาตชื่อว่าศีลเป็นต้น ศีลนี้ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เดือดร้อนใจ เพื่อปราโมทย์ เพื่อปิติ เพื่อปัสสัทธิ เพื่อโสมนัส เพื่อการปฏิบัติโดยเอื้อเฟื้อ เพื่อความเจริญ เพื่อทำให้มาก เพื่อเป็นเครื่องประดับ เพื่อเป็นเครื่องป้องกัน เพื่อเป็นเครื่องแวดล้อม เพื่อความสมบูรณ์ ย่อมเป็นไปเพื่อความเปื้อนหายโดยส่วนเดียว เพื่อคลายกำหนด เพื่อดับ เพื่อระงับ เพื่อรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน ความบริสุทธิ์ด้วยความสำรวมแห่งศีลดังกล่าวนี้ชื่อว่าอริศีล จิตที่ตั้งอยู่ในความบริสุทธิ์ด้วย ความสำรวมย่อมไม่ฟุ้งซ่าน ความบริสุทธิ์แห่งจิตที่ไม่ฟุ้งซ่านชื่อว่าอริจิต พระโยคาวจร เห็นความบริสุทธิ์ด้วยความสำรวมโดยชอบ เห็นความบริสุทธิ์แห่งจิตที่ไม่ฟุ้งซ่านโดยชอบ ความบริสุทธิ์แห่งความเห็นทั้ง สองประการนี้ชื่อว่า อริปัญญา^{๑๑๗} อีกประการหนึ่งความว่า ภิกษุทั้งหลาย พืชคามและภุตคามเหล่าใดเหล่าหนึ่ง พืชคามและภุตคามเหล่านั้นทั้งหมดอาศัยแผ่นดิน ดำรงอยู่บน แผ่นดินจึงถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ได้ พืชคามและภุตคามเหล่านั้นถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ ด้วยประการฉะนี้แม้ฉันใด ภิกษุทั้งหลายก็ฉันนั้นเหมือนกัน อาศัยศีลดำรงอยู่ในศีลแล้วเจริญทำให้มากซึ่ง อริยมรรคมีองค์ ๘ ย่อมถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ใน ธรรมทั้งหลาย^{๑๑๘} อีกประการหนึ่ง บรรพชิต บวชในศาสนานี้มีจิตบริสุทธิ์ รักษาปาริสุทธิศีล ๔ หมดจด สมาทานธุดงค์ ๑๓ เรียนหลักกรรมฐานอัน เหมาะแก่จริตของตน อยู่ในเสนาสนะอันสงัดทำบริกรรมมี กสิณเป็นต้น จนเกิดฌานสมาบัติ ได้บรรลุ โสตาปัตติมรรค ได้บรรลุสัททาคามิมรรค ได้บรรลุ อนาคามิมรรค นี้ชื่อว่า อนาคาริยปฏิบัติสุคติ บรรพชิตนั้นดำรงอยู่ในอัฐภาพนั้นแล้ว ครั้นกายแตกย่อมเกิดในตระกูลใหญ่ ๓ ตระกูล ในมนุษยโลก บ้าง ในเทพชั้นกามาวจร ๖ ชั้นบ้าง ในภพแห่งพรหม ๑๐ ภพบ้าง ในชั้นสุทธาวาส ๕ ชั้นบ้าง ในอรุณ ๔ บ้าง นี้ชื่อว่า คติสุคติของบรรพชิต^{๑๑๙}

๒.๒.๑.๒ อโคจร

อโคจร นัยที่หนึ่งแปลว่า สถานที่อันไม่ควรเข้าไป บุคคลที่ไม่ควรไปมาหาสู่ หมายถึง สถานที่และบุคคลที่ภิกษุไม่ควรไปมาหาสู่ ไม่ควรให้ความสนิทสนมเหมือนเป็นเพื่อนกันเพราะไม่เหมาะสม ทำให้เกิดโทษได้รอบด้าน เช่นถูกตำหนิ อารมณ์ฟุ้งซ่าน ละเมิดพรหมจรรย์ เมื่อจำเป็นต้องเข้าไปหรือต้องไปมาหาสู่ ควรมีเพื่อนไปด้วย สำรวมระวังตลอดเวลา พุดคุยด้วยมีสติ

อโคจร ที่ระบุไว้มี ๖ คือ หญิงแพศยา (หญิงขายบริการทางเพศ) ๑ หญิงหม้าย ๑ สาวเทื่อ ๑ ภิกษุณี ๑ บัณเฑาะก์ (กะเทย) ๑ ร้านขายสุรา ๑ แม้สถานที่ที่อยู่ของหญิงเหล่านั้น สถานเริงรมย์ บ่อนการพนัน สถานที่เสี่ยงต่อความเสียหายที่ภิกษุไม่ควรเข้าไป ก็อนุโลมเป็นอโคจรได้ทั้งสิ้น^{๑๒๐}

อโคจร นัยที่สองแปลว่า การเที่ยวไปอย่างไม่สมควร หมายถึงความประพฤตินี้ไม่เหมาะสมของภิกษุ คือ เที่ยวไปในอโคจรหก ๑ อยู่คลุกคลีกับผู้เป็นใหญ่ในบ้านเมือง กับเดียรัถยีสาวกเดียรัถยิ์โดยคลุกคลีแบบคฤหัสถ์ ๑ ติดต่อกับหากับตระกูลที่ไม่มีศรัทธา มักด่าว่าเสียดสีมุ่งความ

^{๑๑๗} พุ.ป. (ไทย) ๓๑/๔๑/๖๑ – ๖๒.

^{๑๑๘} พุ.ป. (ไทย) ๓๑/๒๒/๕๗๗ – ๕๗๘.

^{๑๑๙} ม.ม.อ. (ไทย) ๑/๑/-/๔๔๔.

^{๑๒๐} พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ คำวัด, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลี้ยงเชียง, ๒๕๔๖), หน้า ๑๑๘๖.

เสื่อมแก่บริษัทที่ ๑ ไม่สามารถเดินไปในระแวกบ้าน เช่นเดินไปด้วยผู้คนดูสัตว์ต่างๆไปด้วย ๑ เห็นรูป เป็นต้นแล้วไม่สามารถระวังอินทรีย์ คือไม่สามารถตา ไม่สามารถหู เป็นต้น ๑ ขวนขวายดูการเล่นอันเป็นนเข้าศึกแก่กุศล เช่นดูฟ้อนรำ ขับร้อง แข่งม้า ชนไก่ ๑ หมกมุ่นอยู่ในกามคุณ ๕ (นัยสาริปุตตสูตรตนิทเทศ) ๑^{๑๒๑}

ในสภาพสังคมปัจจุบัน ที่อโคจรนั้นมีอยู่มากมายเกินกว่า ๖ สถานที่ดังกล่าวมาแล้ว เช่น ในโรงแรมหรู สถานเริงรมย์ต่างๆ และศูนย์การค้า เป็นต้น พระภิกษุ สามเณรไม่ควรจะเข้าไปเพราะเป็นเหตุแห่งความฟุ้งซ่านทางใจ จะเห็นผิดได้ง่ายเพราะได้จดจำสิ่งที่ไม่เป็นทางมาแห่งกุศล และอันตรายย่อมเกิดแก่พระภิกษุ สามเณรที่เผลอไปในที่ที่ไม่ควรไป พระภิกษุที่ถึงพร้อมด้วยมรรยาและโคจร ย่อมไม่ไปสู่อโคจร เพราะความละอายใจและกลัวเสียชื่อเสียง พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงกล่าวเปรียบพระภิกษุผู้เผลอไปในอโคจรว่า “เหมือนโคที่เผลอไปในถิ่นเสือและราชสีห์หรือเหมือนเต่าปลาอันเผลอไปในเขตที่ดินของชาวประมง เป็นต้น”^{๑๒๒}

สถานที่อโคจรต่างๆ เป็นสถานที่อันพระภิกษุ สามเณรไม่ควรจะเข้าไปเพราะเป็นเหตุอาจจะถูกเข้าใจว่ามีความประพฤติผิดพระธรรมวินัย เนื่องจากเป็นสถานที่ที่ไม่ควรเผลอไป อาจจะทำให้เป็นอันตรายแก่พรหมจรรย์ เพราะเป็นสถานที่ที่ไม่เกี่ยวกับบรรพชิตหรือพระสงฆ์โดยตรง เช่น ในกรณีพระภิกษุสงฆ์ ไปเดินซื้อของ หนังสือเรียน ตามศูนย์การค้า ซึ่งเป็นที่อโคจร ถือว่าผิดวินัยสงฆ์ เพราะพระพุทธองค์ทรงห้ามซื้อขายและพระสงฆ์ต้องปลงอาบัติ

ผลการศึกษางานวิจัย การศึกษาสถานที่อโคจรกับพระสงฆ์ในสังคมปัจจุบัน สถานที่อโคจรในพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า สถานที่อโคจรของพระสงฆ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา โดยได้กำหนดกรอบของการศึกษาไว้ ๔ ประการ คือ

(๑) ความหมายของคำว่า อโคจร หมายถึง บุคคลและสถานที่ที่พระภิกษุไม่ควรไปมาหาสู่ เพราะเข้าไปแล้วอาจเป็นการไม่สมควรเป็นโลกวัชชะ เป็นข้อเสียหายที่ลูกชาวโลกติเตียน ถือว่าไม่เหมาะสมต่อสมณสาธูปมี ๖ ประการ ได้แก่ หลึงแพศยา หลึงหม้าย สวาทื้อ ภิกษุณี บัณเฑาะก์ (กระเทย) ร้านขายสุรา

(๒) โทษของการไปสถานที่อโคจร ในสภาพสังคมปัจจุบัน อโคจรนั้นมีอยู่มากมายเกินกว่า ๖ อย่างดังกล่าว เช่น ในโรงแรมหรู สถานเริงรมย์ต่างๆ และศูนย์การค้า เป็นต้น พระภิกษุไม่ควรจะเข้าไปเพราะเป็น เหตุแห่งความฟุ้งซ่านทางใจ การนี้กนิมิตจะเห็นผิดได้ง่ายเพราะได้จดจำสิ่งที่ไม่เป็นทางมาแห่งกุศล และอันตรายย่อมเกิดแก่ ภิกษุที่เผลอไปในที่ที่ไม่ควรไป อย่างไรก็ตามสถานที่อโคจรถ้าเขาไม่สนใจด้วยกิจอันสมควรพระภิกษุก็สามารถไปปฏิบัติหน้าที่ในฐานะนักบวชได้ แต่จะต้องไม่ไปด้วยเรื่องอื่นนอกจากกิจนิมนต์ เช่นไปสนทนาปราศรัยอย่างสามัญชนทั่วไป เพราะอาจจะถูกเข้าใจว่ามีความประพฤติผิดพระธรรมวินัย เป็นพระภิกษุที่น่ารังเกียจ

(๓) ลักษณะของสถานที่อโคจร คือ ลักษณะที่ไม่เหมาะสมกับบรรพชิตในสถานที่ต่างๆ อันเป็นการกระทำผิดศีลวินัย

^{๑๒๑} อ้างแล้ว, หน้า ๑๑๘๗.

^{๑๒๒} พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส อินทปัญโญ), **ตามรอยพระอรหันต์**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ สุขภาพใจ, ๒๕๓๔), หน้า ๑๗๙.

(๔) หลักธรรมที่เกี่ยวข้องสถานที่อโคจร คือ หลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา รวมถึงหลักธรรมอินทรีย์ อายตนะ ๖

สถานที่อโคจรของพระสงฆ์ในสังคมปัจจุบันพบว่าคฤหัสถ์เมื่อบวชเข้ามาเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนา มีพระธรรมวินัยเป็นกรอบประพฤติดีปฏิบัติ จะต้องเป็นผู้มีอาชีวะที่บริสุทธิ์ต้องละทิ้งอาชีพและเครื่องมือสมัยยังเป็นคฤหัสถ์ เพราะเป็นการประพฤติดีที่ไม่เหมาะสม ไม่ควรแก่สมณะ ดังเรื่องราวที่ปรากฏในพระวินัย จะเห็นได้ว่าไปสถานที่อโคจร เช่น ผับ บาร์ อบ นวด โรงแรม ถึงร้อยละ ๓๗.๓๑ ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่น่าตกใจและสร้างความเสียหายให้กับพระพุทธศาสนา แม้ว่าจะเป็นพฤติกรรมของพระบางรูปก็ตาม ในภาพรวมก็อาจส่งผลเสียสร้างความเสื่อมศรัทธาได้ แม้ว่าจะไม่ทำให้พระพุทธศาสนาเสื่อม แต่ผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาก็มีส่วนสำคัญที่จะทำให้ภิกษุนั้นมาเสื่อมใสศรัทธา เพราะอยู่คิดว่าชาวพุทธร้อยละ ๙๕ นับถือพระพุทธศาสนา แต่จะมีสักกี่วัดที่ภิกษุนับถือและนิยมไปทำบุญที่วัดนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างศรัทธา ลด ละ เลิก พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมเหล่านี้ทั้งหมด หันมาประพฤติธรรม ดำรงอยู่ภายใต้แห่งพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด ความศรัทธาและการทำบุญจะเพิ่มมากขึ้นอย่างแน่นอน เพราะหากยังมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมอยู่และนับวันจะเพิ่มขึ้นก็จะทำให้ความศรัทธาตกลงได้เช่นเดียวกัน^{๑๒๓}

๒.๒.๑.๓ ภัยของภิกษุผู้บวชใหม่ ๔ ประการ

ภัยสำหรับกุลบุตรผู้บวชในธรรมวินัยนี้หรืออันตรายของภิกษุ อันเป็นเหตุให้ประพฤติดีพรหมจรรย์อยู่ได้ไม่ยั่งยืน ต้องลาสิกขาไป

๑. อุมิภัย ภัยคลื่น คือ อดทนต่อคำสั่งสอนไม่ได้ เกิดความขี้เกียจคับใจ เบื่อหน่ายคำตักเตือนพร่ำสอน

๒. กุมภิลภัย ภัยจระเข้ คือ เห็นแก่ปากแก้อท้อง ถูกจำกัดด้วยระเบียบวินัยเกี่ยวกับการบริโภค ทุนไม่ได้

๓. อาวัณณภัย ภัยน้ำวน คือ ห่วงพะวงไฝพะยานในกามสุข ตัดใจจากกามคุณไม่ได้

๔. สุกกาภัย ภัยปลาร้าย หรือภัยฉลาม คือ เกิดความปรารถนาทางเพศ รักผู้หญิง^{๑๒๔}

ดังเรื่องใน จาตุมสูตร ว่าด้วยเหตุการณ์ในหมู่บ้านจาศุมมา เรื่องพระอาคันตุกะพูดเสียงดังความโดยย่อ

ใกล้หมู่บ้านจาศุมมา พระพุทธองค์ได้ทรงขับไล่ภิกษุที่ส่งเสียงอึกทึกอื้ออึงในขณะที่มาเข้าเฝ้า เจ้าศากยะ ชาวเมืองจาศุมมาและท้าวมหาพรหมได้ทูลขอร้องให้ทรงอภัย เพราะพระใหม่บางรูปเมื่อไม่ได้เห็นพระศาสดาจะแปรปรวนเป็นอย่างอื่น ทรงอภัยและได้แสดงถึงภัยในทะเล ๔ ประการเทียบกับภัยของภิกษุ คือ

๑) ภัยจากคลื่นเทียบกับภิกษุที่ไม่อดทนต่อคำสั่งสอน

๒) ภัยจากจระเข้เทียบกับภิกษุผู้ไม่อดทนต่อความอดอยาก

^{๑๒๓} พระอธิการสำราญ อชมาจาโร (พุทธิพันธ์), “การศึกษาสถานที่อโคจรกับพระสงฆ์ในสังคมปัจจุบัน”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://nkr.mcu.ac.th/2556/index.php/component/attachments/download/51.html> [๒๐ ก.พ. ๒๕๖๒].

^{๑๒๔} อ.จตุกก.(ไทย) ๒๑/๑๒๒/๑๖๕.

๓) ภัยจากน้ำวนเทียบกับภัยของภิกษุที่ยังติดในกามคุณ ๕

๔) ภัยจากปลาร้ายเทียบกับภัยจากผู้หญิง

ซึ่งภัยเหล่านี้ทำให้ภิกษุต้องลาสิกขาไป^{๑๒๕} ภัย ๔ ประการนี้ ย่อมก่อให้เกิดการมัวหมองลดศรัทธา และมีอันตรายต่อการดำรงสมณเพศได้ซึ่งถือว่าเป็นเหตุที่จะทำให้ผู้บวชในธรรมวินัยนี้ประพฤติพรหมจรรย์อยู่ได้ไม่ยั่งยืน นอกจากนี้แล้ว ภิกษุนั้นอาจย่อมต้องประสบกับภัยต่างๆ อีกมากมาย เช่น

๑. ภัยจากธรรมชาติ น้ำท่วม ฝนแล้ง ลมพายุ ไฟไหม้
๒. ภัยจากมนุษย์เป็นผู้ก่อให้เกิด การปล้น การฆ่าหวังชิงทรัพย์
๓. ภัยจากอมนุษย์ เช่น ยักษ์ ภูตผี
๔. ภัยจากปัญหาการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ
๕. ภัยจากการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์

ภิกษุสามเณรผู้หวังความเจริญแก่ตน อย่าให้อันตรายดังกล่าวมาข้างต้นแล้วนั้น ย้ายครอบงำได้ บุคคลผู้ประพฤติดูอยู่ในสิกขาบทแห่งภิกษุใหม่ย่อมรอดพ้นจากภัยหรืออันตรายทั้งหลายเหล่านั้นได้ องค์แห่งภิกษุใหม่ ๕ อย่าง คือ

๑. ปาฏิโมกขสังวร คือ สำรวมในพระปาฏิโมกข์ เว้นข้อที่พระพุทธเจ้าห้าม ทำตามข้อที่พระองค์อนุญาต หมายความว่า ปฏิบัติตามสิกขาบทในพระปาติโมกข์ อันเป็นกฎหมายที่พระพุทธเจ้าทรงตั้งไว้สำหรับพระภิกษุซึ่งมีอยู่ ๒๒๗ สิกขาบท เพราะภิกษุใหม่ละเพศฆราวาสมาบวช ความเป็นฆราวาสยังไม่หมดไปมีใจหวนคำนึงถึงบ้านของตนถ้ามีคุณธรรมเหล่านี้ไว้ปฏิบัติก็ย่อมจะเจริญในพระศาสนา ถ้าไม่มีคุณธรรมเหล่านี้ไว้เป็นหลักปฏิบัติก็ย่อมไม่เจริญในพระศาสนา อาจจะต้องเคลื่อนจากพระศาสนา คือ ลาสิกขาออกไปก็ได้

๒. อินทริยสังวร คือ สำรวมอินทริย์ ๖ คือ ระวังตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ไม่ให้ยินดียินร้ายในเวลาเห็นรูป ฟังเสียง ดมกลิ่น ลิ้มรส ถูกต้องโผฏฐัพพะด้วยกาย รู้สัมผัสอารมณ์ด้วยใจ หมายความว่า มีสติระลึกรู้ทัน ไม่ให้เกิดความยินดี ยินร้ายในขณะที่ตาเห็นรูป หูฟังได้เสียง จมูกได้สูดกลิ่น ลิ้นได้ลิ้มรส กายได้ถูกต้องสิ่งที่ถูกต้องกายได้ ใจ ได้รู้ธรรมารมณ์ คือ เรื่องต่างๆ เพราะอินทริย์ ๖ เป็นทางเกิดแห่งความยินดี ยินร้าย ถ้าไม่สำรวมแล้วความโหม้นสยอไม่ได้ช่องเกิดขึ้น เป็นเหตุให้ประพฤติชั่วเสียหาย ความสำรวมอินทริย์ เป็นเครื่องควบคุมจิตให้สงบเป็นสมาธิ และเป็นอุปการะในการสำรวมในพระปาติโมกข์ คือสนับสนุนศีลสิกขาให้บริบูรณ์ยิ่งขึ้น

๓. ภัสสปริยัตตะ คือ พุดคุยมีขอบเขต เป็นคนไม่เอิกเกริกเฮฮา มีความสำรวมกาย วาจา มีสมณสัญญาว่า เพศภิกษุเป็นเพศที่สูง เป็นที่เคารพบูชาของคฤหัสถ์ ถ้าภิกษุยังเป็นคนที่เอิกเกริกเฮฮา ก็ไม่เป็นที่ตั้งแห่งการเคารพบูชา เพราะกิริยาเช่นนั้นไม่แตกต่างอะไรกับคฤหัสถ์ ไม่สมควรแก่เพศบรรพชิต เพราะกิริยาเช่นนั้น ไม่แตกต่างอะไรกับคฤหัสถ์ ไม่ใช่กิริยาของสมณะผู้สงบระงับ ไม่เป็นไปเพื่อความสงบเรียบร้อย กลับทำกิเลสราคะให้มากขึ้น เพิ่มความน่ารังเกียจให้มากขึ้น ไม่น่าเคารพกราบไหว้บูชา จึงไม่ให้ภิกษุใหม่เป็นคนเอิกเกริกเฮฮา

^{๑๒๕} ม.ม.(ไทย) ๑๓/๑๙๐/๑๙๘.

๔. กายวุปกาสะ คือ อยู่ในเสนาสนะอันสงัด หมายความว่า ผู้บวชในพระพุทธศาสนานี้ มีพระพุทธานุญาตให้อยู่โคนไม้ในป่าที่สงัด ไกลจากชุมชนมนุษย์ เพื่อจะได้เจริญสมณธรรม คือ ทำใจให้สงบ สงัด จากกิเลสอันเป็นจุดของการบวช ในปัจจุบันภิกษุอยู่ในอาราม ก็ควรที่จะหาสถานที่บางแห่งภายในวัดเป็นที่สงบสงัด พอจะเป็นที่เจริญสมณธรรมได้ เพราะการคลุกคลีกับหมู่เป็นข้าศึกแกวึก (ความสงัด) เป็นที่ตั้งแห่งความฟุ้งซ่าน และไม่สะดวกแก่การศึกษา

๕. สัมมาทัสสนะ คือ ตั้งตนไว้มีความเห็นชอบ หมายความว่า เห็นถูกต้องตามคลองธรรม เช่น เห็นว่า บาปมี บุญมี มรรคผล นิพพานมี บิฑามีคุณ มารดามีคุณ ทำเหตุดี ได้ผลดี ทำเหตุชั่วได้ผลชั่ว เป็นต้น เพราะเมื่อมีความเห็นชอบดังนี้ ก็ย่อมมีใจฝึกฝนแต่ในความดี เป็นเหตุแห่งการประพฤติปฏิบัติ ปฏิบัติชอบตามธรรมวินัย.

ข้อปฏิบัติแห่งนวกภิกษุ หรือภิกษุผู้บวชใหม่ ยังไม่เกิน ๕ พรรษาเรียกว่า องค์แห่งภิกษุใหม่ภิกษุใหม่ต้องปฏิบัติตามคุณธรรมเหล่านี้โดยเคร่งครัด เพราะตนละเพศฆราวาสมาบวชใหม่ๆ ถ้ามีคุณธรรมเหล่านี้ไว้ปฏิบัติก็ย่อมจะเจริญในพระศาสนา ถ้าไม่มีคุณธรรมเหล่านี้ไว้เป็นหลักปฏิบัติก็ย่อมไม่เจริญในพระศาสนา อาจจะต้องเคลื่อนจากพระศาสนา เพราะภิกษุใหม่ยังไม่รู้ทั่วถึงพระธรรมวินัยดี และยังเป็นผู้ไม่มั่นคง ถ้าไม่ตั้งอยู่ในองค์ ๕ อย่างนี้ อย่างเคร่งครัดแล้วจะเป็นภิกษุอยู่ไม่ได้ หรือเป็นอยู่ได้ ก็ไม่ใช่ภิกษุที่ดี อันเป็นศรีของพระพุทธศาสนา.

๒.๒.๒ สมณสัญญาในหลักธรรม

กุลบุตรผู้มีศรัทธาในพระศาสนา เมื่อบรรพชาอุปสมบทแล้วจะต้องศึกษาธุระในพระศาสนา ๒ อย่าง คือ คันถธุระ ๑ วิปัสสนาธุระ ๑

คันถธุระ หมายถึง งานด้านคันถะ, งานด้านการเล่าเรียน, งานเกี่ยวกับคัมภีร์หรือตำราโดยรวม คือ งานเกี่ยวกับการศึกษาเล่าเรียนพระพุทฺธพจน์อันเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าโดยการเล่าเรียนพระพุทฺธพจน์บทใดบทหนึ่งหรือพระไตรปิฎกทั้งหมดตามความสามารถแห่งสติปัญญาของตน แล้วท่องบ่น ทรงจำ สอนกันบอกกันต่อๆ ไป เพื่อรักษาพระพุทฺธพจน์ไว้ รวมถึงการแนะนำสั่งสอนเผยแผ่พระพุทฺธพจน์แก่บุคคลทั่วไป ตลอดทั้งการจัดทำและการรักษาตำราและคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาไว้ด้วย^{๑๒๖}

วิปัสสนาธุระ หมายถึง งานด้านวิปัสสนา งานด้านบำเพ็ญวิปัสสนากรรมฐาน คือ งานที่มุ่งอบรมปัญญาให้เกิดโดยการปล่อยวางภาระทั้งปวง ทำกายใจให้เบา ยินดีในเสนาสนะที่เงียบสงบ พิจารณาถึงความเสื่อมไปสิ้นไปในสังขารร่างกายจนเห็นสามัญลักษณะ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ได้ชัดเจน เจริญอบรมวิปัสสนาต่อเนื่องไปไม่ขาดสายจนถึงหลักชัย คือ วิมุตติคว้าวรหัตผลได้^{๑๒๗}

^{๑๒๖} พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ คำวัด, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลียงเชียง, ๒๕๔๖), หน้า ๑๑๗.

^{๑๒๗} อ้างแล้ว, หน้า ๙๑๓.

๒.๒.๒.๑ สมณสัญญาสูตร

ว่าด้วยสมณสัญญา^{๑๒๘} พระผู้มีพระภาคทรงตรัสกับภิกษุว่า ภิกษุทั้งหลาย สมณสัญญา ๓ ประการนี้ ที่ภิกษุเจริญทำให้มากแล้วย่อมให้ธรรม ๗ ประการบริบูรณ์ สมณสัญญา ๓ ประการ คือ สมณสัญญาว่า

๑. เรามีเพศต่างจากคฤหัสถ์
๒. ชีวิตของเราเนื่องด้วยผู้อื่น
๓. มารยาทอย่างอื่นที่เราควรทำมีอยู่

สมณสัญญา ๓ ประการนี้แล ที่ภิกษุเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมให้ธรรม ๗ ประการบริบูรณ์ ธรรม ๗ ประการ คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้ไม่ปกติทำต่อเนื่อง ประพฤติต่อเนื่องเป็นนิตยในศีลทั้งหลาย
๒. เป็นผู้ไม่มีอภิชฌา (ความเพ่งเล็งอยากได้ของเขา)
๓. เป็นผู้ไม่มีพยาบาท (ความคิดร้าย)
๔. เป็นผู้ไม่มีมานะ (ความถือตัว)
๕. เป็นผู้ใคร่ต่อการศึกษา

๖. เป็นผู้มีการพิจารณาปัจจัยทั้งหลายอันเป็นบริหารแห่งชีวิตว่า ‘ปัจจัยเหล่านี้มีประโยชน์เช่นนี้’ แล้วจึงบริโภค

๗. เป็นผู้ปรารภความเพียร

ภิกษุทั้งหลาย สมณสัญญา ๓ ประการนี้แล ที่ภิกษุเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมให้ธรรม ๗ ประการนี้ บริบูรณ์^{๑๒๙}

๒.๒.๒.๒ ปัพพชิตอภินิสสูตร

ว่าด้วยธรรมที่บรรพชิตควรพิจารณาเนื่องๆ ๑๐ ประการเหล่านี้ เป็นธรรมที่บรรพชิตควรพิจารณาโดยแจ่มชัดอยู่เนื่องๆ ธรรม ๑๐ ประการ คือ บรรพชิตควรพิจารณาเนื่องๆ ว่า

๑. เราถึงความมีเพศต่างจากคฤหัสถ์
๒. การเลี้ยงชีพของเราเนื่องด้วยผู้อื่น
๓. เรามีอาภักิริยาอย่างอื่นที่จะพึงทำ
๔. เราติเตียนตนเองโดยศีลได้หรือไม่
๕. เพื่อนพรหมจรรย์ผู้รู้ทั้งหลายพิจารณาแล้วติเตียนเราโดยศีลได้หรือไม่
๖. เราจักต้องมีความพลัดพรากจากของรักของชอบใจทั้งสิ้น

๗. เรามีกรรมเป็นของตน เป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึงอาศัย เราทำกรรมใดไว้ จะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตาม ย่อมเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น

๘. วันคืนล่วงไปๆ บัดนี้เราทำอะไรอยู่

๙. เรายินดียิ่งในเรือนว่าง^{๑๓๐} อยู่หรือไม่

^{๑๒๘} สมณสัญญา คือ ความกำหนดหมายรู้ที่เกิดขึ้นแก่สมณะ. (อง.ทสก.อ.(บาลี) ๓/๑๐๑/๓๗๒)

^{๑๒๙} อง.ทสก.(ไทย) ๓/๑๐๑/๓๗๒.

๑๐. ญาณทัสสนะที่ประเสริฐอันสามารถ^{๑๓๑} อันวิเศษยิ่งกว่าธรรมของมนุษย์^{๑๓๒} ที่เราบรรลุแล้วซึ่งจักเป็นเหตุให้เราไม่เก้อเขินเมื่อเพื่อนพรหมจารีถามในภายหลัง มีอยู่หรือไม่

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้แล บรรพชิตควรพิจารณาเนื่องๆ^{๑๓๓}

พระภิกษุ สามเณร มีสมณสัญญาว่า ตอนนี้เรามีเพศต่างจากคฤหัสถ์ ชีวิตของเราเนื่องด้วยผู้อื่น มารยาทอย่างอื่นที่เราควรทำมีอยู่ ระลึกอยู่ตลอดเวลาอย่าเผลอเป็นผู้สงบเสงี่ยม สำรวม แสดงอาการปฏิกิริยาต่างๆ ด้วยอาการเรียบร้อยด้วยสมณสัญญา ภิกษุเจริญสมณสัญญาอยู่ตลอดเวลา ย่อมทำให้ธรรม ๗ ประการ ดังกล่าวมาแล้วนั้นบริบูรณ์ และทำให้ศรัทธาปสาทะของผู้พบเห็นเพิ่มพูน

๒.๓ เกณฑ์ตัดสินธรรมและวินัยสำหรับบรรพชิต

เกณฑ์สำหรับตัดสินว่า สิ่งใดเป็นธรรมสิ่งใดเป็นวินัยนั้น สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูมาคารศาลา ป่ามหาวัน เขตกรุงเวสาลี ครั้งนั้นแล พระนางมหาปชาบดีโคตมีได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วได้ยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ขอประทานวโรกาส ขอพระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมโดยย่อที่เมื่อหม่อมฉันฟังแล้วจะพึงเป็นผู้จากไปอยู่ผู้เดียว ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจอยู่เถิด พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “โคตมี เธอรู้ธรรมเหล่าใด ว่า

๑. ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อความกำหนด ไม่เป็นไปเพื่อคลายความกำหนด
๒. ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อความประกอบไว้ ไม่เป็นไปเพื่อความพราก
๓. ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อการสะสม ไม่เป็นไปเพื่อการไม่สะสม
๔. ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อความมกมาก ไม่เป็นไปเพื่อความมกน้อย
๕. ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อความไม่สันโดษ ไม่เป็นไปเพื่อความสันโดษ
๖. ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อความคลุกคลีหมู่คณะ ไม่เป็นไปเพื่อความสงัด
๗. ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อความเกียจคร้าน ไม่เป็นไปเพื่อปรารภความเพียร
๘. ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อความเป็นคนเลี้ยวยาก ไม่เป็นไปเพื่อความเป็นคนเลี้ยวง่าย

โคตมี เธอพึงทรงจำธรรมเหล่านี้ไว้โดยส่วนเดียวว่า “นั่นไม่ใช่ธรรม นั่นไม่ใช่วินัย นั่นไม่ใช่สัตตสุสาน” โคตมี เธอรู้ธรรมเหล่าใดว่า

๑. ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อคลายความกำหนด ไม่เป็นไปเพื่อความกำหนด
๒. ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อความพราก ไม่เป็นไปเพื่อความประกอบไว้
๓. ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อการไม่สะสม ไม่เป็นไปเพื่อการสะสม
๔. ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อความมกน้อย ไม่เป็นไปเพื่อความมกมาก
๕. ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อความสันโดษ ไม่เป็นไปเพื่อความไม่สันโดษ

^{๑๓๐} ยินดียิ่งในเรือนว่าง ในที่นี้หมายถึง ยินดีอยู่ผู้เดียวว่าเพ็ญกายวิเวกให้บริบูรณ์ทุกอริยาบถในที่สงัด (อง.ทสก.อ.(บาลี) ๓/๔๘/๓๔๙).

^{๑๓๑} ญาณทัสสนะที่ประเสริฐอันสามารถ หมายถึง มหัคคตโลกุตตรปัญญา อันประเสริฐบริสุทธิ์ที่สุดสามารถกำจัดกิเลสได้ (อง.ทสก.อ.(บาลี) ๓/๔๘/๓๕๐)

^{๑๓๒} ธรรมของมนุษย์ ในที่นี้หมายถึงกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ (อง.ทสก.อ.(บาลี) ๓/๔๘/๓๕๐).

^{๑๓๓} อง.ทสก. (ไทย) ๒๔/๔๘/๓๔๙.

๖. ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อความสัจด์ ไม่เป็นไปเพื่อความคลุกคลีหมู่คณะ
 ๗. ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อปรารภความเพียร ไม่เป็นไปเพื่อความเกียจคร้าน
 ๘. ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อความเป็นคนเลี้ยงง่าย ไม่เป็นไปเพื่อความเป็นคนเลี้ยงยาก
 โคตรมี เธอพึงทรงจำธรรมเหล่านี้ไว้โดยส่วนเดียวว่า “นั่นเป็นธรรม นั่นเป็นวินัยนั่นเป็น
 สัตถุศาสน์”^{๑๓๔}

เกณฑ์ตัดสินธรรมและวินัยสำหรับบรรพชิต นัยที่ ๒

เกณฑ์สำหรับตัดสินว่า สิ่งใดเป็นธรรมสิ่งใดเป็นวินัย ครั้นนั้นแล ท่านพระอุบาลีเข้าไปเฝ้า
 พระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค ดังนี้ว่า
 “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานวโรกาส ขอพระผู้มีพระภาคโปรดแสดงธรรม โดยย่อแก่ข้า
 พระองค์ซึ่งข้าพระองค์ได้ฟังแล้วจะพึงหลีกออกไปอยู่ผู้เดียว ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจ
 อยู่เถิด” พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “อุบาลี เธอรู้ธรรมเหล่าใดว่า ‘ธรรมเหล่านี้ไม่เป็นไปเพื่อความเปื้อน
 หน่ายอย่างที่สุด เพื่อคลายกำหนด เพื่อความดับ เพื่อสงบระงับ เพื่อยุติ เพื่ตรัสรู้ เพื่นิพพาน’ เธอ
 พึงทรงจำธรรมเหล่านั้นไว้ให้ชื่อว่า ‘นี่ไม่ใช่ธรรมนี้ไม่ใช่วินัย นี่ไม่ใช่สัตถุศาสน์ (คำสอนของพระศาสดา)’
 แต่เธอรู้ธรรมเหล่าใดว่า ‘ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อความเปื้อนหน่ายอย่างที่สุด เพื่อคลายกำหนด เพื่อ
 ความดับ เพื่อสงบระงับ เพื่อยุติ เพื่ตรัสรู้ เพื่นิพพาน’ เธอพึงทรงจำธรรมเหล่านั้นไว้ให้ชื่อว่า ‘นี่เป็น
 ธรรม นี่เป็นวินัย นี่เป็นสัตถุศาสน์’”^{๑๓๕}

หลักมหาปเทศ ๔

แต่แรกเริ่มนั้น พระพุทธร่องค์มิได้ทรงวางหลักมหาปเทศ ๔ ไว้ แต่แนวคิดเรื่องดังกล่าว
 เกิดจาก ๒ เหตุการณ์ คือ เหตุการณ์ที่ ๑ ปรากฏในจตุรหมุฬปเทศกถา^{๑๓๖} คือ พระภิกษุกลุ่มหนึ่งเกิด
 ความยำเกรงในพระวินัย หรือข้อบัญญัติว่า สิ่งใดพระพุทธร่องค์ทรงอนุญาตบ้าง สิ่งใดไม่ทรงอนุญาต
 บ้าง จึงพากันไปเข้ากราบทูลถามพระพุทธร่องค์ พระพุทธร่องค์จึงทรงประทานมหาปเทศไว้ ๔ ข้อ เพื่อ
 ให้พระภิกษุได้ใช้ เป็นข้ออ้าง สำหรับตัดสินพระวินัยหรือข้อบัญญัติ ดังนี้

๑. ภิกษุทั้งหลาย สิ่งใดเราไม่ได้ห้ามไว้ว่า “สิ่งนี้ไม่ควร” ถ้าสิ่งนั้น อนุโลมเข้ากับสิ่งที่
 ไม่ควร ขัดกับสิ่งที่ควร สิ่งนั้นไม่ควร

๒. ภิกษุทั้งหลาย สิ่งใดเราไม่ได้ห้ามไว้ว่า “สิ่งนี้ไม่ควร” ถ้าสิ่งนั้น อนุโลมเข้ากับสิ่งที่
 ควร ขัดกับสิ่งที่ไม่ควร สิ่งนั้นควร

๓. ภิกษุทั้งหลาย สิ่งใดเราไม่ได้อนุญาตไว้ว่า “สิ่งนี้ควร” ถ้าสิ่งนั้น อนุโลมเข้ากับสิ่งที่
 ไม่ควร ขัดกับสิ่งที่ควร สิ่งนั้นไม่ควร

๔. ภิกษุทั้งหลาย สิ่งใดเราไม่ได้อนุญาตไว้ว่า “สิ่งนี้ควร” ถ้าสิ่งนั้น อนุโลมเข้ากับสิ่งที่
 ควร ขัดกับสิ่งที่ไม่ควร สิ่งนั้นควร^{๑๓๗}

^{๑๓๔} อย.อฎฐก. (ไทย) ๒๓/๕๓/๓๓๙.

^{๑๓๕} อย.สตตก. (ไทย) ๒๓/๘๓/๑๗๙.

^{๑๓๖} วิ.มทา.(ไทย) ๕/๓๐๕/๑๓๙.

^{๑๓๗} วิ.มทา.(ไทย) ๕/๓๐๕/๑๓๙-๑๔๐.

เหตุการณ์ที่ ๒ ปรากฏในมหาปริณิพพานสูตร หลังจากทีพระพุทธรองค์ทรงปลงพระชนมายุสังขารแล้ว ได้ทรงประทานโอวาทที่สำคัญแก่พุทธบริษัทในระยะเวลา ๓ เดือนสุดท้าย ก่อนจะเสด็จดับขันธปรินิพพาน ในระหว่างการเสด็จจากเมืองเวสาลีไปเมืองกุสินารา ทรงรับสั่งให้พระอานนท์นำเสด็จพระองค์แวงประทับที่โกศนคร^{๑๓๘} เมื่อเสด็จถึงโกศนครแล้วทรงประทับที่อาสน์มหาดีย จากนั้นจึงมีรับสั่งเรียกพระสงฆ์มาประชุมกัน แล้วทรงประทานมหาปเทศ ๔ ด้วยพระดำรัสว่า

“ภิกษุทั้งหลาย เราจะแสดงมหาปเทศ ๔ ประการนี้ เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เรา จักกล่าว”^{๑๓๙} “๑. ภิกษุในธรรมวินัยนี้พึงกล่าวอย่างนี้ว่า ‘ผู้มีอายุ ข้าพเจ้าได้สดับรับมาเฉพาะพระพักตร์พระผู้มีพระภาคว่า ‘นี้เป็นธรรม นี้เป็นวินัย นี้เป็นสัตตสุสาน’ เธอทั้งหลายยังไม่พึงชื่นชม ยังไม่พึงคัดค้านคำกล่าวของผู้นั้นพึงเรียนบทและพยัญชนะเหล่านั้นให้ดีแล้ว พึงสอบดูในสูตร เทียบดูในวินัย ถ้าบทและพยัญชนะเหล่านั้น สอบลงในสูตรก็ไม่ได้ เทียบเข้าในวินัยก็ไม่ได้ พึงลงสันนิษฐานว่า ‘นี้มีใช้พระดำรัสของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นแน่นอน และภิกษุนี้รับมาผิด’ เธอทั้งหลาย พึงทั้งคำนั่นเสีย ถ้าบทและพยัญชนะเหล่านั้น สอบลงในสูตรก็ได้ เทียบเข้าในวินัยก็ได้ พึงลงสันนิษฐานว่า ‘นี้เป็นพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นแน่นอน และภิกษุนี้รับมาด้วยดี’ เธอทั้งหลายพึงจำมหาปเทศประการที่ ๑ นี้ไว้

๒. ภิกษุในธรรมวินัยนี้พึงกล่าวอย่างนี้ว่า ‘ในอวาสชื่อโน้นมีสงฆ์อยู่พร้อมด้วยพระเถระ พร้อมด้วยปาโมกข์ ข้าพเจ้าได้สดับมา เฉพาะหน้าสงฆ์นั้นว่า ‘นี้เป็นธรรม นี้เป็นวินัย นี้เป็นสัตตสุสาน’ เธอทั้งหลายยังไม่พึงชื่นชม ยังไม่พึงคัดค้านคำกล่าวของผู้นั้นพึงเรียนบทและพยัญชนะเหล่านั้นให้ดีแล้ว พึงสอบดูในสูตร เทียบดูในวินัย ถ้าบทและพยัญชนะเหล่านั้นสอบลงในสูตรก็ไม่ได้ เทียบเข้าในวินัยก็ไม่ได้ พึงลงสันนิษฐานว่า ‘นี้มีใช้พระดำรัสของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นแน่นอน และสงฆ์นั้นรับมาผิด’ เธอทั้งหลายพึงทั้งคำนั่นเสีย ถ้าบทและพยัญชนะเหล่านั้นสอบลงในสูตรก็ได้ เทียบเข้าในวินัยก็ได้ พึงลงสันนิษฐานว่า ‘นี้เป็นพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นแน่นอน และสงฆ์นั้นรับมาด้วยดี’ เธอทั้งหลายพึงจำมหาปเทศประการที่ ๒ นี้ไว้

๓. ภิกษุในธรรมวินัยนี้พึงกล่าวอย่างนี้ว่า ‘ในอวาสชื่อโน้นมี ภิกษุผู้เป็นพระเถระอยู่จำนวนมาก เป็นพหูสูต เรียนคัมภีร์ ๑ ทรง ธรรม ๒ ทรงวินัย ๓ ทรงมัตถิกา ๔ ข้าพเจ้าได้สดับมา เฉพาะหน้า พระเถระเหล่านั้นว่า ‘นี้เป็นธรรม นี้เป็นวินัย นี้เป็นสัตตสุสาน’ เธอทั้งหลาย ยังไม่พึงชื่นชม ยังไม่พึงคัดค้านคำกล่าวของผู้นั้น พึงเรียนบท และพยัญชนะเหล่านั้นให้ดีแล้ว พึงสอบดูในสูตร เทียบดูในวินัย ถ้าบทและพยัญชนะเหล่านั้น สอบลงในสูตรก็ไม่ได้ เทียบเข้าในวินัยก็ไม่ได้ พึงลงสันนิษฐานว่า ‘นี้มีใช้พระดำรัสของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นแน่นอน และพระเถระเหล่านั้นรับมาผิด’ เธอทั้งหลายพึงทั้งคำนั่นเสีย ถ้าบทและพยัญชนะเหล่านั้นสอบลงในสูตรก็ได้ เทียบเข้าในวินัยก็ได้ พึงลง สันนิษฐานว่า แน่แน่นอนและพระเถระเหล่านั้นรับมาด้วยดี’เธอทั้งหลายพึงจำมหาปเทศประการที่ ๓ นี้ไว้

๔. ภิกษุในธรรมวินัยนี้พึงกล่าวอย่างนี้ว่า ‘ในอวาสชื่อโน้นมี ภิกษุผู้เป็นเถระอยู่รูปหนึ่ง เป็นพหูสูต เรียนคัมภีร์ ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมัตถิกา ข้าพเจ้าได้สดับรับมาเฉพาะหน้าพระเถระรูปนั้นว่า ‘นี้เป็น “นี้เป็นพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นธรรม นี้เป็นวินัย นี้เป็นสัตตสุ

^{๑๓๘} ที.ม.(ไทย) ๑๐/๑๕๗/๑๓๔.

^{๑๓๙} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

๑๔๓ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๘, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์ทวีการพิมพ์, ๒๕๕๓), หน้า ๑๖๖.

๔. เอกเกรापเทส หมายถึง อนาคตหรือในสมัยใดสมัยหนึ่งเมื่อพ้นสมัยพุทธกาล มาแล้วมีการปฏิบัติบางอย่างที่ส่งผลกระทบต่อพระธรรมวินัยและเกิดความไม่แน่ใจว่าสิ่งนั้นผิดหรือไม่ ผิดพระธรรมวินัย ก็มีผู้ยกเอาพระเถระรูปหนึ่งขึ้น มาอ้างว่าพระเถระรูปนั้นก็สมารถทำได้ไม่ผิด

ข) หมวดเฉพาะในทางพระวินัย หมายถึง เกณฑ์ที่จะนำมาใช้เพื่ออ้างอิงหรือเป็นเกณฑ์ตรวจสอบสิ่งที่เกี่ยวข้องกับพระวินัยว่าสิ่งใดที่เป็นไปตามพระวินัยหรือสิ่งใดที่ขัดแย้งกับพระวินัย ซึ่งเกณฑ์ในหมวดนี้จะว่าเฉพาะเรื่องพระวินัยคือศีลของพระภิกษุ ภิกษุณีเท่านั้น โดยพระพุทธองค์ได้วางกรอบไว้ ๔ ประการ คือ

๑. ภิกษุทั้งหลาย สิ่งใดเราไม่ได้ห้ามไว้ว่า “สิ่งนี้ไม่ควร” ถ้าสิ่งนั้นอนุโลมเข้ากับสิ่งที่ไม่ควร ขัดกับสิ่งที่ไม่ควร สิ่งนั้นไม่ควร

๒. ภิกษุทั้งหลาย สิ่งใดเราไม่ได้ห้ามไว้ว่า “สิ่งนี้ไม่ควร” ถ้าสิ่งนั้นอนุโลมเข้ากับสิ่งที่ไม่ควร ขัดกับสิ่งที่ไม่ควร สิ่งนั้นควร

๓. ภิกษุทั้งหลาย สิ่งใดเราไม่ได้อนุญาตไว้ว่า “สิ่งนี้ควร” ถ้าสิ่งนั้นอนุโลมเข้ากับสิ่งที่ไม่ควร ขัดกับสิ่งที่ไม่ควร สิ่งนั้นไม่ควร

๔. ภิกษุทั้งหลาย สิ่งใดเราไม่ได้อนุญาตไว้ว่า “สิ่งนี้ควร” ถ้าสิ่งนั้น อนุโลมเข้ากับสิ่งที่ไม่ควร ขัดกับสิ่งที่ไม่ควร สิ่งนั้นควร^{๑๔๔}

จุดมุ่งหมายของหลักมหาปเทส ๔

ในการประทานคำสอนของพระบรมศาสดา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เป็นพระวินัยหรือ ข้อบัญญัติเกี่ยวกับศีล ลีลาปฏิบัติต่างๆ นั้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะทรงชี้โทษของการล่วงละเมิดข้อห้าม และทรงชี้คุณของการปฏิบัติตามพระพุทธานุญาต คือ ทรงแสดงโทษแห่งความเป็นคนเลี้ยยาก บำรุงยาก มักมาก ไม่สันโดษ ความคลุกคลี ความเกียจคร้าน และทรงแสดงคุณแห่งความเป็นคนเลี้ยง่าย มักน้อย สันโดษ ความขัดเกลา ความกำจัดกิเลส อาการนำเลื่อมใส การไม่สะสม การปรารภความเพียร^{๑๔๕} ดังนั้น การที่พระพุทธองค์ทรงประทานคำสอนเรื่องมหาปเทส ๔ นี้ เพื่อเป็นเกณฑ์การตัดสินหรืออ้างอิงในการตรวจสอบพระวินัยให้บริสุทธิ์ จึงมีจุดมุ่งหมาย เช่นเดียวกับที่ทรงบัญญัติพระวินัย ๑๐ ประการ คือ

๑. เพื่อรับว่าดีแห่งสงฆ์
๒. เพื่อความผาสุกแห่งสงฆ์
๓. เพื่อชมผู้เกื้อยาก
๔. เพื่อความอยู่ผาสุกแห่งเหล่าภิกษุผู้มีศีลดีงาม
๕. เพื่อปิดกั้นอาสวะทั้งหลายอันจะบังเกิดในปัจจุบัน
๖. เพื่อกำจัดอาสวะทั้งหลายอันจะบังเกิดในอนาคต
๗. เพื่อความเลื่อมใสของคนที่ยังไม่เลื่อมใส
๘. เพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นไปของคนที่ยังเลื่อมใสแล้ว
๙. เพื่อความตั้งมั่นแห่งสังฆธรรม

^{๑๔๔} วิ.ม. (ไทย) ๕/๓๐๕/๑๓๙-๑๔๐.

^{๑๔๕} วิ.ม.ท. (ไทย) ๑/๓๙/๒๘.

๑๐. เพื่อเอื้อเพื่อวินัย^{๑๔๖}

สรุปได้ว่า มหาปเทศ หมายถึง ที่อ้างอิงข้อใหญ่ หลักใหญ่สำหรับ อ้างเพื่อสอบสวน เทียบเคียง มหาปเทศ ๔ แบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ ๑. หมวดว่าด้วยหลักทั่วไป เป็นเกณฑ์ทั่วไปที่สามารถนำมาพิจารณาเรื่องต่างๆไปที่เกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจเกี่ยวกับพระธรรมวินัย และ ๒. หมวดเฉพาะในทางพระวินัย หมายถึงเกณฑ์ที่จะนำมาใช้เพื่ออ้างอิงหรือ เป็นเกณฑ์ตรวจสอบสิ่งที่เกี่ยวข้องกับพระวินัย ว่าสิ่งใดที่เป็นไปตามพระวินัย หรือสิ่งใดที่ขัดแย้งกับพระวินัย โดยมิจุดมุ่งหมายหลักคือ เพื่อเป็นเกณฑ์การตัดสินใจ อ้างอิงในการตรวจสอบพระวินัยให้บริสุทธิ์ เช่นเดียวกับที่ทรงบัญญัติพระวินัยโดยความจำเป็นในการบัญญัติ คือ เพื่อเป็นการป้องกันอันตรายหรือภัยที่จะมีขึ้นหรือเกิดขึ้นกับพระธรรมวินัย เพื่อประโยชน์แก่การตั้งมั่นของพระพุทธศาสนาในอนาคต เพื่อเป็นหลักการตีความของพระธรรมและพระวินัยในแต่ละยุคสมัย เพื่อความสอดคล้องในการรักษาความสามัคคีในหมู่คณะสงฆ์

๒.๔ เป้าหมายพุทธจริยศาสตร์สำหรับบรรพชิต

เป้าหมายหรือความดีสูงสุดทางจริยธรรม คือ เป้าหมายที่ต้องการ เป้าหมายที่ต้องการ ประสงค์เป้าหมายที่ต้องการประสบ เป้าหมายที่ต้องการได้สัมผัส สำหรับชีวิตเป็นเป้าหมายร่วมของชีวิต เช่นสิ่งที่ต้องการ หรือเป้าหมายของชีวิต คือความสุข ความสะดวกสบาย และความปลอดภัยในชีวิต และเป้าหมายที่ดีที่สุดของชีวิต คือ มีทั้งความสุขกายสุขใจ ทั้งปัญญาความรู้ ล้วนแต่เป็นจริงที่ต้องการทั้งหมด วิมุตติสิ่งที่ต้องการที่สุดให้แก่ชีวิต คือการหลุดพ้นจากความสมหวัง ความผิดหวัง ความสุขความทุกข์ จะได้ดำเนินชีวิตอย่างอิสระ ไม่ตกอยู่ใต้อำนาจของใครๆหรือสิ่งใดๆในโลก^{๑๔๗}

เป้าหมายของนักบวชประเภทตัวแทนหรือเทวนิยมในยุคแรกๆ ของการเกิดขึ้น กล่าวได้ว่าเป็นอำนาจในการทำหน้าที่ผู้ประกอบพิธีกรรมอย่างเต็มที่และสิ่งตอบแทนที่จะได้รับไม่ว่าจะเป็น อามิสหรือการได้รับความเคารพยกย่องชื่อเสียงเกียรติยศ^{๑๔๘} ต่อมาพัฒนาการศาสนาก่อให้เกิดพัฒนาการทางด้านความคิดที่ละเอียดลึกซึ้งขึ้นจึงได้เกิดความเข้าใจว่าเป้าหมายของชีวิตของตนเองคือการกลับไปสู่สวรรค์หรืออาณาจักรของพระเจ้าผู้สร้างสรรพสิ่งอันเป็นดินแดนที่มีความสุขและมีความเป็นนิรันดร์ซึ่งก็มีอยู่ในคติของศาสนาคริสต์ วิธีการคือการมีศรัทธามีความรักต่อพระเจ้าและรักเพื่อนมนุษย์ทุกคนอันจะเป็นพื้นฐานแห่งการทำความดีเพื่อชำระวิญญูณให้บริสุทธิ์กลับไปสู่อาณาจักรของพระเจ้า^{๑๔๙} ในพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงเป้าหมายของชีวิตที่เป็นทางเลือก ตามความเป็นจริงว่ามนุษย์มีความแตกต่างกัน ความคิด สติปัญญา ความปรารถนา ศักยภาพแตกต่างกัน การจะถึงเป้าหมายควรเลือกที่เป็นไปได้และเหมาะสมสำหรับตนเอง พระพุทธศาสนากล่าวถึงเป้าหมายอันเป็นประโยชน์ซึ่งชีวิตควรถึงมี ๓ ระดับ คือ

^{๑๔๖} วิมหา.(ไทย) ๑/๓๙/๒๔-๒๕.

^{๑๔๗} พระเทวินทร์ เทวินโท, แก่นพุทธจริยศาสตร์, หน้า ๑๐๙.

^{๑๔๘} เสฐียร พันธงชัย, ศาสนาโบราณ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๗๒-๗๓.

^{๑๔๙} แสง จันทร์งาม, ศาสนศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๓๔), หน้า ๑๑๙,๑๑๒.

๑. ทิฏฐธัมมิกัตถะ ประโยชน์ในปัจจุบัน เฉพาะหน้าหรือประโยชน์เบื้องต้นหรือประโยชน์ในโลกนี้อัน เป็นจุดหมายเบื้องต้นหรือจุดหมายเฉพาะหน้าที่มองเห็นได้ในชีวิตประจำวัน ได้แก่ ลาภ ยศ สุข สรรเสริญ หรือทรัพย์สิน ฐานะ เป็นต้น รวมถึงการแสวงหาสิ่งเหล่านี้โดยชอบธรรม เป็นหลักธรรมที่เป็นไปเพื่อเกื้อกูลในภพนี้เพื่อสุขในภพนี้แก่กุลบุตร มี ๔ ประการ ดังปรากฏใน ทิฆมชาดสูตร ดังนี้

(๑) อุฏฐานสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น คือ ขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การงาน ประกอบอาชีพอันสุจริต

(๒) อารักขสัมปทา ความถึง พร้อมด้วยการรักษา คือ รู้จักคุ้มครองเก็บรักษาโภคทรัพย์ตนได้ทำไว้มิให้เป็นอันตรายหรือสูญหาย

(๓) กัลยาณมิตตตา ความเป็นผู้มีมิตรดี คือ รู้จักกำหนดบุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ศีล จาคะ และ ปัญญา

(๔) สมชีวิตา ความเป็นอยู่เหมาะสม คือ รู้จักกำหนดรายได้และรายจ่าย เลี้ยงชีวิตแต่พอดี^{๑๕๐}

๒. สัมปรายิกัตถะ ประโยชน์ในภพหน้า เป็นประโยชน์ชั้นสูงที่ลึกล้ำกว่าที่จะมองเห็นได้เฉพาะหน้า ได้แก่ ความเจริญด้านจิตใจที่ประกอบไปด้วยคุณธรรมและศีลธรรม ใฝ่ใจในทางในเรื่องบุญกุศล มี ๔ ประการ คือ

(๑) สัทธาสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยศรัทธา คือ เชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ เช่น เชื่อว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เป็นต้น

(๒) สीलสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยศีล คือรักษากาย วาจา ให้เรียบร้อย ไม่มีโทษ

(๓) จาคสัมปทา ความถึงพร้อมด้วย การเสียสละ

(๔) ปัญญาสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยปัญญา คือ รู้จัก บาป คุณ โทษ ประโยชน์และมีใช้ประโยชน์^{๑๕๑}

๓. ปรมัตถะ ประโยชน์อย่างยิ่ง หรือประโยชน์อันเป็นจุดหมายสูงสุด หมายถึง จิตที่หลุดพ้นจากกิเลสและความทุกข์ทั้งปวง คือ วิมุตติและพระนิพพาน มรรคมรรค ๘ ตามทัศนะของ ป.อ. ปยุตโต ซึ่งได้กล่าวไว้ในหนังสือ พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม ซึ่งผู้วิจัยขออนุญาตนำมาแสดงไว้เพื่อความถูกต้องและ เป็นแนวทางในการวินิจฉัย การปฏิบัติในขั้นนี้ เป็นการปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นจากความทุกข์ความ เดือดร้อน โดยการดับกิเลสและตัณหาแล้วบรรลุพระนิพพาน อันเป็นบรมสุขด้วยการปฏิบัติตามอริยมรรคมรรค ๘ คือ ทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) เรียกเต็มว่า อริยอัฐังคิกมรรค แปลว่า ทางมรรคแปดประการอันประเสริฐ ดังนี้

๑. สัมมาทิฏฐิเห็นชอบ ได้แก่ ความรู้ริยสัจจ ๔ หรือเห็นไตรลักษณ์ หรือ รู้กุศลและอกุศลมูลกับกุศลและอกุศลมูล หรือเห็นปฏิจกสมุปบาท

๒. สัมมาสังกัปปะ ดำริชอบ ได้แก่ เนกขัมมสังกัปป อพยาบาทสังกัปป อวิหิงสาสังกัปป

๓. สัมมาวาจา เจรจาชอบ ได้แก่ วชิสุจิริต ๔ (ไม่พูดปด ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดส่อเสียด และไม่พูดเพื่อแฉ)

^{๑๕๐} อง.อรรถก. (ไทย) ๒๓/๕๔/๓๔๐-๓๔๑.

^{๑๕๑} อง.อรรถก. (ไทย) ๒๓/๕๔/๓๔๓-๓๔๔.

๔. สัมมากัมมันตะ กระทำชอบ ได้แก่ กายสุจิต ๓ (การไม่ฆ่าสัตว์ไม่ลักทรัพย์และประพฤติพรหมจรรย์ไม่เกี่ยวข้องกับกามารมณ์)

๕. สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ ได้แก่ เว้นมิฉฉาชีพ ประกอบสัมมาชีพ (การเลี้ยงชีพที่ไม่ผิด กฎหมายและศีลธรรม เว้นจากการเลี้ยงสัตว์เพื่อหากำไร)

๖. สัมมาวายามะ พยายามชอบ ได้แก่ ปธาน หรือ สัมมัปปธาน ๔

๗. สัมมาสติ ระลึกชอบ ได้แก่ สติปัฏฐาน ๔ (ระลึกแล้วให้เกิดสติสมบูรณ์ขึ้น จนกลายเป็นปัญญาแก่กล้าและตัดกิเลสได้)

๘. สัมมาสมาธิ ตั้งใจมั่นชอบ ได้แก่ ฌาน ๔ องค์ ๘ ของมรรค จัดเข้าในธรรมชั้น ๓ ข้อต้น คือ ข้อ ๓, ๔, ๕ เป็น ศีล ข้อ ๖, ๗, ๘ เป็นสมาธิข้อ ๑, ๒ เป็น ปัญญา^{๑๕๒}

สรุปได้ว่า พุทธจริยศาสตร์ คือ การปฏิบัติตามมรรคมืองค์ ๘ หรือทางแห่งความดับทุกข์ที่ประเสริฐ โดยมีนิพพานเป็นเป้าหมายสูงสุดของชีวิต เป็นที่สุดเป็นที่สรุปลงแห่งการประพฤติปฏิบัติทั้งหมด พรหมจรรย์ คือการประพฤติอันประเสริฐนั้น ก็มีพระนิพพานนี้เป็นเป้าหมาย ดังที่พระพุทธองค์ตรัสต่อพระราธะว่า “ราธะ กุลบุตรย่อมอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ที่ยังลงสู่นิพพาน มีนิพพานเป็นจุดหมายมีนิพพานเป็นที่สุด”^{๑๕๓}

^{๑๕๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๓๔, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้ง แมสโปรดักส์จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๒๑๕.

^{๑๕๓} ส.ช.(ไทย) ๑๗/๑๖๐/๒๕๔.

บทที่ ๓

การใช้สื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ปัจจุบัน

ในบทนี้จะได้กล่าวถึงการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ปัจจุบัน ซึ่งมีรายละเอียดที่ต้องศึกษา คือความหมายและประเภทของสื่อสังคมออนไลน์ พัฒนาการของสื่อสังคมออนไลน์ การใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ ประโยชน์และโทษของสื่อสังคมออนไลน์ วิธีการใช้สื่อสังคมออนไลน์ การใช้บริหารสมัยปัจจุบัน การใช้ชีวิตสมณะในสมัยปัจจุบัน สมณสัญญาในปัจจุบันและสรุป ดังนี้

๓.๑ ความหมายและประเภทของสื่อสังคมออนไลน์

๓.๑.๑ ความหมายของสื่อสังคมออนไลน์ (Online Social Media)

สื่อสังคม มาจากศัพท์ภาษาอังกฤษ คือ Social กับ Media คำว่า “Social” หมายถึง สังคม ซึ่งในที่นี้จะหมายถึงสังคมออนไลน์ ซึ่งมีขนาดใหญ่โตมากในปัจจุบัน คำว่า “Media” หมายถึง สื่อ ซึ่งก็คือ เนื้อหา เรื่องราว บทความ วิดีโอ เพลง รูปภาพ เป็นต้น คำว่า “Online” (บางที่เขียนเป็น On-line) หมายถึง ขณะเชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ต การเชื่อมต่อผ่านระบบเครือข่ายทางคอมพิวเตอร์ ดังนั้น คำว่า Online Social Media จึงหมายถึง สื่อสังคมออนไลน์ที่มีการตอบสนองทางสังคมได้หลายทิศทาง โดยผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต หรือเว็บไซต์ที่บุคคลทั่วโลกนี้สามารถมีปฏิสัมพันธ์โต้ตอบกันได้นั่นเอง^๑

Safko & Brake ได้ให้ความหมายของสื่อสังคม คือ เครื่องมือออนไลน์ที่ช่วยให้ผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตสามารถมีปฏิสัมพันธ์ ทั้งในเรื่อง กิจกรรม กิจกรรม และพฤติกรรมต่างๆ ระหว่างผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตด้วยกันที่มารวมกลุ่มกันในแบบออนไลน์เพื่อที่จะแบ่งปันข้อมูล ความรู้ ประสบการณ์ ความต้องการส่วนลึก และความคิดเห็น โดยการสร้างเนื้อหาในรูปแบบของข้อความ รูปภาพ วิดีโอ และเสียง เพื่อติดต่อทางธุรกิจหรือเพื่อความเพลิดเพลิน^๒

Strokes ให้ความหมายของ สื่อสังคม ว่าเป็นสื่อที่มีการเผยแพร่การสร้างและใช้งานร่วมกันโดยบุคคลบนอินเทอร์เน็ตเช่น บล็อก ภาพ วิดีโอและอื่นๆ^๓

พิชิต วิจิตรบุญรักษ์ ให้ความหมาย สื่อสังคมออนไลน์ คือ สื่อที่ผู้ส่งสารแบ่งปันสาร ซึ่งอยู่ในรูปแบบต่างๆ ไปยังผู้รับสารผ่านเครือข่ายออนไลน์ โดยสามารถโต้ตอบกันระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร หรือผู้รับสารด้วยกันเอง ซึ่งสามารถแบ่งสื่อสังคมออนไลน์ออกเป็นประเภทต่างๆ ที่ใช้กัน

^๑ ครูตัวเล็ก แห่งต้นน้ำน่าน (นามปากกา) (๒ มิ.ย. ๒๕๕๓), “สังคมออนไลน์ (Social Media) คืออะไร?” Krunum Blog, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://krunum.wordpress.com/2010/06/02/social-network> [๑๐ ม.ค. ๒๕๖๒].

^๒ Safko, L., & Brake, D. K., The Social Media Bible: Tactics, Tools and Strategies for Business Success, (New Jersey: John Wiley & Sons, 2009), p.2.

^๓ Strokes, R., eMarketing: The Essential Guide to Online Marketing. Cape Town. South Africa: Quirk eMarketing Ltd.

บ่อยๆ คือ บล็อก (Bloggng) ทวิตเตอร์และไมโครบล็อก (Twitter and Microblogging) เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Networking) และการแบ่งปันสื่อทางออนไลน์ (Media Sharing)^๔

กานดา รุณนะพงศา สายแก้ว ได้ให้ความหมายโดยแยกอธิบายว่า มีเดีย “Media หมายถึง สื่อหรือเครื่องมือที่ใช้เพื่อการสื่อสาร ส่วนโซเชียล “Social” หมายถึง สังคม แต่ในบริบทของ โซเชียลมีเดีย โซเชียล หมายถึง การแบ่งปันในสังคม ซึ่งอาจจะเป็นการแบ่งปันเนื้อหา (ไฟล์ รสนิยม ความเห็น) หรือปฏิสัมพันธ์ในสังคม (การรวมกันเป็นกลุ่ม) โซเชียลมีเดีย โดยทั่วไป หมายถึง สื่อ อิเล็กทรอนิกส์ที่ทำให้ผู้ใช้แสดงความเป็นตัวตนของตนเอง เพื่อที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับหรือแบ่งปันข้อมูลกับบุคคลอื่น^๕

วัฒน์ ภูวทิศ ให้ความหมายของ สื่อสังคมออนไลน์ หมายถึง สื่อดิจิทัลที่เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติการทางสังคม (Social Tool) เพื่อใช้สื่อสารระหว่างกันบนเครือข่ายทางสังคม (Social Network) ผ่านทางเว็บไซต์และโปรแกรมประยุกต์บนสื่อใดๆ ที่มีการเชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ต^๖

จากความหมายพอสรุปได้ว่า สื่อสังคมออนไลน์ หรือ Online Social Media หมายถึง สังคมที่ผู้คนสามารถทำความรู้จัก แบ่งปันสิ่งที่สนใจ และสามารถเชื่อมโยงกันได้ในโลกอินเทอร์เน็ต โดยอาศัยรูปแบบที่ เรียกว่า บริการเครือข่ายสังคม เพื่อแลกเปลี่ยนทัศนะ ประสบการณ์ ข้อมูล สนทนา และกิจกรรมอื่นๆ โดยอาจใช้ระบบที่สามารถตอบโต้สนทนากันหรือระบบทางเดียวก็ได้

๓.๑.๒ ประเภทของสื่อสังคมออนไลน์

ประเภทของสื่อสังคมออนไลน์ มีด้วยกันหลายชนิด ขึ้นอยู่กับลักษณะของการนำมาใช้ โดยสามารถแบ่งเป็นกลุ่มหลัก ดังนี้

๑. Weblogs หรือเรียกสั้นๆ ว่า Blogs คือ สื่อส่วนบุคคลบนอินเทอร์เน็ตที่ใช้เผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ข้อคิดเห็น บันทึกส่วนตัว โดยสามารถแบ่งปันให้บุคคลอื่นๆ โดยผู้รับสารสามารถเข้าไปอ่าน หรือแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมได้ ซึ่งการแสดงเนื้อหาของบล็อกนั้นจะเรียงลำดับจากเนื้อหาใหม่ไปสู่เนื้อหาเก่า ผู้เขียนและผู้อ่านสามารถค้นหาเนื้อหาย้อนหลังเพื่ออ่านและแก้ไขเพิ่มเติมได้ตลอดเวลา เช่น Exteen, Bloggang, Wordpress, Blogger, Okanation

ปัจจุบันการเขียนบล็อก (Blog) กลายเป็นเรื่องปกติธรรมดาในชีวิตประจำวันของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตนับร้อยคนทั่วโลก ทั้งที่เป็นทั้งผู้สื่อข่าวมืออาชีพและผู้สื่อข่าวพลเมืองซึ่งสถิตินี้ อาชวานันท์กุล ระบุถึงตัวเลขของเทคโนราติ (Technorati.com) เมื่อสิ้นปี ๒๕๕๒ ที่เก็บสถิติไว้ อยู่ที่ ๑๑๒ ล้านบล็อก ในขณะที่บล็อกซึ่งเป็นสื่อสังคมออนไลน์มีความเป็น “สาธารณะ” มากกว่า

^๔ พิชิต วิจิตรบุญรักษ์, “สื่อสังคมออนไลน์ : สื่อแห่งอนาคต,” วารสารนักบริหาร ปีที่ ๓๑ ฉบับที่ ๔ (ต.ค.-ธ.ค. ๒๕๕๔), หน้า ๙๙.

^๕ กานดา รุณนะพงศา สายแก้ว (๓ พ.ย.๒๕๕๓), โซเชียลมีเดีย, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.slideshare.net/krunapon/social-media-5661152> [๑๐ ม.ค.๒๕๖๒].

^๖ ววัฒน์ ภูวทิศ, “การใช้ประโยชน์จากสื่อสังคมออนไลน์และผลกระทบเชิงจริยธรรมในการนำเสนอข่าวสารของผู้สื่อข่าว,” วารสารนักบริหาร, ปีที่ ๓๑ ฉบับที่ ๑ (ม.ค.-มี.ค. ๒๕๕๔), หน้า ๑๖๘.

เฟซบุ๊กซึ่งจำกัดผู้อ่านเพียงกลุ่ม “เพื่อน” และยาวกว่าทวีตเตอร์ ซึ่งจำกัดเนื้อที่เพียง ๑๔๐ ตัวอักษรต่อครั้ง^๗

๒. Social Networking หรือเครือข่ายทางสังคมในอินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นเครือข่ายทางสังคม ที่ใช้สำหรับเชื่อมต่อระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล เพื่อให้เกิดเป็นกลุ่มสังคม (Social Community) เพื่อร่วมกันแลกเปลี่ยนและแบ่งปันข้อมูลระหว่างกันทั้งด้านธุรกิจการเมือง การศึกษา เช่น Facebook, Hi5, Ning, Linked in, MySpace, Youmeo, Friendster

๓. Micro Blogging และ Micro Sharing หรือที่เรียกกันว่า “บล็อกจิ๋ว” ซึ่งเป็นเว็บไซต์หรือเว็บไซต์ที่ให้บริการแก่บุคคลทั่วไป สำหรับให้ผู้ใช้บริการเขียนข้อความสั้นๆ ประมาณ ๑๔๐ ตัวอักษร ที่เรียกว่า “Status” หรือ “Notice” เพื่อแสดงสถานะของตัวเองว่ากำลังทำอะไรอยู่ หรือแจ้งข่าวสารต่างๆ แก่กลุ่มเพื่อนในสังคมออนไลน์ (Online Social Network) ทั้งนี้การกำหนดให้ใช้ข้อมูลในรูปข้อความสั้นๆ ก็เพื่อให้ผู้ใช้ที่เป็นทั้งผู้เขียนและผู้อ่านเข้าใจง่าย ที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายคือ Twitter

๔. Online Video เป็นเว็บไซต์ที่ให้บริการวิดีโอออนไลน์โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ซึ่งปัจจุบันได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายและขยายตัวอย่างรวดเร็ว เนื่องจากเนื้อหาที่น่าสนใจในวิดีโอออนไลน์ไม่ถูกจำกัดโดยผังรายการที่แน่นอนและตายตัว ทำให้ผู้ใช้บริการสามารถติดตามชมได้อย่างต่อเนื่อง เพราะไม่มีโฆษณาคั่น รวมทั้งผู้ใช้สามารถเลือกชมเนื้อหาได้ตามความต้องการและยังสามารถเชื่อมโยงไปยังเว็บไซต์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องได้จำนวนมากอีกด้วย เช่น Youtube, MSN, Yahoo

๕. Photo Sharing เป็นเว็บไซต์ที่เน้นให้บริการฝากรูปภาพโดยผู้ใช้บริการสามารถอัปโหลด และดาวน์โหลดรูปภาพเพื่อนำมาใช้งานได้ ที่สำคัญนอกเหนือจากผู้ใช้บริการจะมีโอกาสแบ่งปันรูปภาพแล้ว ยังสามารถใช้เป็นพื้นที่เพื่อเสนอขายภาพที่ตนเองนำเข้าไปได้อีกด้วย เช่น Flickr Photo bucket, Photoshop, Express, Zoom

๖. Wikis เป็นเว็บไซต์ที่มีลักษณะเป็นแหล่งข้อมูลหรือความรู้ (Data/Knowledge) ซึ่งผู้เขียนส่วนใหญ่อาจจะเป็นนักวิชาการ นักวิชาชีพหรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางด้านต่างๆ ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ซึ่งผู้ใช้สามารถเขียนหรือแก้ไขข้อมูลได้อย่างอิสระ เช่น Wikipedia. Google Earth, diggZy Favorites Online

๗. Virtual Worlds คือการสร้างโลกจินตนาการโดยจำลองส่วนหนึ่งของชีวิตลงไปจัดเป็นสื่อสังคมออนไลน์ที่บรรดาผู้ท่องโลกไซเบอร์ใช้เพื่อสื่อสารระหว่างกันบนอินเทอร์เน็ตในลักษณะโลกเหมือนจริง (Virtual Reality) ซึ่งผู้ที่เข้าไปใช้บริการอาจจะเป็นบริษัทหรือองค์กรด้านธุรกิจ ด้านการศึกษา รวมถึงองค์การด้านสื่อ เช่น สำนักข่าวรอยเตอร์ สำนักข่าวซีเอ็นเอ็น ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการซื้อพื้นที่เพื่อให้บุคคลในบริษัทหรือองค์กรได้มีช่องทางในการนำเสนอเรื่องราวต่างๆ ไปยังกลุ่มเครือข่ายผู้ใช้สื่อออนไลน์ ซึ่งอาจจะเป็นกลุ่มลูกค้าทั้งหลักและรอง หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจของบริษัทหรือองค์กรก็ได้ ปัจจุบันเว็บไซต์ที่ใช้หลัก Virtual Worlds ที่ประสบผลสำเร็จและมีชื่อเสียงคือ Second life

^๗ สฤณี อาชวานันทกุล, “จรรยาบรรณของบล็อกเกอร์ในฐานะสื่อพลเมือง”, ๑๓ ปี สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ ๔ กรกฎาคม ๒๕๕๓, (กรุงเทพมหานคร: บรรณานา, ๒๕๕๓), หน้า ๓๓-๓๖.

๘. Crowd Sourcing มาจากการรวมของคำสองคำคือ Crowd และ Outsourcing เป็นหลักการขอความร่วมมือจากบุคคลในเครือข่ายสังคมออนไลน์ โดยสามารถจัดทำในรูปของเว็บไซต์ที่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อค้นหาคำตอบและวิธีการแก้ปัญหาต่างๆ ทั้งทางธุรกิจ การศึกษา รวมทั้งการสื่อสาร โดยอาจจะเป็นการดึงความร่วมมือจากเครือข่ายทางสังคมมาช่วยตรวจสอบข้อมูลเสนอความคิดเห็นหรือให้ข้อเสนอแนะ กลุ่มคนที่เข้ามาให้ข้อมูลอาจจะประชาชนทั่วไปหรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านที่อยู่ในภาคธุรกิจหรือแม้แต่ในสังคมนักข่าว ข้อดีของการใช้หลัก Crowd Sourcing คือ ทำให้เกิดความหลากหลายทางความคิดเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพ ตลอดจนช่วยตรวจสอบหรือคัดกรองข้อมูลซึ่งเป็นปัญหาสาธารณะร่วมกันได้ เช่น Idea storm, Mystarbucks Idea

๙. Podcasting หรือ Podcast มาจากการรวมตัวของสองคำคือ “Pod” กับ “Broadcasting” ซึ่ง “POD” หรือ Personal On Demand คือ อุปสงค์หรือความต้องการส่วนบุคคล ส่วน “Broadcasting” เป็นการนำสื่อต่างๆ มารวมกันในรูปของภาพและเสียง หรืออาจกล่าวง่ายๆ Podcast คือ การบันทึกภาพและเสียงแล้วนำมาไว้ในเว็บเพจ (Web Page) เพื่อเผยแพร่ให้บุคคลภายนอก (The public in general) ที่สนใจดาวน์โหลดเพื่อนำไปใช้งาน เช่น Dual Geek Podcast, Wiggly Podcast

๑๐. Discuss / Review/ Opinion เป็นเว็บไซต์ที่ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตสามารถแสดงความคิดเห็น โดยอาจจะเกี่ยวกับ สินค้าหรือบริการ ประเด็นสาธารณะทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม เช่น Epinions, Moutshut, Yahoo!Answer, Pantip, Yelp^๔

๓.๒ พัฒนาการของสื่อสังคมออนไลน์

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของโลก นับตั้งแต่มนุษย์ได้มีการรวมกลุ่มกันเป็นสังคมขนาดใหญ่ นั้น อาจแบ่งออกเป็น ๔ ยุคที่สำคัญตามลำดับ คือ การสื่อสารยุคโบราณ ยุคของเกษตรกรรม ยุคอุตสาหกรรม และยุคปัจจุบัน ซึ่งถือว่าเป็นยุคของการสื่อสาร เหตุที่ยุคปัจจุบันได้รับการเรียกขานว่าเป็นยุคของการสื่อสาร เพราะเป็นยุคที่เทคโนโลยีด้านการสื่อสารข้อมูลต่างๆ มีความเจริญก้าวหน้าอย่างมาก และอัตราความเจริญเป็นไปอย่างรวดเร็ว โดยมีพัฒนาการ ดังนี้

๑) การสื่อสารในยุคโบราณ เป็นการสื่อสารอย่างง่ายตามธรรมชาติของการดำเนินชีวิตในสมัยนั้น แม้ว่าการใช้ภาษาหรือรหัสสัญญาณในการสื่อสารจะอยู่ในขอบเขตจำกัด แต่ก็สามารถสื่อสารกันได้ผลดี เพราะผู้คนมีจำนวนน้อย การสื่อสารจึงไม่ซับซ้อน และมนุษย์เองก็มีนิสัยชอบบอกกล่าวถึงสิ่งที่ตนค้นพบ หรือเห็นที่น่าสนใจให้คนอื่นได้ทราบอยู่แล้ว นอกจากการบอกกล่าวโดยการสื่อสารอย่างง่าย ด้วยคำพูดหรือภาษาท่าทางแล้ว ภาพเขียนโบราณตามผนังถ้ำ เป็นหลักฐานสำคัญอันหนึ่ง ที่แสดงให้เห็นความพยายามที่จะสื่อความหมายของมนุษย์ ไม่ว่าภาพหรือรอยขีดเขียนเหล่านั้น จะขีดเขียนเพื่อความเพลิดเพลิน หรือเขียนขึ้นเพื่อบอกกล่าวให้ผู้อื่น โดยเฉพาะคนรุ่นหลังได้

^๔ วัฒน ภูวทิศ, “การใช้ประโยชน์จากสื่อสังคมออนไลน์และผลกระทบเชิงจริยธรรมในการนำเสนอข่าวสารของผู้สื่อข่าว” วารสารนักบริหาร, ปีที่ ๓๑ ฉบับที่ ๒ : (เม.ย. – มิ.ย. ๒๕๕๔), หน้า ๑๖๗-๑๖๘.

ทราบก็ตาม ย่อมมีคุณค่าในแง่การสื่อสารเสมอ การสื่อสารในยุคนี้ เป็นการสื่อสารกลุ่มย่อยเท่านั้น เชื่อว่ายังไม่มี การสื่อสารแบบมวลชนเกิดขึ้น

๒) การสื่อสารในยุคเกษตรกรรม ในยุคนี้เกิดการรวมกลุ่มกันเป็นชุมชนขนาดใหญ่ มีหัวหน้าหรือกษัตริย์ผู้ปกครอง พัฒนาการทางด้านความรู้ ความคิด การเมืองการปกครอง ทำให้จำเป็นต้องคิดค้นภาษา หรือสัญลักษณ์เพื่อใช้ในการสื่อสารให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น การสื่อสารจึงมีความซับซ้อนขึ้นตามไปด้วย เริ่มจากการสื่อสารด้วยการเขียนภาพเหมือนของจริงในสมัยโบราณ กลายมาเป็นอักษรภาพ และตัวอักษรที่มีลักษณะเป็นนามธรรมขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อมีการค้นพบกรรมวิธีทางการพิมพ์ยังเป็นการช่วยสนับสนุนให้เกิดการบันทึกและเผยแพร่ความรู้ข่าวสารต่างๆ มากขึ้นเป็นลำดับ มีความพยายามที่จะติดต่อสื่อสารและแลกเปลี่ยนข่าวสาร ศิลปวัฒนธรรม ระหว่างชุมชน เมื่อมีการอยู่รวมกันเป็นชุมชนขนาดใหญ่ การสื่อสารแบบมวลชนจึงเกิดขึ้น

๓) การสื่อสารในยุคอุตสาหกรรม เนื่องจากประชากรโลกมีจำนวนเพิ่มขึ้น มีการติดต่อค้าขายระหว่างกลุ่มชนประกอบกับมีการค้นพบทางวิทยาศาสตร์ที่สำคัญ เช่น การไฟฟ้า อิเล็กทรอนิกส์ เครื่องจักรทุ่นแรง เป็นเหตุผลักดันให้ต้องแสวงหากรรมวิธีในการผลิตสินค้า ให้เพียงพอต่อความต้องการ เกิดการปฏิวัติอุตสาหกรรมอย่างขนานใหญ่ โดยเริ่มจากประเทศในยุโรป และขยายไปทั่วโลกในเวลาต่อมา จากสังคมเกษตรกรรม กลายเป็นสังคมอุตสาหกรรมที่มีความซับซ้อนขึ้น ผู้คนทำงานแข่งกับเวลาเพื่อให้ได้ผลผลิตมากๆ เมื่อสังคมมีความซับซ้อน การสื่อสารก็มีความซับซ้อนตามไปด้วย การสื่อสารแบบมวลชนมีความสำคัญและหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในยุคนี้พัฒนาการของเครื่องมือการสื่อสาร ไฟฟ้า โทรเลข วิทยุ โทรศัพท์ และความก้าวหน้าทางการพิมพ์ รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ส่งเสริมให้การสื่อสารทั้งระหว่างบุคคลและการสื่อสารแบบมวลชนขยายตัวอย่างกว้างขวาง

๔) การสื่อสารในยุคปัจจุบัน ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นยุคของการสื่อสารอย่างแท้จริง การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองตลอดจนความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทุกด้าน ทำให้การสื่อสารกลายเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างมาก สภาพของสังคมปัจจุบัน ทั้งในระดับชุมชน ระดับประเทศหรือระดับโลก เกิดการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจ การแก่งแย่งทางการค้า จากอดีตที่เคยทำสงครามรบพุ่งฆ่าฟันกันด้วยอาวุธ เพื่อครอบครองดินแดนและหาแหล่งทรัพยากร กลายมาเป็น การทำสงครามทางการค้า และสงครามทางวัฒนธรรม สภาพของสังคมเช่นนี้ ผู้ที่ทราบหรือครอบครองข่าวสารข้อมูลมากกว่า ย่อมเป็นผู้ได้เปรียบ ข่าวสารข้อมูลต่างๆ ย่อมได้มาโดยวิธีการของการสื่อสาร ซึ่งนับว่าปัจจุบันมีความก้าวหน้าอย่างยิ่ง ทั้งในด้านเทคนิควิธีการ และเครื่องมือสื่อสารอันทันสมัย เช่น การใช้คอมพิวเตอร์ประสิทธิภาพสูงและใช้งานได้อย่างหลากหลาย การสื่อสารทางไกล ไม่ว่าจะเป็นวิทยุโทรทัศน์ ไม่เพียงเฉพาะการสื่อสารระหว่างอำเภอ จังหวัด หรือระหว่างประเทศ ข้ามทวีปเท่านั้น ปัจจุบันเราสามารถสื่อสารได้ถึงระดับดวงดาว ทั้งภาพ และเสียง

สังคมสารสนเทศเป็นสังคมที่พัฒนาต่อจากสังคมเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม โดยมีที่มาจากการปฏิบัติเทคโนโลยีสื่อสาร จากเดิมที่มีเพียงโทรทัศน์ วิทยุ ภาพยนตร์ และสิ่งพิมพ์เป็นหลักมาเป็นสื่อใหม่ (New Media) ได้แก่ คอมพิวเตอร์ และสื่อที่อาศัยเทคโนโลยีโทรคมนาคม เช่น ดาวเทียม

สายเคเบิลใยแก้ว และโทรศัพท์มือถือ เป็นต้น^๙ ยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ เริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๕๐ เป็นต้นมา เทคโนโลยีได้พัฒนาเข้าสู่ยุคอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์ มีวงจรไฟฟ้าเป็นปัจจัยสำคัญ อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ขยายตัวอย่างรวดเร็ว จนกลายเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญเป็นอันดับที่ ๔ ของโลก รองจากเหล็ก รถยนต์ และเคมีภัณฑ์ มีการพัฒนาคอมพิวเตอร์ให้มีขนาดเล็กลงเท่า กระเป๋ ราคาถูกลง สามารถนำคอมพิวเตอร์มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์มากขึ้นตั้งแต่ระดับ อุตสาหกรรมมาสู่ระดับบุคคล โดยใช้คอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลเชื่อมกับศูนย์คอมพิวเตอร์ของธนาคารและร้านค้า หน่วยราชการ เพื่อนบ้าน เพื่อติดต่อสื่อสารกันได้อย่างรวดเร็ว^{๑๐}

มโนทัศน์ (Concept) เกี่ยวกับสื่อสังคมหรือ Social Media เป็นสื่อที่ได้รับอิทธิพลจาก วิวัฒนาการโลกออนไลน์ (Online) ผ่านทางเว็บไซต์ (Website) ที่ใช้ในการสื่อสารทางสังคมยุค สารสนเทศในปัจจุบัน โดยวิวัฒนาการสื่อประเภทนี้เริ่มจากการพัฒนาอินเทอร์เน็ตยุค Web 2.0 ที่มี รูปแบบและประสิทธิภาพของการปรับใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ได้อย่างหลากหลายคุณประโยชน์ เป็นสมรรถนะระบบคอมพิวเตอร์แบบอเนกประสงค์ ซึ่ง Web 2.0 เป็นการสร้างสภาพการเรียนรู้ใน มิติและรูปแบบใหม่ที่เรียกว่าการเรียนรู้ระบบเปิด (Open Educational Resources : OER)^{๑๑} ระบบเครือข่ายนี้ถูกสร้างและพัฒนาขึ้นมาในราวปี ค.ศ.๑๙๙๗ ภายใต้ชื่อ SixDegree และ วิวัฒนาการอย่างรวดเร็ว ภายหลังปี ค.ศ. ๒๐๐๓ เป็นต้นมา

๓.๓ การใช้งานสื่อสังคมโลกออนไลน์

โลกปัจจุบันนี้จะเจริญด้วยเทคโนโลยี มีอุปกรณ์อำนวยความสะดวกสบายพร้อม แทบ ทุกประการ แต่เทคโนโลยีนั้นก็เป็นเพียงเครื่องประกอบของชีวิต มีขอบเขตจำกัดเพียงเป็นปัจจัย เครื่องอาศัย มีคุณและโทษขึ้นกับผู้ใช้^{๑๒} สื่อสังคมออนไลน์ เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติการทางสังคม เพื่อใช้สื่อสารระหว่างกัน เครือข่ายทางสังคม ผ่านทางเว็บไซต์และโปรแกรมประยุกต์บนสื่อใดๆ ที่มีการ เชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ต โดยเน้นให้ผู้ใช้งานทั้งที่เป็นผู้ส่งสารและผู้รับสารมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ ในการผลิตเนื้อหาขึ้นเองในรูปของข้อมูลภาพและเสียง^{๑๓}

^๙ อุบลศักดิ์ ศิริวุธศักดิ์ และคณะ, สื่อสารมวลชนเบื้องต้น สื่อมวลชน วัฒนธรรมและสังคม, พิมพ์ ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โครงการสื่อสันติภาพ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๒๔.

^{๑๐} Alvin Toffler, The Third Wave (N.Y.: William Marrow and Co., 1980), p.368, อ้างในน้ำทิพย์ สำเภาประเสริฐ, “การใช้อินเทอร์เน็ตของผู้ใช้ระยะเริ่มต้นในเขตกรุงเทพมหานครกับผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสื่อสาร, วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๑๕.

^{๑๑} Breck, J., "Introduction to Special Issue on Opening Educational Resources" Educational Technology, (November-December, 2007), pp. 3 - 5.

^{๑๒} พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), เทคโนโลยีกับศาสนา เกณฑ์วินิจฉัยความหมายและคุณค่าของ พุทธธรรม, (กรุงเทพมหานคร, สำนักพิมพ์บุญนิมิต, ๒๕๓๔). หน้า ๔๓.

^{๑๓} สื่อสังคมออนไลน์กับการเรียนการสอน, [ออนไลน์] แหล่งที่มา :<http://smforedu.blogspot.com/2014/02/blog-post.html> [๑๖ มี.ค.๒๕๖๑].

จากการค้นคว้า พบว่าเครือข่ายสื่อสังคมโลกออนไลน์ที่เป็นที่นิยมในประเทศไทย ปัจจุบัน ได้แก่

๑. เฟซบุ๊ก (Facebook) เป็นเว็บไซต์เครือข่ายสังคมออนไลน์สำหรับติดต่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร เปิดใช้งานเมื่อ ๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๗ โดย มาร์ก ซักเคอร์เบิร์ก นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยฮาร์เวิร์ด โดยในช่วงแรกนั้นเฟซบุ๊กเปิดให้ใช้งานเฉพาะนักศึกษามหาวิทยาลัยฮาร์เวิร์ด ซึ่งต่อมาได้ขยายตัวออกไปสำหรับมหาวิทยาลัยทั่วสหรัฐอเมริกา และตั้งแต่ ๑๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๙ ได้ขยายมาสำหรับผู้ทั่วไปทุกคนเหมือนในปัจจุบัน โดยแนวคิดเริ่มแรกในการตั้งชื่อ เฟซบุ๊ก (Facebook) นั้นมาจากโรงเรียนเก่าในระดับมัธยมปลายของมาร์ก ที่ชื่อฟลิปส์ เอ็กเซเตอร์ อะคาเดมี โดยที่โรงเรียนนี้ จะมีหนังสืออยู่หนึ่งเล่มที่ชื่อว่า The Exeter Face Book ซึ่งมีภาพและชื่อของเพื่อนที่เรียนด้วยกันเพื่อไว้สำหรับจดจำชื่อคนอื่น และจะส่งต่อๆ กันไปให้นักเรียนคนอื่นๆ ได้รู้จักเพื่อนๆ ในชั้นเรียน เว็บไซต์เฟซบุ๊กก่อตั้งที่เมือง เคมบริดจ์ รัฐแมสซาชูเซตส์ ปัจจุบันมีสำนักงานใหญ่อยู่ที่แพโลแอลโท รัฐแคลิฟอร์เนีย เป็นเว็บไซต์ที่มีผู้นิยมใช้เป็นอันดับหนึ่งของโลก^{๑๔}

๒. ไลน์ (Line) เป็นโปรแกรมเมสเซนเจอร์ที่สามารถใช้งานได้ทั้งโทรศัพท์มือถือที่มีระบบปฏิบัติการไอโอเอส แอนดรอยด์ วินโดวส์โฟน ล่าสุดสามารถใช้งานได้บนคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล และแมคโอเอสได้แล้ว ด้วยความที่มีลูกเล่นมากมาย สามารถแชท ส่งรูป ส่งไอคอน ส่งสติ๊กเกอร์ ตั้งค่าคุยกันเป็นกลุ่ม ฯลฯ ทำให้มีผู้ใช้งานแอปพลิเคชันนี้เป็นจำนวนมาก ไลน์ถูกสร้างมาโดย NHN Japan ซึ่งเป็นบริษัทชั้นนำที่ให้บริการด้านอินเทอร์เน็ต เกม เสิร์ชเอนจิน เว็บท่า เมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๕๔ ซึ่งได้รวมกับบริษัท Naver Japan Corporation และบริษัท livedoor โดยมี แนนม Japan เป็นผู้บุกเบิกและคอยปรับปรุงการให้บริการฟีเจอร์ใหม่ๆ ของไลน์ ส่วน NHN COP ดูแลด้านการพัฒนาด้านธุรกิจ ทางตลาดและโปรโมชั่น^{๑๕}

๓. อินสตาแกรม (Instagram) เป็นโปรแกรมแบ่งปันรูปภาพและคลิปวิดีโอสั้นๆ ถูกคิดค้นขึ้นมาในเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ ผู้ใช้งานสามารถถ่ายรูปและตกแต่งรูปภาพได้ตามใจต้องการ และแบ่งปันผ่าน โซเชียลเน็ตเวิร์ก เป็นช่องทางที่เรียบง่ายในการจับภาพเหตุการณ์และแชร์ช่วงเวลาสำคัญๆ บนโลกใบนี้ ติดตามเพื่อนๆ และครอบครัวของคุณเพื่อดูว่าพวกเขาเป็นอย่างไรบ้าง และพบกับบัญชีผู้ใช้จากผู้คนมากมายทั่วโลกซึ่งกำลังแชร์สิ่งที่คุณสนใจ เชิญมาเข้าร่วมชุมชนที่มีผู้คนมากกว่า 1 พันล้านคนแห่งนี้และแสดงตัวตนของคุณด้วยการแชร์ทุกช่วงเวลาสำคัญในหนึ่งวันของคุณ ทั้งที่เป็นเรื่องราวดีๆ และทุกสิ่งที่เกิดขึ้นในระหว่างวันด้วย^{๑๖}

๔. ทวิตเตอร์ (Twitter) เป็นบริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ จำพวกไมโครบล็อก โดยผู้ใช้สามารถส่งข้อความยาวไม่เกิน ๑๔๐ ตัวอักษร ว่าตัวเองกำลังทำอะไรอยู่ หรือ ทวิต (tweet - เสียงนกร้อง) ทวิตเตอร์ก่อตั้งโดยบริษัท Obvious Corp โดย แจ็ก คอร์ซี, บิช สโตน และ อีวาน วิลเลียมส์

^{๑๔} กุลนารี เสือโรจน์, “พฤติกรรมสื่อสังคมของวัยรุ่นในพื้นที่สาธารณะบนเว็บไซต์ เครือข่ายสังคม ออนไลน์เฟซบุ๊ก,” (คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๖), หน้า ๑.

^{๑๕} วิกีพีเดีย สารานุกรมเสรี, ไลน์ (โปรแกรมประยุกต์, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา [https://th.wikipedia.org/wiki/ไลน์_\(โปรแกรมประยุกต์\)](https://th.wikipedia.org/wiki/ไลน์_(โปรแกรมประยุกต์)) [๑๐ ม.ค. ๒๕๖๒].

^{๑๖} วิกีพีเดีย สารานุกรมเสรี, อินสตาแกรม, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://th.wikipedia.org/wiki/อินสตาแกรม> [๑๐ ม.ค. ๒๕๖๒].

เมื่อเดือนมีนาคม ค.ศ.๒๐๐๖ ที่ซานฟรานซิสโก สหรัฐอเมริกา ข้อความที่ส่งเข้าไปยังทวีตเตอร์จะแสดงอยู่บนเว็บเพจของผู้ใช้คนนั้นบนเว็บไซต์ และผู้ใช้คนอื่นสามารถเลือกรับข้อความเหล่านี้ทางเว็บไซต์ทวีตเตอร์, อีเมล, เอสเอ็มเอส, เมสเซนเจอร์ (IM), RSS, หรือผ่านโปรแกรมเฉพาะอย่าง Twitterific Twihrt^{๑๗}

การใช้เทคโนโลยีในปัจจุบันนี้ พอจะแบ่งการใช้เทคโนโลยีออกได้ ๓ จุดประสงค์ คือ

๑. การใช้ไอทีเพื่อความเพลิดเพลิน เทคโนโลยีความบันเทิง^{๑๘} เทคโนโลยีเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อความบันเทิงที่เชื่อถือได้มากที่สุดในตลาดวันนี้ คือ ๑) เทคโนโลยีภาพยนตร์ ๒) เทคโนโลยีละครเวที ๓. เทคโนโลยีบันเทิงการอ่าน ๔. เทคโนโลยีบันเทิงเครื่องรับวิทยุ อย่างไรก็ตาม การใช้เทคโนโลยีหรือไอทีในทางการบันเทิงจะไม่เหมาะสมสำหรับพระสงฆ์ เพราะการใช้เทคโนโลยีนั้นจะขัดต่อการปฏิบัติสมณธรรม หรือเป็นอุปสรรคของการปฏิบัติ จึงไม่เหมาะสมและไม่ควร แต่ว่าในยุคปัจจุบันไอทีเข้ามามีบทบาทในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม ปัจจุบันนี้ พระสงฆ์ก็ต้องเรียนรู้ที่จะใช้เทคโนโลยีในการดำรงอยู่ในสังคมเช่นกัน

๒. การใช้ไอทีเพื่อการสื่อสารธรรมและการประกาศศาสนา^{๑๙} ในปัจจุบันการสื่อสารมีการพัฒนาไปถึงระดับเครือข่ายทั่วโลก (Internet) การส่งข้อมูลไป ทั่วโลกอย่างไร้พรมแดน แต่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาต้องอาศัยสื่อทางสารสนเทศโดยเฉพาะทางเอกสาร หนังสือต่างๆ ยังจำเป็นต้องใช้เป็นหลัก เพราะให้ประโยชน์แบบประโยชน์สูงสุด ทั้งยังเป็นหลักฐานเก็บรักษาไว้ได้ในระยะเวลานานเหมาะแก่ผู้ศึกษา (ผู้รับข้อมูลสารสนเทศ) และสะดวกในการผลิต การเผยแผ่ได้อย่างกว้างไกลมากยิ่งขึ้น การเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางอินเทอร์เน็ตเข้าถึงคนได้เป็นจำนวนมาก และในวงกว้าง แต่ประชาชนบางคนยังมองพระสงฆ์ที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการใช้อินเทอร์เน็ตในทางที่น่าสงสัยว่าอาจจะไม่ใช้ในการจัดทำเนื้อหาทางศาสนาอย่างเดียว โลกยุคปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศและระบบอินเทอร์เน็ตจะเป็นปัจจัยสำคัญของ การศึกษาในอนาคต มนุษย์ในโลกปัจจุบันจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ ต้องการพึ่งพาเทคโนโลยีในการดำเนินชีวิตในการทำงานและสนองความต้องการเพื่อให้ได้มาซึ่งความสุข แม้คำสอนทางศาสนาบางอย่าง ก็พยายามตีความและอธิบายด้วยเทคโนโลยี มีนักคิดบางท่านพยายามอธิบายหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา เพื่อให้เชื่อมโยงกับโลกแห่งวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ขณะที่ข้อมูลข่าวสารทางจิตนิยมแทบจะไม่มีสภาพทั่วไปในโลกปัจจุบันนี้ ข่าวสารข้อมูลมีอิทธิพลอย่าง กว้างขวางและมีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ส่งผลให้ข้อมูลและข่าวสารแพร่กระจายไปในเวลาอันรวดเร็วครอบคลุมไปทั่ว เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงมีการนำเทคโนโลยีมาใช้เป็นเครื่องมือนี้ให้เกิดประโยชน์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพราะหากจะใช้วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแบบเดิมอาจเข้าไม่ถึงสังคมยุคใหม่หรือคนรุ่นใหม่ก็เป็นได้ เพราะสังคมสมัยปัจจุบัน ประชาชนไม่ค่อยมีเวลาไป

^{๑๗} วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, ทวิตเตอร์, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://th.wikipedia.org/wiki/ทวิตเตอร์> [๑๐ ม.ค. ๒๕๖๒].

^{๑๘} มะลิวัลย์ จงจิตชอบ, การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศด้านความบันเทิง, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://www.l3nr.org/posts/434160> [๑๑ มิ.ย.๒๕๖๑].

^{๑๙} พจนารถ สุพรรณกุล, การเผยแผ่พระพุทธศาสนากับเทคโนโลยีสารสนเทศ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.phd.mbu.ac.th/index.php/2014-08-28-08-57-4/106-2014-09-20-08-27-56> [๑๑ มิ.ย.๒๕๖๑].

ปฏิบัติธรรม ฟังเทศน์หรือศึกษาพระธรรมคำสอนที่วัดเหมือนสมัยอดีตที่ผ่านมา การเผยแผ่พระธรรมคำสอนผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตจึง เป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่สามารถทำให้เข้าถึงประชาชนได้ง่ายและกว้างขวางมากที่สุด ไม่จำกัดเวลา และสถานที่ ผู้ใช้อยู่ที่ไหนเวลาใดก็สามารถที่จะเข้าไปศึกษาพระธรรมคำสอนได้ตลอดเวลาไม่ว่าจะเป็นที่ทำงาน ที่บ้าน หรืออยู่ในต่างประเทศก็ตาม

๓. ความจำเป็นในการใช้ไอที การจัดการศึกษาในปัจจุบันนี้จะเน้นการจัดการศึกษาที่เน้นที่เทคโนโลยีเป็นส่วนใหญ่ สื่อสังคมออนไลน์ปัจจุบันนี้นับได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการสื่อสารในยุคปัจจุบัน ซึ่งสังคมพระสงฆ์ก็เป็นผู้ใช้สื่ออีกกลุ่มหนึ่งในสังคมปัจจุบันโดยผ่านหลายช่องทาง เช่น เฟสบุ๊ก ไลน์ ทวิตเตอร์ เป็นต้น ซึ่งสื่อเหล่านี้เป็นสื่อโซเชียลที่แพร่หลายในปัจจุบัน บทบาทของพระสงฆ์ในการทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในแนวความคิดความเชื่อตลอดถึงการดำเนินชีวิตในยุคปัจจุบันที่หลายหลาก การที่พระสงฆ์นำสื่อออนไลน์ เทคโนโลยีต่างๆมาประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่ศาสนาและให้ความรู้ก็เป็นอีกทางหนึ่งของการเผยแผ่ และการใช้งานสื่อออนไลน์เพื่อการศึกษาหาความรู้ที่มีอยู่ตามสื่อต่างๆ แต่ก็มีพระสงฆ์อีกกลุ่มหนึ่งที่ใช้งานสื่อออนไลน์ไปเพื่อการบันเทิง เพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลินซึ่งปรากฏ ภาพ เสียง วีดีโอ ที่ปรากฏตามสื่อต่างๆ ในสังคมออนไลน์ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น เช่นกรณี พระสงฆ์บางรูปใช้สื่อวิพากษ์วิจารณ์ โจทก์พระสงฆ์รูปอื่นด้วยอาบัติชั่วหยาบ พระสงฆ์บางรูปใช้สื่อในการแสดงความคิดเห็นเสนอแนวคิดซึ่งก่อให้เกิดความแตกแยกแบ่งฝักแบ่งฝ่าย ทั้งกรณีข่าวสารทางสังคม การเมือง พระสงฆ์บางรูปเผยแพร่รูปภาพถ่าย คลิปวีดีโอ ซึ่งบางรูปภาพหรือคลิปวีดีโอบางคลิปเป็นสื่อที่ไม่เหมาะสม ซึ่งการใช้งานสื่อของพระสงฆ์กลุ่มนี้อาจจะใช้งานสื่อโดยขาดสมณสัญญา ความรู้สึกตัวอยู่เสมอว่าเป็นสมณะ คือความรู้สึกตัวได้ด้วยตนเอง ว่าตนเองเป็นสมณะจนเกิดปัญหาเป็นข้อถกเถียงวิพากษ์วิจารณ์ต่างๆ อันก่อให้เกิดความเสื่อมศรัทธาของพุทธศาสนิกชนบางกลุ่ม

จากผลการศึกษางานวิจัยเรื่อง “การใช้เว็บไซต์เฟซบุ๊กทางอินเทอร์เน็ตของพระสงฆ์” พบว่า การใช้งานเว็บไซต์เฟซบุ๊กของพระสงฆ์ มีระดับการใช้งานแตกต่างกันออกไป แบ่งได้เป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มพระสงฆ์ที่ใช้งานเฟซบุ๊ก โดยมีการต่อรองใช้เฟซบุ๊กระดับสูง คือ โดยกลุ่มนี้จะมองเฟซบุ๊กเป็นสื่อสาธารณะ (Public Interests) ไว้ใช้ทำงาน เพื่อเป็นเครื่องมือเผยแผ่พระพุทธศาสนาเท่านั้น เป็นกลุ่มที่รู้เท่าทันสื่อ มีการสื่อสารแบบทางเดียว (One Way Communication) จะไม่ยอมให้เฟซบุ๊กเข้ามามีอิทธิพลได้โดยง่าย จึงปฏิเสธที่จะเข้าใช้งานเฟซบุ๊กเพื่อเรื่องส่วนตัว นอกจากนี้ยังเป็นกลุ่มที่ไม่ยอมรับการเข้ามาของสื่อใหม่ๆ ที่อาจเข้ามาแทนเฟซบุ๊กได้โดยง่าย ต้องพิจารณาผลดีผลเสียก่อน และยังเป็นกลุ่มที่เสนอแนวทางควบคุมการใช้งานเฟซบุ๊กให้มีความเหมาะสมกับสถานะที่พระสงฆ์พึงปฏิบัติ เพราะถือเป็นสื่อที่ให้ความอิสระกับผู้ใช้งานเกรงว่า หากพระสงฆ์ใช้งานในทางไม่สำรวม เหมาะสม สุดท้ายแล้ว จะนำความเสื่อมเสียมาให้กับตัวผู้ใช้งาน และสถาบันทางศาสนาในภาพรวม

ส่วนกลุ่มที่สอง เป็นกลุ่มพระสงฆ์ที่มีการต่อรองใช้เฟซบุ๊กในระดับปานกลาง กลุ่มนี้จะมองเฟซบุ๊กเป็นสื่อส่วนบุคคล ไว้สำหรับเล่นตามความชื่นชอบส่วนตัวเป็นหลักแล้ว ยังมีไว้เพื่อติดตามความเคลื่อนไหวในสังคมทางโลก การสื่อสารของพระสงฆ์กลุ่มนี้ จึงเป็นแบบสองทาง (Two Way Communication) เนื่องจากเป็นกลุ่มที่ยอมรับเครื่องมือ ฟังก์ชันต่างๆ ของสื่อใหม่อย่างเฟซบุ๊กเป็นแนวทางการใช้งาน จึงปรากฏการใช้เฟซบุ๊กในทางโลกให้เห็นเด่นชัดมากขึ้น แต่ยังคงอยู่บนพื้นฐาน

ของความเหมาะสม แต่หากหน่วยงานภาครัฐจะเข้ามาวางกรอบกติกาการใช้งานนั้น พระสงฆ์กลุ่มนี้ยังมีความต่อต้าน พร้อมระบุว่า หากจะกำหนดกติกาสำหรับพระสงฆ์เรื่องการใช้งาน ต้องเป็นกติกาที่พระสงฆ์เองสามารถยอมรับได้ด้วย นอกจากนี้ ยังเป็นกลุ่มที่พร้อมเปิดรับการใช้งานจากสื่อใหม่ๆ ที่จะเข้ามาแทนที่เฟซบุ๊กในอนาคตอยู่ตลอดเวลา เพราะถือเป็นสื่อใหม่ที่ต้องเรียนรู้ให้ทันสังคมทางโลก^{๒๐}

๓.๔ ประโยชน์และโทษของสื่อสังคมออนไลน์

ในสื่อเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network) เป็นบริการออนไลน์ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอันสะท้อนถึงความสนใจที่คล้ายคลึงกัน ไม่ว่าจะเป็นเฟซบุ๊ก (Facebook) ทวิตเตอร์ (Twitter) หรือเว็บไซต์เครือข่ายสังคมออนไลน์อื่นๆ ต่างก็มีลักษณะเด่นที่เหมือนกันในการเปิดให้สมาชิกสร้างแฟ้มประวัติส่วนตัวเป็นเสมือนอีกตัวตนหนึ่งบนโลกออนไลน์ ในขณะที่เทคโนโลยีการสื่อสารได้รับการพัฒนาอย่างก้าวล้ำ สื่อสังคมออนไลน์กลับส่งอิทธิพลต่อชีวิตประจำวันและความสัมพันธ์ของคนในสังคมอย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้นจนกลายเป็นประเด็นทางสังคม ที่ทั้งสื่อ บทกฎหมาย และประชาชนเองจะต้องให้ความสำคัญในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเหล่านี้

๓.๔.๑ ประโยชน์ของสื่อสังคมออนไลน์

สื่อสังคมออนไลน์ถูกนำมาใช้ในหน่วยงาน องค์กรต่างๆ กับทั้งได้รับความนิยมอย่างรวดเร็ว ทำให้การสื่อสารและการประสานงาน ตลอดจนการทำธุรกิจเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ประโยชน์ของสื่อสังคมออนไลน์สามารถแบ่งออกเป็น ๓ ด้าน ดังนี้

๑. ด้านสังคม สื่อสังคมออนไลน์เป็นการเชื่อมโยงผู้คนเข้าหากัน ซึ่งเป็นความสวยงามที่สุดของอินเทอร์เน็ต SNS รายใหญ่อย่าง Hi5 มีสมาชิกอยู่เกือบ ๑๐๐ ล้านบัญชีผู้ใช้ทั่วโลก บางคนมี "เพื่อน" เป็นหลักหมื่นหลักแสนอยู่ในไซเบอร์สเปซ SNS ทำให้คนมีตัวตนอยู่ได้บนไซเบอร์สเปซ เพราะจะต้องแสดงความเป็นตัวเองออกมาให้ได้มากที่สุด เพื่อทำให้แฟ้มประวัติน่าสนใจ และมีชีวิตชีวาที่สุด บ้างก็เน้นไปที่การใส่ข้อมูลเนื้อหา blog รูปถ่ายในชีวิตประจำวัน เรื่องราวเพื่อนคนใกล้ชิด บ้างก็เน้นไปที่ลูกเล่นใส่ glitter เข้าไป สุดท้ายทำให้เชื่อได้ประมาณหนึ่งว่า มีตัวตนอยู่จริงบนโลกมนุษย์ สื่อสังคมออนไลน์จึงเป็นตัวเชื่อมสังคมให้ใกล้ชิดยิ่งขึ้น

๒. ด้านการตลาด จากสถิติการใช้สื่อโฆษณาของอเมริกาที่จัดทำขึ้นโดย eMarketer ได้มีการใช้เงินโฆษณาผ่าน Social network เพิ่มขึ้นกว่าร้อยละ ๑๐๐ จากปี ๒๐๐๖ เทียบกับปี ๒๐๐๗ และมีแนวโน้มที่จะใช้มากขึ้นต่อไปในอนาคต เนื่องจากชาวอเมริกันใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับอินเทอร์เน็ตมากกว่าทีวีหรือวิทยุ ส่วนในบางประเทศที่ถูกควบคุม และจำกัดในการโฆษณา เช่น ประเทศจีน และสิงคโปร์ ก็ยังมีการใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นอีกช่องทางในการโฆษณา ซึ่งถือเป็นเครื่องยืนยันความนิยมที่มากขึ้น และความแรงของการโฆษณาบนสื่อสังคมออนไลน์ การใช้เงินกับสื่อประเภทนี้ยังคงมีการเติบโตที่สูงมาก ซึ่งจากที่คาดการณ์ตัวเลขของปี ๒๐๐๖ จนถึงปี ๒๐๑๐ จะ

^{๒๐} นายอาทิตย์ หลวงละ, “การใช้เว็บไซต์เฟซบุ๊กทางอินเทอร์เน็ตของพระสงฆ์”, “วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๔).

สูงขึ้นมากกว่าร้อยละ ๕๐๐ ในประเทศสหรัฐอเมริกา และกว่าร้อยละ ๕๐๐ ทั่วโลก นี่อาจจะเป็นผลมาจากเครือข่ายที่ขยายวงกว้างมากขึ้น และวิวัฒนาการของเทคโนโลยีที่มีลูกเล่น ที่น่าสนใจมากขึ้นให้ผู้ใช้ได้คอยติดตามกัน

๓. ด้านการเมือง ดังตัวอย่างการใช้สื่อสมัยใหม่ในแข่งขันการเลือกตั้งที่มีส่วนทำให้โอบามา ชนะการเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาคนที่ ๔๔ ซึ่ง Micah Sifry ผู้ร่วมก่อตั้งบล็อกการเมืองออนไลน์ของสหรัฐอเมริกา ชื่อ techpresident.com พูดถึงเรื่องนี้ว่า ทั้งหมดเป็นผลมาจากโอบามา มีความเข้าใจเรื่องพลังแห่งเครือข่าย ที่เขาสร้างมาเพื่อสนับสนุนแคมเปญของตัวเอง โดยมองว่า โอบามา เข้าใจเรื่องการดึงพลังขององค์กรอิสระที่จะสามารถสนับสนุนแคมเปญของเขาเอง ด้วย นอกจากนี้ David Almay ซึ่งเป็นหนึ่งในทีมให้บริการอินเทอร์เน็ตและการสื่อสารผ่านระบบเครือข่ายในทำเนียบขาวตั้งแต่เดือนมีนาคม ๒๐๐๕ ถึงเดือนพฤษภาคม ปี ๒๐๐๗ มองว่า โอบามา เข้าใจแนวทางการสื่อสารระหว่างชุมชนออนไลน์ตั้งแต่แรกเริ่ม ทำให้โอบามา เน้นการส่งข้อความ Twitter แทนที่จะตรวจหน้า Facebook อย่างเดียวทุกวัน และความเข้าใจพลังเรื่องการสื่อสารระหว่างคนหลายชุมชนนี้เองที่ทำให้โอบามา ทำแคมเปญได้ดีกว่าแม้คู่แข่งจะใช้กลยุทธ์หาเสียงออนไลน์เช่นเดียวกัน^{๒๑} นอกจากนี้ สื่อสังคมออนไลน์ยังมีข้อดีที่สามารถแบ่งย่อยได้อีก เช่น

๑) สามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้ในสิ่งที่สนใจร่วมกันได้ เพราะความหลากหลายและมีผู้ใช้เป็นจำนวนมากในสังคมออนไลน์ ทำให้ผู้ที่สนใจในสิ่งเดียวกันมีโอกาสได้พบเจอกันได้ง่ายขึ้น สามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์ กิจกรรมแก่กันและกันได้ ดังจะเห็นได้ว่ามีกลุ่ม มีชมรม มีการให้บริการจัดกลุ่มเพื่อนในสื่อสังคมออนไลน์หลายๆ ประเภท เพื่อเปิดโอกาสให้คนที่มีความสนใจในสิ่งเดียวกันสามารถรวมตัวกันได้ง่ายยิ่งขึ้นในโลกออนไลน์

๒) เป็นคลังข้อมูลความรู้ขนาดย่อม เพราะผู้ใช้งานสามารถเสนอและแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความรู้ หรือตั้งคำถามในเรื่องต่างๆ เพื่อให้บุคคลอื่นที่สนใจหรือมีคำตอบได้ช่วยกันตอบ เป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายในการติดต่อสื่อสารกับคนอื่น สะดวกและรวดเร็ว มีความกว้างขวาง หลากหลายในมุมมองต่างๆ ของเรื่องนั้น

๓) เป็นสื่อในการนำเสนอผลงานของตัวเอง เช่น งานเขียน รูปภาพ วิดีโอต่างๆ เพื่อให้ผู้อื่น ได้เข้ามารับชมและแสดงความคิดเห็น สามารถนำข้อชี้แนะไปพัฒนาปรับปรุงผลงานของตนได้ กับทั้งจะทำให้ผู้อื่นสนใจงานของตน สำหรับผู้ที่ยังไม่มีงานทำอาจเป็นการเปิดโอกาสประชาสัมพันธ์ตนเองอีกหนทางหนึ่งด้วย

๔) ใช้เป็นสื่อในการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ หรือบริการลูกค้าสำหรับบริษัทและองค์กรต่างๆ ช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้ลูกค้าสร้างทางเลือกให้ผู้บริโภคได้รู้จักสินค้า เป็นการทำการตลาดที่ประหยัดและรวดเร็ว ผู้บริโภคหรือลูกค้ามีโอกาสตัดสินใจได้โดยไม่ต้องเสียเวลาเดินทางไปสถานที่จริง ทำให้เกิดความคุ้มค่าทั้งด้านของผู้ผลิตและผู้บริโภค นอกจากนี้ยังทำให้เกิดระบบการขายสินค้าผ่านสื่อสังคมออนไลน์อีกด้วย

๕) ช่วยสร้างผลงานและรายได้ให้แก่ผู้ใช้งาน เกิดการจ้างงานแบบใหม่ๆ ขึ้น เช่น การขายสินค้าผ่านสื่อออนไลน์ การเปิดกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ตั้งร้านขายสินค้าโอท็อปออนไลน์ ขายสินค้าท้องถิ่น ชุมชน สินค้าทำมือของตนเอง หรือการบริการด้านการสื่อสารอื่นๆ

๖) คลายเครียดได้สำหรับผู้ที่ใช้ที่ต้องการหาเพื่อนคุยเล่นสนุกๆ เพราะได้มีโอกาสพบปะพูดคุยกับเพื่อนที่มีอยู่จำนวนมากมาในสื่อสังคมออนไลน์ ทั้งเพื่อนร่วมชาติ เพื่อนต่างชาติ ต่างสาขาอาชีพ บางครั้งไม่สามารถเดินทางไปหากันได้ เนื่องจากอยู่ไกลกันหรือติดธุระที่ต้องเดินทางแยกกัน สื่อสังคมออนไลน์สามารถทำให้สามารถพูดคุยกันได้ตลอดเวลา หรือแม้กระทั่งสามารถระบายความทุกข์ใจ เล่าให้เพื่อนๆ ในโลกออนไลน์ฟังได้โดยไม่ต้องเขินอายหรืออึดอัดใจ เพราะบางครั้งเพื่อนในโลกออนไลน์อาจจะไม่เคยรู้จักกันในโลกแห่งความจริง

๗) สร้างความสัมพันธ์ที่ดีจากเพื่อนสู่เพื่อนได้ สื่อสังคมออนไลน์ทำให้สามารถค้นหาเพื่อนที่ห่างหายจากกันไปช้านาน ได้พบเพื่อนใหม่อีกจำนวนมาก มีการประกาศขอรับบริจาคเลือด บริจาคสิ่งของผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งก็ประสบความสำเร็จ มีการแชร์ต่อๆ กันไปอย่างรวดเร็ว แสดงให้เห็นว่า เพื่อนที่ดีในโลกออนไลน์นั้นได้ช่วยเหลือกันมาโดยตลอด เช่น เหตุการณ์ที่ชาวเงินคนหนึ่งชื่อ Peng Goufeng ได้ใช้ทวีตเตอร์เพื่อตามหาลูกชายของตนเองที่โดนลักพาตัวไปเมื่อ ๓ ปีก่อน ขณะที่อายุได้เพียง ๓ ขวบเท่านั้นเอง เพื่อนๆ ของเขาในทวีตเตอร์ได้ช่วยกันแชร์รูปของลูกชายเขา ทำให้เขาได้พบกับลูกชายในที่สุด เป็นต้น^{๒๒}

๓.๔.๒ โทษของสื่อสังคมออนไลน์

สื่อสังคมออนไลน์นอกจากมีประโยชน์แล้ว หากใช้ในทางที่ไม่เหมาะสมก็ก่อให้เกิดโทษได้เหมือนกัน เช่น

๑) เว็บไซต์ให้บริการบางแห่งอาจจะเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวมากเกินไป หากผู้ใช้บริการไม่ระมัดระวังในการกรอกข้อมูล อาจถูกผู้ไม่หวังดีนำข้อมูลส่วนตัวมาใช้ในทางเสียหาย หรือละเมิดสิทธิส่วนบุคคลได้ จนกลายเป็นการโจรกรรมเอกลักษณ์บุคคล (Identity Theft) ซึ่งได้กลายเป็นปัญหาใหญ่ทั้งในสังคมไทยและประเทศอื่นๆ ทั่วโลก และยังเป็นอีกสาเหตุของการเติบโตอันรวดเร็วของจำนวนสมาชิกที่เพิ่มขึ้นบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ มีรายงานจาก กรมสถิติอาชญากรรมเมื่อปี ๒๐๐๘ ว่ามีประชาชนตั้งแต่อายุ ๑๒ ปีขึ้นไปตกเป็นเหยื่อของการโจรกรรมเอกลักษณ์บุคคลหรือข้อมูลส่วนตัวอื่นๆ รวมกว่า ๘๐๖,๐๐๐ คน เช่นเดียวกับที่สื่อมวลชนไทยรายงานข่าวการโจรกรรมเอกลักษณ์บุคคลที่เพิ่มขึ้นใน ๕ ปี ที่ผ่านมามาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีทั้งในกรณีของการแอบอ้างตัวตนเพื่อขูดรีดทรัพย์สินไปจนถึงการล่อลวงไปมีสัมพันธ์เชิงชู้สาว เป็นต้น

๒) สังคมออนไลน์เป็นสังคมที่กว้างมาก หากผู้ใช้รู้เท่าไม่ถึงการณ์ขาดวิจารณญาณ อาจโดนหลอกลวงผ่านอินเทอร์เน็ต หรือการนัดเจอกันเพื่อจุดประสงค์ร้าย เช่น ถูกหลอกให้ออกจากบ้านเพื่อฉุดไปข่มขืน เป็นต้น

๓) เป็นช่องทางในการถูกละเมิดลิขสิทธิ์ ขโมยผลงาน หรือถูกแอบอ้าง เพราะการบริการผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เป็นสื่อในการเผยแพร่ผลงาน รูปภาพต่างๆ ของเราให้บุคคลอื่นได้ดูและแสดง

^{๒๒} ทรงพนธ์ สุภาพผล, ว้อย ออฟ อเมริกา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.voathai.com/articleprintview/924454.html>. [๑๑ ม.ค. ๒๕๖๒].

ความคิดเห็น เมื่อผลงานที่ถูกเผยแพร่แล้วยังไม่ได้จดลิขสิทธิ์ ก็สามารถถูกลักลอบนำไปจดลิขสิทธิ์ ทำให้เจ้าของผลงานเสียสิทธิ์ได้โดยง่าย

๔) ข้อมูลที่ต้องกรอกเพื่อสมัครสมาชิกและแสดงบนเว็บไซต์ในรูปแบบสื่อสังคมออนไลน์ ยากแก่การตรวจสอบว่าจริงหรือไม่ ดังนั้นอาจเกิดปัญหาเกี่ยวกับเว็บไซต์ที่กำหนดอายุการสมัครสมาชิก หรือการถูกลอกโดยบุคคลที่ไม่มีตัวตนได้

๕) ผู้ที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นเวลานานและอยู่กับหน้าจอคอมพิวเตอร์เป็นเวลานานอาจสายตาเสียได้หรือบางคนอาจตาบอดได้ หรืออาจทำร้ายสุขภาพในด้านอื่นๆ เช่น โรคอ้วน แขนขาเหน็บชา ปวดกระดูกสันหลัง หรือทำให้กระดูกสันหลังโค้งงอผิดรูป และอาการปวดไหล่ เป็นต้น

๖) ถ้าผู้ใช้หมกหมุ่นอยู่กับสื่อสังคมออนไลน์มากเกินไป หากเป็นนักเรียนนักศึกษาอาจทำให้เสียการเรียนหรือผลการเรียนตกต่ำลงได้ หากเป็นคนทำงานก็อาจทำให้เกิดผลเสียต่อบริษัทและตนเองได้ เพราะสื่อสังคมออนไลน์มีผลกระทบทางลบต่อการทำงานทั้งของนายจ้าง ลูกจ้าง และแม้กระทั่งว่าที่พนักงาน เพราะจะคอยรบกวนการทำงาน สมาธิของพนักงาน ทำให้ประสิทธิภาพการทำงานลดลง เพิ่มมูลค่าต้นทุนของบริษัท และยังเป็นอันตรายต่อชื่อเสียงอีกทั้งความน่าเชื่อถือของบริษัท ยิ่งไปกว่านั้นเครือข่ายสังคมออนไลน์ก็อาจเป็นภัยแก่คนที่กำลังหางานทำ เพราะทั้งเฟซบุ๊กและมายสเปซต่างๆ ก็เป็นแหล่งข้อมูลชั้นเยี่ยมของหลายบริษัทในการสอดส่องพฤติกรรมของผู้สมัครงานเพื่อใช้คัดกรองพนักงาน แม้ประวัติบนเฟซบุ๊กจำนวนมากแสดงข้อมูลหลายๆ สิ่งที่คนหางานไม่อยากให้นายจ้างในอนาคตของตัวเองรับรู้ เว็บไซต์หางานชื่อดังอย่าง Careerbuilder.com ระบุว่ากว่าร้อยละ ๔๕ ของนายจ้างใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ในการคัดเลือกพนักงาน

๗) เมื่อผู้คนเข้าไปใช้บ่อยเกินไปโลกอินเทอร์เน็ตจะทำให้เกิดโลกส่วนตัว มีการติดต่อสัมพันธ์กัน เปิดรับข้อมูลแบบเครือข่ายที่ไม่จบสิ้นทำให้ขาดการติดต่อกับผู้คนภายนอก อินเทอร์เน็ตแย่งชิงเวลา ทำให้การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลน้อยลง อาจเป็นเหตุให้เกิดโรคซึมเศร้า นอกจากนี้ยังพบว่า บางคนมีอาการหงุดหงิด ฉุนเฉียวง่าย ๆ หากไม่สามารถเข้าระบบอินเทอร์เน็ตได้ แม้อินเทอร์เน็ตจะช่วยให้เรากับคนที่ไม่สนิทใหู้จักกันง่ายขึ้น แต่คนเรามากจะมองไม่เห็นว่าการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์นั้นก็ทำให้เราห่างไกลจาก คนที่เราสนิทด้วยมากขึ้น ด้วยความเป็น “เครือข่ายสังคม” จึงทำให้สมาชิกส่วนใหญ่คิดว่าเพียงแค่เป็นสมาชิกในเครือข่ายก็เท่ากับเป็นการเข้าสังคมแล้ว

๘) การเปิดเผยกิจวัตรประจำวันของตนเองบนสื่อสังคมออนไลน์ ว่าขณะนี้ทำอะไรอยู่ที่ไหน อยู่กับใคร ออกจากบ้านเวลาเท่าไร จะกลับบ้านเมื่อไร อาจเป็นช่องทางให้ผู้ประสงค์ร้ายก่อเหตุร้ายได้ง่าย เช่น การเข้าลักขโมย โจรกรรมบ้านเรือน การแอบดักฟังทำร้ายร่างกาย เพราะข้อมูลที่เปิดเผยนั้นทำให้โจรหรือคนร้ายวางแผนได้ง่ายยิ่งขึ้น^{๒๓}

^{๒๓} เมธาสิทธิ์ โลกุลตรพล, ผลเสียของสื่อออนไลน์ : ปัญหาของเทคโนโลยี หรือ ปัญหาของสังคม?, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://cujrnewmedia.wordpress.com/2012/01/14/ผลเสียของสื่อออนไลน์-ป/>. [๑๑ ม.ค. ๒๕๖๒].

๓.๕ วิธีกาใช้สื่อสังคมออนไลน์

เครือข่ายสังคมออนไลน์นั้นมิกลไกที่ก่อเกิดพฤติกรรมเสมือนสังคมแห่งความเป็นจริงสังคมหนึ่ง เพียงแต่ในบางครั้งผู้ใช้อาจไม่แสดงตัวตน บทบาท หรือปฏิบัติตามแบบแผนทางสังคมอย่างเช่นที่ตนได้ปฏิบัติอยู่ ดังนั้น การใช้งานเครือข่ายอินเทอร์เน็ตจึงประกอบไปด้วยกลุ่มบุคคลที่ซื่อสัตย์ทั้งต่อตัวเองและต่อผู้อื่น และกลุ่มบุคคลที่มีพฤติกรรมในทางตรงกันข้าม ผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตทั้งหลาย ทั้งผู้ใช้งานที่เพิ่งเริ่มรู้จักสังคมอินเทอร์เน็ตและผู้ใช้งานที่มีประสบการณ์สูงควรมีแนวปฏิบัติเพื่อป้องกันรักษาตนเองและสังคมแห่งนี้ให้เป็นสังคมที่ประกอบด้วยกิจกรรมที่สร้างสรรค์มากกว่าทำลาย ตลอดจนเป็นสังคมแห่งการกระจายข้อมูลข่าวสาร ความรู้ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อการสร้างเสริมปัญญาให้กับมนุษย์สืบไป

มารยาทในการใช้งานในสื่อสังคมออนไลน์นั้นตรงกับศัพท์ภาษาอังกฤษว่า Netiquette เป็นคำที่มาจาก “network etiquette” หมายถึง จรรยาบรรณของการอยู่ร่วมกันในสังคมอินเทอร์เน็ต Virginia Shea ได้บัญญัติกฎกติกาที่ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตพึงตระหนักและยึดเป็นแนวปฏิบัติ ๑๐ ข้อ ดังนี้

กฎข้อที่ ๑ Remember the Human เป็นข้อเตือนใจสำหรับผู้ใช้อินเทอร์เน็ต ในขณะที่เรานั่งพิมพ์ข้อความเพื่อติดต่อสื่อสารผ่านจอคอมพิวเตอร์นั้น ต้องไม่ลืมว่าปลายทางอีกด้านหนึ่งของการสื่อสารนั้นที่จริงแล้วก็คือ “มนุษย์”

กฎข้อที่ ๒ Adhere to the same standards of behavior online that you follow in real life ให้ยึดถือกติกามารยาทที่ถือปฏิบัติในสังคมมาเป็นบรรทัดฐานของการอยู่ร่วมกันในโลกออนไลน์

กฎข้อที่ ๓ Know where you are in cyberspace ให้ใช้งานอย่างมีสติ รู้ตัวว่ากำลังอยู่ ณ ที่ใด เมื่อเข้าไปในพื้นที่ใหม่ ควรศึกษาและทำความรู้จักกับชุมชนนั้น ก่อนที่จะเข้าร่วมสนทนาหรือทำกิจกรรมใดๆ

กฎข้อที่ ๔ Respect other people's time and bandwidth ให้รู้จักเคารพผู้อื่นด้วยการตระหนักในเรื่องเวลา ซึ่งจะสัมพันธ์กับขนาดช่องสัญญาณของการเข้าถึงเครือข่าย นั่นคือ ให้คำนึงถึงสาระเนื้อหาที่จะส่งออกไป ไม่ว่าจะเป็นในกลุ่มสนทนาหรือการส่งอีเมล ควรจะ “คิดสักนิดก่อน submit” ใช้เวลาไตร่ตรองสักหน่อยว่า ข้อความเหล่านั้นเหมาะสมหรือมีสารประโยชน์กับใครมากนักน้อยเพียงใด

กฎข้อที่ ๕ Make yourself took good online เป็นข้อแนะนำสำหรับผู้ใช้อินเทอร์เน็ตเกี่ยวกับการเขียนและการใช้ภาษา เนื่องจากปัจจุบันวิธีการสื่อสารบนอินเทอร์เน็ตใช้การเขียนและข้อความเป็นหลัก การตัดสินใจว่าคนที่ติดต่อสื่อสารด้วยเป็นคนแบบใด จะอาศัยสาระเนื้อหา รวมทั้งคำที่ใช้ ดังนั้น ควรใช้ถ้อยคำที่เหมาะสมและตรวจสอบคำสะกดให้ถูกต้อง

กฎข้อที่ ๖ Share expert knowledge ให้รู้จักใช้จุดแข็งหรือข้อได้เปรียบของอินเทอร์เน็ต นั่นคือ การใช้เครือข่ายเพื่อเปิดโอกาสในการแลกเปลี่ยน “ความรู้” รวมทั้งประสบการณ์กับผู้คนจำนวนมากๆ ซึ่งเป็นแนวคิดที่ถือว่าเป็นจุดกำเนิดของอินเทอร์เน็ตนั่นเอง

กฎข้อที่ ๗ Help keep flame wars under Control ให้ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตได้ร่วมมือกันเพื่อช่วยควบคุมและลดปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการส่งความคิดเห็นด้วยการใช้คำที่หยาบคาย เดิม

อารมณ์ความรู้สึกอย่างรุนแรงจนเป็นชนวนให้เกิดกรณีทะเลาะวิวาทกันในกลุ่มสมาชิก ซึ่งรู้จักกันในกลุ่มผู้ใช้อินเทอร์เน็ตว่า “flame”

กฎข้อที่ ๘ Respect other people's privacy ให้รู้จักเคารพในความเป็นส่วนตัวของผู้อื่น เช่น ไม่อ่านอีเมลของผู้อื่น เป็นต้น

กฎข้อที่ ๙ Don't abuse your power เป็นคำเตือนสำหรับผู้ที่ได้รับสิทธิพิเศษ เช่น ผู้ดูแลระบบบนอินเทอร์เน็ต ซึ่งมักจะได้รับสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลของผู้อื่น บุคคลเหล่านี้ก็ไม่ควรใช้อำนาจหรือสิทธิที่ได้รับไปในทางที่ไม่ถูกต้องและ เป็นการเอาเปรียบผู้อื่น

กฎข้อที่ ๑๐ Be forgiving of other people's mistakes เป็นคำแนะนำให้เรารู้จักให้อภัยผู้อื่น โดยเฉพาะกลุ่มที่เข้ามาในโลกอินเทอร์เน็ตใหม่ ในกรณีที่พบว่าเขาทำผิดพลาดหรือไม่เหมาะสม และหากมีโอกาสแนะนำคนเหล่านั้น ก็ควรจะชี้ข้อผิดพลาดและให้คำแนะนำอย่างสุภาพ โดยอาจส่งข้อความแจ้งถึงผู้นั้นโดยตรงผ่านทางอีเมล^{๒๔}

ลินดา เฮอร์นดอน (Linda Herndon) ได้กล่าวถึงบัญญัติสิบประการของการใช้คอมพิวเตอร์ไว้ สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการใช้งานสังคมออนไลน์อย่างมีคุณธรรมจริยธรรม ๑๐ ประการ ดังนี้^{๒๕}

๑. ไม่ใช้คอมพิวเตอร์ทำร้ายผู้อื่น
๒. ไม่รบกวนคอมพิวเตอร์ของผู้อื่น
๓. ไม่แอบดูแฟ้มข้อมูลของผู้อื่น
๔. ไม่ใช้คอมพิวเตอร์เพื่อลักขโมย
๕. ไม่ใช้คอมพิวเตอร์เพื่อเป็นพยานเท็จ
๖. ไม่ใช้หรือทำสำเนาซอฟต์แวร์ที่ตนไม่ได้ซื้อสิทธิ์
๗. ไม่ใช้คอมพิวเตอร์ของผู้อื่นโดยไม่มีอำนาจหน้าที่
๘. ไม่ฉวยเอาทรัพย์สินทางปัญญาของผู้อื่นมาเป็นของตน
๙. คิดถึงผลต่อเนื้อหาทางสังคมของโปรแกรมที่เขียน
๑๐. ใช้คอมพิวเตอร์ในทางที่แสดงถึงความใคร่ครวญและเคารพ

พระกิตติศักดิ์ กิตติโสภโณ ได้นำเสนอบทภาวนาว่าด้วยการใช้อินเทอร์เน็ต ไว้ว่าสนใจ ดังนี้^{๒๖}

๑. คอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ ไม่ว่าจะได้มาด้วยการซื้อ มีผู้มอบให้ หรืออนุญาตให้ใช้ก็ตาม เครื่องมือเหล่านั้น ก็ล้วนแต่ผ่านกระบวนการผลิตและการตลาดอย่างซับซ้อน มีผู้คนและกิจการเป็นอันมากเกี่ยวข้อง บ้างได้รับประโยชน์ บ้างสูญเสีย บ้างถูกเอารัดเอาเปรียบ บ้างต้องเจ็บป่วยและ

^{๒๔} Virginia Shea, **Netiquette**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.albion.com/Netiquette/corerules.html>. [๑๑ ม.ค. ๒๕๖๒].

^{๒๕} สายันต์ ธีรทอง, **คุณธรรมและจริยธรรมในการใช้สังคมออนไลน์**, (สำนักบริการ คอมพิวเตอร์: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร), เอกสารอัดสำเนา, หน้า ๓

^{๒๖} พระกิตติศักดิ์ กิตติโสภโณ (กลุ่มพุทธทาสศึกษา), **บทภาวนาว่าด้วยการใช้อินเทอร์เน็ต**. [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <https://highlight.kapook.com/view/23786> [๑๑ ม.ค. ๒๕๖๒].

ล้มตาย การผลิตและจัดจำหน่าย ล้วนใช้พลังงานและทรัพยากรจำนวนมาก หลายอย่างต้องสูญเสียไปเพื่อผลิตเครื่องมือและอุปกรณ์เหล่านี้ให้เราได้ใช้สอย ดังนั้น จงระลึกถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวข้องทั้งมีชีวิตและไม่มีชีวิต ด้วยความขอบคุณและปรารถนาดี จงใช้ทุกอย่าง อย่างทะนุถนอม เหมาะสมมีประโยชน์และมีคุณค่า ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น จงใช้เครื่องมือและอุปกรณ์เหล่านี้อย่างมีสติ รู้ตัว และด้วยความเท่าทัน

๒. เมื่อเชื่อมต่อเข้าสู่เครือข่ายอินเทอร์เน็ต จงระลึกอยู่เสมอว่าขณะนี้ได้เป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายการสื่อสารอันกว้างขวางและซับซ้อน การเชื่อมโยงดังกล่าว ต้องใช้ทั้งผู้คนเงินทอง เวลา ทรัพยากร และพลังงานต่าง ๆ มากมายเช่นเดียวกัน แม้ว่าจะเสียค่าใช้จ่ายไปแล้ว แต่นั่นใช้จะเป็นเหตุให้สามารถกระทำทุกอย่างได้ตามอำเภอใจ จงตระหนักไว้ว่ากำลังเชื่อมต่อตนเองเข้าสู่ความเป็นสาธารณะ เป็นส่วนหนึ่งของระบบ อันสามารถส่งผลกระทบต่อผู้อื่นได้อย่างกว้างขวาง กำลังร่วมใช้งานเครือข่าย อันเกิดจากกำลังกาย กำลังใจ และกำลังสติปัญญา ตลอดจนความคิดสร้างสรรค์ หรือกระทั่งความหลงผิดของผู้คนจำนวนมาก บ้างเป็นไปเพื่อมนุษยชาติ เพื่อสันติภาพ เพื่อความถูกต้องดีงาม และบ้างก็เพื่อความทุจริตฉ้อฉล ดังนั้น จงเตือนตัวเองอยู่เสมอว่าจะใช้เครือข่ายนี้อย่างไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น จะไม่กระทำหรือร่วมกระทำ ในสิ่งที่อาจทำให้เกิดความเสียหาย ทั้งต่อบุคคล จงใช้เครือข่ายที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ เท่าที่จะมีความสามารถ และมีสติปัญญา

๓. ในขณะที่กำลังใช้อินเทอร์เน็ต แม้ว่าผู้ร่วมใช้เครือข่ายจำนวนมากจะไม่สามารถตรวจสอบได้ว่าผู้ใช้คือใครและกำลังใช้งานจากที่ใด แต่ต้องระลึกได้เสมอว่ากำลังกระทำอะไรอยู่และกระทำไปเพื่อสิ่งใด ดังนั้น จงเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในเครือข่ายอินเทอร์เน็ตด้วยความรัก และปรารถนาดีต่อผู้อื่น เคารพในสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น ใช้ข้อมูลและวัตถุดิบ หรือทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ บนเครือข่ายด้วยความซื่อสัตย์ และเคารพต่อสิทธิความเป็นเจ้าของ พึงใช้โปรแกรมสนทนา ระหว่างบุคคลด้วยมิตรภาพ ความจริงใจ และความปรารถนาดี จึงใช้จดหมายอิเล็กทรอนิกส์อย่างระมัดระวังว่าจะไม่ส่งต่อ หรือร่วมเผยแพร่ข้อมูลอันเป็นเท็จ หมั่นตรวจสอบและดูแลมิให้คอมพิวเตอร์ของตนเป็นแหล่งเผยแพร่ไวรัส หนอนอินเทอร์เน็ต หรือโทรจัน ตลอดจนซอฟต์แวร์ที่จะสร้างความเสียหายอื่นๆ จงหลีกเลี่ยงและละเว้นการมีส่วนร่วมกับสิ่งผิดกฎหมาย และอาชญากรรมทางอินเทอร์เน็ต แม้ว่ามันจะเป็นที่มาของรายได้ หรือผลตอบแทนที่มีมูลค่าสูงเพียงใดก็ตาม

๔. การติดต่อและความสัมพันธ์ มีผู้คนจำนวนมากกำลังร่วมใช้งานเครือข่ายอันกว้างขวางนี้ และมีอีกไม่น้อยที่กำลังเริ่มก้าวเข้ามา พึงปฏิบัติต่อเขาและเธอด้วยมิตรภาพ ด้วยความเอื้ออาทร และด้วยความเคารพซึ่งกันและกัน ไม่พึงแสวงหาประโยชน์อันมิชอบด้วยศีลธรรมและกฎหมายจากคนที่รู้จัก และมีส่วนเกี่ยวข้องด้วยในเครือข่ายแห่งนี้ แม้จะพบว่าบุคคลเหล่านั้นเป็นมือใหม่ อ่อนเยาว์ ขาดประสบการณ์และไม่เท่าทัน อันง่ายที่จะหาประโยชน์ หรือใช้เป็นเครื่องมือในการก่ออาชญากรรมรูปแบบต่างๆ ก็ตาม

๕. โอกาสและการมีส่วนร่วม หากเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตจากคอมพิวเตอร์ของส่วนรวมในสำนักงาน จงตระหนักไว้และระลึกอยู่เสมอว่าผู้อื่นก็ควรมีโอกาสได้ใช้คอมพิวเตอร์เครื่องนั้น หรือเชื่อมต่อเข้ากับเครือข่ายได้เช่นเดียวกัน อย่าเบียดบังโอกาสและเวลาของผู้อื่นเพียงเพื่อประโยชน์ หรือความสนใจส่วนตัว หากเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตจากร้านให้บริการ อย่าถือสิทธิ์และโอกาสการใช้งานเพียงเพราะตนเป็นผู้มาก่อน เป็นสมาชิก หรือเป็นผู้จ่ายค่าใช้บริการล่วงหน้า แต่จงใช้การเชื่อมต่อกับ

เครือข่ายทุก ครั้งอย่างมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน และพร้อมเสมอที่จะเสียสละให้กับผู้มีความจำเป็น หรือ มีเรื่องเร่งด่วนยิ่งกว่า และแม้จะเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตจากบ้านพัก และจากเครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนตัว ก็จงตระหนักรู้และระลึกอยู่เสมอว่า ถึงอย่างไรก็กำลังใช้เครือข่ายอันเป็นสาธารณะ และแม้ว่าใน ขณะนั้นจะไม่มีใครในบ้านประสงค์จะใช้งานด้วยก็ตาม แต่เครือข่ายโทรศัพท์ หรือผู้บริการเชื่อมต่อ ระหว่างผู้ใช้กับเครือข่ายทั้งในและนอกประเทศ (ISP) ก็ยังมีผู้ประสงค์จะร่วมใช้อยู่เช่นเดียวกัน การใช้ งานอย่างปราศจากเป้าหมาย นอกจากจะทำให้การย้ายโอนข้อมูลโดยรวมช้าลง ยังเป็นการตัดโอกาส การใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ตของผู้อื่นที่มีอยู่อย่างจำกัดอีกด้วย

๖. การเรียนรู้และการพักผ่อน มีแหล่งความรู้และข้อมูลมากมายในอินเทอร์เน็ตที่ใครๆ ก็ สามารถใช้ประโยชน์ได้ จึงเผยแพร่เฉพาะความถูกต้อง ดีงาม และปราศจากอคติหรือความมุ่งร้าย หมั่นตรวจสอบและระมัดระวังมิให้พลั้งเผลอ แม้เพียงความผิดพลาด หรือความคลาดเคลื่อนเล็กๆ น้อยๆ หากได้เรียนรู้หรือได้รับข้อมูลที่น่าสนใจ หรือเป็นประโยชน์ อย่าละเลยที่จะเผยแพร่ให้ กว้างขวางยิ่งขึ้น ทั้งภายในและภายนอกเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และจงบอกแหล่งที่มาของข้อมูลอย่าง ละเอียด เปิดเผย และชัดเจน บางคราวเมื่อใช้เครือข่ายเพื่อการพักผ่อนหรือเพื่อความบันเทิง พึงระลึก เสมอว่า ความบันเทิงนั้นต้องไม่สร้างความเดือดร้อนและยากลำบากแก่ผู้ใด มิใช่การกดขี่หรือทำร้าย ทางเพศ มิใช่การรังแกหรือเบียดเบียน คน สัตว์ หรือทรัพยากร และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติไม่ว่า ทางตรง หรือทางอ้อม มิใช่การใช้ความรุนแรง การก่ออาชญากรรม หรือการมีส่วนร่วมใน อาชญากรรมใดๆ และมีใช้การส่งเสริม หรือสนับสนุนต่อการละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้หนึ่งผู้ใด

๗. เมื่อจบการใช้งาน พึงระลึกถึงคุณค่าและความดีงามที่มีโอกาสได้ค้นพบ ด้วยความ ขอบคุน และตั้งใจว่าในโอกาสต่อไปขอมีส่วนร่วมในการทำความดีงามเช่นนั้นบ้าง เท่าที่จะมี ความสามารถ และมีกำลังสติปัญญา จงระลึกอยู่เสมอว่า จะใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ เพื่อ ประโยชน์ของตนและคนหมู่มาก โดยไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน

นอกจากนี้ยังมีข้อควรระวังในการใช้งานอินเทอร์เน็ต เนื่องจากในสังคมอินเทอร์เน็ตนั้นมี ทั้งคนดีและคนไม่ดีเช่นเดียวกับสังคมทั่วไป ผู้ที่ไม่ระมัดระวังจึงอาจถูกล่อลวงไปในทางที่ผิด หรือ ก่อให้เกิดอันตรายได้ฉะนั้นเยาวชนไทยควรเรียนรู้ปัญหาและวิธีป้องกันตนเองจากภัยอันตราย เหล่านี้ จากผู้ใช้อินเทอร์เน็ตควรยึดถือปฏิบัติ ดังนี้

๑. ไม่ควรระบุข้อมูลส่วนตัวมากเกินไป ข้อมูลส่วนตัวที่สำคัญเหล่านี้ถือว่าเป็นอีกช่องทาง หนึ่งในการระบุตัวตนที่สำคัญอันหนึ่งที่เดียว ควรพึงระวังอย่างยิ่ง หากเปิดเผยข้อมูลมากเท่าไร ภัย ร้ายก็จะเข้าใกล้ตัวมากขึ้นเท่านั้น อีกเรื่องที่สำคัญคือการระบุ วันเดือน ปี เกิด อาจทำให้เด็กสามารถ ถูกล่อลวงได้ง่ายและเป็นจุดที่มีฉ้อฉลพินิจ

๒. ไม่ควรโพสต์หรือเผยแพร่ข้อความ รูปภาพ วิดีโอที่ทำให้ผู้อื่นเสียหาย เช่น ภาพหลุด คลิปหลุด หรือโพสต์รูปภาพที่สื่อถึงสิ่งอับายมุขต่างๆ ไม่ควรใช้ถ้อยคำหยาบคาย ดูหมิ่น ส่อเสียด เสียดสี ให้ร้ายผู้อื่นในทางเสียหาย หรือสร้างความแตกแยกในสังคม รวมทั้งไม่ควรโพสต์หรือแบ่งปัน รูปภาพ ภาพถ่าย วิดีโอคลิป หรือถ้อยคำลามก อนาจาร ลงในสื่อสังคมออนไลน์

๓. ไม่ควรเผยแพร่ข้อมูลทางการเงิน ไม่ว่าจะเป็นส่วนตัว หรือที่ทำงาน เรื่องเงินทองถือเป็นเรื่องใหญ่ และสำคัญ ไม่ว่าใครก็ต้องการโดยเฉพาะผู้ที่ไม่หวังดี ดังนั้นข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ

ทรัพย์สินเงินทอง ไม่ว่าจะเป็นการทำธุรกรรมการเงินของตัวเองหรือที่ทำงานก็ตาม จึงไม่ควรเปิดเผยสู่สาธารณะ เพราะอาจจะนำภัยร้ายมาสู่ตัวเองได้

๔. ไม่ควรไว้วางใจหรือเชื่อใจคนที่รู้จักผ่านอินเทอร์เน็ต เนื่องจากมีตัวอย่างการที่โดนล่อลวงผ่านการรู้จักผ่านสื่อสังคมออนไลน์ หรือถูกหลอกเรื่องการซื้อขายผ่านอินเทอร์เน็ตในการแลกเปลี่ยนข้อมูลส่วนตัว เช่น ชื่อ อีเมล หมายเลขโทรศัพท์ ที่อยู่บ้าน หรือชื่อสถานศึกษาให้กับคนที่ไม่รู้จักหรือการไว้วางใจเชื่อใจคนแปลกหน้าที่รู้จักกันผ่านอินเทอร์เน็ตอาจเป็นอันตรายได้ เพราะอาจถูกหลอก หรือล่อลวงไปทำอันตรายได้ ดังนั้นไม่ควรไว้วางใจบุคคลที่รู้จักทางสื่อสังคมออนไลน์

๓.๖ การใช้บริหารสมัยปัจจุบัน

บริหารสมัยปัจจุบัน ในที่นี้ หมายถึง บริหารที่ไม่ใช่บริหาร ๘ ได้แก่ คอมพิวเตอร์แบบตั้งโต๊ะ (Desktop computer), โน้ตบุ๊ก (notebook or laptop), เน็ตบุ๊ก (netbook or laptop), แท็บเล็ต คอมพิวเตอร์ (tablet computer), โทรศัพท์เคลื่อนที่ สมาร์ทโฟน (SmartPhone) เป็นต้น

ในสมัยปัจจุบันนี้เป็นยุคเทคโนโลยี ได้ถือว่าเป็นบริหารที่จำเป็นอีกอย่างหนึ่งของพระภิกษุสามเณรในยุคนี้ที่จะขาดไม่ได้ ซึ่งในปัจจุบันนี้จะสังเกตว่าพระภิกษุสามเณรแทบทุกรูปที่ใช้เครื่องมือสื่อสาร ซึ่งจะมีเป็นส่วนน้อยที่ไม่ใช้

คอมพิวเตอร์แบบตั้งโต๊ะ (อังกฤษ: desktop computer) หมายถึง คอมพิวเตอร์ที่ออกแบบมาเพื่อใช้งานบนโต๊ะที่ใช้ตามบ้านหรือสำนักงานทั่วไป เช่นคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล เป็นต้น^{๒๗}

แล็ปท็อปคอมพิวเตอร์ (อังกฤษ: laptop computer) หรือเรียกย่อว่า แล็ปท็อป หรือ โน้ตบุ๊กคอมพิวเตอร์ (Notebook computer) เป็นเครื่องคอมพิวเตอร์ ที่ถูกออกแบบมาให้มีขนาดเล็ก สามารถขนย้ายหรือพกพาได้สะดวก โดยปกติจะมีน้ำหนักอยู่ที่ประมาณ ๑ ถึง ๓ กก. การทำงานของแล็ปท็อปจะใช้พลังงานไฟฟ้าจากแบตเตอรี่ และในขณะเดียวกันก็ยังสามารถใช้พลังงานไฟฟ้าได้โดยตรงจากการเสียบปลั๊กไฟ ประสิทธิภาพของแล็ปท็อปโดยทั่วไปนั้นเทียบเท่ากับคอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะแบบปกติ ในขณะที่ราคาของแล็ปท็อปจะสูงกว่า โดยส่วนที่จะแตกต่างกับคอมพิวเตอร์ทั่วไปคือจอภาพจะเป็นลักษณะจอแอลซีดี และจะมีทัชแพดที่ใช้สำหรับควบคุมการทำงานของลูกศรบริเวณหน้าจอ^{๒๘}

สมาร์ทโฟน (SmartPhone) เป็นโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่มีความสามารถเพิ่มเติมเหนือจากโทรศัพท์เคลื่อนที่ทั่วไป สมาร์ทโฟนถูกมองว่าเป็นคอมพิวเตอร์พกพาที่สามารถเชื่อมต่อความสามารถหลักของโทรศัพท์มือถือเข้ากับโปรแกรมประยุกต์ในโทรศัพท์ ผู้ใช้สามารถติดตั้งโปรแกรมเสริมสำหรับเพิ่มความสามารถของโทรศัพท์ตัวเอง โดยรูปแบบนั้นขึ้นอยู่กับแพลตฟอร์มของโทรศัพท์และระบบปฏิบัติการ^{๒๙}

^{๒๗} วิกีพีเดีย สารานุกรมเสรี, **คอมพิวเตอร์แบบตั้งโต๊ะ**, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki/คอมพิวเตอร์แบบตั้งโต๊ะ> [๑๑ ม.ค. ๒๕๖๒].

^{๒๘} วิกีพีเดีย สารานุกรมเสรี, **แล็ปท็อปคอมพิวเตอร์**, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki/แล็ปท็อป> [๑๑ ม.ค. ๒๕๖๒].

^{๒๙} วิกีพีเดีย สารานุกรมเสรี, **สมาร์ทโฟน**, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki/สมาร์ทโฟน> [๑๑ ม.ค. ๒๕๖๒].

๓.๗ การใช้ชีวิตสมณะในสมัยปัจจุบัน

ในปัจจุบันมีการเผยแผ่แนวความคิดความเชื่อในการใช้ชีวิตที่หลากหลาย สำหรับพระพุทธศาสนาเองเมื่อต้องเผชิญกับภาวะที่สังคมโลกมีความระส่ำระสาย องค์การพระพุทธศาสนาเองก็ต้องมีการปรับเปลี่ยนและปรับตัวเพื่อให้การเผยแผ่ศาสนาของพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นสามารถดำเนินต่อไปได้โดยราบรื่น แต่ปัญหาที่สำคัญก็คือ พระพุทธศาสนาควรมีการปรับตัวอย่างไรให้เหมาะสม ไม่กระทบกระเทือนต่อหลักการสำคัญที่พระพุทธองค์ทรงวางไว้ ขณะเดียวกันก็ให้สามารถเผชิญความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกได้อย่างแข็งแกร่งสามารถเข้าไปสถิตอยู่ในจิตใจและชีวิตของประชากรยุคใหม่ของโลกได้อย่างยั่งยืนและถาวร โจทย์ใหญ่ข้อนี้ไม่เพียงเป็นของพระพุทธศาสนากระแสหลักในประเทศไทยเท่านั้นที่ต้องตอบ แต่ย่อมหมายถึง พุทธศาสนากระแสหลักที่มีอยู่ทั่วโลกที่ต้องหันหน้ามาร่วมกันระดมคำตอบเพื่อให้เป็นทางออกร่วมกัน โดยเฉพาะพระสงฆ์ คือ ผู้ที่เลื่อมใสในคำสอนของพระพุทธเจ้า เป็นผู้ปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย ประพฤติปฏิบัติชอบด้วยตนเอง ทำหน้าที่สั่งสอนให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม ในปัจจุบันพระสงฆ์มีบทบาทหลายประการ ได้แก่ การเผยแผ่ประชาสัมพันธ์ วิจัยการ ครู อาจารย์ นักเทศน์นักเขียน สังคมสงเคราะห์ เจ้าอาวาส พระธรรมทูต นักบริหาร นักวิชาการ เป็นต้น ซึ่งเป็นภาระหน้าที่ในการช่วยเหลือสังคม ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นเป็นการตอบแทนสังคมช่วยเหลือเด็กกำพร้าและยากจน ไม่ทอดทิ้งสังคม เหมือนอย่างที่คุณทั่วไปเข้าใจ ทำให้ประชาชนและสังคมมองเห็นคุณค่าของพระสงฆ์มากขึ้น การที่พระสงฆ์ทำหน้าที่ช่วยเหลือคนยากจน ทำให้พวกเขาเหล่านั้นรู้สึกว่าได้ถูกสังคมทอดทิ้ง แต่การให้ความช่วยเหลือของพระสงฆ์นั้นไม่ได้ทำการประชาสัมพันธ์ให้สาธารณชนทราบเท่าที่ควร ขาดการสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชนจะมีก็น้อยมาก แต่ในปัจจุบันพระสงฆ์ได้เริ่มมีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ ทางอินเทอร์เน็ต ได้มีการทำการประชาสัมพันธ์ ผ่านสื่อให้ประชาชนทั่วไปได้รับทราบ ความเป็นไปในบทบาทของพระสงฆ์ การทำงาน มีการวางแผนงาน เพราะสังคมในปัจจุบันเราอยู่ ในสังคมที่มีการแข่งขันสูงในทางพระพุทธศาสนาต้องมีมิตรแท้เพื่อประโยชน์ที่จะได้จากการเป็นคนดีมีคุณธรรมสามารถผูกมิตรกับผู้อื่นนับเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจชาวพุทธ

การใช้สื่อและอุปกรณ์ประกอบการสอนธรรมะ เช่น การเขียนหนังสือธรรมะการบันทึกเทปธรรมะหรือวีดีโอ เพื่อจำหน่ายจ่าย แจกไปในกลุ่มคนที่ไม่มีเวลาศึกษาระบบด้วยตนเอง หรือมีการการใช้ภาพยนตร์ สไลด์ วีดีโอและรูปภาพ มาเป็นอุปกรณ์การสอนธรรมะโดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์เป็นเครื่องช่วยในการผลิตสื่อและอุปกรณ์ประกอบการสอนธรรมะ โดยมีญาติโยมให้ความอุปถัมภ์ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเผยแผ่ ในระบบสัญญาณดาวเทียมที่สามารถถ่ายทอดสดไปได้ทั่วโลก สามารถรับฟังได้พร้อมกันทั่วโลก และสามารถปฏิบัติในสิ่งเดียวกันพร้อมกันได้ทุกทวีปในเวลาเดียวกัน และระบบการถ่ายทอดผ่านเน็ต มือถือ iPhone iPad Android ได้ฟรีโดยระบบทีวีออนไลน์

เมื่อพระสงฆ์เข้าใจบทบาทของตนเองแล้ว เทคโนโลยีสารสนเทศก็คือ วิชาการอย่างหนึ่งที่พระสงฆ์ควรศึกษาและคณะสงฆ์ควรส่งเสริมให้พระได้มีโอกาสศึกษาให้มากขึ้น โดยใช้หลักปฏิสัมภิทา คือ รู้จักความหมาย รู้จักหลักการ รู้จักภาษาหรือศัพท์เฉพาะต่างๆและสามารถคิดต่อได้ เพื่อจะได้ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี สารสนเทศอย่างรู้เท่าทันและนำไปอธิบาย หลักธรรมของพระพุทธศาสนาให้กับคนร่วมสมัยเข้าใจได้ พระสงฆ์ก็จะอยู่ในสังคมโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไปอีกนานและเป็นที่

พึงทางจิตวิญญาณให้กับชาวโลกได้อยู่อย่างมีความสุขโดย อาศัยหลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผ่านเครื่องมือสื่อสารที่ทันสมัยในการเผยแผ่^{๓๐}

สมัยปัจจุบันพระสงฆ์ในฐานะผู้มีบทบาทหน้าที่ทั้งทางโลกและทางธรรม ซึ่งควรค่าอย่างยิ่งแก่การศึกษา เพื่อให้บุคคลทั่วไปได้ทราบว่าพัฒนาการบทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์ที่มีต่อสังคมไทย มีบทบาทและหน้าที่มีพัฒนาการอย่างไรบ้างปัจจุบัน สังคมไทยปัจจุบันหวังความช่วยเหลือจากภิกษุสงฆ์ในสังคมไทย กล่าวคือ ต้องการตัวอย่างมองความดีงาม และผู้นำทางคุณธรรม โดยเฉพาะความเคร่งครัดทางวินัย และความเป็นผู้สันโดษมากขึ้นที่พึงพึงทางจิตใจของผู้มีทุกข์ ต้องการเห็นวัดเป็นที่สงบ เยือกเย็น สะอาดร่มรื่น มีระเบียบต้องการเห็นพระภิกษุเข้าหาประชาชน ปลอดภัย ให้กำลังใจ แนวแนะทางแก้ปัญหาชีวิตให้ ต้องการให้วัดเป็นศูนย์กลางของการศึกษาในทุกด้าน ทั้งด้านหลักธรรมของพระพุทธศาสนา และการอาชีพ การพัฒนาจิตใจให้ประชาชนของพระพุทธศาสนา ซึ่งปกคลุมอยู่ด้วยความปกติสุข และความสงบสุขทุกประการ ตลอดเวลาเกิดขึ้นและดำรงอยู่ด้วยความมุ่งหมาย เพื่อประกาศพระพุทธศาสนา ซึ่งมีความมุ่งหมายให้คนทำความดี ช่วยตนและคนอื่นให้มีความสุข เว้นการเบียดเบียนซึ่งกันและกันภิกษุสงฆ์เป็นผู้มีหน้าที่ดำรงพระพุทธศาสนาไว้เพื่อตนและประชาชน โดยการกระทำ คือศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย เป็นตัวอย่างแก่ประชาชน พระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ย่อมมีชีวิตอยู่ด้วยความสงบ ทำตนเป็นผู้ให้มากกว่าเป็นผู้รับ ละเว้นความโลภ ความโกรธ ความหลง ความรุนแรง ไม่ทะเลาะถกเถียงในเรื่องลาภ ยศ มีน้ำใจประกอบด้วยเมตตา สังฆะ สามัคคี มีวินัย ในการแสดงบทบาทต่างๆ พระสงฆ์เป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชน เป็นศูนย์รวมแห่งความเคารพเชื่อถือ และการร่วมมือกันให้เกิดความสามัคคีความเป็นระเบียบเรียบร้อย พระสงฆ์ยังมีบทบาทสำคัญในการควบคุมทางสังคมในระดับประเทศด้วยเพราะ พระสงฆ์เป็นที่เคารพนับถือของบุคคลทุกชั้นในสังคมตั้งแต่พระมหากษัตริย์ลงมาจนถึงประชาชนทั่วไป ปัจจัยที่เชิดชูฐานะของพระสงฆ์ในสังคมไทยคือความบริสุทธิ์ ความเสียสละ บำเพ็ญประโยชน์ เป็นผู้นำทางสติปัญญา^{๓๑}

พระสงฆ์ดำรงชีวิตความเป็นอยู่ได้ด้วยเพราะอาศัยปัจจัยสี่จากชาวบ้านบิณฑบาตเลี้ยงชีพนี้ต้องสำนึกตระหนักว่าจะมีพัฒนาการบทบาทและหน้าที่ที่จะช่วยชาวบ้านอย่างไร บทบาทหลักของพระสงฆ์โดยเริ่มจากบทบาทภายในของคณะสงฆ์เอง แล้วส่งผลต่อสังคมหรือชุมชนในวงกว้างได้แก่ บทบาทและหน้าที่เกี่ยวกับพันธกิจคณะสงฆ์ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการและสาธารณะสงเคราะห์ มองปัจจุบันบทบาทของพระพุทธศาสนาสามารถแสดงถึงน้อยอยู่ ๒ ประเด็นใหญ่ ได้แก่ บทบาทของแต่ละประเทศที่กระทำกันอยู่ในภายในแต่ละประเทศในฐานะที่เป็นสมาชิกอาเซียน ซึ่งก็เป็นปกติของแต่ละประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาที่จะต้องมีการปฏิบัติตามแนวพระพุทธศาสนาทั้งในฝ่ายพระสงฆ์และฝ่ายของ

^{๓๐} พระครูปลัดบุญยัง ทุลโล (สุนทรวิภาต), “บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่ยุคปัจจุบัน”, วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๓ กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๘ : ๑๓๒-๑๓๘.

^{๓๑} พระมหาธวัชชัย ธมมรสี (สุวรรณผา) ดร. และคณะ, บทความเรื่อง พัฒนาการทางบทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์ที่มีต่อสังคมไทย, หน้า ๓. [ออนไลน์] แหล่งที่มา: [http://ibrs2018.com/site/wp-content/uploads/gravity_forms/พัฒนาการทางบทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์ที่มีต่อสังคมไทย.\[๑๑ มิ.ย. ๒๕๖๑\].](http://ibrs2018.com/site/wp-content/uploads/gravity_forms/พัฒนาการทางบทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์ที่มีต่อสังคมไทย.[๑๑ มิ.ย. ๒๕๖๑].)

คฤหัสถ์ และอีกนัยหนึ่งหมายเอาบทบาทของพระพุทธศาสนาที่จะทำร่วมกันในอนาคตในฐานะที่เป็นประชาคมอาเซียนร่วมกัน^{๓๒}

สำหรับพระสงฆ์นั้น เนื้อหาสาระอยู่ที่การเป็นสมณะ คือผู้ที่มีวิถีชีวิตอันเรียบง่าย อย่างรู้จักใช้ศีลบมเพาะ ให้เกิดความเป็นปกติภายในตนอย่างบรรสานสอดคล้องกันชนิดที่เป็นองค์รวม รวมถึงแผ่ขยายความเป็นธรรมชาติด้านปราศจากความรุนแรงดังที่วานี้ให้ขยายออกไปภายในสังคมสงฆ์อีกด้วย โดยที่พระสงฆ์คือผู้ที่ทรงพรหมจรรย์ คือมีวิถีชีวิตอันประเสริฐ อย่างไม่จำเป็นต้องมีคู่ครองหรือหมกมุ่นในกามคุณ เพื่อลดตัณหาหาคะ อันเป็นต้นตอประการสำคัญของโลกจริต ซึ่งโยงไปถึงโทสจริตและโมหจริต วิถีชีวิตของพระสงฆ์ที่แท่นั้น ย่อมมีอิทธิพลไปถึงวิถีชีวิตของฆราวาส ซึ่งต้องการเอาอย่างพระ แม้จะเรียบง่ายไม่ได้ถึงขั้นของการทรงพรหมจรรย์อย่างพระ ฆราวาสก็พึงใช้ทานมัย ศีลมัย และภาวนามัย เป็นแนวทางของการลดความเห็นแก่ตัว โดยมองไปที่สังคมสงฆ์เป็นแบบอย่างและแนวทาง ยิ่งฆราวาสที่ต้องการแปรสภาพของตนในทางลดความเห็นแก่ตัวลงไปให้ยิ่งขึ้นนั้น อย่างน้อยในวันพระของทุกสัปดาห์ เขาก็จะสมาทานอุโบสถศีลถึงขั้นพรหมจรรย์ แม้วันหนึ่งและคืนหนึ่งก็ยังดี เพื่อฝึกนิสัยปจจัยไว้ในทางการปล่อยวางต่างๆ พระพุทธองค์ทรงตั้งคณะสงฆ์ขึ้น เพื่อให้เป็นสังคมนอกกระแสดหลัก ที่มีความเสมอภาคเป็นพื้นฐาน ในขณะที่สังคมของชาวโลกในสมัยนั้น และสมัยนี้ มีการแบ่งชนชั้นวรรณะ เอาเปรียบกันทางเพศ ทางผิวและอื่นๆ โดยที่คณะสงฆ์มีภราดรภาพเป็นแกนกลาง เพื่อสังฆบริษัทจะได้มีความบรรสานสอดคล้องกันฉันพี่น้อง เพื่อช่วยกันใช้ไตรสิกขา หรือศีล สมาธิ ปัญญา ให้เกิดอิสรภาพที่แท้ คือหลุดพ้นจากความโลภ โกรธ หลง พระพุทธองค์ทรงเตือนพุทธสาวกในคณะสงฆ์ ให้ดำเนินชีวิตอย่างสมณะที่เรียบง่าย ทรงเตือนไม่ให้ไปเป็นพราหมณ์ คือเจ้าพิธีต่างๆ ทรงเตือนให้พึ่งตนเอง ไม่ให้พึ่งเทวฤทธิ์ หรือไสยเวทวิทยา ซึ่งในสมัยนี้รวมถึงเทคโนโลยีต่างๆ ด้วย แต่พุทธสาวกเป็นอันมากพอใจในความเป็นพราหมณ์ จนตั้งตนเป็นผู้ศักดิ์สิทธิ์ ประกอบไปด้วยฤทธิ์เดชต่างๆ จนเข้าไปพัวพันกับอำนาจทางการเมืองและทางเศรษฐกิจ ถึงกับบางทีความเป็นลัทธิ ที่มีความละเอียดใจเป็นพื้นฐาน อย่างที่มีหิริโอตตปละเป็นตัวกำหนดในทางมโนธรรมสำนึก ถึงกับปลานาการไป ในคราบของความเป็นพระ เพียงแค่มีผ้ากาสาวพัสตร์ที่ห่อหุ้มกาย อันเต็มไปด้วยความน่าหมั่น ไม่แต่ต่อสุภะของร่างกายเท่านั้น หากยังปิดบังความเป็นลัทธิที่ไม่ละเอียดในทางต่างๆ เข้าไปด้วย นี่แลคือบทบาทอันเลวร้ายสุดของพระสงฆ์ในสังคมร่วมสมัย อนึ่งพระสงฆ์ในทางฝ่ายเถรวาทที่เป็นใหญ่อยู่ในเมืองไทยนั้น ความสำคัญอยู่ที่เถระ คือผู้ที่ทรงพรหมจรรย์มาแล้วไม่น้อยไปกว่า ๑๐ พรรษา ซึ่งสามารถเป็นอุปัชฌาย์ให้อุปสมบทแก่กุลบุตรได้ในท่ามกลางสงฆ์ เพื่อให้มีสมาชิกรวมได้ คณะสงฆ์ แต่ถ้าอุปัชฌาย์เป็นลัทธิเสียแล้ว และอุปสมบทกรรมเป็นเพียงพิธี ที่สงฆ์ผู้เข้าร่วมสังฆกรรมมุ่งเพียงเพื่ออามิส อย่างไม่ไผ่กับการอบรมบ่มนิสัยแก่นวภิกขุ หรือการเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่พระใหม่ นั่นก็คือการล่มสลายของสงฆ์อีกเช่นกัน ทั้งนี้เพราะพระต้องได้รับบรรยากาศในทางภราดรภาพจากกัลยาณมิตรในแวดวงของคณะสงฆ์ คือบวชเพื่อเรียน ให้รู้ถึงเนื้อหาสาระของพระธรรมวินัย จะได้เอาตัวให้รอดพ้นไปได้จากอพรหมจรรย์ พระวินัยกำหนดไว้ว่าพระใหม่ต้องอยู่ภายใต้การดูแลอบรมสั่งสอนของอุปัชฌาย์อาจารย์อย่างน้อย ๕ พรรษา จึงจะถึงนิสสัยมุตตะกะคือพ้นนิสสัยหรือดูแลตัวเองได้ และใช้เวลาอีกอย่างน้อย ๕ พรรษา จึงจะเข้าถึงเถรภูมิ คือสั่งสอนและดูแลยุวสงฆ์ได้

^{๓๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔.

ทั้งในทางเป็นแบบอย่างแห่งการดำรงชีวิต และในทางสั่งสอนธรรมที่ลึกซึ้งลงไป เพื่อการตื่นขึ้นได้จากอภุศลมูลทั้งสาม ถ้าบทบาทดังที่กล่าวมานี้ขาดไปเสียแล้วจากสังคมสงฆ์ จะให้พระภิกษุสงฆ์ไปมีบทบาทอื่นใดในทางสังคม ก็เท่ากับเป็นการเล่นละคร หรือไปเดินแรงเต็นกาแข่งกับฆราวาส ซึ่งอาจทำได้ดีกว่าเสียซ้ำ ถ้าฆราวาสนั้นๆ รู้จักเจริญสติ ให้เกิดความรู้ตัวทั่วพร้อม อย่างรู้จักรับใช้สรรพสัตว์ ยิ่งกว่าทำอะไรๆ ในสังคม เพื่อความยิ่งใหญ่ของตนเอง ไม่ว่าจะในนามของเศรษฐกิจ การเมือง หรือชื่อเสียงเกียรติยศ ก็สุดแท้^{๓๓}

การที่พระภิกษุสงฆ์จะมีบทบาทใดๆ ได้ในสังคมปัจจุบัน จำจะต้องถามตัวเองก่อนว่าท่านคือใคร พูดกันอย่างไม่เกรงใจก็ต้องพูดกันอย่างตรงๆ ว่า ที่คนส่วนใหญ่ไปบวชกันนั้น เพราะต้องการหนีไปให้พ้นจากความยากจนข้นแค้น และที่มาศึกษาเล่าเรียนกันนั้น ก็เชื่อว่านั้นคือบันไดแห่งการไต่เต้าไปเพื่อความก้าวหน้าในทางสังคม โดยมีผ้ากาสาวพัสตร์และสังคมสงฆ์เป็นตัวเอื้ออาทรที่สำคัญ คงมีน้อยท่านที่ต้องการปลุกตนเองให้ตื่นขึ้นจากความโลภ โกรธ หลง เพราะยังบวชนานเข้า และมีศรัทธาบรรดาศักดิ์สูงส่งขึ้น ดูความโลภ โกรธ หลงจะมีมากยิ่งขึ้น เป็นเงาตามตัวด้วยซ้ำไป และพระภิกษุสงฆ์ที่เห็นอนิสสของชีวิตพรหมจรรย์ที่แท้จริงนั้น มีมากนักน้อยเพียงไร โดยเฉพาะก็ในสังคมที่มีลัทธิบริโภคนิยมเป็นตัวกำหนด ให้ใครๆ พวกกันสยบยอมกับสื่อกระแสหลัก ซึ่งแพร่เข้าไปถึงแทบทุกวัด ให้ใครๆ สยบยอมอยู่กับกิงกามเกียรติ อย่างที่ว่าเมื่อใครยาวสาวได้สาวเอา การแข่งขันกันในทางโลกๆ ก็เป็นสิ่งที่แม้พระก็พากันพอใจ การสำรวจระวังหรือการเจริญสมาธิภาวนาเพื่อเข้าหาความตื่นจากราคจริต โภจจริต โทสจริต และโมหจริตนั้น แทบจะไม่มีเอาเลยในสำนักสงฆ์ทั่วไป ศิลสิกขาที่เป็นไปในทางรูปแบบ ยิ่งกว่าเพื่อความเป็นปกติ แม้พระทุกสิกขาที่เป็นที่ยอมรับกันทั่วๆ ไปอย่างไม่มี ความละอายกันเอาเลย แล้วปัญญาจะเกิดขึ้นได้อย่างไร โดยเราต้องไม่ลืมว่าการศึกษาดูตามแบบของตะวันตกนั้นไม่ช่วยให้เกิดปัญญา อันเป็นแสงสว่างที่แท้จริง หากให้เกิดอวิชชาที่มีความรู้ว่าเป็นสิ่งๆ และอย่างปราศจากจุดยืนในทางจริยธรรม ทั้งการเรียนตามอย่างฝรั่งยังเพิ่มพูนอวดตวาด ทุพาทานอีกด้วย หากพระสงฆ์ต้องการมีบทบาทในสังคม จำต้องปลุกตัวเองให้ตื่นขึ้นก่อน จากการครอบงำของสังคม ซึ่งมีโครงสร้างอันรุนแรงและอยู่ติธรรม ถ้าพระสงฆ์กล้าพอที่จะปฏิเสธการครอบงำทางโครงสร้างของสังคม ย่อมจะต้องกลับมาสำรวจตรวจสอบตนเองและกาพิตของตน จนไม่มีความละอายในการที่เกิดมาเป็นคนจน และความจนของเราไม่ใช่วิบากกรรมจากอดีต หากเกิดจากการเอา ไรต์เอาเปรียบของสังคมศักดินาและระบอบทุนนิยมร่วมสมัย ถ้าพระภิกษุแต่ละรูปเกิดมโนธรรมสำนึกขึ้น ย่อมพร้อมที่จะเผชิญหน้ากับความยากจน ซึ่งเป็นตัวตนของทุกขสัจที่สำคัญยิ่ง จากการเป็นพระ แม้จะยังไม่ต้องการอุทิศชีวิตทั้งหมดเพื่อพระศาสนา แต่ตราบที่ครองผ้ากาสาวพัสตร์ ต้องมีบทบาทในการไม่หลอกลวงตัวเองและผู้อื่น อย่างมีความรู้ตัวทั่วพร้อมอยู่เสมอๆ โดยที่เมื่อหันไปเห็นทุกขสัจในสังคมมากเท่าไร แนวคิดที่จะไต่เต้าบันไดของสังคมอันจอมปลอมก็ย่อมจะเบาบางลง แล้วเกิดการอุทิศตนเพื่อสังคมขึ้นนี้แลคือก้าวแรกแห่งการอุทิศตนเพื่อพระศาสนา ผู้ทรงเป็นต้นตอที่มาแห่งการเอาชนะความทุกข์ยากทั้งปวง การที่ใครๆ จะทำเช่นนั้นได้ แม้ผู้ที่ไม่ได้ครองผ้ากาสาวพัสตร์ ก็จำต้องมีเวลาเจริญจิตสิกขา ให้เกิดความสงบภายใน จนได้รู้จักใช้โยนิโสมนสิการ คือการลดความติดยึดในตัวตนลง โดยหันวิถีชีวิตไปในทางรับใช้สรรพสัตว์ ยิ่งกว่าเพื่อความยิ่งใหญ่ของตนเอง ซึ่งมักเป็นไปกับ

^{๓๓} ส.ศิริรักษ์, บทความเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมปัจจุบัน, หน้า ๒. [ออนไลน์],แหล่งที่มา: <http://www.buddhadasa.org/บทบาทของพระสงฆ์-ในสังคมปัจจุบัน-ส-ศิริรักษ์.html>. [๑๓ ธ.๕.๒๕๖๑].

ความเครียด และความหึงหวงโศโหยัง หากเป็นไปอย่างเรียบง่าย อย่างอ่อนน้อมถ่อมตน อย่างปล่อยวางและอย่างจริงใจ นอกไปจากนี้แล้วแต่ละคนจำต้องแสวงหากัลยาณมิตร ยิ่งในวงการสงฆ์ด้วยแล้ว ถ้ามีกัลยาณมิตรที่เห็นคุณค่าและสาระของชีวิตพรหมจรรย์ นั่นคือสิ่งซึ่งประเสริฐสุด กล่าวคือ กัลยาณมิตรย่อมกล่าวเตือนสติไม่ให้หลงผิด ให้กล้าถอนความเห็นแก่ตัวออก ให้ยอมรับความผิดพลาด หมายความว่า การปลงอาบัติที่เนื้อหาสาระคือการยอมรับความผิดพลาด เพื่อสำรวมระวัง จนอาจแก่นิสัยสันดานได้ เรื่อยไปจนถึงทำตนให้พ้นไปได้จากความโลภ โกรธ หลง แม้จะยังไม่ได้ถึงขั้นนั้น ก็ย่อมเห็นโทษของกีนกามเกียรติด้อย่างแท้จริง จนเห็นอานิสงส์ของความสะอาดอย่างสงบ อย่างมีสติ วิจารณ์ญาณ เพื่อเข้าถึงความสว่างในทางปัญญา^{๓๔}

ในปัจจุบันพระสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งของสถาบันทางศาสนาและสังคม เพื่ออยู่กับสังคม ดังนั้น พระสงฆ์จำต้องได้รับความช่วยเหลือและมีบทบาทในการกระทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยเหตุผล ๓ ประการ คือ

๑. การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ต้องอาศัยปัจจัยสี่ที่ชาวบ้านถวาย
๒. สภาพและเหตุการณ์ในสังคมน้อมมีผลเกี่ยวข้องกับการบำเพ็ญปฏิบัติสมณธรรม
๓. โดยคุณธรรม คือ เมตตาธรรม พระสงฆ์จะต้องช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์

ในส่วนที่เกี่ยวกับสังคมไทย พระสงฆ์จะมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือพัฒนาสังคม ดังนี้

๑. พระสงฆ์ทำหน้าที่สั่งสอนธรรมและส่งเสริมให้ชาวบ้านทำบุญกุศลต่าง ๆ
๒. ภิคุษาอาวุโสหรือสมภารวัดทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา ผู้ประนีประนอม และบางครั้งทำหน้าที่เยียวยารักษาผู้เจ็บป่วย
๓. พระสงฆ์เป็นผู้ช่วยส่งเสริมความสามัคคีในหมู่บ้าน โดยช่วยขจัดความขัดแย้งของประชาชนในหมู่บ้านได้ เพราะคนโดยส่วนมากเชื่อฟังพระผู้ทรงศีล
๔. พระสงฆ์ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนเด็ก รวมทั้งอนุเคราะห์เด็กกำพร้า
๕. พระสงฆ์เป็นผู้ช่วยสั่งสอนเทคนิคขั้นพื้นฐาน ซึ่งสามารถเรียนรู้ได้จากวัด เช่น สถาปัตยกรรมช่างไม้ ช่างก่ออิฐปูน ช่วยปรับปรุงการเกษตรและการรักษาโรคภัยไข้เจ็บใหม่

ดังนั้น ในสภาพปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงของโลกได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องทำให้มีการนำเทคโนโลยีเครื่องมือสื่อสารมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของมนุษย์มากขึ้น ทำให้ความเจริญมีมากขึ้นยิ่งความเจริญมีมากขึ้น ปัญหาที่เกิดขึ้นตามมามากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากการขยายตัวของ สังคมที่เป็นเหตุให้การเพิ่มขึ้นของประชากรที่รวดเร็ว และปัญหาต่างๆ ก็เกิดขึ้นเป็นเงาตามตัว สังคมมนุษย์ต้องมีการปรับตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของโลก แม้แต่พระสงฆ์เองก็ต้องมีการปรับตัวเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมก็เพิ่มมากขึ้น^{๓๕}

๓.๘ สมณสัญญาในปัจจุบัน

ในปัจจุบันนี้เป็นยุคของเทคโนโลยี พระภิกษุ สามเณร ส่วนใหญ่ก็นำเทคโนโลยีมาใช้ในการสื่อสาร ใช้ในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอน ใช้เพื่อการศึกษา ใช้เพื่อให้ทันโลกทันเหตุการณ์

^{๓๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓.

^{๓๕} พระครูพนมทมนกคณิศฐ (ศรี โอภาโส), “พระสงฆ์กับบทบาทการพัฒนาสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย,วารสาร มจร การพัฒนาสังคม”, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๕๙ : ๒๑-๓๑.

ข่าวสารบ้านเมือง ใช้เพื่อความบันเทิง พระภิกษุ สามเณรในปัจจุบันบางรูปขาดสมณสัญญา ความจำได้หมายรู้ว่าตนเป็นสมณะ ในการใช้สื่อเทคโนโลยี ดังที่ปรากฏข่าวพระภิกษุ สามเณร ตามสื่อต่างๆ เป็นต้น

จากการศึกษาวิทยานิพนธ์ เรื่อง “วินัยของพระสงฆ์ ศึกษาปฏิบัติของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส และสมเด็จพระวันรัต (เฮง เขมจารี)” พบว่ามีเนื้อหากล่าวถึงปัญหาที่เกี่ยวกับพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ไทยปัจจุบันมีหลายประการ สรุปได้ว่า (๑) พระสงฆ์บางส่วนไม่ค่อยให้ความสนใจการศึกษาพระปริยัติธรรมเท่าที่ควร (๒) การศึกษาปริยัติธรรมทั้งฝ่ายบาลีและนักธรรมของพระสงฆ์ไม่มีการปรับปรุงเป็นเวลานานแล้ว (๓) องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาของพระปัจจุบันด้อยกว่าพระในอดีต (๔) พระภิกษุ สามเณรบางส่วนหัวดีอยากสอนยากขาดทั้งสมณสัญญาและหิริโอตตัปปะ (๕) พระสงฆ์ให้ความสำคัญกับกฎหมายมากกว่าพระธรรมวินัย (๖) สังคมและสิ่งแวดล้อมเข้ามามีบทบาทในการรักษาพระวินัยของพระสงฆ์ (๗) คณะสงฆ์ไม่สร้างบุคลากรไว้รองรับ (๘) ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและผลประโยชน์ทางโลกทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับบ้านเสียไป สำหรับแนวทางแก้ไขนั้น ผู้วิจัยได้สรุปไว้ดังนี้ (๑) พระสงฆ์ทั้งสองนิกายต้องประสานความร่วมมือให้มากกว่าที่เป็นอยู่ (๒) คณะสงฆ์ควรปรับปรุงการศึกษาปริยัติธรรมโดยต่อยอดองค์ความรู้ที่พระสงฆ์ไทยในอดีตได้สร้างสรรค์ไว้ และควรทำวิจัยดูว่าเหตุใดองค์ความรู้ของพระสงฆ์ปัจจุบันจึงด้อยกว่าอดีตแล้วนำไปประยุกต์ใช้ (๓) ควรจัดระเบียบการคัดกรองผู้ที่ขออุปสมบทเสียใหม่และอบรมผู้บวชใหม่ให้มีสมณสัญญา (๔) ควรยกระดับคุณภาพของพระสงฆ์ระดับปกครองให้สูงขึ้นทั้งด้านความรู้และการปฏิบัติธรรม (๕) คณะสงฆ์ควรสร้างบุคลากรไว้รองรับงานคณะสงฆ์ในอนาคต^{๓๖}

กรณีพระชัชรถซึ่งแล้วชนรถของญาติที่จังหวัดกาฬสินธุ์ สมณะ แปลว่าผู้สงบ แต่กลับศึกษาคะนองซึ่งรถวอลโว่จนกระทั่งเกิดอุบัติเหตุ ทำให้มีคนบาดเจ็บ ๑ ราย ทั้งยังทำให้เสียภาพลักษณ์วงการสงฆ์อีก เรื่องนี้เขาก็มีกฎหมายอยู่แล้วว่าห้ามพระชัชรถ แต่ในต่างจังหวัดก็ยังมีปัญหาอยู่เรื่อยๆ ไม่ยอมรับกฎกติกาหรือเงื่อนไขทางสังคมอะไรกันเลย ไม่รู้ว่าตกดานอยู่ถ้าอยู่ป่าอะไร ที่จริงพระอยู่ถ้าอยู่ป่า ท่านยังมีความประพฤติดีกว่า ท่านไม่ออกมาจุ่นมาวุ่นวาย ความจริงพระ ถ้ามีสมณสัญญาก็น่าจะรู้ว่าตัวเองเป็นอะไร มันเหมาะสมไหม ชัชรถได้ไหม เรื่องนี้เขาห้ามมานานแล้ว ซึ่งก่อนหน้านี้เคยมีชนคนตาย ชนหมาตาย เกิดเป็นเรื่องบ่อยๆ ทั้งหมดนี้เป็นเพราะค่าๆ เดียวคือ “ขาดสมณสัญญา” คือไม่รู้ว่าตัวเองเป็นอะไร ทำอย่างนั้นได้หรือไม่ ทำไมต้องมีคนบอกว่าทำได้ไม่ได้ เขาก็คงได้แต่พูด ขณะที่คนที่จะทำก็ทำกันไปเรื่อยๆ ไม่รู้สึกกระดาก ไม่มียางอาย ไม่มีสมณสัญญา พอเกิดเรื่องขึ้นมาก็ตาตื้นตกตะลึงตกใจ ไหนว่านักบวชงดเว้น ละ เลิกซึ่งกิเลสต่างๆ แล้ว “บวช” แปลว่า เว้นจากความนึกคิดไฝฝืนกระทำอย่างฆราวาส แต่การชัชรถมันเป็นเรื่องของฆราวาส ทำไมถึงมีอารมณ์อยากซื้ออยากขับ

^{๓๖} พระมหาชานนท์ อ่อนโพชา, “พระวินัยของพระสงฆ์ ศึกษาปฏิบัติของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส และสมเด็จพระวันรัต (เฮง เขมจารี), “วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๖).

บางรูปก็เหลือเกินมีคนขับให้ก็ไม่อยากจะให้ขับ แต่อยากจะขับเสียเอง ตรงนี้เพราะขาดสมณสัญญาอย่างสุดๆ ไม่รู้ว่าตัวเองเป็นอะไร ควรจะทำหรือไม่^{๓๔๗}

ช่วงนี้มีข่าวเกี่ยวกับศาสนาทั้งฆราวาสและพระ อย่างคลิปพระที่ปราจีนบุรีอารมณ์ชั่ววูบสำเร็จความใคร่ด้วยตัวเอง ทำโดยไม่อายเลย ภาษาศาสนาเรียกว่า “ทุมมังกุ” ถามว่าขาดจากความ เป็นพระหรือยัง พระธรรมวินัยยังไม่ขาด เพราะยังไม่ได้เสกเข้าไปในทวารหรือในอวัยวะของเพศตรงข้ามหรือเพศเดียวกัน แต่ถ้ายังทำซ้ำซากก็ไม่ควรอยู่แล้ว พระรูปนี้บอกว่าจะไม่ทำอีก แต่ความจริงน่าจะรู้อยู่แล้ว เพราะบวชมาหลายปี คำที่คนเป็นนักบวชต้องรักษาให้ดี คือ “สมณสัญญา” คือ หมายรู้ว่าเราเป็นอะไร เราเป็นใคร ถ้าหมายรู้แล้วก็ต้องไม่ทำในสิ่งที่ไม่ควร คือขาดสมณสัญญา ซึ่งจะทำให้ขาดจากความเป็นพระในที่สุด ถ้าตัวเองมีสมณสัญญาก็ต้องรู้ว่ากิจกรรมอย่างนี้ไม่ใช่ของนักบวช นักบวชต้องลดละเรื่องพรรณนี้ แม้แต่จะนึกคิด ใฝ่ฝันก็ต้องรู้ตัวทันทีว่ากำลังคิดไม่เป็นสมณะแล้ว กำลังคิดเป็นคนบ้ากามแล้ว ยิ่งยุคนี้คนบ้ากามมาแรง แล้วการติดต่อสื่อสารไม่มีอย่างสมัยนี้ที่แค่โทรศัพท์ติดต่อกัน เรื่องกามารมณ์ การประพฤตินั้นไม่เหมาะสมไม่ควร ยุคนี้นั้นจึงรุนแรงกว่ายุคก่อนอย่างมากเลย มันรุนแรงจนระบอบเข้ามาในวัด ในศาสนา พระเณรที่เล่นเว็บ เล่นไลน์ จึงมีโอกาสพลาดได้ง่ายที่สุด เพราะมีภาพยั่วห่วยๆตา ผัสสะตึงโน้มน้าวอารมณ์ให้ไปเฝ่เรื่องเนื้อหนังมังสา เพราะฉะนั้นใครตระหนักในเรื่องนี้ ก็ขอให้ห่างๆ เว้นๆ งดๆ อย่าหมกมุ่นจนเกินไป ต้องรู้จักยับยั้งอารมณ์ ก็จะมีความสุขอย่างที่เราควรจะเป็น ไม่ใช่บ้ากามจนเป็นทุกข์ในที่สุด ถ้าความคิดของเราจะลงต่ำลงลึกก็ต้องให้มันขึ้นบน ออกจากทุกข์พวกนี้ ถ้าไม่รู้จักถอนตัวก็จะมีแต่ถลาลึกลงไปเรื่อยๆ แม้แต่มาบวชเป็นพระเป็นเณรก็ยังมีส่วนคนบ้ากาม ก็ขอให้ช่วยกันระวังช่วยดูกันหน่อยเถอะพระคุณเจ้าทั้งหลาย รักษาสมณสัญญาให้ดี รู้ว่าเราคืออะไร จะได้ไม่พลาดพลั้ง^{๓๔๘}

ความต่ำตมโสมมของคนในผ้าเหลือง ในศาสนาที่ไม่มีมายาอายุ ไม่ได้มีสำนึกที่เรียกว่า “สมณสัญญา” ความหมายรู้ว่าตัวเองเป็นอะไร ไม่เหลือห่อหุ้มจิตใจไว้เลย กลายเป็นเรื่องที่แย่มากๆจนไม่รู้ว่าจะเอาอะไรมาเปรียบเทียบ อย่างกรณีชาวบ้านไล่เจ้าอาวาสวัดจำปาลาวที่เชียงใหม่ที่ชวนพระล้อมวงรำสุราพร้อมหญิงสาว ซึ่งเจ้าตัวก็ยอมรับผิด เพราะผิดหลักวินัยกินเหล้าในวัด แม้ผิดแค่ “ปาจิตตีย์” ไม่ถึงกับต้องสึก แต่อาตมาเห็นว่ากินเหล้าร่วมกับสีกาและพระเณรมันน่าเป็นห่วง เพราะต่อไปจะขยายวง มีพฤติกรรมต่ำตมจมอยู่กับอบายมุขมากขึ้น เรื่องอบายมุขเป็นทางเสื่อม ชีวิตพรหมจรรย์จะเหลืออะไร เหมือน “ผีเนากับโลงศพ” ระหว่างพระกับสีกาที่ทำผิด ไม่มีความอาย แล้วยังเอาพระเณรมาร่วมวงเหล้าอีก เมื่อไม่มีวัตรปฏิบัติที่น่าศรัทธา ชาวบ้านก็ต้องขับไล่ เป็นเรื่องที่น่าอเนจอนาใจ ความละอาย ขาดความเกรงกลัวต่อบาป ทำให้ศาสนาต่างพร้อย เพราะต่ำตมอยู่กับความอยากโง่ๆ ปลอ่ยให้ความอยากดื่ม อยากกิน อยากเสพของที่เป็นทุกข์ เป็นโทษ เป็นภัย ทั้งที่ความเป็นคนดีที่จะบวชในศาสนาเพื่อละอบายมุข อยู่ในศีลในธรรม อยู่ในร่มผ้ากาสาวพัสตร์ที่เรียกว่าเป็นชาวพุทธได้ ไม่ใช่ทำตัวหลุดจากชุมชนรัก อย่างนี้เรียกว่าปลอ่ยตัวจมต่ำตมแทบจะไม่เหลือ

^{๓๔๗} พระพยอม กัลยาโณ, ขาดสมณสัญญา, โลกวันนี้ คอลัมน์ : สำนักข่าวพระพยอม, [ออนไลน์],

ที่มา : <http://www.lokwannee.com/web2013/?p=256201>. [๑๐ ธ.ค. ๒๕๖๐].

^{๓๔๘} พระพยอม กัลยาโณ, สมณสัญญา, โลกวันนี้ คอลัมน์ : สำนักข่าวพระพยอม, [ออนไลน์], ที่มา : <http://www.lokwannee.com/web2013/?p=289064>. [๑๐ ธ.ค. ๒๕๖๐].

อะไรในสมอง ไม่รู้ว่าตัวเองเป็นอะไร คนเราถ้าขาดความรู้สึกว่าตัวเองเป็นอะไร ความเป็นพระก็ไม่เหลือแล้ว มีแต่ผ้าเหลืองห่มร่างที่ต้อง เรียกว่า อมนุษย์ จะบอกว่าแค่อาบัตินิจิตยไม่ได้ ในความรู้สึกของชาวบ้านเขาทนไม่ได้ เขาจึงขับไล่พระ เป็นเรื่องที่น่าอัปยศอดสูอย่างใหญ่หลวง อาตมาจึงย้ายพวกที่อยู่ในผ้าเหลือง อย่าทำให้เสียข้าวสุก ไม่ทำให้ตัวเองต่ำตม ถ้าอยากกินเหล้าก็ไม่ยาก แค่ออกไปแล้วจะไปตำตมจมยังงัยกับใครก็ไม่เดือดร้อน แต่อยู่ในผ้าเหลืองที่หุ้มกายมานั่งตมเหล้ากับสีกา ไม่ว่าพระหรือสีกาก็ไม่มีอะไรเหลือแล้ว ไม่เหลืออย่างอะไรแล้ว ไม่มีสำนึกความเป็นมนุษย์ให้นับถือ คนอย่างนี้เหมือนคนไม่มีศาสนา เป็นพระก็ไม่มีสมณสัญญา ศาสนาไม่เหลืออะไร ถือเป็นยุคที่เสียผ้าเหลืองเสียข้าวสุกไม่ใช่น้อยเลย^{๓๙}

สรุป การใช้เทคโนโลยีสื่อของพระสงฆ์ในปัจจุบันนี้ พอจะแบ่งการใช้เทคโนโลยีออกได้ ๓ จุดประสงค์ คือ ๑. การใช้เพื่อความเพลิดเพลิน เทคโนโลยีความบันเทิง ๒. การใช้เพื่อการสื่อสารธรรมและการประกาศศาสนา ๓. ความจำเป็นในการใช้เพื่อการศึกษาในปัจจุบัน

การเปลี่ยนแปลงของโลกได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องทำให้มี การนำเทคโนโลยีเครื่องมือสื่อสารมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของมนุษย์มากขึ้น แม้แต่พระสงฆ์เองก็ต้องมีการปรับตัวเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมบทบาทของพระสงฆ์ก็เพิ่มมากขึ้น เมื่อพระสงฆ์เข้าใจบทบาทของตนเองแล้ว เทคโนโลยีสารสนเทศก็ คือ วิชาการอย่างหนึ่งที่พระสงฆ์ควรศึกษาและคณะสงฆ์ควรส่งเสริมให้พระได้มีโอกาสศึกษาให้มากขึ้น โดยใช้หลักปฏิสัมพันธ์คือ รู้จักความหมาย รู้จักหลักการ เพื่อจะได้ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างรู้เท่าทันและนำไปอธิบาย หลักธรรมของพระพุทธศาสนาให้กับคนร่วมสมัยเข้าใจได้ พระสงฆ์จะอยู่ในสังคมโลกได้อย่างไร มีประสิทธิภาพต่อไปอีกนานและเป็นที่พึ่งทางจิตวิญญาณให้กับชาวโลกได้อย่างมีความสุขโดยอาศัยหลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผ่านเครื่องมือสื่อสารที่ทันสมัยในการเผยแผ่

สังคมสื่อออนไลน์ได้มีวิวัฒนาการอย่างรวดเร็วในช่วงระยะเวลา ๒๐ ปีที่ผ่านมา แม้สังคมออนไลน์แม้จะก่อให้เกิดประโยชน์อย่างมากแต่ก็มีภัยอันตรายแฝงอยู่เหมือนกัน สังคมสมมติในโลกอินเทอร์เน็ตหรือโซเชียลเน็ตเวิร์ก โดยเฉพาะเฟซบุ๊กไม่ใช่แค่ฆราวาสที่คลั่งไคล้ แต่พระสงฆ์และสามเณรจำนวนมากให้ความสนใจและนิยมไม่แพ้กัน สังเกตได้จากพระผู้ใหญ่บางรูปที่ไม่เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ แต่ก็มีเฟซบุ๊กเป็นของตัวเองเป็นต้น ในด้านหนึ่งนั้นสื่อสังคมออนไลน์ที่มีประโยชน์มาก ทั้งช่วยเชื่อมโยงให้มนุษยชาติใช้เป็นแหล่งเผยแพร่ความรู้ ประหยัดค่าใช้จ่ายทางการสื่อสารซึ่งพระสงฆ์ส่วนหนึ่งก็ใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ไปในทิศทางที่ดีมีไว้ เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา แต่ก็มีจำนวนไม่น้อยใช้เพื่อคลายเครียดส่วนตัวด้วยการโพสต์อะไรต่อมิอะไร จึงควรที่จะมีการศึกษาทิศทางหรือหลักเกณฑ์การใช้อินเทอร์เน็ตของสามเณรและพระสงฆ์อย่างไร เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อพุทธศาสนาและเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่มหาชน

^{๓๙} พระพยอม กัลยาโณ, ไร้สมณสัญญา, โลกวันนี้ คอลัมน์ : สำนักข่าวพระพยอม, [ออนไลน์], ที่มา : <http://www.lokwanee.com/web2013/?p=309360>. [๑๐ ต.ค. ๒๕๖๑].

บทที่ ๔

วิเคราะห์สมณสัญญาในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ตามหลักพุทธจริยศาสตร์

๔.๑ วิเคราะห์สมณสัญญาในหลักพระวินัย

การบัญญัติพระวินัยนี้ไม่ใช่ว่าพระพุทธองค์จะทรงบัญญัติขึ้นตามอำเภอใจ แต่ทรงบัญญัติขึ้นเมื่อถึงเวลา คือเมื่อมีเหตุเกิดขึ้น ดังที่ปรากฏว่า “ในยุคปฐมโพธิกาลนั้นแม้จะมีพระสงฆ์ สาวกจำนวนมาก เฉพาะที่พระพุทธเจ้าทรงบวชด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทา คือบวชให้ด้วยพระองค์เองก็มีถึง ๑,๓๔๐ รูปตามที่ปรากฏในตำนาน แต่ก็ยังไม่ทรงบัญญัติพระวินัย เพราะในยุคนั้นภิกษุส่วนมากล้วนสิ้น กิเลสเป็นพระอรหันต์ผู้ยังเป็นเสขบุคคลก็ปฏิบัติธรรมประพฤติดิพรมจรรย์ เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์อย่างเคร่งครัดตามที่พระองค์ทรงตรัสสอนไว้เมื่อให้บวชว่า ท่านจงเป็นภิกษุมาเถิด ธรรมเรากล่าวดีแล้ว จงประพฤติดิพรมจรรย์เพื่อทำดีที่สุดแห่งทุกข์เถิดพระสงฆ์ที่บวชด้วยติสรณคณูปสัมปทา ก็ปฏิบัติธรรมเพื่อความบริสุทธิ์จากกิเลสสวระ ทั้งผู้บวชก็เป็นภิกษุมาแล้ว ทั้งนี้เพราะศีลธรรมระดับประชาชนมีมาก่อนพุทธกาล แต่พระองค์ก็ได้ทรงวางเฉยเสียทีเดียว ในวันเพ็ญเดือนสาม หลังตรัสรู้แล้ว ๔ เดือนและหลังกำเนิดพระสงฆ์เพียง ๗ เดือน จึงทรงประกาศหลักแห่งพระพุทธศาสนาไว้ ๓ ประการเป็นแม่บทสำหรับยึดถือปฏิบัติของพระสาวกเรียกว่า “โอวาทปาติโมกข์” คือ ๑.การไม่ทำบาปทั้งปวง ๒.การยังกุศลให้ถึงพร้อม ๓.การทำจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์ หรือที่ชาวพุทธในปัจจุบันรู้จักกันว่า “วันมาฆบูชา” นั่นเอง ซึ่งในวันดังกล่าวเป็นวันที่ภิกษุจำนวน ๑,๒๕๐ รูป มาประชุมกันโดยมิได้นัดหมาย และล้วนแต่เป็นผู้ที่ทรงบวชให้ด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทา เป็นการประชุมที่ประกอบด้วยองค์ ๔ เรียกว่า “จาตุรงคสันนิบาต” เป็นครั้งแรก นอกจากนี้พระองค์ยังได้ทรงวางหลักการศึกษาไว้ ๓ อย่าง เรียกว่า “ไตรสิกขา” คือ ศีล สมาธิ ปัญญา สำหรับเป็นข้อปฏิบัติส่วนบุคคลโดยอาศัยหลักคำสอนและระเบียบการศึกษาเช่นนี้เพียงพอสำหรับภิกษุในยุคต้น จึงไม่จำเป็นต้องบัญญัติพระวินัย”^๑

ทรงบัญญัติพระวินัยเพื่อเห็นประโยชน์ดังวัตถุประสงค์ที่ว่า

๑. เพื่อความตั้งอยู่ด้วยดีแห่งสงฆ์
๒. เพื่อความอยู่สำราญแห่งสงฆ์
๓. เพื่อข่มบุคคลผู้เก้อยาก
๔. เพื่อการอยู่สำราญแห่งภิกษุทั้งหลายผู้มีศีลเป็นที่รัก
๕. เพื่อป้องกันอาสวะทั้งหลายอันเป็นไปในปัจจุบัน
๖. เพื่อกำจัดอาสวะทั้งหลายอันเป็นไปในสันปรายภพ
๗. เพื่อความเลื่อมใสแห่งบุคคลทั้งหลายผู้ยังไม่เลื่อมใส
๘. เพื่อความเจริญยิ่งแห่งความเลื่อมใสของบุคคลทั้งหลายผู้เลื่อมใสแล้ว
๙. เพื่อความตั้งมั่นแห่งสัตถธรรม
๑๐. เพื่ออนุเคราะห์พระวินัย^๒

^๑ ปลื้ม โชติชูชูยางกูร, คำบรรยายกฎหมายคณะสงฆ์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๙.

^๒ อภ. ทสก. (ไทย) ๒๔/๓๑/๖๓.

๔.๑.๑ ปาริสุทธิศีล ๔

ปาริสุทธิศีล อันหมายถึง ความสำรวม ๔ ประการ คือ

๑) ปาติโมกข์สังวรศีล ความสำรวมในพระปาติโมกข์ไม่ประพฤติล่วงละเมิดในข้อห้าม ทำตามข้ออนุญาตประพฤติก่อครัดอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ความเป็นผู้สำรวมด้วยสังวรศีล ถึงพร้อมด้วยอาจารย์และโคจร สมาทานศึกษาสิกขาบททั้งหลาย เป็นผู้เห็นภัยในโทษมีประมาณเล็กน้อย เพื่อเป็นผู้มีศีลสมบูรณ์พร้อม เพราะมีกายสมาจาร วจีสมาจาร และมโนสมาจารที่บริสุทธิ์ เป็นภิกษุผู้สมบูรณ์ด้วยศีล

๒) อินทริยสังวรศีล ความสำรวมระวังในอายตนะ ๖ ไม่ให้เกิดบาปอกุศลครอบงำ การสำรวมระวังตัวระวังช่องทางทั้ง ๖ นี้ คือตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ไม่ให้ยินดียินร้าย ในเวลาเห็นรูป ฟังเสียง ดมกลิ่น ลิ้มรส ถูกต้องโผฏฐัพพะ รู้ธรรมารมณ์ด้วยใจ ระวังไม่ให้กิเลสครอบงำใจ ในเวลารับรู้อารมณ์ทางอินทริยทั้ง ๖ เมื่อรู้ถึงธรรมชาติของมันแล้วก็ต้องคอยระวังใช้สติเข้าช่วยกำกับ พึงรู้ชัดในอารมณ์นั้นตามเป็นจริง ไม่ปล่อยจิตให้ไหลไปตามอารมณ์นั้น ถ้าไม่สำรวมแล้วจะเป็นเหตุให้บาปอกุศลธรรมเข้าครอบงำนำไปสู่ความเกิดทุกข์เมื่อสังวรสำรวมดีแล้วย่อมไม่เศร้าโศกเศร้าหมองและทำให้ละอาสวะได้

๓) อาชีวะปาริสุทธิศีล การเลี้ยงชีวิตโดยทางบริสุทธิ์ไม่หลอกลวงเขาเลี้ยงชีพ การดำรงชีพของตนให้เป็นอยู่ได้อย่างสะอาดหมดจดด้วยวิธีการที่จะได้มาซึ่งปัจจัยบริโภคมของภิกษุ คืออาหารเครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค ซึ่งจะต้องได้มาโดยวิธีที่ถูกต้องโดยนัยแห่งความเป็นสมณเพศนั้นโดย เว้นจากอนธนา คือการแสวงหาในทางที่ไม่ชอบผิดธรรมเนียมวินัย ไม่บริสุทธิ์อันเป็นการล่วงละเมิดต่ออาชีวะปาริสุทธิศีล ปัจจัยเครื่องอาศัยที่ได้มาโดยบริสุทธิ์ ได้แก่ การบิณฑบาตหรือทายกมีความเลื่อมใสในคุณธรรมของตนหรือมีผู้เลื่อมใสในพระธรรมเทศนาที่ให้โอวาทสั่งสอน เมื่อจิตระลึกถึงศีลคืออาชีวะที่บริสุทธิ์ดีแล้ว จิตย่อมเกิดความผ่องใสควรแก่การปฏิบัติในคุณธรรมที่สูงยิ่งขึ้นไป

๔) ปัจจัยสันนิสสิตศีล พิจารณาใช้สอยปัจจัย ๔ อันมีจีวร อาหาร เป็นต้น ให้เป็นไปตามความหมายและประโยชน์ของสิ่งนั้นไม่บริโภคใช้สอยด้วยอำนาจตัณหา^๓ พระองค์ทรงแสดงโดยตรงกับพระภิกษุ แต่ก็ห้ามบุคคลทั่วไปว่าห้ามปฏิบัติ การพิจารณาปัจจัย คือ เครื่องอาศัยของบรรพชิตมี ๔ อย่าง คือ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะและคิลานเภสัช โดยพิจารณาก่อนที่จะบริโภคใช้สอยหรือพิจารณาในขณะที่ใช้สอยอยู่หรือบริโภคใช้สอย แล้วจึงพิจารณาในภายหลังตามครรลองของความ เป็นบรรพชิตที่มุ่ง ชัดเกลากิเลสเป็นสำคัญ เพื่อให้เกิดปัญญาเห็นประโยชน์ของการใช้สอยปัจจัยต่างๆ ไม่ใช่เพื่อความเป็นผู้เพลิดเพลินประมาทมัวเมายึดติดแต่เพื่อประโยชน์ในการศึกษาพระธรรม อบรมเจริญปัญญาชัดเกลากิเลสของตนเองจนกว่าจะดับได้อย่างหมดสิ้นในที่สุด

ในสมัยที่พระพุทธองค์ยังทรงพระชนม์อยู่ พระภิกษุทั้งหลายมีความประพฤติเป็นไปด้วยความอ่อนน้อม มีศรัทธาตั้งมั่น เป็นผู้เลี้ยงง่าย มีความอ่อนโยน ไม่ปราศจากสติเพราะมีความยินดีมีความพอใจในความสงบวิเวก ชอบอยู่ในป่า อยู่ตามโคนต้นไม้ ตามถ้ำหรือซอกเขา มีจิตที่แน่วแน่ตั้งมั่นในการขวนขวายเพื่อความสิ้นอาสวะเป็นสำคัญ

^๓ พระพุทธโสมเถระ, **คัมภีร์วิสุทธิมรรค**, แปลและเรียบเรียงโดย สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท ธนาเพลส จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๒๓ - ๒๔.

๖ ม.ม.อ. (ไทย) ๑/๑/-/๕๕๕.

๓. บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีลจะเข้าไปยังบริษัทใดๆ มีสมณบริษัทเป็นต้น ย่อม
แก้แล้วถ้า ไม่ก่อเงินในการเข้าไปสู่สมาคมนั้น

๔. บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล ย่อมไม่หลงลืมสติตาย

๕. บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล หลังจากตายแล้ว ย่อมไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์^๗

ในวิสุทธิมรรคได้แสดงอานิสงส์ของศีลสมบัติไว้ดังนี้

ศีลของภิกษุใด เป็นศีลสมบัติ ปราศจากมลทินดีแล้ว การทรงบาตรและจีวรของภิกษุนั้น
ย่อมเป็นที่น่าเลื่อมใส ดวงหทัยของภิกษุผู้มีศีลบริสุทธิ์แล้ว ย่อมไม่หยั่งลงสู่ภยันตรายการติเตียนตนเองเป็น
ต้น เปรียบเหมือนดวงอาทิตย์ที่ไม่หยั่งลงสู่ความมืดมน แม้เพียงกลิ่นกายของภิกษุผู้มีศีล ก็ยังทำความ
ปราโมชให้แก่ฝูงทวยเทพ ไม่จำเป็นต้องกล่าวถึงกลิ่นคือศีล สักการะทั้งหลายที่บุคคลกระทำแล้วใน
ภิกษุผู้มีศีล แม้จะเป็นของเล็กน้อยก็ย่อมมีผลมาก ภิกษุผู้มีศีลย่อมเป็นภาชนะรองรับเครื่องบูชา
สักการะ อาสวะทั้งหลายในปัจจุบันย่อม เบียดเบียนภิกษุผู้มีศีลไม่ได้ ภิกษุผู้มีศีลย่อมหลุดเสียซึ่งรากล
แห่งทุกข์ที่จะพึงมีในชาติเบื้องหน้า อนึ่ง นิพพานสมบัติอันสงบอย่างหาที่สุดมิได้ ใจของผู้มีศีลสมบูรณ์
แล้ว ย่อมแล่นตรงแน่วไปสู่ความหลุดพ้นจากอาสวกิเลส คือ นิพพานนั้น^๘

๔.๒ วิเคราะห์จากเกณฑ์ในหลักธรรม

ไตรสิกขา หมายถึง การพัฒนามนุษย์ให้ดำเนินชีวิตดีงามถูกต้อง ทำให้มีวิถีชีวิตที่เป็น
มรรค เป็นทางดำเนินชีวิตหรือวิถีชีวิตที่ถูกต้องดีงามของมนุษย์ ต้องเรียนรู้ฝึกฝนพัฒนาตน คือ สิกขา
มรรคกับสิกขาจึงประสานเป็นอันเดียวกัน เมื่อมองในแง่ปริยัติ ๔ ก็เป็นอริยมรรค คือ วิถีชีวิตอัน
ประเสริฐเมื่อเป็นมรรคก็ดำเนินก้าวหน้าไปสู่จุดหมายโดยกำจัดสมุทัยให้หมดไป ช่วยให้เรามีชีวิตที่
พึงพา อริยชา ตัณหา อุปทาน น้อยลงไปไม่อยู่ใต้อำนาจครอบงำของมันพร้อมกับที่เรามีปัญญาเพิ่มขึ้น
และดำเนินชีวิตด้วยปัญญามากขึ้นตามลำดับจนกระทั่งในที่สุดพอสมุทัยหมดทุกข์ก็หมดกิบรรลุมหาย
เป็น นิโรธ โดยสมบูรณ์^๙ และยังหมายถึงการศึกษาสามประการตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา คือ
ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งเป็นกุศลโลบายแห่งการพัฒนาตนเองที่ถูกต้องของมนุษย์ทุกคน เป็นรากฐาน
ของการพัฒนาทั้งหลายอันจะนำสังคมไปสู่อายุธรรมที่ถูกต้อง^{๑๐}

พระพุทธองค์ทรงแสดงหลักการศึกษาตามแนวทางพระพุทธศาสนาไว้ในพระไตรปิฎกว่า
ภิกษุทั้งหลาย สิกขา ๓ ประการนี้ สิกขา ๓ ประการมี อะไรบ้าง คือ

๑. อธิศีลสิกขา ๒. อธิจิตสิกขา ๓. อธิปัญญาสิกขา^{๑๑}

พุทธพจน์นี้ ถือเป็นคำจำกัดความที่พุทธศาสนิกชนทั้งหลายควรศึกษาให้รู้แจ้ง
ความหมายของไตรสิกขาในพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม ว่า ข้อปฏิบัติที่เป็นหลัก

^๗ ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๕๐/๔๔.

^๘ พระพุทธโฆสเถระ, คัมภีร์วิสุทธิมรรค, หน้า ๘๐ – ๘๑.

^๙ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), หัวใจพระพุทธศาสนา : พุทธจักร, ปีที่ ๖๑ ฉบับที่ ๕
(พฤษภาคม ๒๕๕๐) : ๗.

^{๑๐} ระวี ภาวิไล, หัวใจของศาสนาพุทธ, (บทความเสนอในการประชุมทางวิชาการ เรื่อง หัวใจของ
ศาสนา), ธรรมสถาน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๑๗-๑๘ กรกฎาคม ๒๕๒๘.

^{๑๑} อด.ต.ก. (ไทย) ๒๐/๘๗/๓๑๒, ๒๐/๙๐/๓๑๘, ข.ม. (ไทย) ๒๙/๑๐/๔๘-๔๙.

สำหรับศึกษา ๓ ประการ เพื่อฝึกหัดอบรม กาย วาจา จิตใจ และปัญญา ให้ยิ่งขึ้นไปจนบรรลุเป้าหมายสูงสุดคือพระนิพพาน^{๑๒}

๔.๒.๑ สมณสัญญาสูตร

ว่าด้วยสมณสัญญา^{๑๓} พระผู้มีพระภาคทรงตรัสกับภิกษุว่า ภิกษุทั้งหลาย สมณสัญญา ๓ ประการนี้ ที่ภิกษุเจริญทำให้มากแล้วย่อมให้ธรรม ๗ ประการบริบูรณ์ สมณสัญญา ๓ ประการ คือ สมณสัญญาว่า

๑. เรามีเพศต่างจากคฤหัสถ์
๒. ชีวิตของเราเนื่องด้วยผู้อื่น
๓. มารยาทอย่างอื่นที่เราควรทำมีอยู่

สมณสัญญา ๓ ประการนี้แล ที่ภิกษุเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมให้ธรรม ๗ ประการบริบูรณ์ ธรรม ๗ ประการ คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้ไม่ปกติทำต่อเนื่อง ประพฤติต่อเนื่องเป็นนิตยในศีลทั้งหลาย
๒. เป็นผู้ไม่มีอภิชฌา (ความเพ่งเล็งอยากได้ของเขา)
๓. เป็นผู้ไม่มีพยาบาท (ความคิดร้าย)
๔. เป็นผู้ไม่มีมานะ (ความถือตัว)
๕. เป็นผู้ใคร่ต่อการศึกษา

๖. เป็นผู้มีการพิจารณาปัจจัยทั้งหลายอันเป็นบริวารแห่งชีวิตว่า ‘ปัจจัยเหล่านี้มีประโยชน์เช่นนี้’ แล้วจึงบริโภค

๗. เป็นผู้ปรารภความเพียร

ภิกษุทั้งหลาย สมณสัญญา ๓ ประการนี้แล ที่ภิกษุเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมให้ธรรม ๗ ประการนี้ บริบูรณ์^{๑๔}

พระภิกษุ สามเณร มีสมณสัญญาว่า ตอนนี้เรามีเพศต่างจากคฤหัสถ์ ชีวิตของเราเนื่องด้วยผู้อื่น มารยาทอย่างอื่นที่เราควรทำมีอยู่ ระลึกละเอียดตลอดเวลาย่อมเป็นผู้สงบเสถียร สำรวม แสดง อากัปกริยาต่างๆ ด้วยอาการเรียบร้อยด้วยสมณสัญญา ภิกษุเจริญสมณสัญญาอยู่ตลอดเวลา ย่อมทำให้ธรรม ๗ ประการ ดังกล่าวมาแล้วนั้นบริบูรณ์ และทำให้ศรัทธาปสาทะของผู้พบเห็นเพิ่มพูน

๔.๒.๒ ปัพพชิตอภินิสสสูตร

ว่าด้วยธรรมที่บรรพชิตควรพิจารณาเนื่องๆ ๑๐ ประการเหล่านี้ เป็นธรรมที่บรรพชิตควรพิจารณาโดยแจ่มชัดอยู่เนื่องๆ ธรรม ๑๐ ประการ คือ บรรพชิตควรพิจารณาเนื่องๆ ว่า

๑. เราถึงความมีเพศต่างจากคฤหัสถ์
๒. การเลี้ยงชีพของเราเนื่องด้วยผู้อื่น
๓. เรามีอากัปกริยาอย่างอื่นที่จะพึงทำ

^{๑๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย , ๒๕๔๖), หน้า ๑๐๗.

^{๑๓} สมณสัญญา คือ ความกำหนดหมายรู้ที่เกิดขึ้นแก่สมณะ. (อง.ทสก.อ.(บาลี) ๓/๑๐๑/๓๗๒)

^{๑๔} อง.ทสก.(ไทย) ๓/๑๐๑/๓๗๒.

๔. เราติเตียนตนเองโดยศีลได้หรือไม่
๕. เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายพิจารณาแล้วติเตียนเราโดยศีลได้หรือไม่
๖. เราจักต้องมีความพลัดพรากจากของรักของชอบใจทั้งสิ้น
๗. เรามีกรรมเป็นของตน เป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย เราทำกรรมใดไว้ จะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตาม ย่อมเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น
๘. วันคืนล่วงไปๆ บัดนี้เราทำอะไรอยู่
๙. เรายินดียิ่งในเรือนว่าง^{๑๕} อยู่หรือไม่
๑๐. ญาณทัสสนะที่ประเสริฐอันสามารถ^{๑๖} อันวิเศษยิ่งกว่าธรรมของมนุษย์^{๑๗} ที่เราบรรลุแล้วซึ่งจักเป็นเหตุให้เราไม่เก้อเขินเมื่อเพื่อนพรหมจรรย์ถามในภายหลัง มีอยู่หรือไม่
- ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้แล บรรพชิตควรพิจารณาเนืองๆ^{๑๘}
- การมีสมณสัญญาบรรพชิตภิกษุสามเณร ควรต้องมีย่อมทำให้คุณธรรมพื้นฐานต่างๆ บริบูรณ์ได้ ตามนัยแห่งสมณสัญญาสูตรนี้ ถ้าบรรพชิตไม่มีสมณสัญญานี้แล้วไซ้ ก็ยากที่จะเจริญในพระศาสนานี้ได้ และยากที่จะประพจน์ให้มั่นคงในไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา)นี้ได้ เพราะสมณสัญญาเป็นมโนธรรม ความสำนึกขึ้นพื้นฐานของชีวิตเพศพรหมจรรย์ ความเป็นสมณะนั่นเอง และที่สำคัญเป็นปัจจัยข้อแรกอันสำคัญที่จะทำให้ภิกษุประพจน์ ครองรักษาซึ่งสิกขาบททั้ง ๒๒๗ ข้อ อยู่ได้นานอย่างมั่นคง ถ้าภิกษุนั้นเจริญให้มากและอบรมทำให้มากแล้วซึ่งสมณสัญญา

๔.๓ วิเคราะห์สมณสัญญากับสถานการณ์ปัจจุบัน

ในสมัยปัจจุบันนี้การสืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตง่ายและรวดเร็ว โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศให้เกิดประโยชน์ การเพิ่มขึ้นของสื่อสังคมออนไลน์หลากหลาย และการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี ทำให้พระภิกษุ สามเณรใช้เทคโนโลยีเพื่อการสืบค้นข้อมูล การใช้คอมพิวเตอร์ การใช้อินเทอร์เน็ต เพื่อความรวดเร็วในการทำงาน และเกิดประสิทธิภาพอย่างแท้จริง พระภิกษุสามเณรเองก็ต้องระวังให้ดีในเรื่องของการใช้เครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศเหล่านั้น เพราะการใช้งานอาจทำให้เกิดผลที่ไม่ดี ต่อพระภิกษุ สามเณรตามมามากภายหลังได้

๔.๓.๑ การใช้งานสื่อสังคมโลกออนไลน์

การใช้งานสื่อออนไลน์ที่เป็นปัญหาของพระสงฆ์อยู่ที่ วัตถุประสงค์ว่าใช้เพื่ออะไร ใช้ในสิ่งที่ดีหรือไม่ควร แต่ก็ควรเลือกใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสม โดย ไม่ขัดกับพระธรรมวินัย การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในยุคปัจจุบันมาช่วยในการติดต่อสื่อสารไม่ว่าจะเป็นโทรศัพท์มือถือ แอปพลิเคชันต่างๆที่มีความทันสมัย แต่การใช้งานเพื่อประโยชน์จากสิ่งเหล่านั้นต้องมีความระมัดระวัง ในการใช้ให้เหมาะสมกับ

^{๑๕} ยินดียิ่งในเรือนว่าง ในที่นี้หมายถึง ยินดีอยู่ผู้เดียวบำเพ็ญกายวิเวกให้บริบูรณ์ทุกอริยาบถในที่สงัด (อง.ทสก.อ.(บาลี) ๓/๔๘/๓๔๙).

^{๑๖} ญาณทัสสนะที่ประเสริฐอันสามารถ หมายถึง มหัคคตโลกุตตรปัญญา อันประเสริฐบริสุทธิ์ที่สุดสามารถกำจัดกิเลสได้ (อง.ทสก.อ.(บาลี) ๓/๔๘/๓๕๐)

^{๑๗} ธรรมของมนุษย์ ในที่นี้หมายถึงกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ (อง.ทสก.อ.(บาลี) ๓/๔๘/๓๕๐).

^{๑๘} อง.ทสก. (ไทย) ๒๔/๔๘/๓๔๙.

ความเป็นพระภิกษุสามเณร และสมณสัญญา จึงจะเกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ในการใช้งานสื่อออนไลน์ ในการสื่อสารและมีความเหมาะสมมากที่สุด

การใช้งานสื่อออนไลน์เป็นทั้งปัญหา อุปสรรคและโอกาส ทุกวันนี้ข่าวสารพระสงฆ์ที่บวชอย่างอนุพรชนน้อย ไม่รู้ข้อวัตรไม่รู้ปฏิบัติไม่รู้ปฏิบัติ ก็ดำเนินไปด้วยความคึกคะนอง ไม่ว่าจะเป็นการใช้สื่ออะไรต่างๆ แสดงความคิดเห็นหรือพฤติกรรม ที่ไม่ไปตามครรลองอันงดงามตามพระธรรมวินัยเปิดช่องโหว่ให้คนทั้งหลายทั้งปวงโจมตี หรือว่าบริภาษไปในทางเสื่อมเสียได้ ดังนั้นวิกฤตนี้แม้จะปฏิบัติที่ไหนหรือทำตัวอย่างไร ต่างถิ่นต่างแดน คนทั้งหลายสามารถแชร์ไปในโลกโซเชียลต่างๆ รู้กันไปทั่วโลก ดังนั้น สมณสัญญาจึงเป็นเรื่องที่สำคัญในยุคปัจจุบันนี้เลย เพราะว่าเป็นคุณและโทษในตัวส่วนเป็นทั้งคุณก็คือโอกาสอย่างไร นั่นก็เป็นการเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนเข้าไปถึงตัวตนบุคคลหรือว่าเปิดโอกาสให้บุคคลทั้งหลายที่ใคร่หรือสนใจที่จะฟังรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ในแง่มุมมองต่างๆ สำนึกต่างๆ ข้อวัตรปฏิบัติต่างๆ หรือพระธรรมเทศนาที่ตัวเองยังสนใจก็สามารถเลือกชมเลือกศึกษาได้ในบริบทนั้นๆ โดยเอกเทศ อ่านแล้วแต่ความชอบแล้วแต่จริตของแต่ละบุคคลได้ก็โดยง่าย ดังนั้นโซเชียลหรือโลกสื่อสาร จึงเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อพระภิกษุสามเณรในปัจจุบัน ในขณะที่เดียวกันก็เป็นดาบสองคมนั้นด้วยเช่น แทนที่จะใช้โลกสื่อสารดังกล่าวนี้ให้เป็นประโยชน์ในการเผยแผ่และการศึกษาหาความรู้ให้ยิ่งๆ ขึ้นไปแต่กลับใช้การสื่อสารนี้ไปเพื่อกล่อมเกลากิเลส มากขึ้นทวีความรุนแรงมากขึ้น แทนที่จะเป็นประโยชน์กับเป็นโทษ เหนือกว่าบุคคลโดยทั่วไปนั้นด้วย ดังนั้นการใช้โซเชียลทั้งหลายเป็นได้ ทั้งคุณและโทษขึ้นอยู่กับคนที่ใช้จะใช้ไปในแง่ไหนมุมมองไหนอย่างไร ทั้งนี้ทั้งนั้นพึงพิจารณาให้เกิดความเหมาะสมพอดีถึงว่าแม้มีก็ไม่ควรไปประเจิดประเจ้อหรือไปवाद้างเพื่อให้เกิดความสูญเสียนี้เป็นลักษณะ การตื่นรู้ในสมณะสัญญา ได้ด้วยกันหรือการใช้หูฟังเสียหูนี้ก็ไม่พึงกระทำหรือการใช้โทรศัพท์มือถือในที่สาธารณะก็ไม่พึงกระทำ หรือแม้กระทั่งการใช้โซเชียลในลักษณะต่างๆ เหมือนคนฤๅษีเขาก็ไม่พึงกระทำ แต่เราจะใช้เพื่อการติดต่อสื่อสาร ในกิจการของคณะสงฆ์หรือเพื่อเกื้อกูลคณะสงฆ์ ประชุมหรือเพื่อการส่งข้อมูลที่สำคัญทางศาสนาเป็นไปเพื่อคณะสงฆ์แบบพัฒนาสภาพ และได้เป็นการเกิดความสมัครสมานสามัคคี หน่วยงานของวัดตำบลอำเภอ จังหวัด ก็จะต้องว่าการใช้โซเชียลต่างๆ นั้นเป็นประโยชน์ ทั้งในแง่การเผยแผ่พุทธศาสนา การศึกษาและการจรรโลงพระพุทธศาสนาให้คงอยู่กับวัฒนธรรมสมัยใหม่ควบคู่กันไป^{๑๙}

การปฏิบัติตัวของพระสงฆ์ สามเณรในสื่อออนไลน์ที่เป็นโลกแห่งเทคโนโลยีในยุคปัจจุบัน ได้ถูกหยิบยกให้ เป็นประเด็นถกเถียงกันอยู่หลายครั้งหลายครา โดยเฉพาะประเด็นเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีของพระสงฆ์ สามเณรในสื่อออนไลน์ที่ได้พัฒนากลายเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตประจำวันของพระสงฆ์ สามเณร ระหว่างพระสงฆ์กับฆราวาส อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ยุคปัจจุบันนี้สื่อออนไลน์มันให้ทั้งคุณและโทษ หากผู้ที่บริโภคหรือจะใช้ ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างมหาศาล ย่นระยะหนทางประกาศพระพุทธศาสนา ได้เข้าถึงอย่างที่สุด แต่ถ้าใช้ในทางที่ผิดก็ทำร้ายตัวเราเอง อย่างง่ายดาย มีทั้งคุณและมีทั้งโทษ^{๒๐} ต้องยอมรับว่าพระเณรเรายาก ค่า

^{๑๙} สัมภาษณ์ พระครูสมุห์พ่อกิจ ฉนทโก, เจ้าอาวาสวัดข้างเคียน ต.ช้างเผือก อ.เมือง จ.เชียงใหม่, ๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๒๐} สัมภาษณ์ พระราชวิสุทธิญาณ (ฤทธิรงค์ ญาณวโณ), เจ้าคณะจังหวัดแม่ฮ่องสอน-ลำพูน-เชียงใหม่ (ธ) เจ้าอาวาสวัดป่าดาราภิรมย์, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

พระเณรเรายู่ยาก หมายถึง โลกมันเปลี่ยนไปไกลมากเพราะโลกเปลี่ยนไปไกล บางทีข้อวัตรปฏิบัติบางอย่างซึ่งเราเคยทำได้ เช่น อาจจะเป็นเรื่องของอาบัติเล็กน้อยๆ แต่ในปัจจุบันนี้ซึ่งโลกสมัยใหม่เข้ามามันก็มีคำว่าโลกวิเศษเข้ามา ซึ่งคำว่าโลกวิเศษ คนทั่วไปก็ไม่คิดว่าเป็นความผิดเล็กน้อยๆ แต่ว่ามันเป็นปัญหาใหญ่ในสังคม สถานการณ์สมณสัญญาพระภิกษุสามเณร ในปัจจุบันเรียกว่าอาจจะอ่อนลง เริ่มตั้งแต่กิริยามารยาท ข้อวัตรปฏิบัติต่างๆก็อาจจะอ่อนลงหรือไม่เข้มข้นเหมือนกับในอดีต เราจะเห็นว่าความมีสัมมาคารวะ หรือความอ่อนน้อมถ่อมตน สัมมาคารวะหรือว่าคุณธรรมที่มีในใจ พ่อแม่ครูบาอาจารย์เราสมัยก่อนท่านจะให้ความเคารพในเรื่องนี้สูงมากนั้นบ่งบอกให้เห็นว่าคุณธรรมหรือคุณงามความดีในใจนี้เข้มข้นมาก พอปัจจุบันโลกมันเปลี่ยนไปสัมมาคารวะหรือว่าคุณงามความดี มันหายไปหรือไม่อย่างไร มันไม่ได้หายไปไหน แต่ว่าคนยุคใหม่ พระเณรยุคใหม่อาจจะไม่ให้ความสำคัญในเรื่องนี้มาก ในความเป็นพระภิกษุสามเณรในปัจจุบัน หมายถึง พระภิกษุสามเณรยุคใหม่อาจจะมองในมิติเรื่องของการใช้ชีวิตที่ทันสมัยขึ้น เช่น เทคโนโลยีมากขึ้น เสพอะไรที่มันเป็นวัตถุนิยมมากขึ้น แต่ว่าเราก็ควรให้ความสำคัญ ว่าการที่เราเข้ามาบวชเป็นพระภิกษุสามเณร ถือว่าเสียสละ การใช้เทคโนโลยีถ้าใช้ในทางที่เกิดประโยชน์ มันก็เป็นประโยชน์ต่อความเป็นพระเณรของเรา แต่ถ้าเอาเทคโนโลยีมาใช้ในทางที่ไม่เหมาะสมไม่ควร หรือเอามาใช้แล้วภาพมันไม่เหมาะสม เช่น ฟังเพลง ตามที่สาธารณะต่างๆ มันผิดมากไหม ก็ไม่ผิดมาก แต่มันเป็นเรื่องของโลกเขามองว่ามันไม่เหมาะสมไม่ควร^{๒๑}

ปัจจุบันโลกก็เปลี่ยนแปลงไปเยอะเทคโนโลยีก็มาเยอะ หลายอย่างก็อำนวยความสะดวกให้กับทั้งพระด้วยทั้งคนบ้านด้วย ซึ่งสื่อออนไลน์หรือว่าสื่อต่างๆนี้มีทั้งประโยชน์ และก็มีความโทษก็อย่างที่ทราบกันว่าในพระธรรมวินัยเองในเรื่องของอนิยต ห้ามอยู่ในที่ลับหู ๑ ห้ามอยู่ในที่ลับตา๑ บางครั้งอย่างเช่น โทรศัพท์ ถ้ามันไม่ได้เปิด Speaker Phone อย่างนี้ มันก็สองแง่สองง่ามว่าจะสื่อหรือไม่สื่อ แน่ชื่อนอนอยู่แล้วว่าหลักการสำคัญมันไม่ได้อยู่ที่ว่าลับหรือไม่ลับ หลักการสำคัญอยู่ที่การปฏิบัติตนของพระภิกษุรูปนั้น ถ้าท่านมีสมณสัญญาอยู่ว่าท่านกำลังทำอะไร กำลังพูดอะไร กำลังสื่อสารอะไร ต่อให้มันอยู่ในที่ลับหูก็ตามอย่างเช่นว่า คุยโทรศัพท์ หรือไลน์ ถ้าท่านไม่ได้ประพฤติดนนอกความเป็นสมณะมันก็จะไม่เกิดปัญหา ซึ่งหลายๆครั้งสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ดี หมายถึงว่าเครื่องมือเหล่านี้เป็นสิ่งที่ดีในการเผยแผ่แก่พระพุทธศาสนาได้ ถ้าใช้ให้เกิดประโยชน์ ก็เป็นประโยชน์ใช้ไม่เกิดประโยชน์ก็เป็นโทษ ตอนนี้นักชี้นอยู่กับสมณสัญญาของท่านในแต่ละรูปไป^{๒๒}

สรุป การใช้สื่อออนไลน์ เทคโนโลยีสารสนเทศนั้น เพื่อประโยชน์ต่อพระศาสนาในสังคมยุคใหม่ในปัจจุบัน ซึ่งการใช้งานนั้นจะต้องมีสมณสัญญาใช้อย่างมีสติ สรรวมระวังให้อยู่ในกรอบที่เหมาะสม ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อความเป็นสมณเพศซึ่งเป็นที่เคารพของพุทธศาสนิกชน

^{๒๑} สัมภาษณ์ พระครูสุนทรมหาเจติยานุรักษ์ (จิตติชัย จิตติขโย) ดร., รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา, ๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๒๒} สัมภาษณ์ นายกิตติพงศ์ กาวิ, นักวิชาการศาสนา สำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดเชียงใหม่, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

๔.๓.๒ การใช้บริหารสมัยปัจจุบัน

การใช้พระภิกษุ สามเณรใช้คอมพิวเตอร์ โน้ตบุ๊ก โทรศัพท์มือถือ เพื่อประโยชน์ในการติดต่อสื่อสาร การเผยแผ่ศาสนา หากมองว่าคอมพิวเตอร์ โน้ตบุ๊ก โทรศัพท์มือถือเป็นเพียงเครื่องมือการใช้งานเพื่อประโยชน์ที่เปลี่ยนสถานภาพไปตามกาลเวลา แต่ถ้าเริ่มตามกระแสเปลี่ยนบริหารสมัยปัจจุบันให้เป็นรุ่นใหม่ มีลูกแอปพลิเคชันมากมายตามสมัยยุคปัจจุบัน ก็ดูไม่เหมาะสมเพราะนอกจากอาจจะใช้ผิดวัตถุประสงค์แล้ว ยังมีคำครหาตามมา หากจะมองในแง่ของพระวินัย แน่นนอนที่การใช้บริหารในสมัยปัจจุบัน ไม่ได้มีพุทธบัญญัติเป็นสิกขาบท เพราะในสมัยพุทธกาลยังไม่มีบริหารสมัยปัจจุบัน แต่มีระบุในพระวินัยก็คือ พระสงฆ์ สามเณรจะต้องมีความสำรวมทางการพูด การคิด และการกระทำ พระวินัยเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ จึงอยู่ที่ลักษณะการใช้งานว่าใช้เพื่ออะไร หากใช้โดยสำรวมระวังมีสมณสัญญาในทุกครั้งที่ใช้อย่างยึดติดกับลักษณะรูปแบบ และไม่ใช้โดยไม่จำเป็นเกินไป ถ้าพระภิกษุ สามเณรยังหวั่นไหวต่อกิเลสโลภียวัตถุ ใช้เครื่องมือใดๆผิดไปจากวัตถุประสงค์ก็อาจนำมาซึ่งความเสื่อมเสีย ควรพิจารณาอย่างแยบคายตามแนวทางโยนิโสมนสิการ ถึงคุณประโยชน์หรือโทษ ไม่ยึดติด ที่สำคัญต้องเป็นคนใช้ ไม่ใช่ให้วัตถุเหล่านี้มาควบคุมมีอำนาจเหนือกว่า

ปัจจุบันการใช้สื่อออนไลน์นี้ ถ้าเราจะว่าไปก็เป็นดาบสองคม ถ้าใช้เป็นก็มีประโยชน์อย่างมาก เพราะว่าคนเข้าถึงสื่อออนไลน์เยอะ ไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่ในสมัยปัจจุบัน เราไปที่ไหนเราจะเห็นว่าเป็นคนที่นั่งคนเดียวเฉยๆ แต่มันไม่เงียบหรือมันดูไลน์ดูเฟสในมือถือของเขา ถ้าใช้เป็นก็มีประโยชน์ ถ้าใช้ไม่เป็นก็มีโทษ เช่น พระสงฆ์สามเณรมีมือถือทุกรูปอยู่แล้ว มีน้อยนักที่จะไม่มี ครูบาอาจารย์ระดับสูง ท่านบอกว่าอย่าเล่น เพราะฉะนั้นต้องใช้ให้เป็นโดยเฉพาะในสถานที่สาธารณะ เดินทางที่ดีในที่ที่เป็นชุมชนที่ดี ในที่เป็นตลาด ในห้างสรรพสินค้าที่ดี โดยรวมพูดง่าย ๆ ก็คือในที่ใดที่มีชุมชน ในที่เป็นที่สาธารณะ ไม่ควรจะใช้โทรศัพท์ โดยเฉพาะพระสงฆ์เวลาขึ้นอาสน์สงฆ์ ไปงานมงคลอวมงคล อยู่ที่สูงกว่าประชาชน มัวแต่เล่นโทรศัพท์กดโทรศัพท์เฟส พูดโทรศัพท์โดยไม่รู้ตัวตัวเองว่าเป็นอะไร อันนี้เป็นผลกระทบถ้าประชาชนเห็นแล้ว คือมันไม่ต่างกับเด็กลูกหลานของเขาเหมือนกับชาวบ้าน ต้องสำรวมต้องระมัดระวัง ถ้าไม่จำเป็นก็ไม่อยากให้อ่านไว้อ่าน ปิดโทรศัพท์ไว้อ่านเหมือนกับเราขึ้นเครื่องบินเครื่องบินขึ้นทางพนักงานเขาประกาศให้ปิดเครื่องเล่นทุกชนิด โทรศัพท์ คอมพิวเตอร์ ต้องปิดอันตรายต่อสัญญาณทางเครื่องบินเขาได้รับ ไม่กวนสัญญาณเขาเป็นอันตราย เช่นเดียวกันพระสงฆ์ถ้าไม่สำรวม ก็ทำให้ตัวเองเสียหาย โดยศรัทธาประชาชนเสื่อมศรัทธาโดยไม่รู้สึกรวมไปถึงหมู่คณะพระสงฆ์ ถ้าใช้ให้เป็นประโยชน์ควรใช้ในที่ที่เหมาะสม อันนี้ใช้ให้เป็นประโยชน์เพราะว่า ปัจจุบันนี้เวลาออกจากวัดไปแล้ว โดยเฉพาะผู้ปกครอง เจ้าคณะพระสังฆาธิการ ส่งงานลูกศิษย์ที่จะล่าช้าไม่ได้ มันก็มีประโยชน์ ดังนั้น ต้องใช้ให้เป็น^{๒๓} โทรศัพท์มือถือ ถ้าใช้อย่างมีประโยชน์ เช่น อยู่ในที่กัณดารหรือมีเหตุมีภัยที่จะหาความช่วยเหลือหรือว่าใช้เป็นที่ปรึกษาหารือเพื่อความสะดวก แต่ถ้าหากว่าใช้ในฐานะที่ไม่สมควร ยิ่งไม่สมควรจะใช้แล้วไปใช้เข้า บางรูปเคยเห็นบ่อยๆว่าใช้ คล้ายๆอวดตัวว่ามีมือถืออะไรทำนองนี้ เป็นต้นในที่ชุมชน สาธารณะนั้นไม่สมควร จึงเรียกว่า ใช้ให้ถูกต้องกับกาลเทศะที่จะจำเป็น

^{๒๓} สัมภาษณ์ พระเทพปริยัติ (สะอาด ขนติโก), เจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่ เจ้าอาวาสวัดเจ็ดยอด พระอารามหลวง, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

อันนี้มีความหมายว่าอันนี้เฉพาะอย่างยิ่งกิริยาที่แสดงออกจำเป็นต้องใช้คราวใด ให้มีความสำรวมไว้อยู่เสมอให้เหมาะสม^{๒๔}

สรุป การใช้งานสื่อออนไลน์ เครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศ ให้เกิดประโยชน์ในการค้นคว้าหาข้อมูลนั้น ควรเป็นไปในลักษณะของการศึกษาค้นคว้าสิ่งที่เป็นองค์ความรู้อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านการศึกษากลับมาเกี่ยวกับการศึกษา เช่น ใช้ค้นคว้าหาคำตอบให้กับปัญหาที่ยังเคลือบแคลงสงสัย และถือนำความรู้ที่ได้จากการใช้งานสื่อออนไลน์มาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น

๔.๓.๓ การใช้ชีวิตสมณะสมัยปัจจุบัน

พระสงฆ์ควรเลือกใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสมโดยไม่ขัดกับพระธรรมวินัย เมื่อเทคโนโลยีมารวมเข้ากับสารสนเทศ จึงทำให้กลายเป็นเทคโนโลยีสารสนเทศซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ เทคโนโลยีสารสนเทศ (information technology), ไอที(IT) หรือเทคโนโลยีสารสนเทศ (information and communications technology), ไอซีที (ICT) หมายถึง เทคโนโลยีสำหรับการประมวลผลสารสนเทศ ซึ่งครอบคลุมถึงการรับ-ส่ง, แปลง, จัดเก็บ, ประมวลผล, และค้นคืนสารสนเทศ เทคโนโลยีสารสนเทศจึงเป็นการรับ การประมวลผล และการแจกจ่าย สารสนเทศในรูปแบบเสียง ภาพ เนื้อหาที่เป็นข้อความและ ตัวเลข โดยระบบพื้นฐานหลักการไมโครอิเล็กทรอนิกส์ ร่วมกับคอมพิวเตอร์และระบบโทรคมนาคม ระบบสารสนเทศ (Information System หรือ IS) คือ ระบบที่ประกอบด้วยคอมพิวเตอร์และโปรแกรมประยุกต์ที่สามารถรับข้อมูลต่างๆ มาบันทึกไว้ แล้วนำข้อมูลนั้นมาจัดทำเป็นสารสนเทศให้แก่ผู้ใช้^{๒๕}

ในยุคปัจจุบัน ความเปลี่ยนของกาลเวลาความเปลี่ยนของยุคสมัย ในยุคสมัยก่อน ในยุคพุทธกาลไม่มีเทคโนโลยี สื่อออนไลน์ต่างๆ ก็มีการพัฒนามาเรื่อยๆ เช่น ในสมัยก่อนสื่อต่างๆก็จะมีเฉพาะหนังสือพิมพ์ แล้วก็วิทยุ เวลาจะดูข่าวสารอะไรเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสังคมก็ไปดูตรงนั้น แต่ปัจจุบันนี้มันมีสื่อที่เร็วกว่านั้นไววกว่านั้น ก็ยิ่งควรระมัดระวังมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะพระภิกษุสามเณร การใช้สื่อควรระมัดระวังต้องดูรายละเอียด ต้องดูความเหมาะสมเวลาไหนควรใช้เวลาไหนไม่ควรใช้สถานที่แห่งใด ดังนั้น สื่อมันมีทั้งคุณและโทษ มีทั้งประโยชน์และไม่มีประโยชน์ ถ้าเรานำไปใช้ในทางที่เหมาะสมในทางที่ถูกต้อง เรานำไปใช้ในทางที่เป็นประโยชน์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจะทำให้เกิดประโยชน์มากมายมหาศาล แต่ถ้าเรานำไปใช้ในทางที่ไม่ถูกต้องก็เป็นโทษได้ อย่างทุกวันนี้ไม่ใช่แต่ที่เป็นพระภิกษุสามเณร แม้แต่ญาติโยมชาวบ้านเด็ก ๔-๕ ขวบก็ใช้ได้หมด อย่างสามเณรในยุคสมัยปัจจุบัน ส่วนใหญ่ก็จะมาจากสามเณรภาคฤดูร้อน เด็กๆ บางคนก็คุ้นเคยกับการเล่นเกม ติดเกม พอมาบวชแล้วบางทีพ่อแม่ก็ตามใจหรือบางทีก็ให้ลูกใช้ติดต่อสื่อสารถามข่าวคราวสารทุกข์สุขดิบว่าเป็นอย่างไร ถ้าไปใช้อย่างนี้ก็เป็นประโยชน์ แต่ถ้าเอาไปใช้ในทางที่ไม่ถูกต้องก็เป็นโทษ เพราะฉะนั้นสื่อออนไลน์ก็จะมีบทบาทสำคัญที่ทั้งคุณและโทษ ถ้าเราใช้ในทางที่ถูกต้องก็เป็นประโยชน์อย่างมากในการเผยแผ่ แต่ถ้าไปใช้ในทางที่ไม่ถูกต้องก็เป็นโทษได้เหมือนกัน ดังนั้น พระภิกษุสามเณรก็ต้องใช้สมณ

^{๒๔} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลธรรมกิจ (บัวเกตุ ปทุมสิโร), ประธานสงฆ์วัดป่าปางก๊าด ต.อินทขิล อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๕} ยืน ภู่วรรณ, พจนานุกรมคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต, (กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดดูเคชั่น, ๒๕๕๖), หน้า ๒๐๗.

สัญญาตัวนี้มาเป็นตัวจัดการว่าเราควรจะใช้เวลาไหน แบ่งภาระหะให้ถูกต้อง^{๒๖} ผู้ที่เข้ามาบวชใหม่ ถ้าได้สำนักที่ดี คือ เจ้าอาวาสดี ผู้นำดี พระพี่เลี้ยงดีคอยแนะนำตักเตือน อนึ่งเจ้าอาวาสนั้นมีงานมาก หน้าที่ของท่านต้องก็อาศัยผู้ที่มีความรู้ความสามารถช่วยเหลือ มีรองเจ้าอาวาสหรือไม่ก็ผู้ช่วย พระอุปัชฌาย์ก็มีคู่สวด พระกรรมวาจาจารย์ พระอนุสาวนาจารย์ พระศีลาจารย์ และก็พระอุเทศาจารย์ผู้ที่สั่งสอนธรรมวินัยคอยดูแล คอยช่วยเหลือ คอยตักเตือน เพราะฉะนั้นวัดจึงเป็นสิ่งที่สำคัญมากที่จะต้องมีการปกครองเจ้าอาวาสที่ดี อาจารย์ที่ดี ครูสอนที่ดีให้เป็นสำคัญ การสอนนั้น คือให้ปฏิบัติควบคู่กันไปกับการปฏิบัติ อย่าสอนแต่เพียงความรู้อย่างเดียวให้ควบคู่กันไป ถ้ายกสืบทอดได้ ขึ้นว่าถ้าทำอย่างนี้ เช่นว่าภิกษุฆ่าสัตว์ต้องปาจิตตีย์ อย่างนี้เป็นต้น ถ้าจะเห็นว่าอาบัติเล็กน้อยแสดงก็หาย ถ้าหากคิดอย่างนี้เสียหาย ถ้าหากว่ามีหิริโอตตะปะว่า การฆ่าสัตว์ๆเขาต้องรับความลำบากจนถึงตายถ้าเขาจะมาฆ่าเรา เขาจะมาตีเรา มาด่าว่าเรา เราเพียงไม่พอใจแล้วสัตว์ทั้งอื่นทั้งหลายก็เหมือนกันก็มีสมณสัญญา เพราะฉะนั้นจึงต้องมีหิริโอตตะปะทั้ง ๒ อย่างคู่กับวินัยไป^{๒๗}

สมณะสัญญาเป็นสิ่งที่จำเป็นในการครองเพศบรรพชิต ขณะเดียวกันก็เหมือนกับข้าราชการก็ควรคำนึงถึงความเป็นข้าราชการ พ่อค้าก็ควรคำนึงถึงความเป็นพ่อค้า เพราะว่าสมณะสัญญา หมายถึง การระลึกถึงความเป็นสมณะเมื่อระลึกถึงความเป็นสมณะ เราก็จะรู้ว่าเรามีหน้าที่อะไร เรามีสิ่งที่จะต้องทำคืออะไรบ้าง และสิ่งที่ไม่ควรทำเรามีอะไรบ้าง แต่หากเราละเลยไม่ได้ระลึกถึงในส่วนที่เป็นสมณะสัญญานั้นก็อาจจะทำให้เราพลั้งเผลอประพฤติดะไรผิดไปบ้าง ความผิดบางอย่างก็เป็นความผิดเล็กน้อยอาจจะเป็นอาบัติเล็กน้อย เช่น อาบัติปาจิตตีย์ แต่หากพลั้งเผลอไปประพฤตในสิ่งที่ไม่สมควรอย่าง เช่น อาบัติสังฆาทิเสส เกี้ยวพาราสีผู้หญิงโดยที่ไม่รู้ตัวลืมนึกไปว่าตัวเองเป็นสมณะมันก็จะเกิดผลต่อศรัทธาของประชาชนได้และเกิดผลต่อตัวของท่านเอง ดังนั้นสมณะสัญญาจึงเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นและเป็นสิ่งที่พระภิกษุสมาเณรทุกรูปพึงสำนึก^{๒๘}

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ได้สรุปสังคัมไทยมีความสัมพันธ์กับเทคโนโลยีด้านข่าวสารข้อมูล หรือตัวข่าวสารข้อมูลได้เป็น ๔ ประเภทคือ

๑. พวกตื่นเต้น คนกลุ่มนี้คิดว่าเรานี้ทันสมัยได้เสพข่าวสารที่ใหม่ๆแปลกๆมีของใหม่ๆเข้ามาเราได้บริโภค แต่สัมผัสกับข่าวสารและเรื่องราวต่างๆอย่างผิวเผิน เรียกว่าตกอยู่ในกระแส ถูกกระแส พัดพาไหลไปเรื่อยๆ ไม่เป็นตัวของตัวเอง

๒. พวกตามทัน คนพวกนี้ก็มีใจว่าเรานี้เก่ง ข่าวเกิดที่ไหนๆรู้หมดแผ่นดินไหว เกิดอีโบลาอะไรที่ไหนรู้ทันหมด ตามทันแต่ไม่รู้ทันพวกนี้เยอะ รู้ตามข่าว แต่ไม่เข้าถึงความจริงของมัน

๓. พวกรู้ทัน ในกลุ่มนี้นอกจากตามทันแล้ว ยังรู้เข้าใจ เท่าทันมันด้วย ว่ามันเป็นมาอย่างไร มีคุณมีโทษ มีข้อดีข้อเสียอย่างไร จะมีทำอย่างไร ให้ได้ประโยชน์โดยไม่ถูกครอบงำ

^{๒๖} สัมภาษณ์ พระเทพสิงหราชจารย์ (โสภณ โสภณ), รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๒๗} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลธรรมกิจ (บัวเกตุ ปทุมสิโร), ประธานสงฆ์ป่าปางก๊าด ต.อินทขิล อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๘} สัมภาษณ์ นายกิตติพงศ์ กาวี, นักวิชาการศาสนา สำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดเชียงใหม่, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

๔. พวกอยู่เหนือมัน เป็นกลุ่มคนที่อยู่เหนือกระแส จึงจะสามารถจัดการกับกระแสได้ เป็น
 ผู้สามารถใช้การเปลี่ยนแปลงให้เป็นประโยชน์ และเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีความสัมพันธ์กับ
 ข่าวสาร ข้อมูลแบบเป็นนาย เป็นผู้จัดการ เป็นผู้ใช้น้อยอย่างแท้จริง^{๒๙}

สรุป พระสงฆ์ สามเณรควรใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสม ไม่ขัดกับพระธรรมวินัย การที่
 พระภิกษุใช้สื่อออนไลน์ในการส่งข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ การแสวงหาความรู้ และเพื่อเผยแผ่ธรรมะ การ
 ประชาสัมพันธ์กิจกรรมที่เป็นสาธารณประโยชน์ แต่สิ่งสำคัญคือการพระสงฆ์รู้จักใช้สื่อออนไลน์ให้
 เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งสื่อออนไลน์จะมีคุณหรือโทษสำคัญที่ผู้ใช้ แต่ถ้าใช้เพื่อการแชทเกี้ยวพาราสี
 ผู้หญิง หรือท่องเว็บลามก ติดต่อบุคคลในทางที่ไม่เกี่ยวกับพระธรรมวินัย ก็เป็นสิ่งที่สมควร ซึ่งโลก
 ปัจจุบันไม่ควรห้ามใช้สื่อออนไลน์ เพราะเป็นการปิดกั้นการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ซึ่งการใช้ต้องใช้อย่าง
 มีสมณสัญญา มีสติ สำรวมระวังให้อยู่ในกรอบที่เหมาะสม

^{๒๙} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), ไอที ภายใต้วรรณธรรมแห่งปัญญา, พิมพ์ครั้งที่ ๗,
 (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๐), หน้า ๔๔.

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

วิทยานิพนธ์เรื่อง วิเคราะห์สมณสัญญาในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ตามหลักพุทธจริยศาสตร์ อาศัยหลักทางพุทธจริยศาสตร์ ตามหลักการกระบวนทัศน์ และวิธีคิดด้วยการอาศัยหลักธรรมต่างๆ ในทางพุทธศาสนาเป็นเกณฑ์วิเคราะห์ตัดสินจากฐานแนวคิดตามกรอบแห่งพระธรรมวินัยในพุทธปรัชญา ได้ผลวิจัยโดยสรุปดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ เพื่อศึกษาสมณสัญญาในพุทธจริยศาสตร์ ทำให้ทราบว่า สมณสัญญา คือ ความสำคัญว่าตนเป็นสมณะ ความจำได้หมายความว่าตนเป็นสมณะ ความมีสำนึกรู้สึกตัวอยู่เสมอว่าตนเป็นสมณะ ความกำหนดในใจว่าตนเป็นสมณะ สมณสัญญาเป็นเหตุให้พระสงฆ์มีสติรู้ตัว และสำนึกอยู่เสมอว่าตนเป็นพระสงฆ์จะต้องปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมทำให้มีความระมัดระวังกาย วาจา รักรัษาระเบียบวินัยเรียบร้อยและเป็นอยู่อย่างสันโดษมักน้อยเหมาะสมกับเพศภาวะ หากไม่มีสมณสัญญาพระสงฆ์ก็จะทำอะไรตามใจชอบ ด้วยความเพเลอสติลืมนัด และไม่รู้ที่กำลังทำผิดระเบียบวินัยไม่เหมาะสมกับสมณสาธูป

ในวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ เพื่อศึกษาสถานการณ์การใช้สื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ปัจจุบัน ทำให้ทราบว่า ยุคปัจจุบันนี้ความเจริญด้านเทคโนโลยี มีอุปกรณ์อำนวยความสะดวกสบายพร้อมแทบทุกประการ แต่เทคโนโลยีนั้นก็เป็นเพียงเครื่องประกอบของชีวิต มีขอบเขตจำกัดเพียงเป็นปัจจัยเครื่องอาศัย มีคุณและโทษขึ้นกับผู้ใช้อย่างยิ่ง สื่อสังคมออนไลน์เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติการทางสังคม เพื่อใช้สื่อสารระหว่างกันในเครือข่ายทางสังคมผ่านทางเว็บไซต์และโปรแกรมประยุกต์บนสื่อใดๆ ที่มีการเชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ตโดยเน้นให้ผู้ใช้งานทั้งที่เป็นผู้ส่งสารและผู้รับสารมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ในการผลิตเนื้อหาขึ้นเองในรูปของข้อมูลภาพและเสียง^๒ การใช้เทคโนโลยีในปัจจุบันนี้พอจะแบ่งการใช้เทคโนโลยีสื่อสังคมออนไลน์ได้ ๓ จุดประสงค์ คือ

^๑ พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), เทคโนโลยีกับศาสนา เกณฑ์วินิจฉัยความหมายและคุณค่าของพุทธธรรม, (กรุงเทพมหานคร, สำนักพิมพ์บุญนิมิต, พ.ศ. ๒๕๓๔), หน้า ๔๓.

^๒ สื่อสังคมออนไลน์กับการเรียนการสอน, [ออนไลน์] แหล่งที่มา :<http://smforedu.blogspot.com/2014/02/blog-post.html> (๑๖/๓/๒๕๖๑).

๑) การใช้ไอทีเพื่อความเพลิดเพลินเทคโนโลยีความบันเทิง^๓ เทคโนโลยีเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อความบันเทิงที่เชื่อถือได้มากที่สุด การใช้เทคโนโลยีหรือไอทีในทางการบันเทิงจะไม่เหมาะสมสำหรับพระสงฆ์ เพราะว่าการใช้เทคโนโลยีนั้นจะขัดต่อการปฏิบัติสมณธรรม หรือเป็นอุปสรรคของการปฏิบัติธรรมจึงไม่เหมาะสมและไม่ควร แต่ในยุคปัจจุบันไอทีเข้ามามีบทบาทในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมปัจจุบันนี้ พระสงฆ์ก็จำเป็นต้องเรียนรู้ที่จะใช้เทคโนโลยีในการดำรงอยู่ในสังคมเช่นกัน

๒) การใช้ไอทีเพื่อการสื่อสารธรรมและการประกาศศาสนา^๔ ในปัจจุบันการสื่อสารมีการพัฒนาไปถึงระดับเครือข่ายทั่วโลก (Internet) การส่งข้อมูลไปทั่วโลกอย่างไร้พรมแดน แต่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาก็ต้องอาศัยสื่อทางสารสนเทศในการประกาศศาสนาโดยเฉพาะ ทางเอกสารหนังสือต่างๆ ก็ยังจำเป็นต้องใช้เป็นหลัก เพราะให้ประโยชน์แบบประโยชน์สูงสุด ทั้งยังเป็นหลักฐานเก็บรักษาไว้ได้ในระยะเวลานานเหมาะแก่ผู้ศึกษา (ผู้รับข้อมูลสารสนเทศ) และสะดวกในการผลิต การเผยแผ่ได้อย่างกว้างไกลมากยิ่งขึ้น

๓) ความจำเป็นในการใช้ไอที การจัดการศึกษาในปัจจุบันนี้จะเน้นการจัดการศึกษาที่เน้นที่เทคโนโลยีเป็นส่วนใหญ่ จึงจำเป็นที่พระสงฆ์จะต้องเรียนรู้โลกในปัจจุบันผ่านระบบไอที ดังนั้นเทคโนโลยีสารสนเทศจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการเข้าถึงและเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กว้างขวางไปทั่วโลก ภายใต้บริบทและแนวโน้มของประชากรโลกที่จะใช้ชีวิตในโลกออนไลน์ หรืออินเทอร์เน็ตเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่องผ่านเครื่องมือต่างๆ ทั้งเครื่องคอมพิวเตอร์ และโทรศัพท์เคลื่อนที่ ดังนั้นพระสงฆ์ควรใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสังคมออนไลน์ เป็นเครื่องมือในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแต่การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศดังกล่าวต้องเป็นไปอย่างมีคุณธรรมจริยธรรม รวมทั้งไม่เป็นการบิดเบือนพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาตามพระไตรปิฎก

ในวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓. เพื่อวิเคราะห์สมณสัญญาในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ตามหลักพุทธจริยศาสตร์ ทำให้ทราบว่า พระสงฆ์ สามเณรควรใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสมไม่ขัดกับพระธรรมวินัย การที่พระภิกษุใช้สื่อออนไลน์ในการส่งข้อมูลข่าวสารต่างๆ การแสวงหาความรู้ และเพื่อเผยแผ่ธรรมะ การประชาสัมพันธ์กิจกรรมที่เป็นสาธารณประโยชน์ แต่สิ่งสำคัญคือการที่พระสงฆ์รู้จักใช้สื่อออนไลน์ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งสื่อออนไลน์จะมีคุณหรือโทษสำคัญที่ผู้ใช้ แต่ถ้าใช้เพื่อการแสวงหาพาราสิต์ผู้หญิง หรือท่องเว็บลามก ติดต่อบริษัทในทางที่ไม่เกี่ยวกับพระธรรมวินัย ก็เป็นสิ่งที่สมควร ซึ่งโลกปัจจุบันไม่ควรห้ามใช้สื่อออนไลน์ เพราะเป็นการปิดกั้นการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ต้องใช้อย่างมีสมณสัญญา มีสติสัมปชัญญะ สำรวมระวัง การใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ให้มีความเหมาะสมกับสถานะ

^๓ มะลิวัลย์ จงจิตชอบ, การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศด้านความบันเทิง, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.l3nr.org/posts/434160> (๑๑/๖/๒๕๖๑).

^๔ พจนารถ สุพรรณกุล, การเผยแผ่พระพุทธศาสนากับเทคโนโลยีสารสนเทศ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.phd.mbu.ac.th/index.php/2014-08-28-08-57-4/106-2014-09-20-08-27-56> (๑๑/๖/๒๕๖๑).

ที่พระสงฆ์พึงปฏิบัติ เพราะถือเป็นสื่อที่ให้ความอิสระกับผู้ใช้งาน หากพระสงฆ์ สามเณรใช้งานในทางไม่เหมาะสม จะนำความเสื่อมเสียมาให้กับตัวผู้ใช้งาน และสถาบันทางศาสนาในภาพรวม

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะทั่วไป

ผลจากการศึกษา สมณสัญญาในพุทธจริยศาสตร์ พบว่า การใช้หลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตตามพระวินัยของพระภิกษุสงฆ์จะทำให้การปฏิบัติธรรมเพื่อให้หลุดพ้นจากทุกข์ไปสู่จุดมุ่งหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา เพราะหลักพุทธธรรมจะช่วยทำให้พระสงฆ์อยู่ในระเบียบวินัย และส่งเสริมให้รู้จักเป้าหมายของการประพฤติปฏิบัติพฤติกรรมที่เหมาะสม ซึ่งจะทำให้บุคคลผู้พบเห็นเกิดความเลื่อมใสความศรัทธาต่อพระสงฆ์ และทำให้ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข สร้างสรรค์ประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น การใช้หลักเกณฑ์การตัดสินพระธรรมวินัย หลักมหาปเทศ ๔ มาใช้ในสังคมไทย จะพบว่า ปัญหาบางเรื่องที่มีการตัดสินโดยใช้หลักพระธรรมวินัยในสังคมปัจจุบัน เป็นไปตามสภาพความเป็นจริงของสังคมในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาตามยุคตามสมัย โดยให้ใช้หลักการตัดสินปัญหานั้นๆ ซึ่งมีผลต่อการปฏิบัติของพระภิกษุสงฆ์ในสังคมไทย

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ผลจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่า ยังมีประเด็นที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัย เพื่อการพัฒนาองค์ความรู้ให้ครอบคลุมยิ่งขึ้น เห็นว่าควรที่จะศึกษาวิจัยเรื่องต่อไปนี้

- ๑) วิเคราะห์มายาคติกับอคติในพุทธจริยศาสตร์
- ๒) วิเคราะห์สถานที่อโคจรในพุทธจริยศาสตร์

บรรณานุกรม

๑.ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources)

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. มหาจุฬาเตปิฎก เล่ม ๑-๘ กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๐๐.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources)

(๑) หนังสือ:

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. **หลักสูตรและคู่มือการเรียนการสอนศาสนศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒.

กรุงเทพมหานคร : การศาสนา, ๒๕๔๓.

กิริติ บุญเจือ. **จริยศาสตร์สำหรับผู้เริ่มเรียน**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๙.

_____. **จริยศาสตร์สำหรับผู้เริ่มเรียน**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๘.

กุลนารี เสือโรจน์. **พฤติกรรมสื่อสารของวัยรุ่นในพื้นที่สาธารณะบนเว็บไซต์ เครือข่ายสังคมออนไลน์เฟซบุ๊ก**. คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๒๕๕๖.

คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระวินัยปิฎก**. พิมพ์ครั้งที่ ๒.

กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

จี.เอส.พี.มิสรา. **พัฒนาการแห่งพุทธจริยศาสตร์**. แปลโดย พระมหาสมจินต์ สมมาปัญญา, ๒๕๓๘ (อัดสำเนา).

ชัยวัฒน์ อัดพัฒน์. **จริยศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๕.

เดือน คำดี. **พุทธปรัชญา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โอ.เอส.พรินติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๓๔.

ดร.เคเอ็น ชยติลเลเก. **จริยศาสตร์แนวพุทธ**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

ป.หลง สมบุญ. **พจนานุกรม มคอ-ไทย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อาทรการพิมพ์, ๒๕๔๐.

ปัญญา ใบบางยาง. **ธรรมอธิบาย หลักธรรมในพระไตรปิฎก**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๘.

ปลื้ม โชติธัญญากร. **คำบรรยายกฎหมายคณะสงฆ์**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระครูสมุห์เอี่ยม สิริวิธโน. **มนต์พิธี**. พิมพ์ครั้งที่ ๓ . กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์อักษรสมัย, ๒๕๓๔.

พระจันทา ถาวโร. **พระวินัย ๒๒๗ เทศน์ภาคปฏิบัติ**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : ศิลปสยามบรรณกิจและการพิมพ์, ๒๕๕๒.

พระเทวินทร์ เทวินโท. **แก่นพุทธจริยศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาบรรณาการ, ๒๕๔๙.

พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ). **ภาวนาเล่มหนึ่ง**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ประกายประกิ,
๒๕๓๗.

พระเทพเวที (ป.อ.ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพมหานคร :
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๘.

_____. **รากฐานพุทธจริยศาสตร์ สำหรับสังคมไทยร่วมสมัย(ชุดพุทธธรรมกับสังคม)**.
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๓๓.

_____. **เทคโนโลยีกับศาสนา เกณฑ์วินิจฉัยความหมายและคุณค่าของพุทธธรรม**.
กรุงเทพมหานคร. สำนักพิมพ์บุปผนิมิต, ๒๕๓๔.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **พุทธธรรม**. ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๙.

_____. **พุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๒๐. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสถานจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
๒๕๔๕.

พระพุทฺธโฆสเถระ. **คัมภีร์วิสุทธิมรรค**. แปลและเรียบเรียงโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภะ).
พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัท ธนาเพรส จำกัด, ๒๕๕๖.

พระโพธิญาณเถระ(ชา สุภทฺโท). **อุปถัมภ์**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาด
พร้าว, ๒๕๓๗.

พระมหาโพธิวงศาจารย์ (ทองดี สุรเตโช). **ศัพท์วิเคราะห์**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
เลียงเชียง, ๒๕๕๘.

พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ. **มงคลชีวิต ๓๘ ประการ "ฉบับทางก้าวหน้า"**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท
ฐานการพิมพ์ จำกัด. ๒๕๔๗.

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **ปรัชญากรีก: บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก**. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์สยาม, ๒๕๓๗.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). **พจนานุกรมเพื่อการศึกษาศาสนา คำวัด**. พิมพ์ครั้งที่ ๓.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลียงเชียง. ๒๕๔๖.

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). **ตามรอยพระอรหันต์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา,
๒๕๔๙.

พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิ ป.ธ.๙). **มงคล ๓๘**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: หจก.
การพิมพ์พระนคร, ๒๕๓๓.

_____. **คำบรรยายวิปัสสนากรรมฐาน**. (กรุงเทพมหานคร : บริษัทประยูรวงศ์พรินต์ติ้ง จำกัด,
๒๕๕๐.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). **นิติศาสตร์แนวพุทธ**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๑.

_____. **พุทธธรรม ฉบับขยายความ**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย, ๒๕๔๑.

_____. **พุทธธรรม (ฉบับเดิม)**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๔.

_____. **สอนนาค-สอนตติ ชีวดีพระ ชีวดีชาวพุทธ**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม,
๒๕๔๒.

_____. **พจนานุกรมฉบับประมวลศัพท์**. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๕๒.

..... . พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม.ครั้งที่๑๐. กรุงเทพมหานคร: สือตะวัน, ๒๕๔๕.

..... .พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย, พิมพ์ครั้งที่ ๓๒ กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เพ็ทแอนด์โฮม. ๒๕๕๕.

..... . รู้จักพระไตรปิฎกเพื่อเป็นชาวพุทธที่แท้. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เอ็ดสัน เพรสโปรดักส์, ๒๕๔๓.

..... . ลักษณะแห่งพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สหธรรมมิก จำกัด, ๒๕๓๙.

..... . ไอที ภายใต้วัฒนธรรมแห่งปัญญา. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๐.

พระภาวนาวิริยคุณ (ผเด็จ ทตตชีโว). พระแท้ ชุมทรัพย์ทางปัญญาจากพระสูตร, กรุงเทพมหานคร: บริษัทศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์ จำกัด มหาชน,๒๕๔๐.

พระราชวรมนู (ประยุทธ์ ปยุตโต). รากฐานพุทธจริยศาสตร์ทางสังคม เพื่อสังคมไทยร่วมสมัย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เทียนวรรณ, ๒๕๒๘.

..... . (ประยุทธ์ ปยุตโต). ธรรมบุญชีวิต. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๗.

พระราชพรหมยาน. (วีระ ถาวโรมหาเถระ). ศีลของพระ. กรุงเทพมหานคร : วชิรินทร์สำนักสรัชดา, ๒๕๔๗.

พระสิริมงคลจารย์. มงคลัตถที่ปณี(แปล) เล่ม ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

พระอมราภิกขิต (อมโร เกิด). บุพพลิกขาวรรณนา. พระนคร : โรงพิมพ์พระจันทร์, ๒๕๐๘.

พระอุดรคณาธิการ. ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในอินเดีย. กรุงเทพมหานคร:การศาสนา, ๒๕๐๗.

เย็น ภูววรรณ. พจนานุกรมคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยุคเคชั่น, ๒๕๔๖.

ระวี ภาวิไล. ความส้งด:หนังสือที่กล่าวขานกันมากในชื่อศาสนาและปรัชญา. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ผีเสื้อ, ๒๕๔๑.

ราชบัณฑิตยสถาน.พจนานุกรมศัพท์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๒๕. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๙.

..... . พจนานุกรมศัพท์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๔. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์, ๒๕๕๖.

..... .พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : อรุณการพิมพ์, ๒๕๔๐.

..... .พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร :บริษัทแท็กซ์ แอนด์ เจอร์นัล พับลิเคชั่น จำกัด, ๒๕๔๓.

วสิน อินทสระ. พุทธจริยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ทองกาว. ๒๕๔๑.

..... .พุทธจริยศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมดา, ๒๕๔๙.

..... .สาระสำคัญแห่งวิสุทธิมรรค. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เม็ดทราย,

๒๕๕๗.

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. **ธรรมาภิธาน พจนานุกรมคำสอน พระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน., ๒๕๕๒.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. **วินัยมุข เล่ม ๑**. พิมพ์ครั้งที่ ๓๙.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

_____ **วินัยมุข เล่ม ๑**. พิมพ์ครั้งที่ ๔๐. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

_____ **วินัยมุข เล่ม ๓**. พิมพ์ครั้งที่ ๒๕. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

_____ **นวโกวาท**. พิมพ์ครั้งที่ ๓๖. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓.

สถุณี อาชาวนันทกุล. จรรยาบรรณของบล็อกเกอร์ในฐานะสื่อพลเมือง. **๑๓ ปีสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ ๔ กรกฎาคม ๒๕๕๓**. กรุงเทพมหานคร: บรรณานุกรม, ๒๕๕๓.

เสฐียร พันธงสี. **ศาสนาโบราณ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

แสง จันทร์งาม. **ศาสนศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๓๔.

อุบลศักดิ์ ศิริยุวศักดิ์ และคณะ. **สื่อสารมวลชนเบื้องต้น สื่อมวลชน วัฒนธรรมและสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โครงการสื่อสันติภาพ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๔๓.

(๒) บทความ:

พระครูปลัดบุญยัง ทูลโลภ (สุนทรวิภาต). บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่ยุคปัจจุบัน. **วารสาร ศุภศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๓ กันยายน-ธันวาคม.

พระครูนนทมงคลวิเศษ (ศรี โอภาโส). พระสงฆ์กับบทบาทการพัฒนาสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย. **วารสาร มจร การพัฒนาสังคม**. ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๕๙ : ๒๑-๓๑.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). **หัวใจพระพุทธศาสนา : พุทธจักร**. ปีที่ ๖๑ ฉบับที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๐.

พิชิต วิจิตรบุญรักษ์. สื่อสังคมออนไลน์: สื่อแห่งอนาคต. **วารสารนักบริหาร**. ปีที่ ๓๑ ฉบับที่ ๔. ๒๕๕๔.

วัฒน์ ภูวทิศ. การใช้ประโยชน์จากสื่อสังคมออนไลน์และผลกระทบเชิงจริยธรรมในการนำเสนอข่าวสารของผู้สื่อข่าว. **วารสารนักบริหาร**. ปีที่ ๓๑ ฉบับที่ ๑ ม.ค.-มี.ค. ๒๕๕๔.

_____ การใช้ประโยชน์จากสื่อสังคมออนไลน์และผลกระทบเชิงจริยธรรมในการนำเสนอข่าวสารของผู้สื่อข่าว” **วารสารนักบริหาร**, ปีที่ ๓๑ ฉบับที่ ๒ เม.ย.- มิ.ย. ๒๕๕๔.

วิเชียร แสนมี. “แนวคิดเรื่องสมณะที่ปรากฏในสามัญญผลสูตร”, **ธรรมทรรศน์**, ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๓, พฤศจิกายน - ธันวาคม ๒๕๕๙.

ระวี ภาวิไล. **หัวใจของศาสนาพุทธ**. บทความเสนอในการประชุมทางวิชาการ เรื่องหัวใจของศาสนา.

ธรรมสถาน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๑๗-๑๘ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

(๓) วิทยานิพนธ์:

- ขวัญชนก กมลศุภจินดา. “พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์และการแสดงตัวตนของเจนเอเรชั่น: กรณีศึกษาความแตกต่าง ระหว่าง เจนเอเรชั่นเบบี้บูมเมอร์สและเจนเอเรชั่นวาย” **วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, ๒๕๕๗.
- นายอาทิตย์ หลวงละ. “การใช้เว็บไซต์เฟซบุ๊กทางอินเทอร์เน็ตของพระสงฆ์”. **วิทยานิพนธ์วารสาร ศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๙.
- พระบัญชา ธนบุญ (แน่นอน). การศึกษาวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในวรรณกรรมคำสอนเรื่อง : อินทญาณสอนลูก. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
- พระมหาชานนท์ อ่อนโพธิ์. “พระวินัยของพระสงฆ์ ศึกษาปฏิบัติของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสและสมเด็จพระวันรัต (เฮง เขมจารี)”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๖.
- พระมหาวิศักดิ์ เขยชมศรี. การศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักจริยศาสตร์ของพุทธปรัชญาเถรวาทในคัมภีร์ ธรรมบท. **การศึกษาอิสระปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัย ขอนแก่น, ๒๕๕๐.
- พระอุบล กตปุญโญ (แก้ววงษ์ล้อม). “การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของศีลที่มีต่อสังคมไทย”. **วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.
- ดริณ จักรพันธุ์ อินทร์อุดม. “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยผ่านสื่อใหม่: กรณีศึกษา เว็บไซต์ธรรมะทูเดย์ดอทคอม”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๕.
- แม่ชีดวงพร คำหอมกุล. “ศึกษาเชิงวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในธัมมปัทมสูตร” **วิทยานิพนธ์พุทธ ศาสตรมหาบัณฑิต** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๔.
- ศรีนวล สุภาณุสนธิ์. “ชีวิตที่ดีตามพระคณาของพุทธจริยศาสตร์”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตร มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๖.

(๔) หนังสือพิมพ์:

- ศ.ดร.ศรีศักดิ์ จามรมาน. “สำรวจสงฆ์ใช้สื่อออนไลน์ คนพุทธเชื่อสอนผิดหลัก”. หนังสือพิมพ์ บ้านเมือง ๒๑ ก.ค. ๒๕๕๙.

(๕). สื่อสารสนเทศ World Wide Web (WWW)

- [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : https://www.baanjommyut.com/library_2/extension-3/buddhist_ethics/index.html. [๑๑ พ.ย. ๒๕๖๐].
- [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.thairath.co.th/clip/26996>. [๒๐ ต.ค. ๒๕๕๙].

- [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://news.mthai.com/hot-news/general-news/92866.html>. [๒๐ ต.ค.๒๕๕๙]
- [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://news.mthai.com/hot-news/general-news/93071.html>. [๒๐ ต.ค.๒๕๕๙].
- [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.dujaja.com/4/พระสงฆ์/>. [๒๐ ต.ค. ๒๕๕๙].
- [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.dmc.tv/pages/top_of_week/มหันตภัยไซเบอร์ซีเอสมีเดีย.html. [๒๐ ต.ค.๒๕๕๙].
- [ออนไลน์], ที่มา: <http://www.lokwanee.com/web2013/?p=289064>. [๑๐ ธ.ค. ๒๕๖๐].
- [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.thairath.co.th/content/611047>. [๒๐ ต.ค.๒๕๕๙].
- [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.visalo.org/columnInterview/chip10.htm>. [๒๐ ต.ค. ๒๕๕๙].
- [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.phd.mbu.ac.th/index.php/2014-08-28-08-57-4/99-2014-09-19-23-56-30>. [๒๐ ต.ค.๒๕๕๙].
- [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.phd.mbu.ac.th/index.php/2014-08-28-08-57-4/100-ict>, [๒๐ ต.ค.๒๕๕๙].
- [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.dhamMasavana.or.th/article.php?a=828>. [๒๐ ต.ค. ๒๕๕๙].
- [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.phd.mbu.ac.th/index.php/2014-08-28-08-57-4/98-2014-09-19-23-45-25>. [๒๐ ต.ค.๒๕๕๙].
- [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.lokwanee.com/web2013/?p=256201> [๑๐ ธ.ค. ๒๕๖๐].
- [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://smforedu.blogspot.com/2014/02/blog-post.html> (๑๖/๓/๒๕๖๑).
- [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.l3nr.org/posts/434160> (๑๑/๖/๒๕๖๑).
- [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.phd.mbu.ac.th/index.php/2014-08-28-08-57-4/106-2014-09-20-08-27-56> (๑๑/๖/๒๕๖๑).
- [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://smforedu.blogspot.com/2014/02/blog-post.html> [๑๖ มี.ค. ๒๕๖๑].
- [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://www.l3nr.org/posts/434160> [๑๑ มี.ย.๒๕๖๑].
- [ออนไลน์] แหล่งที่มา: http://ibrs2018.com/site/wp-content/uploads/gravity_forms/พัฒนาการทางบทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์ที่มีต่อสังคมไทย. [๑๑ มี.ย.๒๕๖๑].
- [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.phd.mbu.ac.th/index.php/2014-08-28-08-57-4/106-2014-09-20-08-27-56>. [๑๑ มี.ย.๒๕๖๑].
- [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.lokwanee.com/web2013/?p=309360> [๑๐ ต.ค.๒๕๖๑].
- [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.buddhadasa.org/บทบาทของพระสงฆ์-ในสังคมปัจจุบัน-ศิวรักษ์.html>. [๑๑ ธ.๕.๒๕๖๑].

- [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://krunum.wordpress.com/2010/06/02/social-network>. [๑๐ ม.ค. ๒๕๖๒].
- [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://sites.google.com/site/socialnetwork057/prayochn-khxng-Socialnetwork>. [๑๐ ม.ค. ๒๕๖๒].
- [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.slideshare.net/krunapon/social-media-5661152>. [๑๐ ม.ค.๒๕๖๒].
- [ออนไลน์], แหล่งที่มา [https://th.wikipedia.org/wiki/ไลน์_\(โปรแกรมประยุกต์\)](https://th.wikipedia.org/wiki/ไลน์_(โปรแกรมประยุกต์)). [๑๐ ม.ค. ๒๕๖๒].
- [ออนไลน์], แหล่งที่มา <https://th.wikipedia.org/wiki/ทวิตเตอร์> [๑๐ ม.ค. ๒๕๖๒].
- [ออนไลน์], แหล่งที่มา <https://th.wikipedia.org/wiki/อินสตาแกรม> [๑๐ ม.ค. ๒๕๖๒].
- [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.voathai.com/articleprintview/924454.html>. [๑๑ ม.ค. ๒๕๖๒].
- [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://cujrnewmedia.wordpress.com/2012/01/14/ผลเสียของสื่อออนไลน์-ป/>. [๑๑ ม.ค. ๒๕๖๒].
- [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.albion.com/netiquette/corerules.html>. [๑๑ ม.ค. ๒๕๖๒].
- [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://hilight.kapook.com/view/23786>. [๑๑ ม.ค. ๒๕๖๒].
- [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki/คอมพิวเตอร์แบบตั้งโต๊ะ>. [๑๑ ม.ค. ๒๕๖๒].
- [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki/แล็ปท็อป>. [๑๑ ม.ค. ๒๕๖๒].
- [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki/สมาร์ทโฟน>. [๑๑ ม.ค. ๒๕๖๒].
- [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://nkr.mcu.ac.th/2556/index.php/component/attachments/download/51.html>. [๒๐ ก.พ. ๒๕๖๒].

(๖) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่

วิโรจน์ วิชัย. ดร, “**พุทธปรัชญา**”. เอกสารประกอบการสอน. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๒๕๕๖. (เอกสารอัดสำเนา).

สาयนต์ รุ่งทอง. **คุณธรรมและจริยธรรมในการใช้สังคมออนไลน์**. สำนักบริการคอมพิวเตอร์: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร. (เอกสารอัดสำเนา).

(๗) ภาษาอังกฤษ

Alvin Toffler. The Third Wave (N.Y.: William Marrow and Co. 1980). p.368. อ้างใน
น้ำทิพย์ สำเภาประเสริฐ. “การใช้อินเทอร์เน็ตของผู้ใช้ระยะเริ่มต้นในเขตกรุงเทพมหานคร
กับผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสื่อสาร. **วิทยานิพนธ์วารสารศาสตร์
มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๒๕๕๓.

Breck, J., "Introduction to Special Issue on Opening Educational Resources"

Educational Technology, (November-December, 2007), pp. 3 - 5.

Dogobort D.Runes,and 72 Authortlics,**DICTIONARY OF PHILOSOPHY**. (Li 1980),P.98.

J.S. Mackenzie, A manual of Ethics, (Calcutta: oxford University press, 1987), p.1.

Monier Monier-Williams, **श्रमण** zramaNa, Sanskrit-English Dictionary, Oxford University Press, page 1096.

Safko, L., & Brake, D. K., The Social Media Bible: Tactics, Tools and Strategies for Business Success, (New Jersey: John Wiley & Sons, 2009), p.2.

Strokes, R., eMarketing: The Essential Guide to Online Marketing. Cape Town. South Africa: Quirk eMarketing Ltd.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์

โครงการวิทยานิพนธ์

เรื่อง วิเคราะห์สมณสัญญาในพุทธจริยศาสตร์

ใช้สัมภาษณ์กลุ่มประชากรตัวอย่าง ได้แก่ พระสงฆ์/เจ้าหน้าที่สำนักงานพระพุทธศาสนา
ในจังหวัดเชียงใหม่ ที่มีความรู้ในเรื่อง สมณสัญญา

ตอนที่ ๑ ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ ฉายา/นามสกุล อายุ พรรษา.....
ตำแหน่ง.....

การศึกษา

ทางโลก ทางธรรม น.ธ. ป.ธ.

ที่อยู่ปัจจุบัน

บ้าน/วัด เลขที่..... หมู่..... ซอย/ถนน
ตำบล อำเภอ จังหวัด
รหัสไปรษณีย์ เบอร์โทรศัพท์

ตอนที่ ๒ บทสัมภาษณ์ (จงแสดงความคิดเห็นของท่านในประเด็นดังต่อไปนี้)

๒.๑ สมณสัญญามีความสำคัญต่อพระภิกษุ สามเณรอย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....

๒.๒ สมณสัญญามีผลต่อความศรัทธาของชาวพุทธอย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....

๒.๓ สมณสัญญาของพระภิกษุ สามเณร กับสื่อออนไลน์ในปัจจุบัน

.....
.....
.....
.....
.....

๒.๔ พระภิกษุ สามเณรมีปัญหาและอุปสรรคกับสมณสัญญาอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

๒.๕ ข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวข้องกับสมณสัญญา

.....

.....

.....

.....

วัน / เวลาที่สัมภาษณ์

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. เวลา.....น.

ออกแบบสัมภาษณ์โดย

พระอนุชิต โอวาทกขโม (นาก่อนทอง)

นิสิตปริญญาโท พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

วัดช่างเคี่ยน ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

โทร ๐๘๔-๘๒๗๙๔๓๘

หมายเหตุ. ข้อมูลนี้จะใช้ในงานวิจัยโปรดกรอกข้อความข้างต้นตามความเป็นจริงเพื่อเป็นประโยชน์แก่
งานวิจัยในทางสังคมชุมชนต่อไปและจะไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น ขอขอบคุณเป็นอย่าง
ยิ่งที่ท่านได้ให้ข้อมูลในครั้งนี้

ภาคผนวก ข
รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์ในการทำวิทยานิพนธ์ของนิสิตในระดับพุทธศาสตรมหาบัณฑิต เรื่อง “วิเคราะห์สมณสัญญาในพุทธจริยศาสตร์”

๑.พระเทพปริยัติ (สะอาด ขนฺติโก)

เจ้าอาวาสวัดเจ็ดยอด พระอารามหลวง เจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่
อายุ ๗๖ ปี พรรษา ๕๖ วุฒิการศึกษา น.ธ.เอก, ป.ธ.๗, พธ.ด.(กิตติ).
ที่อยู่ วัดเจ็ดยอด พระอารามหลวง ถ.สุขเปอรไฮเวย์-เชียงใหม่ลำปาง ต.ช้างเผือก อ.เมือง
จ.เชียงใหม่ ๕๐๓๐๐

๒.พระเทพสิงหราชจารย์ (โสภณ โสภโณ)

เจ้าอาวาสวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร รองเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่
รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
อายุ ๖๒ ปี พรรษา ๔๒ วุฒิการศึกษา น.ธ.เอก, ศน.บ, กศ.ม.
ที่อยู่ วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร ๒ ถ.สามล้าน ต.พระสิงห์ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐

๓.พระราชวิสุทธิญาณ (ฤทธิ์รงค์ ญาณวโณ)

เจ้าอาวาสวัดป่าดาราภิรมย์ เจ้าคณะจังหวัดแม่ฮ่องสอน-ลำพูน-เชียงใหม่ (ธรรมยุต)
อายุ ๕๗ ปี พรรษา ๓๒ วุฒิการศึกษา น.ธ.เอก, วท.บ, ศศ.ด.(กิตติ).
ที่อยู่ วัดป่าดาราภิรมย์ พระอารามหลวง ๕๑๔ ตำบลริมใต้ อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่
๕๐๑๘๐

๔.พระครูสุนทรมหาเจติยานุรักษ์ (จิตติชัย จิตติชัย) ดร.

ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเจ็ดยอดหลวงวรวิหาร
รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
อายุ ๔๕ ปี พรรษา ๒๕ วุฒิการศึกษา น.ธ.เอก, ศน.บ., ศศ.ม., Ph.D.
ที่อยู่ วัดเจ็ดยอดหลวงวรวิหาร ๑๐๓ ถ.พระปกเกล้า ต.พระสิงห์ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐

๕.พระครูวิบูลธรรมกิจ (บัวเกตุ ปทุมสิโร)

ประธานสงฆ์วัดป่าปางกัณฑ์กิตติธรรม
อายุ ๘๔ ปี พรรษา ๖๔ วุฒิการศึกษา น.ธ.เอก.
ที่อยู่ วัดป่าปางกัณฑ์กิตติธรรม ต.อินทขิล อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่ ๕๐๑๕๐

๖.พระครูสมุห์พอใจ ฉนฺทโก

เจ้าอาวาสวัดช้างเคียน
อายุ ๔๗ ปี พรรษา ๒๖ วุฒิการศึกษา น.ธ.เอก.
ที่อยู่ วัดช้างเคียน ๑ หมู่ ๑ ต.ช้างเผือก อ.เมือง จ.เชียงใหม่ ๕๐๓๐๐

๗.นายกิตติพงศ์ กาวี

นักวิชาการศาสนาชำนาญการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่
อายุ ๔๐ ปี วุฒิการศึกษา รป.บ, รป.ม.
ที่อยู่ ๑๘๘/๖๕ หมู่ ๑๐ ต.สันปูเลย อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่ ๕๐๒๒๐

ภาคผนวก ค
หนังสือออกถึงบุคคลที่เกี่ยวข้อง

ที่ ศธ ๖๑๒๔.๑ (๑๐)/ว ๘๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตเชียงใหม่วัดสวนดอก พระอารามหลวง ต.สุเทพ อ.เมือง
จ.เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐โทร. (๐๕๓) ๒๖๘๕๖๖, ๒๖๕๑๔๕, ๒๖๐๔๕๑,
๒๑๐๓๖๕ มือถือ ๐๘๖-๑๘๕๗๓๗๓

โทรสาร. ๐๕๓-๒๖๐๔๕๒

๒๒ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติโครงการในการตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน ผศ.ดร.สมหวัง สุพอง, รศ.ดร.วิโรจน์ อินทนนท์

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงการงานวิจัย

จำนวน ๑ ชุด

๒. เครื่องมือวิจัย

จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระอนุชิต โอวาทกขโม (นาก่อนทอง) เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๔๒๐๕๐๔๖ เป็นนิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาของบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “วิเคราะห์สมณสัญญาในพุทธจริยศาสตร์ AN ANALYSIS
OF AWARENESS OF ONE'S MONKHOOD IN BUDDHIST ETHICS”

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ของนิสิตเป็นไปด้วยความเรียบร้อยสมบูรณ์ ทาง
บัณฑิตศึกษา ได้พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในลักษณะงานวิจัยดังกล่าว จึงใคร่ขอ
ความอนุเคราะห์จากท่านในการตรวจสอบและให้คำแนะนำเพื่อปรับปรุงเครื่องมือวิจัย ดังเอกสารแนบมา
พร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อขออนุมัติโครงการในการตรวจเครื่องมือ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์)

รักษาการแทนเลขานุการบัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตเชียงใหม่

ปฏิบัติหน้าที่แทนผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตเชียงใหม่

โทร. ๐-๕๓๒๗-๘๙๖๗ ต่อ ๓๑๑๑

ที่ ศธ ๖๑๒๔.๑ (๑๐)/ว ๘๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตเชียงใหม่วัดสวนดอก พระอารามหลวง ต.สุเทพ อ.เมือง
จ.เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐

โทร. (๐๕๓) ๒๗๘๖๖๗, ๒๗๕๔๔๕, ๒๗๐๔๕๑,

๒๕๐๓๓๕ มือถือ ๐๘๗-๑๘๕๗๓๗๓

โทรสาร. ๐๕๓-๒๗๐๔๕๒

๒๒ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติโครงการในการตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน รศ.ดร.วิโรจน์ อินทนนท์

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงการงานวิจัย

จำนวน ๑ ชุด

๒. เครื่องมือวิจัย

จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระอนุชิต โอวาทกขโม (นาก่อนทอง) เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๔๒๐๕๐๔๖ เป็นนิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาของบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “วิเคราะห์สมณสัญญาในพุทธจริยศาสตร์ AN ANALYSIS
OF AWARENESS OF ONE'S MONKHOOD IN BUDDHIST ETHICS”

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ของนิสิตเป็นไปด้วยความเรียบร้อยสมบูรณ์ ทาง
บัณฑิตศึกษา ได้พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในลักษณะงานวิจัยดังกล่าว จึงใคร่ขอ
ความอนุเคราะห์จากท่านในการตรวจสอบและให้คำแนะนำเพื่อปรับปรุงเครื่องมือวิจัย ดังเอกสารแนบมา
พร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อขออนุมัติโครงการในการตรวจเครื่องมือ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์)

รักษาการแทนเลขานุการบัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตเชียงใหม่
ปฏิบัติหน้าที่แทนผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตเชียงใหม่

โทร. ๐-๕๓๒๗-๘๘๖๗ ต่อ ๓๑๑๑

(สำหรับผู้เชี่ยวชาญ)

แบบประเมินความสอดคล้องของเครื่องมือกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

คำชี้แจง โปรดพิจารณาว่า คำถามแต่ละข้อมีความเหมาะสมตามที่ระบุไว้หรือไม่ โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน

ช่องคะแนน โดยพิจารณาตามความเห็นของท่าน ดังนี้

ช่อง +1 ถ้าเห็นด้วย / เหมาะสม / ถูกต้อง

ช่อง 0 ถ้าเห็นไม่แน่ใจ

ช่อง -1 ถ้าไม่เห็นด้วย / ไม่เหมาะสม / ไม่ถูกต้อง

อนึ่ง ข้อใดในแบบสัมภาษณ์ ที่ท่านเห็นสมควรปรับปรุง แก้ไขหรือตัดออก กรุณาให้ความเห็นในแบบสอบถามตามความเห็นของท่าน

ลำดับ	รายการประเมิน	คะแนนการพิจารณา			หมายเหตุ
		+1	0	-1	
1	คำถามสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย	✓			
2	การเลือกประชากรเหมาะสมกับงานวิจัย	✓			
3	การเลือกเครื่องมือเหมาะสมกับเนื้อหาของการวิจัย	✓			
4	คำถามครอบคลุมขอบเขตเนื้อหาของการวิจัย	✓			
5	ลักษณะรูปแบบของแบบสัมภาษณ์ถูกต้องและเหมาะสม	✓			
6	จำนวนคำถามในแต่ละตอนเหมาะสมกับเนื้อหาของการวิจัย	✓			
7	ภาษาที่ใช้ในแบบสัมภาษณ์ชัดเจนและเข้าใจง่าย	✓			
8	ภาษาที่ใช้ในแบบสัมภาษณ์ถูกต้องและเหมาะสม	✓			
9	คำถามในแบบสัมภาษณ์กะทัดรัด สามารถตอบได้ตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย	✓			
10	การเรียงลำดับคำถามสอดคล้องกับลำดับเนื้อหาของการวิจัย	✓			
	รวม	10			

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

(พ.ด.วิทย์ อัคร -)

ตำแหน่ง.....

อ.วิทย์

ที่ ศธ ๖๑๒๕.๑ (๑๐)/ว ๘๘

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตเชียงใหม่วัดสวนดอก พระอารามหลวง ต.สุเทพ อ.เมือง
จ.เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐

โทร. (๐๕๓) ๒๖๘๕๖๘, ๒๖๕๔๔๕, ๒๖๐๔๕๑,

๒๕๐๓๖๕ มือถือ ๐๘๖-๑๘๕๖๓๖๓

โทรสาร. ๐๕๓-๒๖๐๔๕๒

๒๒ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเคราะหในการตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน ผศ.ดร.สมหวัง สุฟอง

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงการงานวิจัย

จำนวน ๑ ชุด

๒. เครื่องมือวิจัย

จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระอนุชิต โอวาทกขโม (นาก่อนทอง) เลขประจำตัวนิต ๕๙๐๔๒๐๕๐๔๖ เป็นนิต
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาของบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "วิเคราะห์สมณสัญญาในพุทธจริยศาสตร์ AN
ANALYSIS OF AWARENESS OF ONE'S MONKHOOD IN BUDDHIST ETHICS"

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ของนิตเป็นไปด้วยความเรียบร้อยสมบูรณ์ ทาง
บัณฑิตศึกษา ได้พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในลักษณะงานวิจัยดังกล่าว จึงใคร่ขอ
ความอนุเคราะห์จากท่านในการตรวจสอบและให้คำแนะนำเพื่อปรับปรุงเครื่องมือวิจัย ดังเอกสารแนบมา
พร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตเคราะหในการตรวจเครื่องมือ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.พิสิฐ โคตรสุโพธิ์)

รักษาราชการแทนเลขานุการบัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตเชียงใหม่
ปฏิบัติหน้าที่แทนผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตเชียงใหม่

โทร. ๐-๕๓๒๗-๘๔๖๗ ต่อ ๓๑๑๑

22 ต.ค. 61

(สำหรับผู้เชี่ยวชาญ)

แบบประเมินความสอดคล้องของเครื่องมือกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

คำชี้แจง โปรดพิจารณาว่า คำถามแต่ละข้อมีความเหมาะสมตามที่ระบุไว้หรือไม่ โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน

ช่องคะแนน โดยพิจารณาตามความเห็นของท่าน ดังนี้

ช่อง +1 ถ้าเห็นด้วย / เหมาะสม / ถูกต้อง

ช่อง 0 ถ้าเห็นไม่แน่ใจ

ช่อง -1 ถ้าไม่เห็นด้วย / ไม่เหมาะสม / ไม่ถูกต้อง

อนึ่ง ข้อใดในแบบสัมภาษณ์ ที่ท่านเห็นสมควรปรับปรุง แก้ไขหรือตัดออก กรุณาให้ความเห็นในแบบสอบถามตามความเห็นของท่าน

ลำดับ	รายการประเมิน	คะแนนการพิจารณา			หมายเหตุ
		+1	0	-1	
1	คำถามสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย	✓			
2	การเลือกประชากรเหมาะสมกับงานวิจัย		✓		
3	การเลือกเครื่องมือเหมาะสมกับเนื้อหาของการวิจัย	✓			
4	คำถามครอบคลุมขอบเขตเนื้อหาของการวิจัย	✓			
5	ลักษณะรูปแบบของแบบสัมภาษณ์ถูกต้องและเหมาะสม	✓			
6	จำนวนคำถามในแต่ละตอนเหมาะสมกับเนื้อหาของการวิจัย	✓			
7	ภาษาที่ใช้ในแบบสัมภาษณ์ชัดเจนและเข้าใจง่าย		✓		
8	ภาษาที่ใช้ในแบบสัมภาษณ์ถูกต้องและเหมาะสม	✓			
9	คำถามในแบบสัมภาษณ์กะทัดรัด สามารถตอบได้ตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย	✓			
10	การเรียงลำดับคำถามสอดคล้องกับลำดับเนื้อหาของการวิจัย	✓			
รวม					

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

(พ.ร.ส. ลินแล้ว เกกวิชัย)

ตำแหน่ง.....

ที่ ศธ ๖๑๒๔.๑ (๑๐)/ ว ๙๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตเชียงใหม่วัดสวนดอก พระอารามหลวง ต.สุเทพ อ.เมือง
จ.เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐

โทร. (๐๕๓) ๒๓๘๘๖๖, ๒๓๘๕๕๕, ๒๓๐๕๕๑,

๒๓๐๓๓๕ มีอณิ ๐๘๓-๑๘๕๕๓๓๓

โทรสาร. ๐๕๓-๒๓๐๕๕๒

๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้บันทึกเก็บข้อมูลประกอบการเขียนวิทยานิพนธ์

กราบนมัสการ พระเทพปริยัติ เจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่ (มหานิกาย)

ด้วย พระอนุชิต โอวาทกขโม (นาก่อนทอง) เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๔๒๐๕๐๔๖ เป็นนิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา (ภาคปกติ) ของบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ได้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์สมณสัญญาในพุทธจริยศาสตร์ AN
ANALYSIS OF AWARENESS OF ONE'S MONKHOOD IN BUDDHIST ETHICS”

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการเขียนวิทยานิพนธ์ของนิสิตเป็นไปด้วยความเรียบร้อยสมบูรณ์
บัณฑิตศึกษา จึงขอความอนุเคราะห์ให้บันทึกเก็บข้อมูลดังกล่าว โดยนิสิตจะเข้าไปเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

จึงกราบนมัสการมาเพื่อทราบและโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

กราบนมัสการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(Signature)
๒/๑๑/๖๑

(Signature)
(ดร.พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์)

ผู้อำนวยการบัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตเชียงใหม่

บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตเชียงใหม่

โทร. ๐-๕๓๒๓๗-๘๔๖๗ ต่อ ๓๓๑

ที่ ศธ ๖๑๒๔.๑ (๑๐)/ ๖ ๙๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตเชียงใหม่วัดสวนดอก พระอารามหลวง ต.สุเทพ อ.เมือง
จ.เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐

โทร. (๐๕๓) ๒๖๘๖๖๖, ๒๖๕๑๔๕, ๒๖๐๔๕๑,

๒๖๐๓๖๕ มือถือ ๐๘๖-๑๘๕๖๓๖๓

โทรสาร. ๐๕๓-๒๖๐๔๕๒

๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลประกอบการเขียนวิทยานิพนธ์

กราบนมัสการ พระเทพสิงหราชจารย์ รองอธิการบดีวิทยาเขตเชียงใหม่

ด้วย พระอนุชิต โอวาทกขโม (นาก่อนทอง) เลขประจำตัวนิต ๕๙๐๔๒๐๕๐๔๖ เป็นนิต
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา (ภาคปกติ) ของบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ได้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์สมณสัญญาในพุทธจริยศาสตร์ AN
ANALYSIS OF AWARENESS OF ONE'S MONKHOOD IN BUDDHIST ETHICS”

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการเขียนวิทยานิพนธ์ของนิตเป็นไปด้วยความเรียบร้อยสมบูรณ์
บัณฑิตศึกษา จึงขอความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลดังกล่าว โดยนิตจะเข้าไปเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

จึงกราบนมัสการมาเพื่อทราบและโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

กราบนมัสการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(ดร.พิสิษฐ์ โคตรสุพันธ์)

ผู้อำนวยการบัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตเชียงใหม่

ผอ. บัณฑิตศึกษา
 ๓๐ ต.ค. ๒๕๖๑

บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตเชียงใหม่

โทร. ๐-๕๓๒๗-๘๙๖๗ ต่อ ๓๑๑

ที่ ศธ ๖๑๒๔.๓ (๑๐)/ ว ๙๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตเชียงใหม่

วัดสวนดอก พระอารามหลวง ต.สุเทพ อ.เมือง
จ.เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐

โทร. (๐๕๓) ๒๗๘๖๖๗, ๒๗๕๑๔๕, ๒๗๐๔๕๑,
๒๗๐๓๗๕ มีอื้อ ๐๘๓-๑๕๕๓๓๗๓
โทรสาร. ๐๕๓-๒๗๐๔๕๒

๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลประกอบการเขียนวิทยานิพนธ์

กราบนมัสการ พระราชวิสุทธิญาณ เจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่, ลำพูน, แม่ฮ่องสอน (ธรรมยุติ)

ด้วย พระอนุชิต โอวาทกขโม (นาก่อนทอง) เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๔๒๐๕๐๔๖ เป็นนิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา (ภาคปกติ) ของบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ได้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "วิเคราะห์สมณสัญญาในพุทธจริยศาสตร์ AN
ANALYSIS OF AWARENESS OF ONE'S MONKHOOD IN BUDDHIST ETHICS"

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการเขียนวิทยานิพนธ์ของนิสิตเป็นไปด้วยความเรียบร้อยสมบูรณ์
บัณฑิตศึกษา จึงขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลดังกล่าว โดยนิสิตจะเข้าไปเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

จึงกราบนมัสการมาเพื่อทราบและโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอใช้ข้อมูลเรียบร้อยแล้ว
ม.ร.ว.วิสุทธิญาณ
๑ พ.ค.๖๓

กราบนมัสการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

พระอนุชิต โอวาทกขโม
(ดร.พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์)

ผู้อำนวยการบัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตเชียงใหม่

บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตเชียงใหม่

โทร. ๐-๕๓๒๗-๘๙๖๗ ต่อ ๓๑๑

ที่ ศธ ๖๑๒๔.๑ (๑๐)/ ๖ ๙๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตเชียงใหม่วัดสวนดอก พระอารามหลวง ต.สุเทพ อ.เมือง
จ.เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐โทร. (๐๕๓) ๒๖๘๖๖๖, ๒๖๕๑๔๕, ๒๖๐๔๕๑,
๒๖๐๓๖๕ มือถือ ๐๘๖-๑๘๕๖๓๖๓
โทรสาร. ๐๕๓-๒๖๐๔๕๒

๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้บัณฑิตเก็บข้อมูลประกอบการเขียนวิทยานิพนธ์

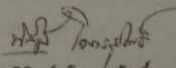
กราบนมัสการ พระครูสุนทรมหาเจติยานุรักษ์, ดร. รองอธิการบดี มจร วิทยาเขตล้านนา

ด้วย พระอนุชิต โอวาทกุโสม (นาก่อนทอง) เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๔๒๐๕๐๔๖ เป็นนิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา (ภาคปกติ) ของบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ได้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์สมณสัญญาในพุทธจริยศาสตร์ AN
ANALYSIS OF AWARENESS OF ONE'S MONKHOOD IN BUDDHIST ETHICS”

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการเขียนวิทยานิพนธ์ของนิสิตเป็นไปด้วยความเรียบร้อยสมบูรณ์
บัณฑิตศึกษา จึงขออนุญาตให้บัณฑิตเข้าเก็บข้อมูลดังกล่าว โดยนิสิตจะเข้าไปเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

จึงกราบนมัสการมาเพื่อทราบและโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

กราบนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(ดร.พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์)

ผู้อำนวยการบัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตเชียงใหม่

รับทราบ
ดร.สุวิทย์ วัฒนวิทย์
๓๑ ต.ค. ๖๑

บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตเชียงใหม่

โทร. ๐-๕๓๒๖๗-๘๔๖๗ ต่อ ๓๓๑

ที่ ศธ ๖๑๒๕.๑ (๑๐)/ ๖ ๙๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตเชียงใหม่วัดสวนดอก พระอารามหลวง ต.สุเทพ อ.เมือง
จ.เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐โทร. (๐๕๓) ๒๖๘๕๖๘, ๒๖๕๓๔๘, ๒๖๑๔๕๑,
๒๖๑๓๗๕ มีอิตี ๐๘๗-๑๘๕๗๓๗๓

โทรสาร. ๐๕๓-๒๖๑๔๕๒

๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ให้บัณฑิตเก็บข้อมูลประกอบการเขียนวิทยานิพนธ์

กราบมัสการ พระครูวิบุลธรรมกิจ วัดป่าปางก๊ิด

ด้วย พระอนุชิต โอวาทกชโม (นาค่อนทอง) เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๕๒๐๕๐๕๖ เป็นนิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา (ภาคปกติ) ของบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ได้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "วิเคราะห์สมณสัญญาในพุทธจริยศาสตร์ AN
ANALYSIS OF AWARENESS OF ONE'S MONKHOOD IN BUDDHIST ETHICS"

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการเขียนวิทยานิพนธ์ของนิสิตเป็นไปด้วยความเรียบร้อยสมบูรณ์
บัณฑิตศึกษา จึงขออนุญาตเผยแพร่ให้บัณฑิตเก็บข้อมูลดังกล่าว โดยนิสิตจะเข้าไปเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

จึงมัสการมาเพื่อทราบและโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

กราบมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

ได้ให้ข้อมูลเรียบร้อยแล้ว

พระครูวิบุลธรรมกิจ
(ดร.พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์)

พระครูวิบุลธรรมกิจ ผู้อำนวยการบัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตเชียงใหม่

บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตเชียงใหม่

โทร. ๐-๕๓๒๗-๘๗๖๗ ต่อ ๓๓๑

ที่ ศธ ๖๑๒๔.๓ (๓๐)/ ว ๙๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตเชียงใหม่วัดสวนดอก พระอารามหลวง ต.สุเทพ อ.เมือง
จ.เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐

โทร. (๐๕๓) ๒๖๘๘๖๗, ๒๖๕๕๔๕, ๒๖๐๔๕๕

๒๐๐๓๗๕ มือถือ ๐๘๓-๑๘๕๗๓๗๓

โทรสาร. ๐๕๓-๒๖๐๔๕๒

๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติขอความเห็นชอบให้บันทึกข้อมูลประกอบการเขียนวิทยานิพนธ์

กราบนิมัสการ พระครูสมุห์พื่อใจ ฉนทโก เจ้าอาวาสวัดช้างเคียน

ด้วย พระอนุชิต โอวาทกขโม (นาก่อนทอง) เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๔๒๐๕๐๔๖ เป็นนิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา (ภาคปกติ) ของบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ได้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์สมณสัญญาในพุทธจริยศาสตร์ AN
ANALYSIS OF AWARENESS OF ONE'S MONKHOOD IN BUDDHIST ETHICS”

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการเขียนวิทยานิพนธ์ของนิสิตเป็นไปด้วยความเรียบร้อยสมบูรณ์
บัณฑิตศึกษา จึงขออนุมัติขอความเห็นชอบให้บันทึกข้อมูลดังกล่าว โดยนิสิตจะเข้าไปเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

จึงนิมัสการมาเพื่อทราบและโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

กราบนิมัสการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

พระครูสมุห์พื่อใจ

๓๐ ต.ค. ๒๕๖๑

(ดร.พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์)

ผู้อำนวยการบัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตเชียงใหม่

บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตเชียงใหม่

โทร. ๐-๕๓๒๗-๘๙๖๗ ต่อ ๓๓๑

ที่ ศธ ๖๓๒๕.๑ (๓๐)/ ว ๕๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตเชียงใหม่วัดสวนดอก พระอารามหลวง ต.สุเทพ อ.เมือง
เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐โทร (๐๕๓) ๒๕๗๖๖๗, ๒๕๗๕๕๕, ๒๕๗๐๕๕๕,
๒๕๗๐๕๕๕ มือถือ ๐๙๙-๕๕๕๕๕๕๕๕
โทรสาร ๐๕๓-๒๕๗๐๕๕๕๒

๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๓

สำนักบริหารงานทะเบียน เลขที่ ๒๕๖๓ วันที่ ๐๕ พย ๒๕๖๓ นาย ☐ อนุมัติ ☐ ไม่อนุมัติ
--

เรื่อง ขออนุญาตให้ให้นิสิตเก็บข้อมูลประกอบการเขียนวิทยานิพนธ์

เรียน ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดเชียงใหม่

ด้วย พระอนุชิต โอวาทกขโม (นาค่อนทอง) เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๔๒๐๕๐๔๖ เป็นนิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา (ภาคปกติ) ของบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ได้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "วิเคราะห์สัจพจน์ในพุทธจริยศาสตร์ AN
ANALYSIS OF AWARENESS OF ONE'S MONKHOOD IN BUDDHIST ETHICS"

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการเขียนวิทยานิพนธ์ของนิสิตเป็นไปด้วยความเรียบร้อยสมบูรณ์
บัณฑิตศึกษา จึงขออนุญาตให้ให้นิสิตเข้าเก็บข้อมูลดังกล่าว โดยนิสิตจะเข้าไปเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อทราบและโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

เรียน ผู้อำนวยการ

- เลื่อนไปด.ศ.สารจด

- นิสิต ม.ค.อนุชิต โอวาทกขโม

ขอออกหนังสือรับรอง ให้แก่นิสิตเก็บข้อมูล
นิสิต ม.ค.อนุชิต โอวาทกขโม

(ดร.พิสิษฐ์ โคตรสุโท)

ผู้อำนวยการบัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตเชียงใหม่

ด.ศ.สารจด
(นางสาวสิริวิภา ศรีนิสา)

สม. รังสรรค์ วิริยะกุล ๗๐/๖
๑๑ ธ.ค. ๖๓

บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตเชียงใหม่

โทร. ๐-๕๓๒๗-๘๙๖๗ ต่อ ๓๑๑๓

/๕/

ภาคผนวก ง
รูปภาพประกอบการดำเนินการวิจัย

สัมภาษณ์ พระครูสมุห์พอใจ ฉนทโก เจ้าอาวาสวัดช้างเคียน ต.ช้างเผือก อ.เมือง จ.เชียงใหม่
สถานที่ กุฏิเจ้าอาวาสวัดช้างเคียน วันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ พระครูสุนทรมหาเจตยานุรักษ์ (จิตติชัย จิตติชัยโย) ดร.
 สถานที่ สำนักงานรองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
 วัดเจติยหลวงวรวิหาร วันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ พระเทพสิงหราชจารย์ (โสภณ โสภโณ)
สถานที่สำนักงานรองเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่ วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร วันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ พระเทพปริยัติ (สะอาด ขนดีโก) เจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่
สถานที่ กุฏิเจ้าอาวาสวัดเจ็ดยอด พระอารามหลวง วันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระราชวิสุทธิญาณ (ฤทธิ์รงค์ ญาณวโณ) เจ้าคณะจังหวัดแม่ฮ่องสอน-ลำพูน-เชียงใหม่ (ธ)
สถานที่กุฏิเจ้าอาวาสวัดป่าดาราภิรมย์ วันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ พระครูวิบูลธรรมกิจ (บัวเกตุ ปทุมสิโร)
สถานที่ กุฏิประธานสงฆ์วัดป่าปางกีด ต.อินทิล อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่ วันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายกิตติพงศ์ กาวี นักวิชาการศาสนา
สถานที่ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๑

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	: พระอนุชิต โอวาทกขโม (นาก่อนทอง)
วัน/เดือน/ปี/เกิด	: ๕ ธันวาคม ๒๕๓๖
สถานที่เกิด	: ๕๓ หมู่ ๑๓ บ้านสร้างมิ่ง ต.หนองเมือง อ.ม่วงสามสิบ จ.อุบลราชธานี ๓๔๑๔๐
การศึกษา	
การศึกษาทางธรรม	: นักธรรมชั้นเอก สำนักเรียนวัดด้ามพรวด คณะจังหวัดอุบลราชธานี
การศึกษาทางโลก	: พุทธศาสตรบัณฑิต (ศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี
ประสบการณ์การทำงาน	: ๒๕๕๗ ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนบ้านสร้างมิ่ง : ๒๕๕๘ เลขานุการรองเจ้าคณะอำเภอม่วงสามสิบ
อุปสมบท	: ๙ พฤษภาคม ๒๕๕๗
สังกัด	: วัดเหล่าข้าว บ้านเหล่าข้าว ต.ม่วงสามสิบ อ.ม่วงสามสิบ จ.อุบลราชธานี ๓๔๑๔๐
ปีที่เข้าศึกษา	: ๒๕๕๙
ปีที่สำเร็จการศึกษา	: ๒๕๖๑
ที่อยู่ปัจจุบัน	: ๑ หมู่ ๑ วัดช้างเคียน บ้านช้างเคียน ต.ช้างเผือก อ.เมือง จ.เชียงใหม่ ๕๐๓๐๐